Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
Министерство образования и науки Республики Казахстан

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы
Национальная академия образования имени И. Алтынсарина

«ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ», «МУЗЫКА», «КӨРКЕМ ЕҢБЕК», «ӨЗІН-ӨЗІ ТАНУ», «КӘСІПКЕРЛІК ЖӘНЕ БИЗНЕС НЕГІЗДЕРІ», «ГРАФИКА ЖӘНЕ ЖОБАЛАУ» ОҚУ ПӘНДЕРІ БОЙЫНША СЫНАҚ ТАЛАПТАРЫ

ТРЕБОВАНИЯ К ВЫСТАВЛЕНИЮ ЗАЧЕТА ПО УЧЕБНЫМ ПРЕДМЕТАМ «ФИЗИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА», «МУЗЫКА», «ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ТРУД», «САМОПОЗНАНИЕ», «ОСНОВЫ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА И БИЗНЕСА», «ГРАФИКА И ПРОЕКТИРОВАНИЕ»

Нұр-Сұлтан
2019

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Ғылыми кеңесімен баспаға ұсынылды (2019 жылғы 17 қыркүйектегі №8 хаттамасы)

Рекомендовано к изданию Ученым советом Национальной академии образования им. И. Алтынсарина (протокол №8 от 17 сентября 2019 года)

«Дене шынықтыру», «Музыка», «Көркем еңбек», «Өзін-өзі тану», «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері», «Графика және жобалау» оқу пәндері бойынша сынақ талаптары. – Нұр-Сұлтан: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2019. – 234 б.

Требования к выставлению зачета по учебным предметам «Физическая культура», «Музыка», «Художественный труд», «Самопознание», «Основы предпринимательства и бизнеса», «Графика и проектирование» – Нур-Султан: НАО имени И.Алтынсарина, 2019.–234 с.

Құралда 1-11-сыныптарға арналған «Музыка», «Көркем еңбек», «Дене шынықтыру», «Өзін-өзі тану», «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері», «Графика және жобалау» пәндері бойынша бағалау ерекшеліктері қарастырылды, аталған пәндер бойынша сынақ қою талаптары ұсынылды. Сондай-ақ құралға жиынтық бағалау критерийлері енгізілді, сынақ өткізуге арналған тапсырмалардың үлгілері ұсынылды.

Әдістемелік ұсынымдар пән мұғалімдеріне, мектеп әкімшілігіне, білім беру ұйымдарының әдіскерлеріне, критериалды бағалау бойынша өңірлік және мектеп үйлестірушілеріне және басқа да мүдделі тұлғаларға арналған.

В пособии рассмотрены особенности оценивания по предметам «Музыка», «Художественный труд», «Физическая культура», «Самопознание», «Основы предпринимательства и бизнеса», «Графика и проектирование»в 1-11 классах, представлены требования к выставлению зачета по указанным предметам. А также в пособие включены критерии суммативного оценивания, даны образцы заданий для проведения зачета.

Методические рекомендации адресованы для учителей-предметников, администрации школ, методистов отделов образования, региональных и школьных координаторов по критериальному оцениванию и других заинтересованных лиц.

© Ы. Алтынсарин атындағы
Ұлттық білім академиясы, 2019.
© Национальная академия образования
им. И. Алтынсарина, 2019.

Кіріспе

Білім беру мазмұнын жаңарту аясында «Дене шынықтыру», «Музыка», «Көркем еңбек», «Өзін-өзі тану», «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері», «Графика және жобалау» пәндері бойынша оқу бағдарламаларында білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалауда «есептелінді» («есептелінбеді») қойылады.

«Дене шынықтыру», «Музыка», «Көркем еңбек», «Өзін-өзі тану», «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері», «Графика және жобалау» оқу пәндері бойынша сынақ қоюға қойылатын талаптарды әзірлеу бойынша әдістемелік құралдың мазмұны келесілерді қамтиды:

1. 1-11-сыныптарда «Музыка», «Көркем еңбек», «Дене шынықтыру», «Өзін-өзі тану», «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері», «Графика және жобалау» пәндері бойынша бағалау ерекшеліктері.
2. «Музыка» пәні бойынша сынақ қоюға қойылатын талаптар.
3. «Көркем еңбек» оқу пәні бойынша сынақ қою талаптары.
4. «Дене шынықтыру» пәні бойынша сынақ қою талаптары.
5. «Өзін-өзі тану» пәні бойынша сынақ қою талаптары.
6. «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері» оқу пәні бойынша сынақ қоюға қойылатын талаптар.
7. «Графика және жобалау» оқу пәні бойынша сынақ қоюға қойылатын талаптар.

Әдістемелік құралды дайындаудың негізгі мақсаты Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы № 604 бұйрығымен бекітілген Негізгі орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартында (Бұдан әрі – стандарт) көрсетілген білім мазмұнын игеруге қойылатын талаптардың орындалуын қамтамасыз ету болып табылады.

Әдістемелік ұсынымдар бастауыш, негізгі, орта білім беру деңгейінің 1-11-сынып оқушылары үшін «Дене шынықтыру», «Музыка», «Көркем еңбек», «Өзін-өзі тану», «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері», «Графика және жобалау» пәндері бойынша сынақты жоспарлау, ұйымдастыру және өткізу кезінде мұғалімге көмек ретінде жазылған. Әдістемелік ұсынымдар білім берудің жаңартылған мазмұнының оқу жоспарлары мен оқу бағдарламалары негізінде дайындалған.

Сынаққа арналған тапсырмалар мұғалімге 1 және 2 жартыжылдыққа жоспарланған білім алушылардың оқу мақсаттарына қол жеткізу деңгейін анықтауға мүмкіндік береді. Жартыжылдықта сынақ өткізу үшін әдістемелік ұсынымдарда оқушылардың дайындық деңгейін бағалауға көмектесетін тапсырмалар ұсынылады. Тапсырмалар үлгілік сипатта болады.

Ұсынылып отырған әдістемелік құрал мұғалімге «Дене шынықтыру», «Музыка», «Көркем еңбек», «Өзін-өзі тану», «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері», «Графика және жобалау» оқу пәндері бойынша оқушылардың оқу жетістіктерінің деңгейін объективті бағалауына мүмкіндік береді.

1 «Музыка», «Көркем еңбек», «Дене шынықтыру», «Өзін-өзі тану», «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері», «Графика және жобалау» оқу пәндері бойынша 1-11 сыныптарда сабақ жүргізудің ерекшеліктері

Қазақстан Республикасының білім және ғылым минстрінің 09.02.2018 ж. №47 бұйрығының редакциясындағы 15-ші пунктіне сәйкес, «Өзін-өзі тану», «Көркем еңбек», «Музыка», «Дене шынықтыру», «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері», «Графика және жобалау» пәндері бойынша суммативтік баға қойылмайды.

Тоқсан соңында («Дене шынықтыру», «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері», «Графика және жобалау»), жартыжылдықта («Өзін-өзі тану», «Көркем еңбек», «Музыка») және оқу жылының соңында аталған пәндер бойынша «сынақ» («сынақ тапсырған жоқ») деген белгі қойылады.

«Музыка» оқу пәні бойынша бағалау ерекшеліктері

Эстетикалық пәндер арасында мектепте «Музыка» пәні маңызды орын алады. Жалпы білім беру жүйесінің ажырамас бөлігі; ол білім алушыларды эмоционалды, шығармашылық дамытуға, олардың көркем әсерлерін байытуға бағытталған. Бұл білім алушының тұлғасын қалыптастырудың тиімді жолы.

Табысты оқытудың басты шарттарының бірі – білім алушылардың қызығушылығы, олардың музыка сабағында, сабақтан тыс уақытта музыкалық сабақтарда, күнделікті өмірде үйренген нәрселерге деген жанды, эмоционалдық қарым-қатынасы.

Оқушыларға музыкалық өнерге деген қызығушылықты жүйелі түрде дамытып, олардың музыкалық есту қабілетін, музыканы қабылдау дағдыларын дамытуға болады.

Мектепте музыкалық тәрбиенің міндеті баланың адамгершілік-эстетикалық сезімдерін, шығармашылық және музыкалық қабілеттерін дамытудың тұтас кешенімен байланысты.

Музыкалық өнер сезімдік, жанасу және түсіну сияқты қасиеттерді дамытады, бірақ тек эмоциялар сферасымен ғана шектелмейді: әр түрлі өнер түрлері, соның ішінде музыка, балалардың ой-өрісін дамытады, әр адамның бірегейлігін көруге, сондай-ақ "адамзат" ұғымына барлық адамдарды біріктіретін жалпы ерекшеліктерді зерттеуге көмектесетін талдау дағдысын дамытады және шығармашылық қабілеттер мен креативті ойлауды дамытудағы өнердің рөлі олардың кейінгі дербес өмірінің кез келген саласында қолданылатын.

Оқушының жеке тәжірибесі негізінде музыка өнерінің табиғатын танып білу мен үздік шығармаларды қабылдауы арасында өзара байланыс орнату осы бағдарлама құрылымының маңызды принциптерінің бірі болып саналады. Музыка сабағында білім алушыларды бағалаудың маңызды сәті білім алушының өзін осы процеске белсенді тарту болып табылады. Білім алушылар өз жұмысын бағалай алатын, білім алушылардың қол жеткізген деңгейін қандай да бір оқу курсына қойылған талаптардың белгілі бір минимумымен салыстыра

алатын болса, тек қана олар өзін-өзі тану мен өзін-өзі жетілдіруге өз жолын дербес құра алады.

Пәнді оқытудың мақсаты – қазақтың дәстүрлі музыкасы, әлем халықтары шығармашылығы, әлемдік классика және заманауи музыканың үздік үлгілері негізінде оқушылардың музыкалық мәдениеттілігін қалыптастыру, шығармашылық қабілетін дамыту.

Пәнді оқытудың міндеттері:

1) өзге өнер түрлері мен оқу пәніне музыка өнерін кіріктіре отырып әлем тұтастығының бейнесі жөнінде түсінігін қалыптастыру;

2) музыка өнерінің жалпы адамзаттық қажеттілікті құбылыс ретінде, оның адам өміріндегі ролі мен маңыздылығы туралы түсінігін қалыптастыру;

3) сыни тұрғыда ойлауы мен музыкаға жағымды қарым-қатынасын, музыкалық іс-әрекет дағдыларын қалыптастыру;

4) музыкалық шығармалар мен тапсырмаларды талдау, зерттеу және орындаушылық пен импровизациялау, презентациялау оқу пәндік-тақырыптық білім, білік, дағды аясында дамыту;

5) музыкалық қабілеттілігін, белсенді шығармашылығын, орындаушылығы мен зерттеушілік дағдысын дамыту;

6) музыка өнері негізінде коммуникация формалары жөнінде білімін қалыптастыру;

7) музыкалық-шығармашылық жұмыстарға идеялар қосу негізінде өзін-өзі бағалау, өзін-өзі тану және өзін-өзі дамытуын қалыптастыру (шығармалар жазу, импровизация және өңдеу);

8) ақпараттық-коммуникациялық технология құралдарын қолдану барысында музыкалық-орындаушылық және техникалық білімі мен біліктілігін қалыптастыру, дамыту.

«Музыка» пәнінің оқу бағдарламасының мазмұны бөлімдер бойынша ұйымдастырылған. Бөлімдер пән бойынша оқыту мақсаттары және оған қол жеткізу реттілігін сыныптар бойынша мазмұндайтын бөлімшелерге бөлінген.

Әрбір бөлімшелерде көрсетілген оқу мақсаттары, мұғалімге үш түрлі іс-әрекетер арқылы (оқушылардың музыкалық сауаттылықты зерделеу, музыкалық-орындаушылық және музыкалық-шығармашылық іс-әрекеті) жұмысты жүйелі жоспарлауға, олардың жетістіктерін бағалауға және оқытудың келесі кезеңдері туралы ақпарат беруге мүмкіндік береді.

Оқу пәнінің мазмұны 3 бөлімнен тұрады:

1) музыка тыңдау, орындау және талдау,
2) музыкалық-шығармашылық жұмыстар жасау,
3) музыкалық-шығармашылық жұмысты таныстыру және бағалау.

«Музыка тыңдау, орындау әне талдау» бөлімі келесі бөлімшелерді қамтиды:

1) Музыка тыңдау және талдау;
2) Музыкалық-орындаушылық іс-әрекет;
3) Музыкалық сауаттылық.

«Музыкалық-шығармашылық жұмыстар жасау» бөлімі келесі бөлімшелерді қамтиды:

1) Идеялар және материалдарды жинақтау;

2) Музыка шығару және импровизация.
«Музыкалық-шығармашылық жұмысты таныстыру және бағалау» бөлімі келесі бөлімшені қамтиды:

1) Музыкалық-шығармашылық жұмысты таныстыру және бағалау.
«Музыка» пәнінің базалық мазмұны. 5-сынып.

1) Қазақ халқының музыкалық мұрасы: Қазақ халық әнінің әуенділігі. Айтыс өнері. Күй құдіреті. Жобаны жоспарлау және құрастыру. Жобаның нәтижесін таныстыру.

2) Қазақтың дәстүрлі тұрмыс-салт әндері және заманауи музыка: Қазақ халқының тұрмыс-салт әндері. Жаңғырған салт-дәстүр әндері. Халық музыкасының интерпретациясы. Халық музыкасын өндеу (интерпретация). Жобаны жоспарлау және құрастыру. Жобаның нәтижесін таныстыру.

3) Әлем халықтарының музыкалық дәстүрі: Түркі халықтарының музыкалық дәстүрі. Шығыс халықтарының музыкалық дәстүрі. Еуропа халықтарының музыкалық дәстүрі. Жобаны жоспарлау және құрастыру. Жобаның нәтижесін таныстыру.

4) Музыка тілі – достық тілі: Қазақстан халықтарының музыкасы. Бір шаңырақ астында. Менің – Отаным! Жобаны жоспарлау және құрастыру. Жобаның нәтижесін таныстыру.
«Музыка» пәнінің базалық мазмұны. 6-сынып.

1) Классикалық музыканың үздік туындылары: Орган музыкасы. Симфониялық музыка. Опера өнері. Балет өнері. Қазақстанның кәсіби музыкасы. Жобаны жоспарлау және құрастыру. Жобаның нәтижесін таныстыру.

2) Заманауи музыка мәдениеті: Эстрадалық музыка. Заманауи музыкалық жанрлар. Джаз музыкасы. Жобаны жоспарлау және құрастыру. Жобаның нәтижесін таныстыру.

3) Музыка және өнер түрлері: Музыка және поэзия. Музыка және бейнелеу өнері. Музыка және театр. Музыка және кино. Жобаны жоспарлау және құрастыру. Жобаның нәтижесін таныстыру.

4) Музыка – өмір тынысы: Интеллектуалды музыка. Жан жадыратар әуен. Музыка және технология. Дыбыстау және музыкамен көркемдеу. Жобаны жоспарлау және құрастыру. Жобаның нәтижесін таныстыру.

«Көркем еңбек» оқу пәні бойынша бағалау ерекшеліктері

«Көркем еңбек» оқу пәнінің 5-9-сыныптарға арналған оқу бағдарламасының мазмұны оқыту мақсаттары жүйесінің шығармашылық әрекет үдерісі барысында тәжірибелік және негізгі білім қалыптастыруға бағытталған үш бөлім бойынша ұйымдастырылған.

«Шығармашылық идеяларды дамыту және зерттеу» бөлімі келесі бөлімшелерді қамтиды:

1) қоршаған орта туралы білім мен түсінік;
2) тарих, мәдениет және дәстүр туралы білім мен түсінік;
3) ақпарат көздерімен жұмыс істеу;

4) шығармашылық іс-әрекет үдерісін жоспарлау;
5) дизайн дайындау бойынша тапсырмалармен жұмыс жасау;
6) материалдар, олардың қасиеттері мен жұмыс істеу техникалары.

«Шығармашылық жұмыстарды жасау және дайындау» бөлімі келесі бөлімшелерді қамтиды:

1) шығармашылық идеялардың көркем көрінісі;
2) құралдар мен жабдықтар;
3) жасау технологиясы;
4) тамақтану мәдениеті;
5) үй мәдениеті;
6) техника қауіпсіздігі және еңбек гигиенасы ережелерін сақтау.

«Таныстырылым, талдау және шығармашылық жұмыстарды бағалау» бөлімі келесі бөлімшелерді қамтиды:

1) шығармашылық жұмыстардың таныстырылымы;
2) идеяларды талдау және бағалау;
3) әдіс-тәсілдерді талдау және бағалау;
4) жұмысты жетілдіру және бейімдеу.

5-9 сынып оқушылары өтетін әр тақырыптың оқыту мақсаттары «Көркем еңбек» оқу пәні бойынша Үлгілік оқу бағдарламасын іске асырудың ұзақ мерзімді жоспарында нақты көрсетілген. Оқу бағдарламасына сәйкес оқушылардың білім алудағы оқу жетістіктерін бағалау ұзақ мерзімді жоспардағы оқу мақсаттарына жету критерийлері арқылы есептелінеді.

«Дене шынықтыру» оқу пәні бойынша бағалау ерекшеліктері

Дене шынықтыру пәні бойынша 1-11 сынып оқушыларының сабақ үлгерімдерін бағалауға арналған талап келесі нормативтік-құқықтық құжаттар негізінде құрылған:

1. Дене шынықтыру сабағында әрбір білім алушыны дәрбес әрі шынайы бағалау мақсатында даярланған №125 *«Білім алушылардың үлгеріміне ағымдық бақылау, аралық және қорытынды аттестаттау өткізудің үлгілік қағидаларын бекіту туралы»* (Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2008 жылғы 21 сәуірде Нормативтік құқықтық кесімдерді мемлекеттік тіркеудің тізіліміне №5191 болып енгізілді) 15-тармақ жаңа редакцияда – ҚР Білім және ғылым министрінің 09.02.2018 №47 бұйрығы;

2. «ҚР дене тәрбиесі мен спорты туралы» Заңы, 03.07.2014 ж.№228-V ҚРЗ. 2014ж.;

3. ҚР Президентінің «Қазақстан Республикасының дене тәрбиесі мен спортын дамытудың мемлекеттік бағдарламасы туралы» 28.12.2006 ж. №230 Жарлығы;

4. ҚР Үкіметінің 2012 жылдың 23 тамызы күнгі №1080 Қаулысымен бекітілген орта білім берудің Жалпыға міндетті мемлекеттік стандарты (бастауыш, негізгі орта және жалпы білім берудің);

5. ҚР білім және ғылым министрінің 08.11.2012 ж. №500 қаулысымен бектілген Қазақстан Республикасының бастауыш, негізгі орта, жалпы білім беру Типтік оқу жоспарлар;

6. ҚР білім және ғылым министрінің 03.04.2013 ж. №115 қаулысымен бектілген жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беру пәндері, таңдау курстары және факеультативтер бойынша Типтік оқу бағдарламалары;

7. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 10.04.2013 ж. №8424 тіркелген Бағдарламалар;

8. ҚР БҒМ 08.11.2012 ж. «ҚР бастауыш, негізгі орта, жалпы білім беруге арналған типтік оқу жоспарларын бекіту туралы» №500 бұйрығына 25.07.2013 ж. өзгерістер енгізу туралы №296 бұйрығы;

9. «ҚР БҒМ 03.04.2013 ж. №115 бұйрығына өзгеріс енгізу туралы» Қазақстан Республикасының 25.10.2017 ж. №545 бұйрығы. Жаңартылған мазмұн бойынша білім алатын 5-9 сынып оқушыларына «Дене шынықтыру» пәнінен Типтік оқу бағдарламасы;

10. Жаңартылған мазмұн бойынша білім алатын 10-11 сынып оқушыларына «Дене шынықтыру» пәнінен Типтік оқу бағдарламасы (қоғамдық-гуманитарлық бағыт, жаратылыстану-математикалық бағыт). Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің 27.07.2017 ж. №352 бұйрығына 206 Қосымша.

Білім беру мекемелерінің спорт залдарында шұғылданатын балалардың көп болуына байланысты, арнайы медициналық топқа жатқызылатын білім алушылар негізгі топпен бірге, бірақ дербес (ерекше) бағдарлама бойынша шұғылданады.

1. Дене шынықтыру сабағына барлық оқушылар қатысады. Олардың ауарайы, сабақ түрі, қауіпсіздік техникасы мен еңбекті қорғау талаптарына сәйкес келетін спорт киімдері болуы керек. Оқу жылының басында қорытынды-дәрігерлік комиссиядан анықтама қағаз алған білім алушылар дене жүктемелерінен босатылады.

2. Дене жүктемелерінен босатылған білім алушылар спортзалда немесе спорт алаңында, дене шынықтыру мұғалімінің қарауында болуы керек.

3. Дене жүктемелерінен уақытша босатылған білім алушылар «дене шынықтыру» сабағынан босатылмайды. Олар теориялық сұрақтарды қарастырып, төрелік етуге, оқушылардың техникалық қимыл-қозғалыстарын бағалауға көмектеседі және тиісті бағаларын алады.

4. Дене шынықтыру сабағын босатқан білім алушы, өзінің сабақты босату себебін дәлелдейтін медициналық анықтама қағазды немесе басқа да ресми анықтаманы сынып жетекшісіне тапсыруы керек.

5. Дене шынықтыру мұғалімі оқушылардың білім, біліктілік деңгейлерін анықтайды:

- материалды теориялық игеру деңгейі;
- интеллектуалды ойындар (дойбы, шахмат, тоғызқұмалақ);
- үстел теннисі, бадминтон;
- төрелік етуге немесе сабақты ұйымдастыруға көмектесу дәрежесі.

Емдік дене тәрбиесімен шұғылданатын, сабақтан тыс уақытта арнайы емдік дене тәрбиесі (ЕДТ) бөлмелеріне баратын білім алушылар ЕДТ курстары аяқталған соң, баға алу үшін дене шынықтыру мұғаліміне анықтама қағаздарын көрсетулері керек.

6. Дене шынықтыру сабағына арналған спорттық киім үлгісі мынадай:

• залға арналған

- 1-4 сыныптар: бір түсті спорттық жейде немесе мәйкі, спорттық шорт немесе шалбар, шұлық, кеда (кроссовка);

- 5-11 сыныптар: спорттық жейде немесе мәйкі, спорт түріне немесе оқу бағдарламасына сәйкес келетін спорттық шорт немесе шалбар, шұлық, кеда (кроссовка);

• далаға арналған (күз және көктем маусымдарында): спорттық күрте, мәйкі, шұлық, кеда (кроссовка), ауарайына орай бас киім, қолғап.

«Өзін-өзі тану» оқу пәні бойынша бағалау ерекшеліктері

Адамның ішкі әлеуетін барынша ашуға бағытталған адамгершілік-рухани білім беру – ұлттық білім беру жүйесін дамытудың басым бағыты болып табылады.

Өзін-өзі тану оқу пәні ретінде тұлғаның адамгершілік негіздерін қалыптастыру, оны рухани жетілдіру, өзінінің деңгейін көтеру үшін жағдай жасайтын басты рөл атқарады.

Адам өзін-өзі танудың тұтас процесі ретінде болмыстың физикалық, психикалық және рухани аспектілерінің контекстінде қаралатын объектісі болып табылады. Адамның осы ракурстарының органикалық бірлігі оның өздігінен белсендіру, өзіннің деңгейін көтеру және өзін-өзі жетілдіруді қамтитын үйлесімді дамуын қамтамасыз етеді. Бұл өзін-өзі танудың пәндік саласын анықтайды және оқу пәнінің танымдық, дамытушылық және тәрбиелік функцияларын нақтылайды.

Өзін-өзі танудың пәндік саласы бойынша әрбір оқушы өзінің рухани-адамгершілік табиғатын және тұлға ретінде жетілуіне жағдай жасау арқылы шығармашылық әлеуетін ашуға, өмірдегі өзінің қажеттілігін түсінуге бағытталған мақсатты білім беру процесін ұйымдастыруды көздейді.

«Өзін-өзі тану» пәнінің құралдары да оқушылардың қоғамға қызмет етуге бағытталған шығармашылық белсенділігін көрсетуге мүмкіндік беретін өмірге қажетті кең спектрлі білік пен дағдылар алуына қолдау және көмек көрсетуге бағытталған.

«Өзін-өзі тану» пәні бойынша оқу процесінің негізгі мақсатына:

1) әрбір адамның бойынан табылатын жалпыадамзаттық құндылықтарын анықтау;

2) қоғамға қызмет етуге бағытталған мәселелерді шешуде жеке тұлға құндылықтарының жүйесін, білімді шығармашылықпен қолданудың практикалық дағдыларын қалыптастыру;

3) оқушылардың адамгершілік мінез-құлқының негіздерін, адамның өзіне, қоршаған әлемге, жалпы адамзатқа деген көзқарасын негіздейтін

әлеуметтік маңызы бар бағдарларды қалыптастыру жатады.

«Өзін-өзі тануда» адамгершілік-рухани білім беру:

1) әрбір оқушы өзінің рухани-адамгершілік табиғаты мен мақсатын ұғынуына;

2) өсіп келе жатқан адамның дұрыс қалыптасуына ықпал ету сияқты жалпы мақсаттарға қол жеткізу арқылы жүзеге асырылады.

Мақсаттары келесі міндеттерді шешуді қамтамасыз етеді:

1) өзіне, адамдарға және айналасындағы шындыққа деген құндылық қарым-қатынасты ашу; жанындағыларға риясыз махаббат пен мейірімділік көрсету, оларға қамқорлық жасай білу қабілеті;

2) өзін-өзі тануға, өмірлік және өзінің мақсатын түсіну үшін уәждемесін дамыту;

3) өзін-өзі бағалау, өзіне деген сенімділігін, ойлары, сөздері мен іс-әрекеттеріне жауапкершілігін дамыту;

4) адамның ішкі және сыртқы дүниесінің өзара байланысын, оның табиғатпен бірлігін, дене, психикалық және рухани денсаулықтың өзара тәуелділігін түсіну қабілетін дамыту; салауатты өмір салтын жүргізудің негізі ретінде өзінің дене және психикалық жай-күйін реттеу;

5) әлеуметтік ұстанымдар мен рөлдердің алуан түрлілігі тұрғысынан өз іс-әрекеттері мен жүріс-тұрысын өзі реттеу мүмкіндіктерін дұрыс түсіну және ұғыну қабілеттілігін дамыту;

6) білім, білік пен дағдыларын әділ өмір сүру үшін қолдана білу қабілетін ашу, әртүрлі өмірлік жағдайларды шешу кезінде өзінің ішкі дауысын тыңдау, жалпыадамзаттық құндылықтарға қайшы келмейтін шешімдер қабылдау;

7) адамгершілік нормаларға сәйкес белгіленген міндеттерді конструктивті шешу үшін өзіне және басқаларға зорлық көрсетпейтіндей, ұжымда ынтымақтасу және топта, командада жұмыс істей білу дағдыларын қалыптастыру.

Бастауыш мектепке арналған өзін-өзі тану бағдарламасы білімнің құндылықты мәнін күшейте отырып, адамның сүю, өзіне сену, жақсылық жасау, сезімтал болу, өзіне және басқаларға қамқорлық жасау, позитивті ойлау, адамгершілік жолын таңдау, дәстүрлерді бағалау және көбейту, қалыптастыру, жауапкершілікті өз мойнына алу, ынтымақтастық, өзін-өзі жетілдіру қабілеттерін ашуға бағытталған.

5-9 сыныптарда «Өзін-өзі тану» пәнінің базалық мазмұны өмірлік мақсаттарды зерделеуге және түсінуге, адамның өз міндеті ретінде өзгелерге қызмет ету маңыздылығына бағытталған. Қоршаған ортаның сұлулығын, барлық халықтардың мәдени мұрасының құндылығын, ақиқат, жақсылық, махаббат, әділдік идеалдарын табуды көздейді.

10-11-сыныптарға меңгеру үшін ұсынылатын оқу бағдарламасының ерекшелігіне оқушылардың мектепті бітіріп, үлкен өмірге қадам басқанда қажетті білімі болып табылатын жоғары адамгершілік қасиеттерін дамыту және одан әрі бекіту мақсатында алдын меңгерген тақырыптарды қорытуға, аса маңызды жалпыадамзаттық құндылықтар туралы білімдерін тереңдету бағдары жатады.

Бұл сайып келгенде қайырымды және мейірімді адамды, өз отбасын сүйетін және оларға қамқор болатын мүше, сенімді дос, серіктес, жауапты азамат және өз елінің патриоты, салауатты және үнемі өзін-өзі жетілдіруге ұмтылатын тұлғаны тәрбиелеуді көздейді. Бөлімдер арасында нақты мазмұндық шекара жоқ, олар тұжырымдама, тақырып бойынша өзара байланысты және бұл адамзаттың мәңгілік құндылықтарының, көпғасырлық адамгершілік-рухани тәжірибесінің әртүрлі қырларын қарастыруға көмектеседі.

«Кәсіпкерлік және бизнес негіздері» оқу пәні бойынша бағалау ерекшеліктері

Кәсіпкерлік ойлау заманауи адамға қажетті дағды болып табылады. Оған креативті ойлау, тәуекелге бара білу, тез шешім қабылдай білу, стандартты емес ойлау, жаңа іс-әрекет салаларын іздеу, жауапкершілікті өзіне ала білу, идея қалыптастыру, маркетинг, өзін-өзі жылжыту, операциялық және қаржылық іс-әрекет, интернет-технологиялар және т.б салаларында білім және дағдыларды игеру сияқты ерекшеліктер кіреді.

Пәнді оқыту процесінде оқушылар барлық аталып өткен дағдыларды дамыту мүмкіндігіне ие болады.

Кәсіпкерлік – ұлттық әл-ауқаттың басты факторы, экономиканың дамуының негізгі факторы. Пәнді оқыту барысында оқушылар өз бизнесін ашу үшін қажетті базалық білім алады: идеяны қалыптастырудан бастап бизнесті ашу, жылжыту, бизнес аясын кеңейту, операциялық және қаржылық іс-әркетті жоспарлауға дейін. Сонымен қатар оқушылар бизнесті мемлекеттік реттеудің ерекшеліктерімен танысады, бизнестің әртүрлі ұйымдық-құқықтық формаларын таңдауды және ашуды үйренеді, мемлекет және қоғам алдындағы кәсіпкерлердің салықтық, әлеуметтік, азаматтық, этикалық және т.б жауапкершілігі жөнінде түсінік қалыптастырады.

«Кәсіпкерлік және бизнес негіздері» пәні бойынша оқу процесінің негізгі бағыттары:

1) оқушыларда болашақтағы өзін жұмыспен қамтамасыз етудің оңтайлы нұсқасы ретіндегі бизнес туралы түсінікті қалыптастыру;
2) оқушыларда мемлекет және қоғам алдындағы жауапкершіліктің әр түрлі типтерін дамыту;
3) болашақта еңбек етудің кез келген саласында табысты іс-әрекет жасау үшін қажетті дағдыларды дамыту;
4) оқушыларды бизнес-процестерді құру, енгізу және бақылаудың әрекеттегі құралдарымен оқыту;
5) оқушыларда кәсіпкерліктің теориялық негіздерін қалыптастыру;
6) оқушыларда жеке қаржылық сауаттылықтың практикалық дағдыларын қалыптастыру;
7) оқушыларда кәсіпкерлік ойлауды және өз әлеуетін жүзеге асыру мүмкіндіктерін көре білу білігін қалыптастыру;
8) бизнес-идеяларды ойлап табу дағдыларын қалыптастыру және оларды кәсіпкерлік әрекет деңгейіне дейін дамыту;

9) бизнес-модельдеу дағдыларын дамыту және бизнестің өміршеңдігін арттыру мақсатында бәсекелестіктің құбылмалы жағдайларына бейімделе білу;

10) зерттеу дағдыларын қалыптастыру және заманауи ақпараттық технологияларды қолдану.

«Кәсіпкерлік және бизнес негіздері» оқу пәнінің 10-сыныптағы базалық білім мазмұны келесі тарауларды қамтиды:

1) «Кәсіпкерлікке кіріспе».

2) «Заманауи жағдайлардағы кәсіпкерлік».

3) «Әрекеттегі маркетинг».

4) «Ойлау дизайны».

«Кәсіпкерлік және бизнес негіздері» оқу пәнінің 11-сыныптағы базалық білім мазмұны:

1) « Стартап акселератор (1)».

2) «Стартап акселератор (2)».

3) «Кәсіпкердің өзін-өзі алға жылжытуы».

4) «Даму стратегиясы».

Пәнді меңгеру үшін ұсынылатын оқу пәнінің ерекшеліктері:

1) Қазақстанның кәсіпкерлігі практикасы мен ерекшеліктерінің, даму тарихы мен қалыптасуының негіздеріне сүйене отырып, оқу пәнін құру;

2) оқытудың интерактивті және топтық ойын әдістемесі мен технологиясына, оқу процесіне оқушыларды белсенді араластыру жолдарына сүйене отырып, оқу процесін құру;

3) Қазақстандық және әлемдік нарық жағдайларындағы кадрлық үрдістер мен жаппай кәсіпкерліктің (өмір сүру стилі ретіндегі кәсіпкерлік) даму үрдістері тұрғысынан талап етілетін XXI ғасыр дағдыларын қалыптастыру;

4) оқушының өмірлік саналы ұстанымдарын және өз әрекеті бойынша жасаған таңдауына жауапкершілікпен қарау қасиетін қалыптастыру үшін коучингтік тәсілдемелерді қолдану;

5) практикалық дағдылар мен біліктіліктерді қалыптастыруға бағытталған тренингтік форматты қолдану, сонымен бірге процесті ойындар (ағылш. gamification) пайдалану арқылы алғашқы тәжірибені қалыптастыру.

6) синергетикалық әсер алу мақсатымен пәнді өңіраралық деңгейде меңгертудегі өзара әрекеттестік аясында ақпарат алмасу үшін «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері» курсы бойынша мектеп оқушыларының арнайы ресурсында ғаламтор-қауымдастық құру. Осы on-line порталы арқылы электрондық кітапхана базасы мен жұмыс материалдарының базасын, вебинар және қонақ алаңдарын, олимпиада, байқау және т.б. іс-шаралар алаңдарын құру, стартаптар мен инвесторлар арасындағы қарым-қатынас алаңдарын қалыптастыру;

7) пәнді практикалық және әдіснамалық тұрғыдан барынша тиімді толықтыру мен қамтамасыз етуге септігін тигізетін инфрақұрылым жасау:

- Қазақстан Республикасының кәсіпкерлік білім беру ассоциациясына мүше Қазақстанның кәсіпкерлік ЖОО-ы;

- «Атамекен» Қазақстан Республикасының Ұлттық кәсіпкерлер палатасы;

- «Джуниор Эчивмент Қазақстан» қоғамдық қоры;

8) білім беру процесін кәсіпкерлік қызметті жүзеге асырушы дағдыларды дамытуға бағытталған процесті автоматты симуляциялайтын арнайы онлайн және офлайн ойындар арқылы қолдау;

9) клиентке бағытталуды дамыту үшін ойлау-дизайны қағидаларын қолдану.

«Графика және жобалау» оқу пәні бойынша бағалау ерекшеліктері

Оқу бағдарламасын дайындау кезінде өтпелі тақырыптарда (бөлімдер бойынша) графикалық әрекеттің негізгі тәсілдері ерекшеленген, олар оқыту процесін ұйымдастыру логикасын айқындайды. Олар:

- кескіндердің көшірмесі (сурет масштабын өзгертумен);
- кескіндерді қалпына келтіру (жартылай суреттер бойынша объект бейнесін қайта жаңғырту);
- кескіндерді түрлендіру (проекциялау әдістерін өзгертумен);
- кескіндер түрін және құрамын түрлендіру (суретті айырбастау);
- кескіндер бойынша заттарды түрлендіру (пішінін және кеңістіктік жағдайын өзгерту);
- графикалық модельдеу (графикалық конструкциялау, жобалау).

Әрекеттің негізгі (өтпелі) тәсілдерін дайындауға және ерекшелеуге мұндай тәсілдің мәні 1-кестеде берілген.

Графикалық әрекеттің белгіленген негізгі (өзекті) тәсілдері оқыту процесінде оларды жиі қолдануға және оқу бағдарламасының шиыршықты принципін жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

«Графика және жобалау» оқу пәнінің базалық мазмұны білім берудің жаңа стандартында білім алушының оқу іс-әрекетін көздейтін оқытудың болжамды нәтижелерінің жүйесі түрінде берілген:

1) көрнекі ақпаратты бекітудің негізгі құралдарын, әдістерін және тәсілдерін; графикалық бейнелердің негізгі түрлерін; графика құралдары мен жобалаудың негізгі әдістерін; геометриялық денелердің сырт пішінінің құрылу заңдылықтарын; машина жасау, құрылыс сызбалары туралы жалпы түсініктерді, топографикалық сызбалар элементтерін; бұйымды жасау және жобалау кезеңдерін; көрнекі ақпаратты қолмен және компьютерлік графика құралдары арқылы бейнелеу әдістері мен құралдарын *біледі*;

2) заттық әлем, құбылыстар мен процестер туралы ақпаратты визуализациялау және ұсыну кезінде графикалық бейнелер рөлінің маңыздылығын; графикалық модельдеу әдістері заңдылығын; зат формасын көрсетудегі графикалық бейнелердің түрлері арасындағы айырмашылықты, олардың кеңістік және метрикалық сипаттамаларын; практикалық қызметтегі қолмен жасалған және компьютерлік графика мүмкіндіктері мен ерекшеліктерін; макет жасау және модельдеу ерекшеліктерін *түсінеді;*

3) графикалық жұмыстарға арналған құралдар мен материалдарды; проекциялау әдістерін; заттың геометриялық (конструктивтік) формасын құрастыру тәсілдерін; геометриялық денелер бетінің жаймасының сызбасын құрастыру әдістерін; бейненің көрінісі мен құрамын өзгерту тәсілдерін;

жобалық және конструктивтік шешімдер қабылдау үшін анықтамалық құжаттаманы; графикалық модельдеу, макеттеу және жобалау бойынша әртүрлі міндеттерді шешу барысында қол және компьютерлік графика құралдарын *қолданады;*

4) бейнелердің қасиеттерін және визуалды ақпаратты ұсынудың әртүрлі тәсілдерін; заттардың бейнесін жасағанда олардың геометриялық формалары мен конструкцияларын; заттың формасын анықтау үшін бейненің түрлі көріністерін пайдалану мүмкіндігін; бейненің графикалық құрамын және заттың формасын айқындау үшін кешенді сызбаны *талдайды*;

5) заттың формасын қайта құру үшін контурлы бейнені; түрі және құрамы бойынша жүйелеу үшін бастапқы бейнедегі графикалық ақпаратты; қажетті графикалық ақпаратты толық және жеткілікті көрсету үшін түрлі бейне көріністерін; шығармашылық ойды іске асыру үшін графиканың әртүрлі құралдарын *жинақтайды*;

6) визуалды ақпаратты бекітудің әдістерін; әртүрлі объектілердің графикалық бейнелерін; бейнені қайта құрудың түрлі тәсілдерін; жобалау қызметі процесінде қолданылатын графика құралдары мен жобалау әдістерін; заттардың геометриялық және конструктивтік сипаттамасын; шығармашылық қызмет процесі мен нәтижесін *бағалайды*.

Оқу бағдарламасының мазмұны оқу пәнінің мазмұнын қамтитын бөлімдерден құрылымдалған. Оқу мақсаттары оқытудың болжамды нәтижелеріне негізделеді.

2 «МУЗЫКА» ОҚУ ПӘНІ БОЙЫНША СЫНАҚҚА ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАПТАР

«Музыка» пәнін меңгерудегі сынақ нәтижелерін («есептелінді» немесе «есептелінбеді») қою белгілі бір критерийлер арқылы жүзеге асырылады.

Критерийлер арқылы бағалау – оқушылардың оқудағы жетістіктерін нақты анықталған бағалау критерийлерімен салыстыруға негізделген (оқушылар, мектеп әкімшілігі, педагогикалық қызметкерлер, ата-аналар және басқа заңды өкілдер) мен оқушылардың оқу-танымдық қабілеттерін қалыптастыруға көмектесетін және білім беру мазмұны мен мақсаттарына сәйкес келетін бағалау үдерісі.

Сынақ нәтижелеріне дейін күнделікті сабақта қалыптастырушы бағалау қолданылады. *Қалыптастырушы бағалау* – бұл оқушылардың жаңа материалды меңгеру кезінде тапсырманы орындау, оқу мақсаттары мен күтілетін нәтижелерді қаншалықты дұрыс жеткендігін түсінуге мүмкіндік беретін, күнделікті сабақта және/немесе үйде жұмыс жасау дағдылары мен білімдерінің меңгеру деңгейін анықтайтын, оқу барысында мұғалім мен оқушы арасындағы жедел өзара байланысты жүзеге асыратын бағалау.

Музыка сабағында оқушылар музыкалық шығармаларды хормен орындайды, музыканы тыңдайды, музыкалық терминологияларды өтеді, мұғалімнің сұрақтарына ауызша жауап береді, рефераттар жазады, жобалық жұмыстар жазады, дәптерде жұмыс істейді.

"Музыка" пәнінің мұғалімдеріне білім беру процесінде қолдануға болатын пән бойынша ағымдағы және қорытынды бақылаудың кейбір критерийлерін ұсынамыз.

№	Параметрлері	Критерийлері		
1.	Музыкалық мәнерлілік құралдарын, музыкалық жанрларды, музыкалық сөйлеу құрылымының элементтерін, музыкалық формаларды тану	Музыкалық бейнені уайымдау деңгейінде қабылдау. Музыкалық мәнерлілік құралдарын, музыкалық жанрларды, музыкалық сөйлеу құрылымының элементтерін, музыкалық формаларды тану. Дәлелді түрде айтылған пікір	Музыкалық бейнені уайымдау деңгейінде қабылдау. Музыкалық жанрларды, музыкалық мәнерлілік құралдарын, музыкалық сөйлеу құрылымының элементтерін, музыкалық формаларды тану дербес орындалған, бірақ 1-2 жетекші сұрақтармен	Музыка туралы пікір бір нәрсе. Музыкалық мәнерлілік құралдарын, музыкалық жанрларды, музыкалық сөйлеу құрылымының элементтерін, музыкалық формаларды тану мұғалімнің көмегімен орындалды
2.	Музыкалық шығарманы тану	Музыкалық викторинаға 90-100% дұрыс жауап. Музыкалық шығарманың атауын, авторын, шығарманың	Музыкалық викторинаға 60-80% дұрыс жауап. Музыкалық туындының, шығарманың музыкалық жанрының	Музыкалық викторинадан 50% артық емес жауап. Жауаптар үзілген, толық емес, автордың немесе музыкалық

		музыкалық жанрын дұрыс және толық анықтау	авторын анықтау кезіндегі қателер	шығарманың атауын, шығарманың музыкалық жанрын білмегенін көрсетеді
3.	Музыкалық эмоционалдық, белсенділік, диалогқа қатысу	Музыканы жақсы көреді, түсінеді. Музыкалық шығармаларды талқылауға белсенді қатысады	Музыка тыңдауға үнемі қызығушылық танытпайды	Музыканы тыңдағанда білім алушы шашыраңқы, түсініксіз. Музыкаға қызығушылық танытпайды

МУЗЫКА ТУРАЛЫ БІЛІМДІ МЕҢГЕРУ ЖӘНЕ ЖҮЙЕЛЕУ

№	Параметрлері	Критерийлері		
1.	Терминологияны, музыкалық грамота элементтерін білу	Тапсырма сапаға әсер ететін қатесіз 90-100 % орындалды. Терминдер мен ұғымдарды қатты біледі, оларды тәжірибеде қолдана алады	Тапсырма 60-80% орындалды, елеусіз қателіктер жіберілген. Терминдер мен ұғымдардың анық емес тұжырымын береді, оларды ішінара тәжірибеде қолдана алады	Тапсырма 50 % кем орындалды, жұмыс сапасына әсер ететін қателіктер жіберілген. Терминдер мен ұғымдарды нашар біледі, оларды тәжірибеде қолдана алмайды
2.	Музыкалық әдебиетті білу	Білім алушы негізгі материалды қатты біледі,мәселе бойынша қосымша әдебиеттермен танысты. Қойылған сұрақтарға нақты, сенімді және дәйекті жауап береді	Білім алушы негізгі материалды біледі және 1-2 жетекші сұрақтармен жауап береді	Білім алушы негізгі материалды нашар біледі. Қойылған сұрақтарға тек мұғалімнің көмегімен ғана жауап береді
3.	Ауызша жауап	Білім алушы оқыған материалды дұрыс баяндайды. Музыка шығармаларын талдайды. Музыка тарихы мен дамуының негізгі кезеңдерін біледі	Білім алушы бағдарламалық материалды толық меңгерген, бірақ екінші дәрежелі сипаттағы дәлсіздікке жол береді	Қойылған сұрағы бар білім алушы әлсіз. Зерттелген материалды баяндауда дәлсіздіктерге жол береді

ВОКАЛДЫҚ РЕПЕРТУАРДЫ ОРЫНДАУ

№	Параметрлері	Критерийлері		
1.	Вокалдық нөмірді орындау	Вокалдық нөмірді көркемдік орындау	Вокалдық нөмірді интонациялық-ырғақты және дикциялық дәл орындау	Таза емес, жалған интонирлеу
2.	Хор әні	Әуенді желіні, ән мәтінін білу, таза	Әуенді желіні, ән мәтінін білу, негізінен	Әуен мен ән мәтінін орындауда жеке

		интонациялау және ырғақты дәл орындау. Мәнерлеп орындау	таза интонация, ырғақты дұрыс, ән айту мәнері жеткіліксіз	дәлсіздіктер, сенімсіз және толық емес, кейде жалған орындау, ырғақтық дәлсіздіктер, ән айту беймәлім
3.	Сыныптан тыс іс-шаралар мен концерттерге қатысу	Конкурста, фестивальде, концертте вокалдық нөмірді көркемдік орындау		

ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ЖҰМЫСТЫ ОРЫНДАУ

№	Параметрлері	Критерийлері		
1.	Рефератты орындау	Әр түрлі дереккөздерді талдай білу, олардан қажетті ақпарат алу білігі көрсетілген. Жұмыс автордың жеке стилін көрсетеді. Жоспарға, рефератқа қойылатын талаптарға сәйкес ресімделген, сауатты	Жұмыс мазмұнды, материалды баяндау дәлелді, жалпы қорытындылар орындалды. Ақпаратты жүйелеу және жалпылау, оған сыни баға беру білігі көрсетілген. Әр түрлі ақпарат көздерін талдай білу, бірақ жеке дәлсіздіктер бар. Жоспарға сәйкес ресімделген, бірақ ресімдеу бойынша барлық талаптар сақталмаған	Тақырып үстіртін ашылған. Материалды баяндауды ресімдеу талаптары сақталмаған. Ұсынылған тезистердің әлсіз аргументациясы
2.	Жобалық жұмысты орындау	Жобаны орындаудың мақсаты, міндеттері дұрыс түсініледі. Жобаны орындау технологиясы сақталған. Ұсынылған қызмет өнімі жоғары сапамен ерекшеленеді, ұсынылған тақырыпқа сәйкес келеді. Шығармашылық, бастама көрсетілді	Жобаны орындаудың мақсаты, міндеттері дұрыс түсініледі. Жобаны орындау технологиясы сақталған, бірақ елеусіз қателер, ресімдеуде дәлсіздіктер жіберілген. Ұсынылған қызмет өнімі жоғары сапамен ерекшеленеді, мәлімделген тақырыпқа сәйкес келеді. Проявлено шығармашылығы	Жобаны орындаудың мақсаты, міндеттері дұрыс түсініледі. Жобаны орындау технологиясында, оны ресімдеуде бұзушылықтарға жол берілген. Жобаны орындауда дербестік байқалмады

3 «КӨРКЕМ ЕҢБЕК» ОҚУ ПӘНІ БОЙЫНША СЫНАҚҚА ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАПТАР

«Көркем еңбек» оқу пәнінің мақсаты өнер және еңбек технологиясы саласында функционалды сауаттылықты қалыптастыру, шындыққа шығармашылықпен қарайтын тұлға дамыту болып табылады.

Осы аталған мақсатқа жету үшін алға қойылған оқытудың келесі міндеттеріне назар аудару керек:

1) қоршаған ортада өнер, дизайн мен технология туралы түсінік пен білімді дамыту;

2) Қазақстан және әлем халықтарының көркем-мәдениет мұрасын оқып үйрену;

3) өнер мен дизайнның көркем тәсілдері арқылы шығармашылық идеяларды, технологиялық дағдыларды дамыту;

4) зерттеу, жасау, талдау, нысандарды көркем түрлендіру үдерісінде оқушылардың шығармашылық және сыни тұрғыда ойлау дағдыларын дамыту;

5) оқу қызметінің барлық түрлерінде ақпараттық-коммуникативтік технологияларды пайдалану арқылы тәжірибе алу (зерттеу, идеялардың шығармашылықпен іске асыру, жұмыстардың таныстырылымы);

6) жұмыс нәтижесі үшін түрлі ақпарат көздері мен ресурстарының маңыздылығын түсіне отырып, зерттеу мен пайдалану;

7) эстетикалық, еңбекке баулу, экономикалық, экологиялық, патриоттық тәрбиелеу мен рухани-өнегелік құндылықтарын қалыптастыру;

8) уақыт, материалдың қасиеті мен басқа да факторлардың әсерін анықтап және оны ескере отырып қызметін өз бетінше жоспарлай алу;

9) оқу мақсаттарына жетуде бірігіп жұмыс істеуді ұйымдастыру (жеке, жұптық және топтық жұмыс) бойынша тәжірибе жинау.

Алға қойылған міндеттерге жету үшін бағалау сұрағына сауатты түрде қарау керек. Жартыжылдық ішінде білім алушылардың оқу жетістіктеріне балл түрінде есеп жүргізу қажет. Максималды балл саны бөлімдер бойынша оқытудың мақсаттарына сәйкес толық оқу жылына есептелген түрде ұсынылған, осы орайда бір жартыжылдық балл санын есептеуде ескеру қажет. *Мысалы:* 9 сыныпта оқушы жыл бойында жинайтын максималды балл саны 25 баллды құрайды. Бұл есепке «Шығармашылық идеяларды дамыту және зерттеу» бөлімінен 9 балл, «Шығармашылық жұмыстарды жасау және дайындау» бөлімінен 12 балл, «Презентациялау, талдау және шығармашылық жұмыстарды бағалау» бөлімінен 4 балл кіреді. Демек 1-жартыжылдықтағы максималды балл саны 12-13-ті құрайды. Жиналған балл саны жалпы максималды балл санының 50–100% құрайтын болған жағдайда, білім алушы сынақтан өтіп, «есептелінді» деп бағаланады. Жалпы максималды балл санынан 50% төмен алған білім алушы қайта тапсыруға жіберіледі.

Қайта тапсыру келесі түрдегі тапсырмаларды орындау жолымен іске асырылады:

- Берілген тақырып бойынша реферат, таныстырылым дайындау;
- Шығармашылық жұмысты қорғау;

- Меңгерілмей қалған тақырыптар бойынша практикалық жұмыстар орындау.

Көркем еңбек пәнінің мұғалімі оқу бағдарламасына сәйкес әр бөлім бойынша бағалаудың өлшемшарттарын мұқият дайындап алу ұсынылады, жартыжылдықтың басында оқушыларды алдын ала бағалау өлшемшарттарымен таныстыру қажет.

Мұғалім бағалау өлшемшарттарына сәйкес оқушының оқу жетістіктерін есепке алудың жеке картасын құрастыруы керек. Сонымен қатар білім алушылар өзінің жетістіктерін белгілей және қадағалай отырып, осыған ұқсас картаны өздігінен жүргізе алады. Бағалауда осындай тәсілді қолдану оқушыларды тәртіптілікке шақырады, оларды оқу пәніне жауаптылықпен қарауға, тапсырмаларды толық орындауға, сабақта жұмысты жоспарлауға, қажетті материалдарды уақытында зерделеуге, оқу үдерісіне белсенді қатысуға ынталандырады.

4 «ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ» ОҚУ ПӘНІ БОЙЫНША СЫНАҚҚА ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАПТАР

1. Дене шынықтыру пәнінен бір тоқсан ішінде 50% дейін босатқан білім алушыға, жоспарланған жұмыс бағдарламасының оқу материалына сәйкес келетін теориялық тапсырма беріледі.

2. «Дене шынықтыру» пәні бойынша білім деңгейін бағалаған кезде келесі көрсеткіштер ескеріледі: білімнің тереңдігі, толықтығы, дәйектілігі, оларды нақты бір жағдайда және дене жаттығуларымен шұғылданған кезде қолдана білу біліктілігі.

Білім деңгейін тексеру үшін *сұрау* және *тестілеу* әдістері қолданылады. Критерийлерді бағалау шкаласына сәйкестендіруде келесі талаптардың орындалуы негізге алынады:

«5» бағасы - оқушы оқу материалының мәнін толығымен түсінеді; іс жүзінде қолдана отырып, дұрыс мазмұндай алады.

«4» бағасы - оқушының берген жауабында аздаған дәлсіздіктер мен қателіктер бар.

«3» бағасы - оқушының берген жауабында логикалық бірізділік жоқ, оқу материалын білу деңгейі төмен, іс жүзінде қолдана білу дәйектілігі мен біліктілігі нашар.

«2» бағасы - бағдарлама материалдарын білмейді, мұғалім берген тапсырманы орындаудан бас тартады.

3. Дене шынықтыру мұғалімі білім алушының жарыста төрелік етуге және басқа да іс-әрекеттерін оң бағалауға (4 және 5 бағасымен) мүмкіндігі бар.

4. Дене шынықтыру мұғалімі сабақтан босатылған 2-4 сынып оқушыларына жоспарланған жұмыс бағдарламасының оқу материалдары негізінде теориялық материал береді.

5. Дене шынықтыру пәнінен бір тоқсан ішінде (жартыжылдық немесе оқу жылы бойы) 50% дейін босатқан білім алушы дене шынықтыру бойынша жазбаша хабарлама (5-8, 10-сыныптар) және рефераттар (9, 11-сыныптар) даярлайды.

Дене шынықтыру бойынша даярланатын жазбаша жұмыстар мен рефераттарға қойылатын талаптар:

1. Бағдарлама материалдарының мазмұнын ескере отырып, жазба жұмыстары мен рефераттың тақырыптарын дене шынықтыру мұғалімі анықтайды.

2. Жазба жұмыстары мен рефераттар білім алушының дербес даярлайтын жұмысы болып табылады.

3. Жазбаша жұмыстың көлемі 2 беттен кем емес және 14 шрифтімен теріледі (абзацтық интервал – 1,5). Рефераттың көлемі 10 беттен көп емес, 14 шрифтімен теріледі (абзацтық интервал – 1,5).

Рефераттың құрылымы:

- кіріспе бөлімінде қоғам және жеке адам үшін таңдап алған тақырыптың қаншалықты маңызды екендігі мазмұндалады;

- спорт түрінің немесе сауықтыру жүйесінің қысқаша сипаты, ерекшеліктері, түрлері және негізгі ережелері;

- даму тарихы және қазіргі уақыттағы деңгейі, жетістіктері және болашақта даму басымдықтары (мектеп, қала, Қазақстан, олимпиадалық қозғалыс және т.с.с.);

- таңдап алған спорт түірінің немесе сауықтыру жүйесінің спортшының дамытудағы маңызы:

а) дене сапаларын (жылдамдық, төзімділік және т.с.с.).

б) таңдап алған спорт түрінің техникасы немесе жүйесі.

в) психологиялық, әсемдік, адамгершілік (дербес) қасиеттерді дамыту.

г) шабуыл және қорғаныста ойнау кезінде өзара әрекет етудің тактикалық негіздері.

д) өз бетімен шұғылдану және жаттығу, спорт түрі бойынша жарысқа қатысу кезіндегі қауіпсіздік техникасына қойылатын талаптар.

- қорытынды түйін: таңдап алған спорт түрінің (жаттығулар жүйесінің) дене сапаларын және жалпы тұлғаны дамытудағы маңызы. Мектептің жетістіктері (команданың, жекедара жетістіктері, алдағы уақытқа жоспарлары).

Дене шынықтыру сабағын бақылау және бағалау туралы айтпастан бұрын, бағалау мен бағаның арасында қанадай айырмашылық бар екендігін анықтап алу керек. Бағалау – бұл бағаны сандық (цифрлық) үлгімен айқындау. «Бестік», «төрттік», «үштік» - бұл баға түрлері. Ал бағалау әртүрлі болуы мүмкін.

Сөзбен бағалау – бұл бағалаудың кең тараған түрі. Жаттығуды дұрыс орындағаны үшін, мұғалімге көмектескені үшін мақтау. Оқушының әр нәрсеге алаңдап, оқу материалын игеруге назар салмағаны үшін ескерту жасау. Яғни, бұл ескертулер үшін оқушыға баға қойылмайды, бірақ әрекеттері бағаланды. Сабақ кезінде түрлі сөздік бағалау әрекеттері қолданылады: «Қалай ойлайсың, сен тапсырманы толығымен орындадың ба?». Егер мұғалім қойған сұрақ пен оқушының ойы бір жерден шықса және ол тапсырманы орындай алса, оның бойында керемет қуаныш сезімі болады. Ал оқушы берілген тапсырманы әзер орындаса, онда «Көрдің бе, жарайсың, жақсы жетістіктерге қол жеткіздің! Ең бастысы – ештеңеден қорыпау!»,-деп қолдау көрсету керек.

Назар салу – бұл да бағалаудың бір түрі. Дұрыс орындалған әрекетті қолмен ишара жасап, күлімсіреп, сұқ саусақты көрсетіп ескерту жасауға болады. Сол арқылы оқушы назардан тыс қалмайды.

Талдау. Оқушымен қысқа әңгіме жүргізу арқылы, оның жетістіктерін ескеріп, одан да жақсы деңгейге көтерілу үшін алдағы уақытта қандай әрекеттер жасау керектігін айтып өтеді.

Баға – оқушының сабақ кезінде жасаған жаттығулары үшін алатын сандық ұпайы (балы). Ол баға баланы қуантуы немесе ренжітуі мүмкін және оқушыны ойлануға мәжбүрлейді. Міне, аталғандардың барлығы әрекетті, оқушыға жан-жақты әсер ететін бағалау түрлері.

Қойылатын баға кешенді болуы керек.

Басқа да жалпы білім беру пәндерімен салыстырғанда, дене шынықтыру сабағында оқушының сабақ үлгерімін бағалаудың өзіндік ерекшеліктері бар және олар мыналар:

– оқушының психикалық қасиеттері мен жағдайын ғана емес, дене тұрқының, дене сапалары мен денсаулық жағдайларының ерекшеліктерін жан-жақты ескере білу қажетілігі;

– бағалауға қойылатын талаптардың кеңдігі. Онда білім ғана емес, сонымен қатар қимыл-қозғалыс біліктілігі мен дағдылар, сауықтыру әрекеттерін іске асыру жолдары, мектепте үйретілген дене жаттығулары мен біліктілігін түрлі жағдайларда қолдана білулері бағаланады;

– баланың дене дамуы мен дайындығын шынайы және дәл бағалауға мүмкіндік беретін нақты сандық бағалау жүйесінің болуы.

Сонымен, дене шынықтыру сабағында оқушылардың білімдерін бағалау жан-жақтылығымен ерекшеленеді және бұл пән бойынша жекелеген ерекшеліктері үшін бағалау дұрыс емес.

Баланың дене дайындығы, белгілі бір әрекеттерді іс жүзінде орындау біліктілігі мен дағдысы, сауықтыру шараларын ұйымдастыра білу біліктілігі, теориялық білімі, өлшенетін қасиеттердің бастапқы, аралық және қорытынды деңгейлерінің өсу динамикасы, білім мен біліктіліктің қалыптасу деңгейі бағаланады.

Дене шынықтыру сабақтарында білім алушыларды бағалау критерийлері

Нақты жағдайға байланысты «2» (қанағаттандырылмайды) бағасымен бағаланады:

• Оқушылар ауа-райы, спорт түрі немесе сабаққа сәйкес келмейтін спорттық киім үлгісімен киінген. Дене шынықтыру сабағында қауіпсіздік техникасы және еңбекті қорғау талаптары орындалмайды.

• Оқушылардың денсаулығында едәуір ауытқу болмағанына қарамастан, дене жаттығуларын орындауға деген ынтасы жоқ, дене дамуында оң өзгерістер байқалмайды.

• Оқушылардың жартыжылдықта қимыл-қозғалыс біліктілігі мен дағдыларының дамуы бойынша өзгерістер байқалмайды.

• Оқушылар мұғалімнің тапсырмаларын орындамайды, сауықтыру шараларын орындау дағдыларын, дене тәрбиесі бойына теориялық және практикалық дағдыларды игермеген.

Білім алушылар келесі шарттар орындалған жағдайда «3» (қанағаттандырарлық) бағасымен бағаланады:

• Оқушылар ауарайы, спорт түрі немесе сабаққа толығымен сәйкес келмейтін спорттық киім үлгісінде болғанда. Қауіпсіздік техникасы және спорт залдары мен ашық алаңдарда қойылатын барлық талаптарды орындайды, гигиена ережелері мен спорт жаттығуларын орындаған кезде еңбекті қорғау талаптарын сақтайды.

• Оқушылардың денсаулығында едәуір ауытқу болғанына қарамастан, дене жаттығуларын орындауға деген ынтасы бар, дене шынықтыру мұғалімі дене дамуында аздаған оң өзгерістер бар екендігін байқайды.

• Оқушылардың жартыжылдықта қимыл-қозғалыс біліктілігі мен дағдыларының дамуы бойынша өзгерістер көп емес.

• Оқушылар мұғалімнің тапсырмаларын жартылай орындайды, сауықтыру шараларын орындау дағдыларын, дене тәрбиесі бойынша теориялық және практикалық дағдыларды игерген.

Білім алушылар келесі шарттар орындалған жағдайда «4» (жақсы) бағасымен бағаланады:

• Оқушылар ауарайы, спорт түрі немесе сабаққа толығымен сәйкес келетін спорттық киім үлгісінде болады. Қауіпсіздік техникасы және спорт залдары мен ашық алаңдарда қойылатын барлық талаптарды орындайды, гигиена ережелері мен спорт жаттығуларын орындаған кезде еңбекті қорғау талаптарын сақтайды.

• Оқушылардың денсаулығында едәуір ауытқу болғанына қарамастан, дене жаттығуларын орындауға деген ынтасы жоғары. Дене шынықтыру мұғалімі білім алушының дене дамуының едәуір жақсарғандығын анықтаған жағдайда.

• Оқушылар сабақта қимыл-қозғалыс біліктілігі мен дағдыларының дамуы бойынша жетістіктерге қол жеткізеді, тоқсан немесе жартыжылдық оқу мерзімінде адамгершілік-жігер сапаларын дамытады. Дене шынықтыру пәні бойынша өз жасына сәйкес келетін нормативтерді 80% табысты орындайды.

• Оқушылар мұғалім берген теориялық немесе басқа да тапсырмаларды орындайды, сауықтыру шараларын өздігінен орындай алады, мектепте ұйымдастырылған жарыстарда төрелік етуге көмектеседі, дене тәрбиесінің теориялық және практикалық біліктіліктерін игерген.

Білім алушылар келесі шарттар орындалған жағдайда «5» (үздік) бағасымен бағаланады:

• Оқушылар ауарайы, спорт түрі немесе сабаққа толығымен сәйкес келетін спорттық киім үлгісінде болады. Қауіпсіздік техникасы және спорт залдары мен ашық алаңдарда қойылатын барлық талаптарды орындайды, гигиена ережелері мен спорт жаттығуларын орындаған кезде еңбекті қорғау талаптарын сақтайды.

• Оқушылардың денсаулығында едәуір ауытқу болғанына қарамастан, дене жаттығуларын орындауға деген ынтасы жоғары. Дене шынықтыру мұғалімі білім алушының дене дамуының едәуір жақсарғандығын анықтаған жағдайда. Мектептің немесе қаланың спорт үйірмелерінде шұғылданады, спорттық разряды бар немесе түрлі деңгейдегі жарыстарда спорттық жетістіктерге қол жеткізген.

• Оқушылар сабақта қимыл-қозғалыс біліктілігі мен дағдыларының дамуы бойынша жетістіктерге қол жеткізеді, тоқсан немесе жартыжылдық оқу мерзімінде адамгершілік-жігер сапаларын дамытады. Дене шынықтыру пәні бойынша өз жасына сәйкес келетін нормативтерді табысты тапсырады.

• Оқушылар мұғалім берген теориялық немесе басқа да тапсырмаларды орындайды, сауықтыру шараларын өздігінен орындай алады, мектепте ұйымдастырылған жарыстарда төрелік етуге көмектеседі, дене тәрбиесінің теориялық және практикалық біліктіліктерін игерген.

Дербес ерекшеліктері

Мұғалім оқушының дене шынықтыру сабағындағы жетістіктерін бағалай отырып, оның дербес ерекшеліктерін естен шығармауы тиіс. Себебі баланың бойындағы дербес ерекшеліктердің дене тәрбиесіндегі маңызы өте жоғары.

Ескерілуі керек дербес ерекшеліктерді екі үлкен топқа бөлуге болады: дене тұрқындағы және психикалық ерекшеліктер.

Дене тұрқы – бұл адамның дамуындағы (ұзындығы, денесінің салмағы), денесінің қалыптасуындағы (астеноидты, дигестипті, торкалды және бұлшықетті) ерекшеліктер.

Оқушылардың сабақ кезіндегі іс-қимылдарын бағалаған кезде, дене тұрқы дигеситипті (артық салмағы бар) және астеноидты (әлсіз) балаларға ерекше назар аудару керек. Кейбір жағдайларда дене мүшелерінің даму ерекшеліктеріне, сүйек-бұлшықет аппаратына, сондай-ақ норматив тапсыруға әсер ететін дене тұрқындағы ерекшеліктерге де назар аудару керек.

Оқушылардың сабақ үлгерімдерін бағалаған кезде, жеке тұлғаның психикалық ерекшеліктері де маңызды. Ақпаратты қабылдау деңгейі нашар және ойлану қабілетінде ауытқу бар балалардың берген тапсырманы ой елегінен өткізулеріне, орындауларына уақыт беру керек. Қимыл-қозғалысты бірден орындай алмайтын балалар, көрсетілген жаттығуды бірден үлгілі орындай алмайды. Эмоцияға тез берілетін, жылдам қозғыш балаларға бірқалыпты жағдай қалыптастыру керек. Ал жігер сапалары төмендеу балаларға қиын тапсырманы игеріп кету үшін уақыт беріп, сақтандыру және көмектесу әрекеттерін сенімді орындау қажет.

Оқушылардың дербес ерекшеліктерін ескерген кезде, олардың ар-ождандарына нұсқан келтірмей, баланың одан әрі ізденуіне, жаттығуды орындауға деген қызығушылығын арттыратындай баға қою керек.

Нәтижелердің өзгеру динамикасы

Дене шынықтыру пәні бойынша оқу жетістіктерін бағалаудың үздік жүйесі – дербес көрсеткіштердің өзгеру динамикасын есепке алу. Яғни, мұғалімдердің көбі дерлік оқушылардың нәтижелеріндегі ілгерілеушілікті бағалау жүйесіне сүйенеді. Баланың дайындық деңгейі о баста төмен болып, кейін ол көрсеткіштер жоғарылаған болса, сол үшін жақсы баға қоюға болады. Себебі, мұндай бағалау баланың одан әрі дамуына, ізденуіне ықпал етеді және ең бастысы – оның дене шынықтыру сабағына деген қызығушылығын арттырады.

Мұғалімдер оқушылардың «өз-өздеріне тапсырма беру» немесе дербес міндет жүктеу секілді өздік тәрбиелеріне сүйенеді. Мысалы, кермеде тартылудан сынақ қабылдаған кезде (әсіресе ұл балалардан), бір рет те тартыла алмаған балаға «тоқсанның соңына дейін ең болмағанда бір рет тартылуың керек, сонда жақсы (4) баға қойылады» деген тапсырма беруге болады.

Оқушыға «5» бағасын қоюдың тағы бір үлгісі: команда жеңісіне қосқан үлестеріне қарамастан, команда ойыншыларының барлығына «5» бағасы қойылады. Мысалы, кәсіби команда жеңіске қол жеткізу үшін барлық команда үздік ойыншыға пас береді және жеңіске гол соққан ойыншы емес, тұтас команда жетеді. Дене шынықтыру сабағында да осы бағалау жүйесін қолдануға

болады. Ең бастысы – дайындық деңгейі әртүрлі балалардың қозғалуға деген ұмтылыстарын тежемеу.

Оқушыларға төзімділікті қажет ететін циклді спорт түрлерін игеру қиын және мұғалім белгілеген қашықтықты жүгіріп өткен балалардың барлығына «5» қоюға болады, ал мәре сызығын алғашқы болып кесіп өткендерге тағы бір ынталандырушы «5» қоюға болады. Міне, осылайша балалардың дене тәрбиесімен шұғылдануға деген ынталарына қолдау көрсетіледі.

Қимыл-қозғалыс әрекеттерін игеру техникасын бағалау әдістері

Бағалау әдістерінің негізгілеріне мыналар жатады: бақылау, тапсырма беру, жаттығулар және құрама жаттығулар.

Ашық бақылау әдісі – оқушылар мұғалімнің кімді және нені бағалайтынын біледі, ал *жабық* – мұғалімнің белгілі бір қимыл-қозғалыс әрекеттерін бақылайтындығы белгілі.

Тапсырма беру әдісі – мұғалім нақты бір жаттығуды жақсы орындайтын оқушыны анықтап, қимыл-қозғалыс әрекетін сынып алдында үлгілі орындауын сұрайды.

Жаттығу әдісі – жекелеген қимыл-қозғалысты игеру біліктілігін анықтауға арналған.

Құрама жаттығулар әдісі – белгілі бір қимыл-қозғалыс техникасымен қатар, оқушының білім деңгейі тексеріледі.

Аталған әдістерді оқушылар тобын немесе тұтас сынып оқушыларының әрекеттерін бағалау үшін дербес және топтастырып қолдануға болады.

Арнайы медициналық топ оқушыларын бағалау

1) сабақтың теориялық тапсырмаларын (ойын ережесі, қауіпсіздік техникасы және т.с.с.) орындау;

2) сабақтың қыздырыну бөлімін даярлау және өткізу;

3) реферат даярлау.

4) Білім беру саласындағы бақылаудың кеңінен тараған бір түрі – тестілеу. Тест – бұл біркелкілік, қысқалық және қарапайымдық талаптарына сәйкес келетін стандартты тапсырма. Ол арқылы оқушыны бағалап, теориялық материалды игеру деңгейін анықтауға болады.

Қазіргі уақытта дене шынықтыру сабағынан босатылған оқушыларды бағалау қажеттілігі жиі туындайды, сондықтан тесттік технологияны қолдану ұтымды.

Оқушыларды тестілеуді дене шынықтыру сабағында, алдын ала әзірленген жауап қағаздары арқылы өткізуге болады. Бұл әдіс әсіресе оқушыны қорытынды аттестаттуға даярлаған кезде тиімді. Себебі, 9-сыныпқа арналған дене шынықтыру бойынша емтихан материалдарында теориялық материалдар көптеп табылады.

Дене шынықтыру пәні бойынша оқушылардың дайындықтарын бағалау критерийлері

Дене шынықтыру бойынша бағалау критерийлері *сапалық* және *сандық* болып екіге бөлінеді.

Сабақ үлгерімінің сапалық критерийлері бағдарлама материалдарын игеру деңгейін сипаттайды және олар мыналар: білімі, қимыл-қозғалыс

біліктілігі және дағдылары, білім беру мазмұнының міндетті минимумы және мектептің білім беру стандартына енгізілген сауықтыру іс-әрекеттерінің тәсілдері.

Сабақ үлгерімінің сандық критерийлерін күш, жылдамдық, қимыл-қозғалыс үйлесімділігі, төзімділік, иілгіштік секілді дене қабілеттерінен құралған дене сапаларының өзгеруімен анықталады және олар іске асырылатын білім беру бағдарламасының бағыттылығы мен деңгейін айқындайды.

Дене шынықтыру мұғалімі дене шынықтыру пәні бойынша балалардың дайындық деңгейлерін бағалауды іске асыра отырып, өзіндік бағалауды ғана емес, баланы ынталандырушы, тәрбиелеуші қызмет атқарады және ол бағалау кезінде оқушылардың ырғақ (дәл сол сәттегі емес, белгілі бір уақыт ішіндегі дене сапаларының өзгеру динамикасын) және дербес (дене тұрқы, психикалық және физиологиялық) ерекшеліктерін ескеруі керек. Сонымен қатар, мүмкіндігінше инабатты болып, оқушының адами қасиеттеріне нұқсан келтірмей, дене тәрбиесіне деген қызығушылықтарын арттыруы керек.

Қорытынды баға оқушылар тоқсан (жоғары сыныптар үшін – жартыжылдықта) және оқу жылы ішінде бөлім тақырыптарын игергендері үшін қойылады. Оған оқушының оқу материалын игергені үшін алған ағымдық бағалары жатады: білімі, қимыл-қозғалыс біліктілігі және дағдылары, дене дамуындағы өзгерістер, сауықтыру іс-шараларын ұйымдастыра білу біліктілігі.

Оқушылардың дене дайындықтарын құрайтын негізгі көрсеткіштері бойынша үлгерімдерін бағалау критерийлері

I. Білімі

«Дене шынықтыру» пәні бойынша білім деңгейлерін бағалаған кезде келесі көрсеткіштер ескеріледі: тереңдігі, толықтығы, дәйектілігі, оларды нақты бір жағдайларда және дене жаттығуларын орындаған кезде қолдана білу біліктілігі.

Білім деңгейлерін анықтау мақсатында келесі әдістер қолданылады: сұрау, әңгіме-сұхбат (қатардан шығармай), тестілеу.

5 бағасы	4 бағасы	3 бағасы	2 бағасы
Оқушы оқу материалының мәнін толық түсінеді; оны іс жүзінде қолдана отырып логикалық тұрғыдан мазмұндай алады	Оқушы оқу материалының мәнін түсінеді; оны іс жүзінде қолдана отырып логикалық тұрғыдан мазмұндауда аздаған қателіктер бар	Логикалық бірізділік жоқ, оқу материалын толыққанды түсінбейді, іс жүзінде қолдану біліктілігінде дәйектілік жоқ	Бағдарлама материалдарын түсінбейді және білмейді.

II. Қимыл-қозғалыс біліктілігі мен дағдыларын игеру техникасы

Қимыл-қозғалыс біліктілігі мен дағдыларын игеру техникасын бағалау үшін келесі әдістер қолданылады: бақылау, көрсету үшін қатардан шығару, жаттығуды орындау және құрама әдіс.

5 бағасы	4 бағасы	3 бағасы	2 бағасы
Қимыл-қозғалыс және оның жекелеген бөліктерін қатесіз, жеңіл, еркін, дәл, сенімді, әсем мүсінмен, тиісті ырғақпен орындалған; оқушы ұимыл-қозғалыстың мәнін, оның атқаратын қызметін түсінеді, оның қалай орынлау керек екендігін түсіндіре және қажетті жағдайда көрсете алады; басқа оқушы жасаған қате қимылды анықтап, түзете алады; оқу нормативтін сенімді орындайды	Қимыл-қозғалыс және оның жекелеген бөліктерін аздаған (1-2) қателіктермен орындайды.	Қимыл-қозғалыс және оның жекелеген бөліктері негізінен дұрыс орындалған, бірақ бір үлкен немесе бірнеше ұсақ қателіктермен орындайды. Соның салдарынан қимыл ебедейсіз, сенімсіз орындалады. Оқушы әрекетті стандартты емес жағдайда орындай алмайды.	Қимыл-қозғалыс және оның жекелеген бөліктері дұрыс орындалмаған, екі және одан да көп қате немесе бір өрескел қателік жіберілген.

III. Спорттық-сауықтыру әрекеттерін іске асыра білу біліктілігі

5 бағасы	4 бағасы	3 бағасы	2 бағасы
Оқушы біледі: - өздігінен сабақ өтетін орынды даярлай алады; - сабаққа қажет құрал-жабдықтарды таңдай және оларды қолдана алады; - әрекеттің орындалу барысын қадағалай және қорытынды бағалай алады	Оқушы: - сабақ өтетін орынды аздаған көмекпен даярлай алады; - құрал-жабдықтарды іріктеуде аздаған қателіктер жібереді; - әрекеттің орындалу барысын қадағалай және қорытынды бағалай алады	Өз бетімен орындайтын әрекеттердің жартысынан көбін мұғалімнің көмегімен орындайды немесе аталған пунктттердің бірі орындалмаған	Оқушы өздігінен ешбір пунктті орындай алмайды

IV. Оқушылардың дене дайындықтарының деңгейі

5 бағасы	4 бағасы	3 бағасы	2 бағасы
Бастапқы көрсеткіш мемлекеттік бағдарлама талаптары мен дене тәрбиесі бойынша оқыту мазмұнының міндетті минимумы талаптарына сәйкес келетін дене тәрбиесі бағдарламасында қарастырылған жоғары дайындық деңгейіне, оқушының белгілі бір кезең аралығындағы дене дайындығының жоғары өсіміне сәйкес келеді	Бастапқы көрсеткіш оқушының орта деңгейдегі даярлығына және жеткілікті деңгейдегі өсіміне сәйкес келеді	Бастапқы көрсеткіш оқушының төмен деңгейдегі даярлығына және өсіміне сәйкес келеді	Оқушы мемлекеттік стандар талаптарын орындамайды, дене дайындығында өсім байқалмайды

(Оқушылардың дайындық деңгейлерін бағалаған кезде, олардың нәтижелерінің өсу қарқыны басымдылыққа ие болады. Дене дайындығын арттыру үшін ұсынылған тапсырма әрбір оқушы үшін белгілі бір қиындық туындатуы керек, дегенмен орындауға мүмкіндік беруі керек. Аталған оң өзгерістерге қол жеткізу, мұғалімге жоғары баға қоюға негіз болып табылады).

Сабақ үлгерімін жалпы бағалау бағдарлама түрлерінен құрылады: оқушының гимнастика, баскетбол, волейбол, жеңіл атлетикадан алған бағаларын және қорытынды жаттығуларды орындаудан алған бағаларын қосу арқылы шығарылады.

Оқу жылы ішіндегі сабақ үлгерімін бағалау бағдарлама бөлімдері бойынша алған бағаларын ескере отырып, оқу тоқсандарында алған бағалар негізінде іске асырылады. Сонымен қатар, бұл жерде өзіндік қимыл-қозғалыс, дене шынықтыру-сауықтыру қызметін жүзеге асыруда біліктілік пен дағдылары үшін баға басым мәнге ие.

«Дене шынықтыру» пәні бойынша *бағалау* жүйесін өзгертуді түрлі мамандар талқылауда және оның түрлі нұсқалары бар: 10-12 балдық жүйе енгізуден мүлдем баға қоймау жүйесіне дейін.

Балалармен жұмыс жүргізу кезінде, оларды өздік жетілуге деген қажеттіліктерін қалыптастыру керек, сондай-ақ біліктіліктері мен дағдыларын *дербес бағалау* әдістемесін де қолдануға болады.

Дене шынықтыру сабағында оқушылардың игерген білім негіздерін бағалау («орындай алады» – «орындай алмайды») басқа пәндермен салыстырғанда («біледі» – «білмейді») жеңіл болғандықтан, сабақ кезінде үйретілетін көптеген қимыл-қозғалыс біліктіліктері мен дағдыларды бағалаудың басты критерийі болып саналады.

Қазіргі уақытта қимыл-қозғалыс біліктілігі мен дағдыларын бағалау үшін көптеген бағалау кестелері қолданылуда. Әрине, оны сынаушы дене шынықтыру мұғалімдері де көп, ал ата-аналарға мүлдем түсініксіз десе де болады.

Оқушылар оқу нормативтері немесе бағалау кестелері (өлшеу материалдары) қимыл-қозғалыс сапаларының дамуына қойылатын талаптарды жыл сайын шамасы келгенше орындап жатады. Жыл соңында 9 және 11 сынып оқушысы «Дене шынықтыру» пәні бойынша сабақ кезінде үйренген біліктілігі мен дағдыларын мемлекеттік білім беру стандарттарына сәйкес талаптарды көрсетуі керек. Ал мұғалім ол талаптардың орындалуына жауапты болып, бірқатар себептерге байланысты өз міндеттер орындалмай қалып жататыны да белгілі.

Біріншіден, оқушының құжаттағы жасы биологиялық жасымен сәйкес келмей жатады. Соның салдарынан оқушы өз ісіне жауапкершілікпен қарап, қимыл-қозғалыс әрекеттерін бар ынтасымен орындаса да, оқу бағдарламасында көрсетілген нормативтерді орындай алмай жатады.

Екіншіден, мектепке дейінгі дене дайындығының нашар болуы, артық салмақ.

Үшіншіден, баланың нервтік-психикалық процестеріндегі ауытқулар: сылбырлық, дене белсенділігі мен жұмыс істеу қабілеінің жылдам өзгеруі, ұялшақтық, өз мүмкіндіктерін бағалай алмау.

Әрбір оқушыны шынайы бағалау үшін «Бұрын қол жеткізілген жетістіктердің өсімін есепке алу» әдісін қолдануға болады. Бұл әдістеме цифрлық (сандық) көрсеткіштерді (нормативтер) бағалауға мүмкіндік беретін жаттығуларға қолдануға ыңғайлы. Ол үшін бала сабақ кезінде үйретілген дағдыны үш рет қайталап орындайды және тиісті бағасын алады. Баланың көрсеткен нәтижесі сол сәттегі оның дербес жетістігі болып саналады және «5» деген баға алады. Оның көрсеткен нәтижесін шартты түрде «негіз» деп атауға болады және ол «негіз» жылына екі рет (оқу жылының басында және соңында) тексеріледі де, тиісті бағасы қойылады.

1. Уақыт өте келе «негіз» жақсарған болса, оқушыға «5» деген *баға* қойылады;

2. «Негіз» өзгермесе «4» баға қойылады;

3. Көрсеткіш төмендеген жағдайда «3» баға қойылады. Осы жерде айта кететін бір жайт, үш жағдайда да оқушыға оң баға қойылады.

1-ші және 2-ші сыныптармен өткізілетін дене шынықтыру сабақтарында негізгі қимыл-қозғалыс сапаларын (қимыл-қозғалыс үйлесімділігі, жылдамдық, иілгіштік, төзімділік, күштілік, жылдамдық-күш) қалыптастыру керек. Қимыл-қозғалыс сапаларын көптеген жаттығулар арқылы дамытуға болады. Мысалы, жылдамдық-күш сапасын дамыту үшін бір орыннан ұзындыққа және биіктікке секіру, кіші допты (150 гр), теннис добын, гранат (300, 500, 700 гр), №№1, 2, 3, 4, 5 медболды лақтыруға болады.

Көптеген жаттығуларды бағалау үшін оқу нормативтерінің кестелері қолданылады, олар бұрын қол жеткізілген нәтижелердің өсу әдісін қолдану кезінде оқушылардың шығармашылық қызметінің бағдарлары болып табылады.

Сандық нәтижелерге қарамастан, жаттығулар мен тапсырмаларды бар ынтасымен орындаған екінші сынып оқушыларының жетістіктерін «5» деп бағалаған дұрыс. Жанама түрде бағаланатын жаттығуларға «5» және «4» деген баға қойып немесе мүлдем баға қоймай, баланы жаттығуды дұрыс орындауға ынталандырған дұрыс. Содан соң, оқушымен ақылдаса отырып, нәтижені жақсарту жолдарын іздеуге болады: үй тапсырмасын беру, спорт үйірмесіне жазылуды ұсыну, қосымша тапсырмалар беру.

Әрбір оқушы туралы алынған сандық мәліметтер жинақталады және бір жүйеге келтіріледі:

Үшінші және төртінші сыныптарда нәтижелер өсімдерін есепке алу әдісі қолданылады. Сонымен қатар, нәтижелер үш балдық шкала бойынша бағаланады («5», «4», «3»). Бұл жас аралығында нәтижелерді жақсартуға деген ұмтылыс жоғары. Сондықтан, балалар өз нәтижелерін жақсарту үшін қимыл-қозғалыс дағдыларын сабақтан соң да жақсартуға көп көңіл бөледі. Нәтижесінде көрсеткіштері жақсарып, тиісінше алатын бағалары да жоғары болады.

Одан кейінгі сыныптарда да аталған бағалау жүйесі қолданылады. Бесінші және алтыншы сыныптарда *өсім жүйесі* нәтижелі қызмет етеді де,

балалардың жас ерекшеліктеріне, сабаққа деген ізденістерінің өзгеруіне байланысты 7-9 сыныптарда нәтижелілігі төмендей бастайды.

Жасөспірімдерде болатын өтпелі кезеңнен соң, аталған жүйе қайтадан нәтижелі болып саналады. Себебі 10 және 11 сынып оқушыларының білім алуға деген құлшыныстары арта түседі. Бұл жас аралығындағы балалардың ағзалары жетілген, бағалау жүйесіне қойылатын талаптарды біледі және мұлғалім мен оқушының біріккен әрекеттері қимыл-қозғалыс техникасы мен тактикасын жетілдіруге бағытталады. Балалардың дербес нәтижелері карточкаларға енгізіледі және олардың өз жетістіктерін бағалауларына, арттыруларына мүмкіндіктері болады.

Әрине, бағалаудың мұндай жүйесінің кейбір тұстары білім берудің мемлекеттік сандартына сәйкес келмеуі мүмкін, бірақ баланың психикасын жараламайды, жетілген және әлсіз, қабілетті және қабілеті нашар, психикалық ұстамды және ұстамсыз баланың мүмкіндіктерін теңестіреді. Сонымен қатар, оқушының өз бетімен шұғылдануына мүмкіндік беріп, шығармашылық тұрғыдан ізденуге итермелейді.

Дене жаттығуларымен шұғылдану нәтижесінде баланың пәнді теориялық тұрғыдан зерттеуіне деген қызығушылығы артады. Сол арқылы бағалаудың келесі бір қыры – дене тәрбиесі саласы бойынша теориялық білім деңгейін бағалау іске асырылады. Өйткені оқушы пән бойынша теориялық және практикалық табысты қызметті жүзеге асыра отырып, оқу бағдарламасының әрбір бөлімі мен модулі бойынша кем дегенде бір мезетте білім ала отырып, үйлесімді дамиды.

Дене шынықтыру пәні бойынша білім аясын кеңейту арқылы, оқушының өз құрбыларымен тез тіл табысу, ұжымдасып әрекет ету және сауықтыру іс-шараларын іске асыру біліктілігін арттыруға болады.

Сонымен, «Дене шынықтыру» пәніне деген қызығушылығын арттырудағы осындай қарапайым ұмтылыстар баланың спортпен шұғылдануға, салауатты өмір салтын ұстануға деген ізденісін қолдайды және тұрақты қажеттілікті қалыптастыруға әкеледі.

Жинақталған тәжірибе мен алынған нәтижелер негізінде келесі қорытындылар жасауға болады:

1. Өсім нәтижелерін есепке алу әдісін қолдану арқылы оқушылардың біліктіліктері мен дағдыларын дербес бағалау, олардың шығармашылық тұрғыдан алға ұмтылуларына мүмкіндік береді.

2. Аталған әдіс балаға психологиялық тұрғыдан қысым көрсетуге мүмкіндік бермейді.

3. Әдіс оқушының дене шынықтыру пәніне деген тұрақты қызығушылығын арттырады.

Бұл әдісті қолдану мұғалімнің бағалау қызметінің барлық критерийлерінің мәселелерін шешуге мүмкіндік береді.

5 «ӨЗІН-ӨЗІ ТАНУ» ОҚУ ПӘНІ БОЙЫНША СЫНАҚҚА ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАПТАР

«Өзін-өзі тану» пәнінің мазмұны адамзаттың рухани-адамгершілік мәдениеті, адам және қоршаған әлем туралы мәліметтердің кең ауқымын қамтиды, оқушылардың ішкі ізденісін жандандырады, терең ойлану, өмір туралы маңызды мәселелердің мағынасын ажырату және интуитивті түрде ұғына білу қабілетін дамытады. Осының барлығы оқу материалын құрастыруда сабақтастықты сақтауға ықпал етеді.

Бастауыш мектептің 1-4 сыныптары үшін пәннің негізгі базалық мазмұны оқушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, келесі бөлімдерден тұрады:

1. *«Ғасырлар даналығы»* бөлімі оқушыларды «Өзін-өзі тану» пәнімен әлем халықтарының даналығы арқылы таныстырады. Мұнда балалар өмірдегі адамгершілік негіздерін ертегілер, нақыл сөздер, әңгімелер, адамзаттың рухани мұрасының дана сөздері арқылы түсіне бастайды. Олар мәңгілік құндылықтарды түсіну арқылы мектеп ұжымында тату өмір сүруге, бір-бірімен қарым-қатынас жасауға, мектеп тәртібін сақтауға, кішіге көмектесіп, үлкендерді құрметтеуге үйренеді.

2. *«Тату отбасы»* бөлімінде тек отбасында ғана емес, сыныпта және мектепте де (өзін және өзгені тыңдау, түсіну, дұрыс баға беру, қарым-қатынас жасау, көмектесу, өзара әрекеттесу) коммуникативтік қабілеттері мен дағдыларын дамытуға; құрдастарымен тең құқықты, мейірімді өзара қарым-қатынас жасай білуге; өзін позитивті жағдайға икемдей білуге, өз сезімдерін білдіруге және өзгелердің сезімдерін түсінуге; тұлғааралық жанжалдарды шешу дағдыларын меңгеруге; әлеуметтік белсенділікті дамытуға баса назар аударылған.

3. *«Адам болам десеңіз»* бөлімінде балалардың жас ерекшелік дамуының психологиялық ерекшеліктері: жас өспірімнің мінез-құлқы, әсерлілігі, сезімдерінің қарқынды дамуы, жалпы эмоциялық тонустары (өмірге құштарлығы, сергектігі), ерік қасиеттері ескерілген.

4. *«Қандай ғажап әлем!»* бөлімі бастауыш сынып оқушыларының қоршаған ортамен адамгершілік қарым-қатынас тәжірибесін қалыптастыруға бағытталған. Табиғатқа қамқор болуға тәрбиелеу және балалардың денсаулығын нығайту мақсатында экологиялық шығармашылық қызметті ұйымдастыру қажет.

1-4 сынып оқушыларына «Өзін-өзі тану» пәні бойынша сынақ қою талаптары

– жалпыадамзаттық құндылықтар туралы қарапайым түсініктерге ие;

– бағдарлама көлемінде анықталған Қазақстанның және басқа да халықтардың рухани мұрасын біледі;

– сабақта, мектепте, қоғамдық орындарда тәртіп сақтай алады;

– мектеп оқушысының құқығы мен міндеттерін біледі және түсінеді, оқушы міндетін (қажетті мектеп құралдарының, орындалған үй тапсырмаларының, сынып жұмысының болуы) орындайды;

– адамдарға, табиғатқа, қоғамдық меншікке ұқыпты және саналы түрде қарайды;

– денсаулықты сақтауға арналған оң ойлардың мәнін түсінеді, салауатты өмір салтының қарапайым ережелерін біледі және қолдана алады;

– жақсы мінез кейпі ережелерін біледі және түсінеді, әртүрлі жағдаяттарда өз білімін саналы түрде пайдаланады;

– шығармашылық қызмет арқылы өз ойлары мен әсерлерін жеткізе алады;

– даналық; шынайы білім; мектеп отбасы; мейірімділік; қылықтардың сұлулығы; адалдық; шынайылық; салауатты отбасы ұғымдардың мәні мен мазмұнын түсінеді;

– жақсы ойлар мен әрекеттердің маңыздылығын түсінеді;

– басқа адамдармен татулықта өмір сүру, сыныптастарымен және достарымен өзара тілектестік қатынас білігінің маңыздылығын түсінеді;

– шығармашылық қызмет арқылы ойлары мен алған әсерін жеткізе алады;

– туған өлкесінің табиғатына мұқият қарау маңыздылығын түсінеді.

5-9-сыныптардағы «Өзін-өзі тану» базалық мазмұны төрт тарауды қамтиды: «Таным қуанышы», «Адам болам десеңіз ...», «Адам және әлем», «Адамзаттың рухани тәжірибесі»

1. *«Таным қуанышы»* бөлімін оқу кезінде білім алушылар «Адамның ішкі әлемі», «Адамгершілік таңдау» ұғымдарын түсінеді, өзін-өзі тану түпнұсқаларымен танысады, өмірлік мақсаттарды, өз мақсаты ретінде адамдарға қызмет етудің маңыздылығын түсінуге үйренеді.

2. *«Адам болам десеңіз ...»* бөлімі білім алушыларға мінез-құлықты, еңбекқорлықты, тәртіптілікті, қайырымдылықты, өз іс-әрекетіне жауап беру қабілетін, ой, сөз және іс бірлігін сақтау сияқты қасиеттерді тәрбиелеудің маңыздылығын түсінуге көмектеседі.

3. *«Адам және әлем»* бөлімі білім алушыларды мінездегі ізгілікті қасиеттердің шынайы адами көріністер әлемімен таныстырады.

4. *«Адамзаттың рухани тәжірибесі»* бөлімі қоршаған ортаның сұлулығын, барлық халықтардың мәдени мұрасының құндылығын, оған салынған ақиқат, жақсылық, махаббат, әділдік идеалдарын көруге және түсінуге көмектеседі.

5-9 сынып оқушыларына «Өзін-өзі тану» пәні бойынша сынақ қою талаптары

– жалпыадамзаттық құндылықтардың маңыздылығын түсінеді және оларды өмірде ұстануға тырысады;

– адам талпынысы; таным жолы; адам болу; адамның мінезі; шынайы болу; еңбекқорлық; жан сұлулығы сияқты ұғымдардың мәні мен мазмұнын түсінеді:

– терең ойлай алады және шынайы мен жалған, мәңгілік пен уақытша ұғымдарды ажырата алады;

– бос уақытын тиімді пайдалану қажеттілігін түсінеді;

– өз бетінше білім алуға және шығармашылыққпен айналысуға қызығушылық танытады; өзін-өзі көрсетуге ұмтылады;

– басқа адамдардың ар-намысына тиместен, өз көзқарасын қорғай алады;

– басқа адамдарға мейірімділік пен жанашырлық танытады, оларға

нақты көмек көрсетуге ұмтылады;

– шығармашылық арқылы өз ойлары мен әсерлерін жеткізе алады;

– «Жақсылық өзімнен басталады» ұзақ мерзімді жобасын іске асыруға белсенді қатысады;

– өз бетінше білім алуға және өзін-өзі жүзеге асыруға, өзіндік шығармашылыққа қызығушылық танытады; өз қабілеттері мен мүмкіндіктерін барынша іске асыруға ұмтылады;

– әртүрлі жағдайларда өзін лайықты және жауапкершілікпен ұстай біледі; өзінің эмоциялық күйін басқара алады, кері эмоциялары мен тілек-қалауларын тыя алады;

– дербес және жауапты шешім қабылдай алады және оларды негіздейді;

– басқа адамдардың қадір-қасиетін кемсітпей, өзінің қағидаттарын, ұстанымдары мен нанымдарын қорғай алады;

– «Табиғат – баға жетпес сый» жобасын әзірлеуге белсенді қатысады;

– жалпыадамзаттық, этномәдени және ұлттық құндылықтардың өзара байланысын түсінеді;

– өз мүмкіндіктерін тануға тырысады;

– өз ойларына, сөздеріне және іс-әрекетіне деген жауапкершілігін сезінеді;

– өмірдегі ғажайыпты, асқақты, қайғыны және күлкілі сезімдерді ажырата алады және оған өз көзқарасын білдіре алады;

– жыныстық сипаттарына байланысты отбасындағы, ұжымдағы және қоғамдағы өзінің рөлін түсінеді;

– отбасында, ұжымда және қоғамда жыныстық қатынасқа байланысты өзінің рөлін түсінеді;

– өз өмірі мен денсаулығының құнын түсінеді, салауатты өмір салты туралы білімін тәжірибеде пайдаланады, зиянды әдеттерден бас тартуға тырысады;

– өмірдегі өзара көмек көрсетудің мәнін түсінеді;

– азаматтық болмысты ұғынуға тырысады, қазақ және басқа да тілдерге, қазақтың ұлттық дәстүрлері мен басқа ұлт өкілдерінің дәстүрлеріне құрмет көрсетеді.

«Өзін-өзі тану» пәнінің 10-11 сыныптардағы базалық мазмұны төрт негізгі тарауды қамтиды: «Таным жолында», «Тұлғаның қалыптасуы», «Қоғамдағы өмір», «Адамзат әлемі».

1. *«Таным жолында»* атты бірінші тараудың тақырыптары оқушылардың жалпыадамзаттық құндылықтардың ерекшелігін саналы сезіну арқылы өзіндік бірегейлігін ұғыну мақсатын көздейді. Мұнда адамның өзімен-өзі және қоршаған ортамен үйлесімді қарым-қатынас орнату, өзінің эмоциялық күйін басқара алу қабілеті, тұлғаны жетілдіру жолдары, идеалды іздеу, мінез-құлықты тәрбиелеу, жауапкершілік, намыс пен абырой тәрізді қасиеттерін дамыту қажеттілігі туралы сөз қозғалады.

2. *«Тұлғаның қалыптасуы»* тарауында оқушылардың дүниетанымын олардың әлемге ашық бола білу, әлемді тану, түсіну және әлемде жоғары

адамгершілік ұстаныммен қатынас жасай алу қабілеттерін дамыту арқылы кеңейту көзделген.

3. *«Қоғамдағы өмір»* атты үшінші тараудың тақырыптық жоспары оқушылардың жағымды ойлау дағдылары мен адамдар арасындағы қарым-қатынас барысында туындайтын этикалық өмірлік қайшылықтарға саналы түрде, байыппен қарау дағдыларын дамытуға бағытталған. Жоғары сынып оқушыларына есею кезеңіне қадам басқан және өз жақындары, сыныптастарының ғана емес, сонымен бірге болашақ курстастары мен жұмыстағы әріптестерінің ортасында да ғибратты жағдай қалыптастыруда жауапкершілік шегін сезінетін адам тұрғысынан отбасындағы, ұжымдағы және қоғамдағы рөлі туралы өз көзқарасын реттеуіне тура келеді.

4. *«Адамзат әлемі»* атты төртінші тарауда оқушылардың адамзаттың мәдени мұраларына ізгілікті қатынасын дамытуға, өздерінің адамдық болмысы мен ақиқатқа жетудің өзіндік жолын ұғынуына алғышарттар жасалған. Аталған тараудың мазмұны мен оқыту әдістері маңызды адамдық ақиқатты оқушылардың жалпыадамзаттық құндылықтар туралы мәліметтерді, адамзаттың тарихи, мәдени және рухани жолын түсінуін, адамның бүгінгі және болашақтағы мұраттарын тереңірек түсініп қорытындылап, жүйелеу арқылы тұжырымдауын көздейді.

10-11 сынып оқушыларына «Өзін-өзі тану» пәні бойынша сынақ қою талаптары

– жалпыадамзаттық құндылықтардың мәңгілік рухани мәнін біледі және терең түсінеді;

– «риясыз махаббат», «махаббат энергиясы», «рухани кемелдік», «жоғары сана-сезім», «ақыл-ой мен эмоцияны бақылау», «рухани салауаттық», «қазіргі сәттің күші» ұғымдарының мәні мен мазмұнын түсінеді»;

– ғылыми, экономикалық, өндірістік және басқа да кәсіби қызметтің этикалық аспектілерін біледі және талдай алады;

– отбасындағы жағымды қарым-қатынастың маңыздылығын, отбасын құру жауапкершілігін түсінеді;

– интуитивті ойлау, ішкі дауысқа құлақ салу дағдылары бар;

– ақыл-ой мен эмоцияны қадағалау дағдысы бар;

– ұжымда, отбасында оң қарым-қатынас құру дағдысына ие;

– басқа ұлт пен конфессия өкілдеріне құрмет пен шыдамдылық танытады;

– сүйіспеншілік энергиясы арқылы шиеленістерден шыға алады;

– «осы жерде және қазір» бола алу дағдыларына ие;

– «Нағыз көшбасшының қалыптасуы» жобасын іске асыруда нағыз көшбасшыға тән қасиеттерді көрсетеді.

6 «КӘСІПКЕРЛІК ЖӘНЕ БИЗНЕС НЕГІЗДЕРІ» ОҚУ ПӘНІ БОЙЫНША СЫНАҚҚА ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАПТАР

10-сыныпқа *арналған «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері» оқу пәні бойынша сынаққа қойылатын талаптар*

1. «Экономикалық құбылыс ретіндегі кәсіпкерлік». Оқушылар:

1) «Жеке кәсіпкер», «бизнесмен», «қажеттілік», «игілік» түсініктерін түсінеді.

2) Кәсіпкерліктің пәнін, мақсаттары мен міндеттерін түсінеді.

3) Қазақстан Республикасындағы кәсіпкерліктің тарихын талдай біледі.

4) Экономикадағы кәсіпкерліктің мағынасын түсінеді.

5) Микроэкономика мен макроэкономика арасындағы айырмашылықты түсінеді.

6) Кәсіпкерлікті жеке мотивация мен өзін-өзі іске асыру формасы ретінде қарастырады.

7) Кәсіпкер біліктілігі ретінде идеяның қалыптасу маңызын бағалайды.

8) Бизнес-идеяны қалыптастыру құралын қолданады.

9) Тауар мен қызмет көрсетулер өндірісіне қажетті ресурстар мен факторларды біледі.

10) Тауар мен қызмет көрсетулер өндірісіне қажетті ресурстар мен факторлар арасындағы айырмашылықты түсінеді.

11) Сұраныс пен ұсыныс заңдарын түсінеді.

12) Сұраныс пен ұсынысқа әсер ететін факторларды біледі.

13) Нарықта тепе-теңдіктің қалыптасуы, артықшылық пен тапшылықты біледі.

14) Негізгі факторлардың өзгерісіне нарықтың бейімделу процесі ретінде сұраныс пен ұсыныс икемділігін түсінеді.

2. «Заманауи жағдайлардағы кәсіпкерлік». Оқушылар:

1) Экономикалық құбылыс ретінде кәсіпкерлікті талдайды;

2) Заманауи жағдайларда кәсіпкерліктің даму факторларын біледі;

3) Кәсіпкерлік қызмет түрлерін ажырата біледі;

4) Мемлекет экономикасындағы, соның ішінде Қазақстандағы шағын және орта бизнестің рөлін түсінеді;

5) Кәсіпкерліктің ұйымдастырушылық-құқықтық формаларын ажырата біледі;

6) Стартап түсінігін суреттейді;

7) Стартап пен жұмыс істеп тұрған бизнестің айырмашылығын біледі.

8) Қазақстанда кәсіпкерліктің дамуындағы географиялық-аймақтық ерекшеліктерін түсінеді;

9) Қазақстандағы кәсіпкерліктің заманауи тенденцияларын танып біледі;

10) Кәсіпкерліктің трендтерінің болашақ кезеңдеріндегі болжамын талдайды;

11) Баға бойынша және бағалық емес, жетілген және жетілмеген бәсекелестік мысалдарын сипаттайды;

12) Бәсекелестік стратегиясы мен бәсекелестер түрлерін сипаттайды;

13) Баға бойынша және бағалық емес бәсекені қолданудың тиімділігін бағалауды жасайды;

14) Экономикалық категория ретінде баға қызметі мен мәнін түсінеді;

15) Бағаны қалыптастырудың құрылымын сипаттайды;

16) Баға саясатының мәнін түсінеді;

17) Баға стратегияларын ажыратады.

3. «Әрекеттегі маркетинг». Оқушылар:

1) Маркетинг және оның қызметін түсіндіреді;

2) өнім мен кәсіпорынның маркетингілік стратегиясын ажыратады

3) 4P, 4C, маркетинг-микс құрамын түсінеді;

4) 4P, 4C, қолдану форматын ажыратады;

5) Кабинеттік және далалық зерттеулердің айырмашылығын біледі;

6) Кабинеттік және далалық зерттеу әдістемесін қолданады;

7) SWOT-талдаудың тағайындалуын түсіну;

8) Зерттелетін өнімнің күшті және әлсіз жақтарын бағалау кезінде SWOT-талдауды тәжірибеде қолданады;

9) Тұтынушыны сегменттеудің мәні мен қағидаларын түсінеді;

10) Белгілі бір мақсатты аудиториялардың қажеттіліктерін анықтайды;

11) Брендтің негізгі құраушыларын біледі;

12) Брендінің сипаттамалық және шығармашылық жағын ажыратады;

13) Брендінің платформасын сипаттау үшін дағдыларды қолданады;

14) ATL, BTL маркетингілік коммуникациялар кешенін ажыратады;

15) ATL, BTL арқылы соңғы тұтынушыға дейін зерттелетін өнімнің/қызмет көрсетудің құндылықтарын жеткізу жоспарын ұсынады;

16) Сандық маркетингтің мәнін түсінеді;

17) Сандық маркетинг арқылы соңғы тұтынушыға дейін зерттелетін өнімнің/қызмет көрсетудің құндылықтарын жеткізу жоспарын ұсынады.

4. «Ойлау дизайны». Оқушылар:

1) Ойлау дизайнының мәнін түсінеді;

2) Ойлау-дизайны қай жерде қолдануға болатынын түсінеді;

3) Ойлау-дизайны тәсілдерін бизнес-идеяларды іздестіру мен бизнес-процестерді ұйымдастырудың дәстүрлі тәсілдерімен салыстырғандағы артықшылықтарын салыстыру;

4) Жобаға тікелей немесе жанама әсер ететін тұтынушылар тобын анықтай біледі;

5) Эмпатия қағидаларын түсінеді және тәжірибеде қолдана біледі;

6) Сұхбат жасай білу және ондағы сұрақтар кезектілігін дұрыс ұйымдастыра алады;

7) Мәселені дұрыс айқындап және сипаттай біледі;

8) Сұхбаттан алынған ең маңызды тұжырымдарды анықтайды;

9) Ақпараттың маңызды сәттерін бөледі және оларды ары қарай қолдану үшін тиімді рәсімдей алады;

10) Сұхбат кезінде алынған ақпаратты топтайды;

11) Брейнсторминг қағидалары мен қажеттілігін түсінеді;

12) Брейнстормингті жүргізу ережелері мен оларды сақтап, орындай алуды біледі;

13) Брейнсторминг кезеңдерін білу және кезеңдерін сақтап, айтылған идеяларды жүйелеу және солардың ішінен ең жақсысын таңдайды;

14) Прототип жасауды түсінеді және қағидаларын түсіндіреді;

15) Прототип жасаудың негізгі әдістерін біледі және қолдана алуды үйренеді;

16) Адамға бағытталған дизайн үшін тестілеудің маңызын түсінеді;

17) Шешім қабылдау кезінде кері байланыстың маңызын және эмпатияны тереңірек дамыту мүмкіндігін түсінеді;

18) Тәжірибеде алынған идеяларды қолдану мүмкіндігін бағалайды;

19) Жасалынған жұмыс процесін сипаттау үшін сторителлинг қағидаларын түсінеді;

20) Ойлау-дизайнымен жұмыс жасау кезінде алынған барлық білімдерді талдау, тұжырымдар жасау және болашақта берілген қағидаларды қолдана алатындығын дәлелдеу.

11-сыныпқа *арналған «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері» оқу пәні бойынша сынаққа қойылатын талаптар*

«Стартап акселератор (1)». Оқушылар:

1) Кәсіпкер (стартапер) үшін питчингтің мәні мен мағынасын түсінеді;

2) Оқу-ойын жағдайында өз идеяларын іске асыру үшін питчинг дағдыларын қолданады;

3) Команда мүшелері арасындағы рөлдерді анықтайды;

4) Оқу-ойын жағдайында командаға қажетті адамдарды тарту үшін шешендік өнер дағдыларын қолданады;

5) Бизнес модель түсінігін суреттейді;

6) Канва бизнес моделінің және бизнес-жоспардың құрылымын түсінеді;

7) Оқу-ойын жағдайында өз стартап идеялары үшін маңызды құндылықтарды қалыптастыру дағдыларын қолданады;

8) Стартап жоба үшін маркетингтің мәнін түсінеді;

9) Тұтынушылар сегменттерін мен олардың қажеттіліктерін, нарық сыйымдылығын талдайды;

10) Өміршеңдігі ең төмен өнімнің (MVP) қағидаларын түсінеді;

11) Өз стартапында ең аз мөлшерде өнімді сату туралы шешім қабылдайды

12) Тұтынушыға құндылық «Қалай» (қандай арналар нәтижесінде) жеткізіледі? - деген сұраққа жауап береді;

13) Қандай да бір коммуникация арналарын таңдау қандай пайда әкелетінін түсіндіреді;

14) «тұтынушылық және сатып алушылық бейілділік» түсінігін ажыратады;

15) Коммуникация каналдары арқылы тұтынушылармен өзара қатынас стратегиясын құрады;

16) AB-тест, пайда түсімі арналарының мәнін түсінеді;

17) Кіріс құрылымын талдайды;

18) Оқу-ойын жағдайында AB-тестіні талдау мақсатында қолданады.

2. «Стартап акселератор (2)». Оқушылар:

1) Стартаптарда ресурстардың мәні мен маңызын түсінеді;
2) Адами, қаржылық, материалдық, интеллектуалды, бизнес ресурстарды ажыратады;
3) Стартап үшін аутсорс пен серіктестіктің мәні мен мағынасын түсінеді;
4) Серіктестіктің қағидаларын сипаттайды;
5) Өз жобасы үшін серіктестер тізімін құру үшін дағдыларын қолданады
6) Операциялық қызметтің мәнін түсінеді;
7) Өз стартапында операциялық қызметті анықтау үшін дағдыны қолданады;
8) Салық және оның мемлекет үшін маңызын сипаттайды;
9) Салық режимдерінің ерекшеліктерін ажырата біледі;
10) Шығын құрылымын түсінеді;
11) Стартап жобасында шығыс пен кіріс құрылымын талдайды
12) Стартап жобаның инвестициялық тартымдылығын түсінеді;
13) Инвесторлардың назарын аудару үшін шешендік өнер (питчинг) дағдыларын қолданады.

3. «Кәсіпкердің өзін-өзі алға жылжытуы». Оқушылар:

1) Актив және пассив, бюджеттің мәнін түсінеді;
2) Кірістер мен шығындарды ажырата біледі;
3) ҚР екі деңгейлі банктік жүйені ажыратады;
4) Депозиттер мен кредиттің мәнін түсінеді;
5) Кредиттік және депозиттік мөлшерлемеге әсер етуші факторы ретіндегі инфляция түсінігін түсінеді;
6) Әлемдік ақша бірліктерінің жүйесін сипаттайды;
7) Қолма қол және қолма-қол ақшасыз есеп айырысуды ажыратады;
8) Депозиттік және кредиттік пайызды есептеуде дағдыларды қолданады;
9) Қор нарығының жұмыс механизмін біледі;
10) Қор нарығына экономикалық циклдардың әсерін біледі;
11) Құнды қағаз түрлерінің айырмашылығын анықтайды;
12) Жеке бюджетті басқарудың негізін түсінеді;
13) Жеке бюджетті басқару құралдарын қолданады;
14) Өзін-өзі алға жылжыту мәні мен оның құрамын және жеке брендингті түсінеді;
15) Құзыреттілік пен біліктіліктің айырмашылығын анықтайды;
16) Өз түйіндемесін құру дағдыларын қолданады;
17) Оқу-ойын жағдайында жұмысқа орналасуда өзін өзі дамыту дағдыларын қолданады;
18) Адамдармен сенімді және ұзақ мерзімді қатынастың маңызы және өзара көмектесу қажеттігін түсінеді;
19) Өз мәселесін шешу үшін екі жақты іс-әрекеттің кәсіби потенциалын пайдалану мүмкіндігін өз көзқарасымен суреттейді;
20) Кәсіпкер үшін келіссөздердің маңызын түсінеді;
21) Оқу-ойын жағдайы шеңберінде оқушылардың өзара қатынасындағы келіссөз дағдыларын қолданады;

22) Эмоционалды интеллект мәні мен мағынасын түсінеді;

23) Эмоционалды интеллектіні басқарудың көмегімен өз мақсаттарына жету мүмкіндіктерін зерттейді;

24) Тайм-менеджментінің мәні мен мағынасын түсінеді;

25) Өз тиімділігін арттыру мақсатында уақытты басқару дағдыларын қолданады.

4. «Даму стратегиясы». Оқушылар:

1) Бизнестің ауқымын кеңейту және оның мәнін түсінеді;

2) Нарық дамуының болжамын талдайды;

3) Дамудың базалық стратегияларының мәнін түсінеді;

4) Экономикалық өсу, ЖҰӨ, ЖІӨ мәнін түсінеді;

5) Бизнес дамуының қарқынды және экстенсивті тәсілдерін танып біледі

6) Сапаны басқару құрамын және оның мәнін түсінеді;

7) Кайдзен қағидасын суреттейді;

8) Халықаралық бизнестің мәні мен мағынасын түсінеді;

9) Ойындық түрде халықаралық нарыққа Қазақстан өнімдерін шығарудың стратегиясын құруда өзіндік көзқарасты қалыптастыру үшін халықаралық бизнестің аясынан факторларды синтездейді;

10) Тұтынушылардың құқығын қорғауға бағытталған, мемлекет пен қоғамдық қозғалыс іске асырып отырған шаралар жиынтығымен танысады;

11) Тұтынушылардың құқығын қорғау ұйымдарын ажырата біледі;

12) Оқу-ойын жағдайында тұтынушылардың құқығын қорғау дағдыларын қолданады;

13) Кәсіпкерлердің құқығын қорғауға бағытталған, мемлекет пен қоғамдық қозғалыс іске асырып отырған шаралар кешенімен танысады;

14) Кәсіпкерлердің құқығын қорғау ұйымдарын ажырата біледі;

15) Кәсіпкерлік пен бизнес қолдау институттарын сипаттайды;

16) ШОБ-ты мемлекеттік қолдау түрлерін түсінеді;

17) Оқу-ойын жағдайында кәсіпкерлердің құқығын қорғау дағдыларын қолданады;

18) Кәсіпкерлердің экономикалық, әлеуметтік, заңды, экологиялық, этикалық жауапкершілік түрлерін танып біледі

19) Мақсатты қоя білудің мәнін түсінеді;

20) Мақсатты тиімді қою үшін мақсатты болжау құралын қолданады дұрыс мақсат қою арқылы жеке мансап стратегиясын құрады;

21) Жеке өмір стратегиясын қорғау кезінде шешендік өнер дағдыларын қолданады.

7 «ГРАФИКА ЖӘНЕ ЖОБАЛАУ» ОҚУ ПӘНІ БОЙЫНША СЫНАҚҚА ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАПТАР

«Графика және жобалау» пәні бойынша оқушылардың ағымдағы үлгерімін бақылау, аралық және қорытынды аттестация оқушылардың оқудағы жетістіктерін сын тұрғысынан бағалау технологиясын қолданумен үйлесетін сынақ өткізумен жүзеге асырылады, бұл олардың оқытудың күтілетін нәтижелерінің стандартта белгіленген міндетті деңгейлеріне жетуіне мүмкіндік береді. Бұл ретте «Білім алушылардың үлгеріміне ағымдық бақылау, аралық және қорытынды аттестаттау өткізудің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» (ҚР БҒМ 2018 жылғы 9 ақпандағы №16471 бұйрығын қар.) [1, 2] өзгерістерді ескеру қажет, онда «Графика және жобалау» пәні бойынша жиынтық бағалау жүргізілмейді, ал әрбір тоқсан және оқудың жарты жылдығы соңында «сынақ» («сынақтан өтпеді») қойылады.

Сынақ жүйесін қолданумен аттестациялау «Графика және жобалау» пәні оқу бағдарламасының барлық оқылатын бөлімдері (өтпелі тақырыптары) бойынша жүзеге асырылады.

Графикалық білім беру мазмұнының жаңаруымен бірге оқытудың болжамды нәтижелерімен оқушылар қол жеткізген шынайы нәтижелерді салыстыру мақсатында «Графика және жобалау» пәні ойынша оқушылардың жетістіктерін бағалаудың жаңа жүйесі қолданылады. Оқушылардың оқу жетістіктерін мұндай бағалауда суреттердің әртүрлі түрлерін қолдану және түрлендіру бойынша графикалық әрекеттің барлық түрлерінің нәтижелілігі, сол сияқты жеке сапалар мен тұлғалық қасиеттерді көрсету де ескерілуі тиіс.

Оқушылардың оқудағы жетістіктерін бағалауда суреттердің әртүрлі түрлерін қолдану және түрлендіру бойынша графикалық әрекеттің барлық түрлерінің нәтижелілігі, сол сияқты жеке сапалар мен тұлғалық қасиеттерді көрсету де ескерілуі тиіс.

Оқушылардың оқудағы жетістіктерін *ағымдағы (қалыптастырушы) бағалау* әртүрлі жағдайларда суреттерді түрлендіру бойынша графикалық әрекеттің негізгі тәсілдерін меңгеруді ескерумен жүргізіледі: *әдеттегі, вариативтік және жаңа (проблемалы).*

Онда оқушының оқу жетістігінің негізгі нәтижелері көрініс береді:

әдеттегі жағдаятта – проекциялау әдістерін, натурадан және аксонометриялық проекциядан заттардың пішіндерін талдау, салыстыру негізінде кешенді сызбаны құру тәсілін игерген; қабылдау тәсілдерін меңгерген (аксонометриялық және тік бұрышты проекцияларда орындалған суреттер бойынша заттардың пішіндерін оқу); өстік симметрия және сызбалардағы шарттылықтар қасиеттерін пайдаланумен (толық, ішінара) контурлық суреттер бойынша заттың пішінін қайта құру тәсілдерін игерген; суреттердің түрі және құрамы бойынша бастапқы суретті түрлендіре алады (берілген шарттар бойынша); заттың пішінін және кеңістіктің жағдайын өзгерте алады (түрлендірудің берілген шарттары бойынша);

вариативтік жағдаятта – заттың пішінін анықтау үшін суреттердің әртүрлі түрлерін қолдану мүмкіндіктерін ескереді; оларды вариативтік таңдау

негізінде сызбаларды орындаудың рационалды тәсілдерін меңгерген; заттың пішінін анықтау үшін суретті түрлендірудің рационалды тәсілдерін қолдана алады; заттың пішінін модельдеу кезінде толық емес деректер бойынша жартылай суреттерді қайта жаңғырта алады; міндеттің бастапқы шарттарын өзгерткен кезде заттың пішінін және кеңістіктің жағдайын түрлендіре алады;

жаңа (проблемалы) жағдаятта – онда берілген ақпараттың мәнін ашу үшін суреттердің елеулі қасиеттерін еркін шамалайды; қажет графикалық ақпаратты толық және жеткілікті түрде бейнелеу үшін суреттердің әртүрлі түрлерін қолдана алады; шығармашылық міндеттерді шешу үшін суреттердің қайта жаңғырту тәсілдерін пайдалана алады; заттың жаңа пішінін модельдеу үшін бастапқы суретті түрлендіру тәсілдерін өз бетінше айқындайды; суреттер бойынша кеңістіктік қасиеттерді түрлендіру тәсілдерін өз бетінше айқындайды (модельдеуге, конструкциялауға және жобалауға арналған сызу бойынша шығармашылық міндеттерді орындау кезінде).

Оқушылардың оқу жетістіктерін ағымдағы бақылау графикалық әрекеттің негізгі тәсілдерін меңгеру деңгейлері бойынша саралануы тиіс: әдеттегі, вариативтік және жаңа (проблемалы) сияқты әртүрлі жағдаяттарда суретті құру, қайта жаңғырту, қабылдау және түрлендіру. Оларға жетудің әрбір деңгейі төрт жиынтық көрсеткіш (критерий) бойынша сараланады, атап айтқанда: 1 – ақыл-ой әрекетіне жету деңгейі; 2 – бастан өтетін қиындықтар деңгейі; 3 – графикалық әрекеттің айрықша тәсілдерін меңгеру; 4 – оқушының өздік әрекетін көрсету деңгейі. Қосымшада қалыптасу және даму процесін ескерумен графикалық әрекеттің негізгі тәсілдері бойынша оқушылардың жетістіктерін бағалау критерийлері сипатталған.

Болжамды оқу нәтижелерін қорытынды бағалау жобалау әрекеті элементтері бар шығармашылық міндеттерді орындауға арналған біліктілік (сынақ) тапсырмаларының арнайы дайындалған жүйелерінің көмегімен жүзеге асырылуы тиіс.

Қорытынды

Оқыту, білім алу және бағалау өзара байланысты және оқу процессін ұйымдастырудың бірыңғай жүйесін қамтамасыз етеді. Мектепте оқушылардың білімін бақылау және аттестациялаудың бір түрі сынақ жүйесі болып табылады. Бақылаудың басқа түрлерімен салыстырғанда сынақ өткізу сипаты мен бағалау ерекшелігіне қарай бөлінеді. Сынақ - бұл бақылаудың арнайы кезеңі, оның мақсаты білім алушылардың міндетті дайындық деңгейіне қол жеткізуін тексеру болып табылады.

Білім беру жүйесінде болып жатқан оң өзгерістер бағалау жүйесін де қамтитыны түсінікті. Білім алушыларды бағалау білімнің келесі жоғары деңгейіне көтерілуге мүмкіндік береді.

Сынақ жүргізу талаптарын критерийлерге сүйеніп жасау, білім алушылардың оқудағы жетістіктерін бағалауда келеңсіздіктерді жойып, әділ бағалауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, оқу процесін дараландыруға, білім алушылардың оқуға ынтасын арттыруға және оқып ізденудегі дербестігін қалыптастыруға ықпал етеді.

Әзірленген сынақ жүргізу талаптарын басшылыққа алу білім алушы мен мұғалім арасындағы өзара байланысты нығайтып, білім берудің сапасын арттыруға және білім сапасын шынайы бағалауға, оқушылардың өз білімін жетілдіруіне негіз болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. «Білім берудің барлық деңгейінің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы № 604 бұйрығы.

2. «Қазақстан Республикасындағы бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім берудің үлгілік оқу жоспарларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығы.

3. «Қазақстан Республикасындағы бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім берудің үлгілік оқу жоспарларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 4 қыркүйектегі № 441 бұйрығы.

4. «Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 25 қазандағы № 545 бұйрығымен бекітілген негізгі орта білім беру деңгейінің 5-6-сыныптарына арналған «Музыка» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы.

5. «Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 25 қазандағы № 545 бұйрығымен бекітілген негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптарына арналған «Көркем еңбек» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы.

6. «Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 25 қазандағы № 545 бұйрығымен бекітілген негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптарына арналған «Дене шынықтыру» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы.

7. «Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 25 қазандағы № 545 бұйрығымен бекітілген негізгі орта білім беру

деңгейінің 5-9-сыныптарына арналған «Өзін-өзі тану» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы.

8. «Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына өзгеріс пен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 27 шілдедегі № 352 бұйрығымен бекітілген жалпы орта білім беру деңгейінің 10-11-сыныптарына арналған «Дене шынықтыру» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы.

9. «Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына өзгеріс пен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 27 шілдедегі № 352 бұйрығымен бекітілген жалпы орта білім беру деңгейінің 10-11-сыныптарына арналған «Өзін-өзі тану» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы.

10. «Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына өзгеріс пен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 27 шілдедегі № 352 бұйрығымен бекітілген жалпы орта білім беру деңгейінің 10-11-сыныптарға арналған «Графика және жобалау» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы.

11. «Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына өзгеріс пен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 27 шілдедегі № 352 бұйрығына өзгерістер енгізу туралы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2019 жылғы 7 наурыздағы № 105 бұйрығымен бекітілген жалпы орта білім беру деңгейінің 10-11-сыныптарына арналған «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы.

12. «Білім алушылардың үлгеріміне ағымдық бақылау, аралық және қорытынды аттестаттау өткізудің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы № 125 бұйрығы.

ҚОСЫМША

Әдістемелік ұсынымда қолданылған терминдер:

1) Дескриптор – тапсырмаларды орындау кезіндегі оқу іс-әрекетінің сипаттамасы;

2) Бағалау критерийі – білім алушының оқу жетістіктерін бағалауға негіз болатын талаптар;

3) Түрлі деңгейдегі тапсырмалар – білім алушының қабілетін есепке ала отырып, саралап оқытуды ұйымдастыру үшін қолданылатын күрделілігі түрлі деңгейдегі тапсырмалар;

4) Рефлексия – қайта ойлауға және өз әрекетінің нәтижелеріне талдау жасауға, өзін-өзі тануға бағытталған ойлау үдерісі;

5) Рубрика – бағалау критерийлеріне сәйкес білім алушылардың оқу жетістіктері деңгейлерін сипаттау тәсілі;

6) Оқу бағдарламасының ортақ тақырыбы – нақты пән бойынша оқу мақсаттарына жету үшін түрлі пәндер аясында білімі мен білігін біріктіретін құрал ретінде пайдаланылатын мазмұны бірыңғай ортақ компонент;

7) Балл қою кестесі – тоқсандық жиынтық бағалау тапсырмаларына балл қою бойынша бірыңғай норманы белгілеу үшін мұғалімдер қолданатын кесте;

8) *Ойлау дағдыларының деңгейлері* –ойлау дағдыларын анықтауды қалыптастыруға бағытталған оқу мақсаттарының иерархиялық өзара байланыстағы жүйесі;

9) *Білім алушының оқу жетістігінің деңгейі* – бағалау критерийлеріне сәйкес білім алушылардың оқу жетістігін дамыту деңгейі;

10) *Қалыптастырушы бағалау* – оқу үдерісін дер кезінде түзетуге мүмкіндік беретін, білім алушы мен мұғалім арасындағы кері байланысты қамтамасыз етіп, үздіксіз жүргізілетін бағалаудың түрі;

11) Жиынтық бағалау – оқу бағдарламасындағы бөлімдер/ортақ тақырыптар бойынша белгілі бір оқу кезеңі (тоқсан/, оқу жылы) аяқталғанда өткізілетін бағалаудың түрі;

12) Оқу мақсаттары – оқу бағдарламасына сәйкес тиісті пән бойынша оқу курсы аралығында білу, түсіну және дағды жетістіктеріне қатысты күтілетін нәтижелерді қалыптастыратын тұжырым;

13) *Оқытудың күтілетін нәтижелері* – білім алушының оқу процессі аяқталған кезде нені біліп, түсініп, нені көрсете алатынын айқындайтын құзыреттіліктер жиынтығы.

Мазмұны

Кіріспе 3

1. «Музыка», «Көркем еңбек», «Дене шынықтыру», «Өзін-өзі тану», «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері», «Графика және жобалау» оқу пәндері бойынша 1-11 сыныптарда сабақ жүргізудің ерекшеліктері 4
2. «Музыка» оқу пәні бойынша сынаққа қойылатын талаптар 15
3. «Көркем еңбек» оқу пәні бойынша сынаққа қойылатын талаптар 18
4. «Дене шынықтыру» оқу пәні бойынша сынаққа қойылатын талаптар 20
5. «Өзін-өзі тану» оқу пәні бойынша сынаққа қойылатын талаптар 31
6. «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері» оқу пәні бойынша сынаққа қойылатын талаптар 35
7. «Графика және жобалау» оқу пәні бойынша сынаққа қойылатын талаптар 40

Қорытынды 42

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі 43

Қосымша 45

Введение

В рамках обновления содержания образования при оценивании учебных достижений обучающихся по предметам «Физическая культура», «Музыка», «Художественный труд», «Самопознание», «Основы предпринимательства и бизнеса», «Графика и проектирование» выставляются «зачет» («незачет»). Разработанные методические рекомендации «требования к выставлению зачета по учебным предметам «Физическая культура», «Музыка», «Художественный труд», «Самопознание», «Основы предпринимательства и бизнеса», «Графика и проектирование» включает следующие разделы:

1.Особенности оценивания по предметам «Музыка», «Художественный труд», «Физическая культура», «Самопознание», «Основы предпринимательства и бизнеса», «Графика и проектирование»в 1-11 классах.

2 Требования к выставлению зачета по учебному предмету «Музыка».

3.Требования к выставлению зачета по учебному предмету «Художественный труд».

4.Требования к выставлению зачета по учебному предмету «Физическая культура».

5.Требования к выставлению зачета по учебному предмету «Самопознание».

6.Требования к выставлению зачета по учебному предмету «Основы предпринимательства и бизнеса».

7.Требования к выставлению зачета по учебному предмету «Графика и проектирование».

Методические рекомендации составлены в помощь учителю при планировании, организации и проведении зачета по предметам «Физическая культура», «Музыка», «Художественный труд», «Самопознание», «Основы предпринимательства и бизнеса», «Графика и проектирование» для обучающихся 1-11 классов уровня начального, основного, среднего образования. Методические рекомендации подготовлены на основе учебных планов и учебных программ обновленного содержания образования.

Задания для зачетов позволяют учителю определить уровень достижения обучающимися целей обучения, запланированных на 1 и 2 полугодия. Для проведения зачета за полугодие в методических рекомендациях предлагаются задания, которые помогают оценить уровень подготовки учащихся. Задания носят рекомендательный характер.

1 Особенности оценивания по предметам «Музыка», «Художественный труд», «Физическая культура», «Самопознание», «Основы предпринимательства и бизнеса», «Графика и проектирование» в 1-11 классах

Согласно Типовым правилам проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся для организаций среднего, технического и профессионального, послесреднего образования, утвержденных приказом Министра образования и науки Республики Казахстан от 18 марта 2008 года № 125 (с учетом внесенных изменений и дополнений приказом МОН РК № 494 от 25.09.2018 года) в конце полугодия и учебного года по предметам «Музыка», «Художественный труд», «Физическая культура», «Самопознание», «Основы предпринимательства и бизнеса», «Графика и проектирование» выставляются «зачет» («незачет»).

В соответствии с пунктом 15 приказа Министра образования и науки РК от 09.02.2018 № 47 по предметам "Самопознание", "Художественный труд", "Музыка", "Физическая культура", "Основы предпринимательства и бизнеса", "Графика и проектирование" суммативное оценивание не проводится.

Особенности оценивания по учебному предмету «Музыка»

Среди предметов эстетического цикла в школе значительное место занимает урок «Музыка».

Задача музыкального воспитания в школе связана с целым комплексом развития нравственно-эстетических чувств ребёнка, творческих и музыкальных способностей.

Музыкальное искусство развивает такие качества, как сочувствие, сопереживание и понимание, но не ограничивается только сферой эмоций: немаловажно и то, что разные виды искусств, в том числе и музыка, развивают мышление детей, навыки анализа, которые помогают видеть как уникальность каждого человека, так и исследовать общие черты, объединяющие всех людей в понятие «человечество». И, разумеется, незаменима роль искусства в развитии творческих способностей и креативного мышления, применимого в любых сферах их последующей самостоятельной жизни.

Структура программы основана на принципе взаимосвязи познания природы музыкального искусства через активные формы восприятия музыки, а также через личный импровизационный опыт.

Цель обучения учебному предмету «Музыка» – формирование музыкальной культуры и развитие творческих способностей обучающихся на основе приобщения к лучшим образцам казахской традиционной музыки, творчества народов мира, мировой классики и современной музыки.

Задачи обучения:

1) формирование понятий о целостной картине мира через интеграцию музыки с другими видами искусства и учебными предметами;

2) формирование понятий о музыке как о востребованном общечеловеческом явлении, о ее значимости и роли в жизни людей;

3) развитие навыков критического мышления и позитивного отношения к музыке, музыкальной деятельности;

4) развитие предметно-тематических знаний, умений и навыков путем приобщения к анализу музыкальных произведений, исполнительству, импровизации, выполнению творческих заданий и презентаций;

5) развитие музыкальных способностей, творческой активности, исполнительских и исследовательских навыков;

6) формирование знаний о формах коммуникации посредством музыки;

7) развитие позитивной самооценки, самопознания и саморазвития через выражение идей в музыкально-творческих работах (в сочинении, импровизации и аранжировке);

8) формирование и развитие музыкально-исполнительских и технических знаний и умений в процессе использования средств информационно-коммуникативных технологий.

Содержание учебной программы по предмету «Музыка» организовано по разделам обучения.

Разделы состоят из подразделов, которые содержат в себе цели обучения в виде ожидаемых результатов по классам.

Содержание учебного предмета включает разделы:

1) Слушание, анализ и исполнение музыки;

2) Создание музыкально-творческих работ;

3) Презентация и оценивание музыкально-творческих работ.

Раздел «Слушание, анализ и исполнение музыки» включает следующие подразделы:

1) Слушание и анализ музыки;
2) Музыкально-исполнительская деятельность;
3) Музыкальная грамота.

Раздел «Создание музыкально-творческих работ» включает следующие подразделы:

1) Идеи и сбор материала;
2) Сочинение и импровизация.

Раздел «Презентация и оценивание музыкально-творческих работ» включает один подраздел:

1) Презентация и оценивание музыкально-творческих работ.

Особенности оценивания по учебному предмету «Художественный труд»

Выставление «зачета» («незачета») необходимо осуществлять по принципу оценивания по обновленному содержанию среднего образования.

Для начала следует рассмотреть понятия оценивания, критериев оценивания и ожидаемых результатов обучения.

Оценивание – процесс соотнесения реально достигнутых обучающимися результатов обучения с ожидаемыми результатами обучения на основе выработанных критериев.

Критерии оценивания – признаки, на основании которых производится оценка учебных достижений обучающихся.

Ожидаемые результаты обучения – совокупность компетенций, выражающих то, что именно обучающийся будет знать, понимать, демонстрировать по завершении процесса обучения.

Для выполнения стандарта утверждены типовые учебные планы, учебные программы, в которых обозначены цели, задачи и ожидаемые результаты. Соответственно оценивание напрямую зависит от уровня усвоения обучающимся учебного материала.

Содержание учебной программы по предмету «Художественный труд» в 5–9 классах подчинено трем разделам системы целей обучения, которые направлены на формирование основных знаний и практических навыков в процессе творческой деятельности.

1. Раздел «Исследование и развитие творческих идей» включает следующие подразделы:

1) знание и понимание окружающего мира;
2) знание и понимание истории, культуры и традиций;
3) работа с источниками информации;
4) планирование процесса творческой деятельности;
5) работа с заданиями по разработке дизайна;
6) материалы, их свойства и техника работы.

2. Раздел «Создание и изготовление творческих работ» включает следующие подразделы:

1) художественное выражение творческих идей;
2) инструменты и оборудование;
3) технологии создания;
4) культура питания;
5) культура дома;
6) соблюдение правил техники безопасности и гигиены труда.

3. Раздел «Презентация, анализ и оценивание творческих работ» включает следующие подразделы:

1) презентация творческих работ;
2) анализ и оценивание идей;
3) анализ и оценивание методов и подходов;
4) адаптация и усовершенствование работы.

Система целей обучения используется в качестве критерия оценивания по выявлению учебных достижений учащихся.

Цели обучения к каждой теме, изучаемой учащимися 5–9 классов, четко обозначены в долгосрочном плане по реализации Типовой учебной программы по учебному предмету «Художественный труд».

Согласно учебной программе баллы за 1-е полугодие высчитываются на основе достижения учебных целей долгосрочного плана, обозначенных для

первой и второй четверти, за 2-е полугодие – для третьей и четвертой четверти соответственно.

Особенности оценивания по учебному предмету «Физическая культура»

Положение об оценивании обучающихся 1-11-х классов, по физической культуре разработано в соответствии со следующими нормативно правовыми документами:

1. Приказ №125 Министерства образования и науки РК *«Об утверждении Типовых правил проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся»* от 18.03.2008 г. (Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 21 апреля 2008 года № 5191) с изменением пункта 15 в редакции приказа Министра образования и науки РК от 09.02.2018 №47, с целью объективного, индивидуального оценивания каждого обучающегося на уроках физической культуры;
2. Закон «О физической культуре и спорта РК» от 03.07.2014г. №228-V ЗРК. 2014г.;
3. Указ Президента РК от 28.12.2006г. №230 «О государственной программе развития физической культуры и спорта в Республики Казахстан»;
4. Государственный общеобязательный стандарт среднего образования (начального, основного среднего, общего среднего образования), утвержденный постановлением Правительства РК № 1080от 23 августа 2012 г.;
5. Типовые учебные планы начального, основного среднего, общего среднего образования РК, утвержденные Министром образования и науки РК №500 от 8 ноября 2012 г.;
6. Типовые учебные программы по общеобразовательным предметам, курсам по выбору и факультативам для общеобразовательных организаций, утвержденные приказом Министра образования и науки РК №115 от 3 апреля 2013 г.;
7. Программы, зарегистрированные в Министерстве юстиции Республики Казахстан №8424 от 10 апреля 2013 г.;
8. Приказ №296 от 25 июля 2013 года о внесении изменений в приказ МОН РК от 8 ноября 2012 года №500 «Об утверждении типовых учебных планов начального, основного среднего, общего среднего образования РК»;
9. Приказ № 545 «О внесении изменений в приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 3 апреля 2013 года № 115» Министра образования и науки Республики Казахстан от 25 октября 2017 г. Типовая учебная программа по учебному предмету «Физическая культура» для 5-9 классов уровня основного среднего образования по обновленному содержанию;
10. Типовая учебная программа по учебному предмету «Физическая культура» для 10-11 классов уровня общего среднего образования по обновленному содержанию (общественно-гуманитарное направление, естественно-математическое направление) Приложение 206 к приказу № 352 Министра образования и науки Республики Казахстан от «27» июля 2017 г.

В связи с загруженностью спортивного зала образовательного учреждения, учащиеся, отнесенные к специальной медицинской группе, занимаются вместе с основной группой, но на основе индивидуального (дифференцированного) подхода.

1. Уроки физической культуры посещают все обучающиеся, имея с собой спортивную форму в соответствии с погодными условиями, видом спортивного занятия или урока, согласно требованиям техники безопасности и охраны труда. От физических нагрузок освобождаются учащиеся, предоставившие справку врачебно-контрольной комиссии на начало каждого учебного года.

2. Все обучающиеся, освобождённые от физических нагрузок, находятся в помещении спортивного зала или на спортивной площадке под присмотром учителя физической культуры.

3. Учащиеся, временно освобождённые от физической нагрузки, от предмета «физическая культура» не освобождаются. На уроке они изучают теоретические вопросы, проявляют себя в судействе, оценивают технику движения занимающихся и т.п., получают соответствующие оценки и домашнее задание.

4. При пропуске уроков физической культуры учащийся обязан подтвердить причину отсутствия заверенной медицинской справкой или иным официальным документом, который передаётся классному руководителю.

5. Учитель физической культуры определяет вид, степень и уровень физических или иных занятий с данными учащимися на предстоящий урок:

- теоретическое изучение материала;
- интеллектуальные игры (шашки, шахматы);
- настольный теннис, бадминтон;
- посильная помощь в судействе или организации урока.

Обучающиеся, рекомендованные к занятиям лечебной физкультурой, которые посещают специализированные кабинеты ЛФК во внеурочное время под присмотром врачей, по окончании прохождения курса ЛФК должны предоставить справку учителю физической культуры для получения оценки.

6. Спортивная форма для уроков физической культуры:

• для зала

- 1-4 классы: майки или футболки одного цвета, спортивные шорты или брюки, носки, кеды (кроссовки).

- 5-11 классы майки или футболки, спортивные шорты или брюки, кеды (кроссовки) в соответствии с видом спорта, изучаемого по программе.

• для улицы (осенний и весенний период) - спортивный костюм, майка, носки, кеды (кроссовки), в соответствии с погодой шапки, перчатки.

Особенности оценивания по учебному предмету «Самопознание»

Приоритетным направлением развития национальной системы образования становится нравственно-духовное образование, ориентированное на максимальное раскрытие внутреннего потенциала человека.

Самопознание как учебный предмет призвано выполнять ключевую роль

в создании условий для становления нравственных основ личности, ее духовного совершенствования и самореализации.

Объектом самопознания как целостного процесса является человек, который рассматривается в контексте физического, психического и духовного аспектов бытия. Органическое единство этих ракурсов человека обеспечивает его гармоничное развитие, включающее самоактуализацию, самореализацию и самосовершенствование. Это определяет предметную область самопознания и конкретизирует познавательную, развивающую и воспитывающую функции учебного предмета.

Предметная область самопознания предполагает организацию целенаправленного образовательного процесса, ориентированного на раскрытие каждым учеником своей духовно-нравственной природы и творческого потенциала посредством создания условий для расцвета человеческого совершенства, осмысления своего предназначения на земле.

Средства предмета «Самопознание» также ориентированы на оказание поддержки и содействия учащимся в приобретении жизненно важных умений и навыков широкого спектра, позволяющего им проявлять созидательную активность, направленную на служение обществу.

Основное назначение учебного процесса по предмету «Самопознание» заключается в том, чтобы:

1) выявлять общечеловеческие ценности, заложенные в природе каждого человека;

2) формировать систему ценностей личности, практические навыки творческого приложения знаний в решении проблем, направленные на служение обществу;

3) формировать основы нравственного поведения учащихся, социально значимых ориентаций, обуславливающих отношение человека к себе, окружающему миру, человечеству в целом.

Нравственно-духовное образование «Самопознание» осуществляется через достижение общих целей:

1) способствовать осознанию каждым учеником своей духовно-нравственной природы и предназначения;

2) содействовать гармоничному становлению растущего человека.

Цели обеспечивают решение следующих задач:

1) раскрытие ценностного отношения к самому себе, к людям и окружающей действительности; способности проявлять бескорыстную любовь и доброжелательность к окружающим, заботиться о них;

2) развитие мотивации к познанию себя, к пониманию цели жизни и своего предназначения;

3) развитие чувства собственного достоинства, уверенности в себе, ответственности за свои мысли, слова и поступки;

4) развитие способности понимать взаимосвязь внутреннего и внешнего мира человека, его единство с природой, взаимозависимость физического, психического и духовного здоровья; регулировать собственное физическое и психическое состояние как основу для ведения здорового образа жизни;

5) развитие способности к позитивному осмыслению и осознанию возможностей в саморегуляции своих поступков и поведения с точки зрения многообразия социальных позиций и ролей;

6) раскрытие способности применять знания, умения и навыки для ведения праведной жизни, слышать голос совести при оценивании различных жизненных ситуаций, принимать решения, не противоречащие общечеловеческим ценностям;

7) развитие умения сотрудничать в коллективе и работать в группе, команде для конструктивного решения намеченных задач соответственно нравственным нормам, проявляя ненасилие к себе и другим.

Программа по самопознанию *для начальной школы*, усиливая ценностный смысл образования, направлена на раскрытие способностей человека любить, верить в себя, творить добро, проявлять чуткость, заботиться о себе и других, позитивно мыслить, совершать нравственный выбор, ценить и приумножать традиции, созидать, принимать ответственность на себя, сотрудничать, самосовершенствоваться.

Базовое содержание предмета «Самопознание» *в 5-9 классах* ориентирован на изучение и понимание жизненных целей, важность служения людям как предназначения человека. Видеть красоту окружающего мира, ценность культурного наследия всех народов, идеалов истины, добра, любви, справедливости.

Особенностью учебной программы, предлагаемой для усвоения *в 10-11 классах*, является ориентация на обобщение ранее изученного, углубление знаний о важнейших общечеловеческих ценностях с целью дальнейшего развития и последующего закрепления высоких нравственных качеств, являющихся необходимым багажом выпускника средней школы, вступающего во взрослую жизнь. Это в конечном итоге предполагает воспитание отзывчивого и доброжелательного человека, любящего и заботливого члена семьи, верного друга, надёжного партнёра, ответственного гражданина и патриота своей страны, здоровой и стремящейся к постоянному самосовершенствованию личности. Между разделами нет четкой содержательной границы, они концептуально и тематически взаимосвязаны, что помогает рассмотреть разные грани вечных человеческих ценностей, многовекового нравственно-духовного опыта человечества.

Особенности оценивания по учебному предмету «Основы предпринимательства и бизнеса»

Предпринимательское мышление является необходимым навыком современного человека. Оно включает такие особенности как креативное мышление, умение рисковать, умение быстро принимать решение, нестандартное мыслить, искать новые сферы деятельности, брать на себя ответственность, обладание различными навыками и познаниями в таким сферах как создание идей, маркетинг, самопродвижение, операционная и финансовая деятельность, Интернет-технологии и т. д.

В процессе обучения предмету ученики получат возможность развивать все перечисленные навыки.

Предпринимательство – главный фактор развития национального благосостояния, ключевой фактор развития экономики. В ходе обучения предмету ученики получат базовые знания, необходимые для открытия собственного бизнеса: от создания идеи до запуска, продвижения, масштабирования, планирования операционной и финансовой деятельности. Также ученики познакомятся с государственным регулированием бизнес-деятельности, научатся выбирать и открывать разные формы организации бизнеса, получат представление о налоговой, социальной, гражданской, этической и других ответственностях предпринимателей перед государством и обществом.

Основное назначение учебного процесса по предмету «Основы предпринимательства и бизнеса» заключается в том, чтобы:

11) формировать у учеников представление о бизнесе как привлекательном варианте собственного трудоустройства в будущем;

12) развивать в них различные типы ответственности перед государством и обществом;

13) развивать навыки, необходимые для успешной деятельности в любой сфере труда в будущем;

14) обучать учеников действующим инструментом создания, ведения и контроля бизнес-процессов;

15) формирование у обучающихся теоретических основ предпринимательства;

16) формирование у обучающихся практических навыков личной финансовой грамотности;

17) формирование у обучающихся предпринимательского мышления и умения видеть возможности для реализации своего потенциала;

18) приобретение навыка генерирования бизнес-идей и их развития до уровня предпринимательской деятельности;

19) развитие навыка бизнес-моделирования и адаптации в изменяющихся условиях конкуренции в целях повышения выживаемости бизнеса;

20) формирование навыков исследования, использования современных информационных технологий.

Базовое содержание программы «Основы предпринимательства и бизнеса» в 10 классе:

1) «Введение в предпринимательство».

2) «Предпринимательство в современных условиях».

3) «Маркетинг в действии».

4) «Дизайн-мышление».

Базовое содержание программы «Основы предпринимательства и бизнеса» в 11 классе:

1) «Стартап акселератор».

2) «Стартап акселератор».

3) «Самопродвижение предпринимателя».

4) «Стратегия развития».

К особенностям учебной программы, предлагаемой для усвоения, относятся:

1) построение предмета на основе практики и специфики предпринимательства Казахстана, истории развития и формирования предпринимательства;

2) построение учебного процесса на применении интерактивных и групповых игровых методик и технологий обучения, активной вовлеченности обучающихся в учебный процесс;

3) формирование навыков XXI века, востребованных в свете кадровых тенденций казахстанских и мировых рыночных условий; тенденций развития массового предпринимательства (предпринимательство как стиль жизни);

4) использование коучинговых подходов в целях формирования осознанной жизненной позиции и принятия ответственности за собственный выбор деятельности;

5) использование тренингового формата, ориентированного на формирование практических навыков и умений, формирование первичного опыта посредством геймификации процесса.

6) создание школьного интернет-сообщества на выделенном ресурсе для информационного обмена, взаимодействия в рамках освоения курса на межрегиональном уровне с целью получения синергетического эффекта. Организация посредством данного on-line-портала электронной библиотечной базы и базы рабочих материалов; вебинарной и гостевой площадки; площадки мероприятий: олимпиад, конкурсов, формирование площадок коммуникаций между учениками, потенциальными стартапами, действующим бизнесом и инвесторами;

7) создание инфраструктуры, способствующей максимально эффективному практическому и методологическому наполнению и сопровождению учебного предмета от следующих контрагентов:

8) предпринимательские вузы Казахстана, являющиеся членами Ассоциации предпринимательского образования РК;

9) Национальная палата предпринимателей Республики Казахстан «Атамекен»;

10) общественный фонд «Джуниор Эчивмент Казакстан»;

11) поддержка образовательного процесса специализированными онлайн- и офлайн-играми, развивающими навыки ведения предпринимательской деятельности путем автоматизированной симуляции процесса;.

12) использование принципов дизайн-мышления для развития клиентоориентированности.

Особенности оценивания по учебному предмету «Графика и проектирование»в 1-11 классах

При разработке учебной программы в сквозных темах (по разделам)

выделены основные способы графической деятельности, которые определяют логику организации процесса обучения. Ими являются:

- репродукция изображений (с изменением масштаба изображений);
- реконструкция изображений (воссоздание образа объекта по частичным изображениям);
- преобразование изображений (с изменением методов проецирования);
- преобразование вида и состава изображений (замена изображений);
- преобразование предметов по изображениям (изменение формы и пространственного положения);
- графическое моделирование (графическое конструирование, проектирование).

Сущность такого подхода к разработке и выделению основных (сквозных) способов деятельности представлена в таблице 1.

Установленные основные (стержневые) способы графической деятельности позволяют неоднократно обращаться к ним в течение обучения и применить *принцип спиралевидного построения* учебной программы.

Базовое содержание учебного предмета «Графика и проектирование» представлена в новом стандарте образования в виде системы ожидаемых результатов обучения предусматривающие, что обучающийся:

1) *знает* основные средства, методы, способы фиксации визуальной информации; основные виды графических изображений; основные методы проектирования и средства графики; законы формообразования геометрических тел; общие правила оформления чертежа; общие понятия о машиностроительных, строительных чертежах, элементы топографического чертежа; этапы проектирования и изготовления изделия; методы и средства отображения визуальной информации средствами ручной и компьютерной графики;

2) *понимает* значение графических изображений в визуализации и передаче информации о предметном мире, явлениях и процессах; закономерности метода графического моделирования; различия между видами графических изображений в отображении формы предметов, их пространственных и метрических характеристик; возможности и особенности ручной и компьютерной графики в практической деятельности; особенности макетирования и моделирования;

3) *применяет* инструменты и материалы для графических работ; методы проецирования; приемы построения геометрических (конструктивных) форм предмета; методы построения чертежа разверток поверхностей геометрических тел; приемы преобразования вида и состава изображений; справочную документацию для принятия проектных и конструктивных решений; средства ручной и компьютерной графики при решении различных задач на графическое моделирование, макетирование, проектирование;

4) *анализирует* свойства изображений и разные способы передачи визуальной информации; геометрическую форму и конструкцию предметов при выполнении их изображений; возможности применения разных видов изображений для выявления формы предмета; комплексный чертеж для

определения форм предметов и графического состава изображений;

5) *синтезирует* контурные изображения для реконструкции формы предмета; графическую информацию в исходных изображениях для систематизации их по виду и составу; различные виды изображений для полного и достаточного отображения графической информации; различные средства графики для передачи и реализации творческих идей;

6) *оценивает* методы изображений, фиксации визуальной информации; графические изображения различных объектов; разные способы преобразования изображений; методы проектирования и средства графики, применяемые в процессе проектной деятельности; конструктивные и геометрические характеристики предметов; процесс и результат творческой деятельности.

Содержание учебной программы обобщенно структурировано по разделам учебного предмета. Через эти разделы просматривается содержательная основа нового курса «Графика и проектирование». Цели изучения разделов и подразделов учебной программы основываются на ожидаемых результатах обучения учебному предмету.

Разделы и подразделы, которые содержат в себе цели обучения, разбиваются по классам, организованные последовательно внутри каждого подраздела.

2 Требования к выставлению зачета по учебному предмету «Музыка»

Оценивание результатов изучения предмета «Музыка» осуществляется с применением системы критериального оценивания.

Критериальное оценивание – процесс оценивания, основанный на сравнении учебных достижений учащихся с четко определенными заранее известными всем участникам учебного процесса (учащимся, администрации школы, педагогическому коллективу, родителям и иным законным представителям) критериями оценивания, соответствующими целям и содержанию основного среднего образования, способствующими формированию учебно-познавательных способностей учащихся.

Критериальное оценивание основано на взаимосвязи преподавания, обучения и оценивания.

Результаты критериального оценивания используются для эффективного планирования и организации образовательного процесса.

Система критериального оценивания в основной школе включает формативное оценивание и суммативное оценивание.

Формативное оценивание – оценивание, которое определяет уровень освоения знаний и сформированности навыков учащихся в повседневной работе на уроке и/или дома и осуществляет оперативную взаимосвязь между учащимся и учителем в ходе обучения, позволяет учащимся понимать, насколько правильно они выполняют задания в период изучения нового материала и достигают целей и ожидаемых результатов обучения.

Суммативное оценивание – оценивание, которое определяет уровень освоения знаний и сформированности навыков учащихся по завершении изучения разделов учебной программы за четверть, по завершении уровня образования.

В начальной школе критерии описываются в рубриках – в виде небольшой таблички, что удобно для зрительного восприятия. Критерии могут разрабатываться как самим учителем, так и учащимися – индивидуально или в группах, в зависимости от изучаемой темы и вида деятельности, и, наконец, возможен и вариант совместного создания критериев: учитель + учащиеся. Разработанные критерии максимально доступны для учащихся: они могут быть напечатаны на отдельных листах и розданы на руки в качестве карточек, могут быть написаны на доске, напечатаны крупным шрифтом и развешаны по всему классу и т.д. В качестве примера я привожу критериальное оценивание для 1-4 классов.

Методика оценивания.

Каждый элемент знания оценивается 1 баллом. Максимальное количество баллов, которое может набрать ученик – 16.

	Количество баллов	Отметка
100 - 95	16	5
94 - 75	10 - 9	4
74 - 50	8 - 6	3
Ниже 50	Меньше	2

На уроках музыки обучающиеся исполняют музыкальные произведения хором, слушают музыку, проходят музыкальную терминологию, дают устные ответы на вопросы учителя, пишут рефераты, проектные работы, работают в тетрадях.

Предлагаем учителям предметной области «Музыка» некоторые критерии текущего и итогового контроля по предмету, которые можно использовать в образовательном процессе.

СЛУШАНИЕ МУЗЫКИ				
№	**Параметры**	**Критерии**		
1.	Распознавание средств музыкальной выразительности, музыкальных жанров, элементов строения музыкальной речи, музыкальных форм	Восприятие музыкального образа на уровне переживания. Распознавание средств музыкальной выразительности, музыкальных жанров, элементов строения музыкальной речи, музыкальных форм. Высказанное суждение обоснованно	Восприятие музыкального образа на уровне переживания. Распознавание музыкальных жанров, средств музыкальной выразительности, элементов строения музыкальной речи, музыкальных форм выполнены самостоятельно, но с 1-2 наводящими вопросами	Суждения о музыке односложны. Распознавание средств музыкальной выразительности, музыкальных жанров, элементов строения музыкальной речи, музыкальных форм выполнены с помощью учителя
2.	Узнавание музыкального произведения	90-100% правильных ответов по музыкальной викторине. Правильное и полное определение названия, автора музыкального произведения, музыкального жанра произведения	60-80% правильных ответов по музыкальной викторине. Ошибки при определении автора музыкального произведения, музыкального жанра произведения	Не более 50% ответов по музыкальной викторине. Ответы обрывочные, неполные, показывают незнание автора или названия музыкального произведения, музыкального жанра произведения
3.	Музыкальная эмоциональность, активность, участие в диалоге	Любит, понимает музыку. Внимателено и активно участвует в обсуждении музыкальных произведений	К слушанию музыки не всегда проявляет устойчивый интерес	При слушании музыки обучающийся рассеян, невнимателен. Не проявляет интереса к музыке

ОСВОЕНИЕ И СИСТЕМАТИЗАЦИЯ ЗНАНИЙ О МУЗЫКЕ

№	Параметры	Критерии		
1.	Знание терминологии, элементов музыкальной грамоты	Задание выполнено на 90-100 % без ошибок, влияющих на качество. Твердо знает термины и понятия, умеет применять их на практике	Задание выполнено на 60-80%, допущены незначительные ошибки. Дает нечеткую формулировку терминов и понятий, частично умеет применять их на практике	Задание выполнено менее чем на 50 %, допущены ошибки, влияющие на качество работы. Слабо знает термины и понятия, не умеет использовать их на практике
2.	Знание музыкальной литературы	Обучающийся твердо знает основной материал, ознакомился с дополнительной литературой по проблеме. Твердо, уверенно и последовательно отвечает на поставленные вопросы	Обучающийся знает основной материал и отвечает с 1-2 наводящими вопросами	Обучающийся слабо знает основной материал. На поставленные вопросы отвечает только при помощи учителя, односложно
3.	Устный ответ	Обучающийся правильно излагает изученный материал. Анализирует произведения музыки. Знает основные этапы развития и истории музыки	Обучающийся полностью владеет программным материалом, но при этом допускает неточности второстепенного характера	Обучающийся с поставленным вопросом справляется слабо. Допускает неточности в изложении изученного материала

ИСПОЛНЕНИЕ ВОКАЛЬНОГО РЕПЕРТУАРА

№	Параметры	Критерии		
1.	Исполнение вокального номера	Художественное исполнение вокального номера	Интонационно-ритмически и дикционно точное исполнение вокального номера	Нечистое, фальшивое интонирование

2.	Хоровое пение	Знание мелодичной линии и текста песни, чистое интонирование и ритмически точное исполнение. Выразительное исполнение	Знание мелодичной линии и текста песни, в основном чистое интонирование, ритмически правильное, пение недостаточно выразительное	Допускаются отдельные неточности в исполнении мелодии и текста песни, неуверенное и не вполне точное, иногда фальшивое исполнение, есть ритмические неточности, пение невыразительное
3.	Участие во внеклассных мероприятиях и концертах	Художественное исполнение вокального номера на конкурсе, фестивале, концерте		

ВЫПОЛНЕНИЕ ТВОРЧЕСКОЙ РАБОТЫ

№	Параметры	Критерии		
1.	Выполнение реферата	Работа содержательна, логична, изложение материала аргументировано, сделаны общие выводы по теме. Показано умение систематизировать и обобщать информацию, давать ей критическую оценку. Показано умение анализировать различные источники, извлекать из них нужную информацию. Работа	Работа содержательна, изложение материала аргументировано, выполнены общие выводы. Показано умение систематизировать и обобщать информацию, давать ей критическую оценку. Показано умение анализировать различные источники информации, но имеет отдельные неточности. Оформлена в соответствии с планом, но не соблюдены все требования по оформлению	Тема раскрыта поверхностно. Не соблюдены требования к оформлению Изложение материала непоследовательно. Слабая аргументация выдвинутых тезисов.

		демонстрирует индивидуальность стиля автора. Оформлена в соответствии с планом, требованиями к реферату, грамотно		
2.	Выполнение проектной работы	Правильно поняты цель, задачи выполнения проекта. Соблюдена технология выполнения проекта. Предъявляемый продукт деятельности отличается высоким качеством выполнения, соответствует заявленной теме. Проявлены творчество, инициатива	Правильно поняты цель, задачи выполнения проекта. Соблюдена технология выполнения проекта, но допущены незначительные ошибки, неточности в оформлении. Предъявляемый продукт деятельности отличается высоким качеством исполнения, соответствует заявленной теме. Проявлено творчество.	Правильно поняты цель, задачи выполнения проекта. Допущены нарушения в технологии исполнения проекта, его оформлении. Не проявлена самостоятельность в выполнении проекта

3 Требования к выставлению зачета по учебному предмету «Художественный труд»

Целью обучения учебного предмета «Художественный труд» является формирование функциональной грамотности в области искусства и технологий труда, развитие личности с творческим отношением к действительности.

Для достижения данной цели необходимо обратить на следующие задачи обучения:

1) развитие знаний, формирование осознанного восприятия искусства, дизайна и технологий в окружающем мире;

2) изучение художественно-культурного наследия народов Казахстана и мира;

3) развитие технологических навыков, навыков передачи творческих идей выразительными средствами искусства и дизайна;

4) развитие творческого и критического мышления обучающихся в процессе исследования, создания, анализа, художественной трансформации объектов;

5) приобретение опыта применения информационно-коммуникационных технологий во всех видах учебной деятельности (исследование, творческая реализация идей, презентация работ);

6) исследование и применение различных ресурсов и источников информации с осознанием их значения для результатов работы;

7) эстетическое, трудовое, экономическое, экологическое, патриотическое воспитание и формирование нравственно-духовных ценностей;

8) развитие умения самостоятельно планировать свою деятельность, определяя и учитывая время, свойства материалов и другие факторы;

9) приобретение опыта организации совместной деятельности для достижения учебных задач (индивидуальная, парная и групповая работа).

Для достижения поставленных задач необходимо грамотно подойти к вопросу оценивания. В течение полугодия необходимо вести учет учебных достижений обучаемых в баллах. Максимальное количество баллов для выставления зачета в соответствии с разделами системы целей обучения представлено из расчета полного учебного года, что следует учитывать при расчете баллов за одно полугодие. *Например***:** максимальное количество баллов, которое обучающийся может набрать в течение учебного года в 9 классе, составляет 25 баллов.

В данный расчет входит 9 баллов из раздела «Исследование и развитие творческих идей», 12 баллов из раздела «Создание и изготовление творческих работ», 4 балла из раздела «Презентация, анализ и оценивание творческих работ». Таким образом максимальный балл за 1-е полугодие составляет 12-13 баллов.

За набранный балл, соответствующий 50–100% от общего количества максимального балла, обучающий получает «зачет». Обучающийся, который набрал менее 50% от общего количества баллов, направляются на пересдачу.

Пересдача осуществляется путем выполнения следующих видов заданий:

– подготовка рефератов, презентаций по заданной теме;
– защита творческих работ,
– выполнение практических работ по западающим темам.

Учителю художественного труда рекомендуется тщательно разработать критерии оценивания согласно учебной программе на каждый раздел, в начале учебного полугодия заранее информировать обучающихся о критериях оценивания.

Учитель должен составить индивидуальную карту учета учебных достижений учащегося согласно критериям оценивания. Также аналогичную карту обучающийся может вести самостоятельно, отмечая и отслеживая свои достижения. Данный подход в оценивании будет дисциплинировать обучающихся, мотивировать их серьезно относиться к учебному предмету, выполнять задания в полном объеме, планировать работу на уроке, своевременно изучать необходимые материалы, принимать активное участие в учебном процессе.

По завершению курса согласно критериям оценки знаний учащихся по учебному предмету «Художественный труд» обучающийся должен:

– знает классификацию и особенности различных стилей, направлений и жанров видов искусств, изобразительные и выразительные средства искусства и музыки, историю происхождения стилей и жанров видов искусств, традиции и обычаи в декоративно-прикладном искусстве казахского народа и других народов мира, основные виды и свойства натуральных, искусственных, художественных материалов, основные технологии ручной, механической, художественной обработки некоторых материалов, основы конструирования, моделирования и обработки текстильных изделий, современные информационные технологии и программное обеспечение, используемые в области искусства, правила техники безопасности при работе с оборудованием и инструментами;

– понимает значение и роль различных видов искусства, техники и технологии в жизни человека и общества, охране и защите окружающей среды, ценность произведений изобразительного искусства казахского народа и других народов мира, связь стилей и направлений видов искусства с исторической эпохой, особенности передачи творческого замысла различными средствами искусства, важность коллективной и групповой работы для принятия решений;

– применяет знания и навыки для разработки, планирования и создания творческих проектов в различных видах искусства, самостоятельного выбора материалов и техники передачи творческих замыслов, знания различных свойств художественных, конструктивных материалов при создании и изготовлении изделий, также произведений искусства, основные технологии обработки материалов для создания прототипов новых изделий, в том числе с использованием средств ИКТ, навыки самостоятельного нахождения и отбора необходимых источников информации для исследования и разработки идей в области искусства и технологий, различные способы продвижения творческих продуктов для реализации своих идей в коммерческой области, способы

планирования и организации своего труда, способы передачи экологических проблем окружающего мира посредством искусства;

– анализирует творческие идеи и замыслы в произведениях различных видов искусств, способы, техники и материалы, использованные в собственных работах и работах других деятелей искусств, влияние искусства, технологии и производство на окружающую среду и жизнедеятельность человека;

– синтезирует творческие проекты по различным видам искусства, в том числе с применением ИКТ, способы и приемы работы в различных техниках с применением различных материалов и инструментами в процессе создания художественных работ, различные формы информации по результатам исследований, знания и навыки по гуманитарным и естественно-научным дисциплинам для создания творческих работ;

– оценивает основной замысел, образы и идеи в произведениях различных видов искусств, художественную и эстетическую ценность произведений национального и мирового искусства, самостоятельно/коллективно выполненные художественные, технические работы, возможности изделий на предмет функциональности, эргономичности и эффективности, потребительские качества продукта труда и сервисные возможности выполнения технологических операций.

4 Требования к выставлению зачета по учебному предмету «Физическая культура»

1. Для обучающихся, освобожденных от практических занятий по физической культуре на период не более 50% одной четверти, учитель физической культуры определяет на урок теоретическое задание, которое соответствует запланированному в рабочей программе учебному материалу.

2. При оценивании знаний по предмету «Физическая культура» учитываются следующие показатели: глубина, полнота, аргументированность, умение использовать их применительно к конкретным случаям и занятиям физическими упражнениями.

С целью проверки знаний используются методы: опрос, тестирование.

При переводе на оценки за основу принимаются выполнение следующих требований:

Оценка «5» - За ответ, в котором учащийся демонстрирует глубокое понимание сущности материала; логично его излагает, используя в деятельности.

Оценка «4» - За тот же ответ, если в нем содержатся небольшие неточности и незначительные ошибки.

Оценка «3» - За ответ, в котором отсутствует логическая последовательность, имеются пробелы в знании материала, нет должной аргументации и умения использовать знания на практике.

Оценка «2» - За незнание материала программы, отказ от выполнения задания учителя.

3. Учитель физической культуры может оценить положительно (оценкой 4 или 5) помощь обучающегося в проведении судейства, соревнований и тд.

4. Для обучающихся 2-4-х классов, освобождённых от практических занятий по физической культуре, учитель физической культуры определяет на урок теоретическое задание, которое соответствует запланированному в рабочей программе учебному материалу.

5. Обучающиеся, освобождённые от практических занятий по физической культуре на период более 50% четверти (в том числе на полугодие или учебный год) готовят по физической культуре письменные сообщения (5-8 классы, 10-е классы), рефераты (9,11-е классы).

Требования к подготовке и выполнению письменных сообщений, рефератов по физической культуре.

1. Тема письменного сообщения, реферата определяется учителем физкультуры исходя из содержания программного материала.

2. Письменное сообщение, реферат являются самостоятельной работой обучающегося.

3. Письменное сообщение готовится в объёме не более 2-х страниц печатного текста (14 шрифт, 1,5 интервал). Реферат не более 10 страниц печатного текста (14 шрифт, 1,5 интервал).

Структура реферата:

- в вводной части – ответить на вопрос: почему эта тема так важна для общества и тебя лично;

- краткая характеристика вида спорта или оздоровительной системы, её особенности, разновидности и основные правила;

- история развития и состояние на сегодняшний день, достижения и перспективы развития в будущем (школы, город, Россия, мир + выбор, олимпийские достижения – обязательно)

- значение данного вида спорта или оздоровительной системы для развития у спортсменов:

а) физических качеств (быстроты, выносливости и т.п.).

б) основы техники или системы упражнений по данному виду спорта.

в) развитие психологических, эстетических, нравственных (личностных) качеств.

г) основы тактических действий при взаимодействии, играя в нападении и защите.

д) требования по технике безопасности при проведении самостоятельных занятий и тренировок, и на соревнованиях данного вида спорта.

- заключение: значение данного вида спорта (системы упражнений) для физического и личностного развития. Достижения школы (команды, личностные достижения, планы на будущее).

Прежде чем говорить о контроле и оценке успеваемости по физической культуре нужно четко определить, в чем разница между оценкой и отметкой. Отметка – это количественное (цифровое) выражение оценки. «Пятерки», «четверки», «тройки» – это все отметки. Оценка же может быть самой различной.

Словесная оценка. Это самая распространенная оценка. Вы похвалили ученика за хорошее выполнение упражнения, помощь учителю. Вы пожурили рассеянного ученика за невнимательность. Вы не поставили за это никакой отметки, но вы его оценили. Постоянно используются на уроках и словесные оценочные выражения: «Как считаешь, ты справился с заданием?» И если наше определение совпадает с мнением ученика, что он справился с заданием, то какой восторг можно увидеть в его глазах. А когда ученик начинает справляться с ранее очень трудными для него физическими упражнениями, то подбадриваем его: «Вот видишь, успех есть! Ты молодец, достиг хороших результатов! Главное – никогда ничего не бойся!»

Знак внимания. Да, это тоже вид оценки. Вы жестом похвалили игрока за хорошо выполненное действие, улыбнулись, погрозили пальцем. Этим вы тоже не оставили без внимания деятельность ученика.

Анализ. В короткой беседе с учеником вы подчеркиваете его успехи по сравнению с прошлым годом, месяцем, уроком, в то же время указываете на то, над чем еще нужно поработать, чтобы быть еще лучше.

Ну и, наконец, отметка. Это то количество баллов, которое получил ученик за свое упражнение, работу на уроке. То, что его обрадует или огорчит, заставит задуматься или, наоборот, оттолкнет от всяких мыслей. Как видите, это тоже всего лишь вид оценивания, но какой сильный!

Оценка должна быть комплексной.

В отличие от других общеобразовательных предметов особенностями оценки успеваемости по физической культуре являются:

– необходимость более полного и глубокого учёта не только психических качеств, свойств и состояний, но и особенностей телосложения, физического развития, физических способностей и состояния здоровья учащихся;

– более широкий диапазон критериев, где учитываются не только знания, но и конкретные двигательные умения и навыки, способы осуществления физкультурно-оздоровительной деятельности, способности использовать знания и физические упражнения, изученные в школе, в нестандартных условиях;

– наличие объективных количественных слагаемых оценки, которые позволяют более объективно и точно вести контроль за ходом индивидуального физического развития и подготовленности.

Таким образом, оценка знаний учащихся по физкультуре характеризуется комплексностью, и оценивание только по отдельным составляющим нецелесообразно.

Оцениваются физическая подготовленность, практические умения и навыки, теоретические знания, навыки организации физкультурно-оздоровительной деятельности, динамика (прирост) оцениваемых параметров по сравнению с исходными или предшествующими промежуточными значениями (учитывается базовый уровень здоровья, физической подготовленности), сформированность общеучебных умений и навыков.

Критерии оценивания учащихся на уроках физической культуры:

На «2» (неудовлетворительно) в зависимости от следующих условий:

- Учащиеся не имеют спортивную форму, соответствующую погодным условиям и видам спортивных занятий или урока, не выполняет требования техники безопасности;
- Учащийся, не имеющий выраженных отклонений в состоянии здоровья, при этом не имеющий стойкой мотивации к занятиям физическими упражнениями, нет положительных изменений в физических возможностях обучающегося, которые должны быть замечены учителем;
- Учащийся не продемонстрировал существенных сдвигов в формировании навыков, умений в развитии морально-волевых или физических качеств;
- Учащийся не выполняет теоретические или иные задания учителя, не овладел доступными ему навыками самостоятельных занятий, необходимыми теоретическими и практическими знаниями в области физической культуры.

На «3» (удовлетворительно) в зависимости от следующих условий:

- Учащийся выполняет все требования по технике безопасности и правила повеления в спортивном зале и на стадионе, соблюдает гигиенические требования;
- Учащийся, имеющий выраженные отклонения в состоянии здоровья, при этом старателен, мотивирован к занятиям физическими упражнениями, есть незначительные, но положительные изменения в физических возможностях, которые могут быть замечены учителем;

– Учащийся продемонстрировал несущественные сдвиги в формировании навыков, умений в развитии физических и морально-волевых качеств в течение четверти, полугодия;

– Учащийся частично выполняет все теоретические задания учителя, овладел доступными ему навыками самостоятельных занятий, необходимыми теоретическими и практическими в области физической культуры.

На «4» (хорошо) в зависимости от следующих условий:

– Учащийся имеет спортивную форму, выполняет требования техники безопасности, соблюдает гигиенические требования и охрану труда при выполнении физических упражнений;

– Учащийся, имеющий выраженные отклонения в состоянии здоровья, при этом мотивирован к занятиям физическими упражнениями. Есть положительные изменения в физических возможностях, которые замечены учителем;

– Учащийся постоянно демонстрирует существенные сдвиги в формировании качеств, умений и в развитии физических и морально-волевых качеств в течение четверти, полугодия, года, успешно сдаёт или подтверждает 80% всех требуемых на уроках нормативов по физической культуре для своего возраста;

– Учащийся выполняет все теоретические и другие задания учителя, овладел доступными ему навыками самостоятельных занятий, оказания посильной помощи в судействе или организации урока, а также необходимыми теоретическими и практическими знаниями в области физической культуры.

На «5» (отлично) в зависимости от следующих условий:

– Учащийся имеет спортивную форму, выполняет все требования по технике безопасности, соблюдает гигиенические требования и охрану труда при выполнении физических упражнений;

– Учащийся, имеющий выраженные отклонения в состоянии здоровья, при этом стойко мотивирован к занятиям физическими упражнениями. Есть существенные положительные изменения в физических возможностях обучающихся, которые замечены учителем;

– Учащийся постоянно на уроках демонстрирует существенные сдвиги в формировании навыков, умений и в развитии физических или морально-волевых качеств в течение четверти, полугодия;

– Учащийся успешно сдаёт или подтверждает все требуемые на уроках нормативы по физической культуре, для своего возраста;

– Учащийся выполняет все теоретические или иные задания учителя, овладел доступными ему навыками самостоятельных занятий, оказания посильной помощи в судействе школьных соревнований или организации классных спортивных мероприятий, а также необходимыми навыками и теоретическими и практическими знаниями в области физической культуры.

Индивидуальные особенности

Оценивая успехи по физической культуре, учитель должен принимать во внимание индивидуальные особенности учащихся, значимость которых в физическом воспитании особенно велика.

Индивидуальные особенности, которые необходимо учитывать, можно разделить на две большие группы: телесные и психические.

Телесные — это особенности физического развития (длина и масса тела), тип телосложения (астеноидный, дигестивный, торакальный и мышечный).

Наиболее внимательного и деликатного отношения к себе при выставлении оценок требуют дети дигестивного (с избыточной массой) и астеноидного (слабого) типа телосложения. В ряде случаев следует обращать внимание на особенности строения тела, костно-мышечного аппарата, также влияющих на овладение отдельными разделами программы или на выполнение нормативов.

При оценке успеваемости учащихся не меньшее значение имеет также учёт психических особенностей личности. Детям с заторможенным восприятием и мышлением необходимо больше времени для осмысления заданий учителя, подготовки к ответу, выполнения упражнения. Учащимся с плохой двигательной памятью труднее воспроизвести требуемые образцы или отдельные детали осваиваемых движений. Эмоциональным, легковозбудимым учащимся следует создать спокойную, доброжелательную обстановку, в которой они могли бы продемонстрировать свои достижения. Нерешительным, с недостаточно развитыми волевыми качествами учащимся необходимо дать время для адаптации к условиям повышенной трудности заданий, оказать им более надёжную страховку и помощь и т. д.

При учёте индивидуальных особенностей учителю необходимо быть максимально тактичным, внимательным, не унижать достоинство учащегося, использовать оценку таким образом, чтобы она способствовала повышению и дальнейшему развитию интереса учащихся к физической культуре.

Динамика изменения результатов

Ни у кого не вызывает сомнения, что лучшая система оценивания учебных достижений по физической культуре – учет динамики индивидуальных показателей. Даже если ребенок изначально имел невысокий уровень физической подготовки, но существенно прибавил в своем развитии, он, достоин высокой оценки. Это будет служить дополнительным стимулом для дальнейшего развития и роста ученика, а главное, укрепит его желание заниматься физическими упражнениями.

Успешно нами используются такие действенные приемы самовоспитания как «задание самому себе» или самообязательства. Например, принимая тест по подтягиванию детям, особенно мальчикам, которые не подтягиваются ни одного раза, даю задание: «с помощью специальных упражнений ты должен к концу четверти научиться подтягиваться хотя бы один раз, тогда получишь за этот тест 4».

Ещё несколько примеров, как ставится большое количество «5»: все игроки команды победительницы получают «5», независимо от вклада в окончательный результат. Возьмите команду профессионалов. Вся команда работает на игрока, который обладает талантом голевого чутья, данный игрок забивает гол, но не говорят, что выиграл отдельный игрок, а признают, что выиграла вся команда. Так и в ситуации с миникомандами на игровой

площадке урока физической культуры. Главное при этом не убивать желание двигаться всем ребятам с разной подготовленностью.

Тяжело учащимся даются циклические виды, где должно проявиться физическое качество выносливость. Можно ставить «5» всем, кто сумел преодолеть заданную дистанцию, при этом, кто преодолел её в числе первых (их можно определить любое количество из числа участвующих) ставлю ещё одну бонусную «5». Таким образом, поощряется желание детей (у кого от природы, у кого от возможности) быть лучшим.

Методы оценки техники владения двигательными действиями

Основными методами оценки здесь являются следующие методы: наблюдения, вызова, упражнений и комбинированный.

Метод открытого наблюдения заключается в том, что учащиеся знают, кого и что будет оценивать учитель, а скрытого – в том, что им известно лишь, что учитель наблюдает за определенными видами двигательных действий.

Метод вызова заключается в том, что учитель выявляет отдельных учащихся, у которых очень хорошо получаются конкретные упражнения, и просит их продемонстрировать классу образец выполнения двигательных действий.

Метод упражнений предназначен для проверки уровня владения отдельными умениями и навыками и качества выполнения домашних заданий.

Суть *комбинированного метода* состоит в том, что учитель одновременно с проверкой знаний оценивает технику соответствующих двигательных действий.

Данные методы можно применять индивидуально и фронтально для оценивания работы большой группы учащихся или класса в целом.

Оценивание учащихся специальной медицинской группы.

1)выполнение теоретических заданий на уроках (правила игры, техника безопасности, и т. д);

2) подготовка и проведение разминки;

3) подготовка реферата;

4) Одной из наиболее популярных форм контроля в образовании в настоящее время является тестирование, основа которого – тест – представляет собой стандартное задание, соответствующее требованиям однозначности, краткости и простоты. Его выполнение позволяет оценить уровень знаний каждого учащегося и определить степень усвоения теоретического материала.

В настоящее время очень часто возникает необходимость оценивания знаний освобожденных от занятий физической культурой учащихся, поэтому возможность применения тестовой технологии является наиболее грамотной и рациональной.

Тестирование учащихся можно организованно провести на уроке физической культуры, заранее приготовив бланки для ответов. Особенно такая форма проведения урока актуальна при подготовке учащихся к итоговой аттестации, т.к. в экзаменационном материале по физической культуре за курс 9 класса содержится достаточно большой теоретический материал.

Критерии оценивания подготовленности учащихся по физической культуре

Критерии оценивания по физической культуре являются *качественными и количественными.*

Качественные критерии успеваемости характеризуют степень овладения программным материалом: знаниями, двигательными умениями и навыками, способами физкультурно-оздоровительной деятельности, включенными в обязательный минимум содержания образования и в школьный образовательный стандарт.

Количественные критерии успеваемости определяют сдвиги в физической подготовленности, складывающиеся из показателей развития основных физических способностей: силовых, скоростных, координационных, выносливости, гибкости и их сочетаний, что отражает направленность и уровни реализуемых образовательных программ.

Осуществляя оценивание подготовленности по физической культуре, учителя реализуют не только собственно оценочную, но и стимулирующую и воспитывающую функции, учитывая темп (динамику изменения развития физических качеств за определенный период времени, а не в данный момент) и индивидуальные особенности учащихся (типы телосложения, психические и физиологические особенности). При этом учителю необходимо быть максимально тактичным, внимательным, не унижать человеческое достоинство обучающегося, заботясь о повышении и дальнейшем развитии интереса к физической культуре.

Итоговая отметка выставляется учащимся за овладение темы, раздела, за четверть (в старших классах - за полугодие), за учебный год. Она включает в себя текущие отметки, полученные учащимися за овладение всеми составляющими успеваемости: знаниями, двигательными умениями и навыками, а также отражает сдвиги в развитии физических способностей, умений осуществлять физкультурно-оздоровительную деятельность.

Критерии оценивания успеваемости по базовым составляющим физической подготовки учащихся:

I. ЗНАНИЯ

При оценивании знаний по предмету «Физическая культура» учитываются такие показатели: глубина, полнота, аргументированность, умение использовать их применительно к конкретным случаям и занятиям физическими упражнениями.

С целью проверки знаний используются следующие методы: опрос, проверочные беседы (без вызова из строя), тестирование.

Оценка 5	Оценка 4	Оценка 3	Оценка 2
За ответ, в котором учащийся демонстрирует глубокое понимание сущности материала; логично его излагает, используя в деятельности	За тот же ответ, если в нем содержатся небольшие неточности и незначительные ошибки	За ответ, в котором отсутствует логическая последовательность, имеются пробелы в знании материала, нет должной аргументации и умения использовать знания на практике	За непонимание и незнание материала программы

II. Техника владения двигательными умениями и навыками

Для оценивания техники владения двигательными умениями и навыками используются следующие методы: наблюдение, вызов из строя для показа, выполнение упражнений и комбинированный метод.

Оценка 5	Оценка 4	Оценка 3	Оценка 2
1	2	3	4
Движение или отдельные его элементы выполнены правильно, с соблюдением всех требований, без ошибок, легко, свободно, четко, уверенно, слитно, с отличной осанкой, в надлежащем ритме; ученик понимает сущность движения, его назначение, может разобраться в движении, объяснить, как оно выполняется, и продемонстрировать в нестандартных условиях; может определить и исправить ошибки, допущенные другим учеником; уверенно выполняет учебный норматив	При выполнении ученик действует так же, как и в предыдущем случае, но допустил не более двух незначительных ошибок	Двигательное действие в основном выполнено правильно, но допущена одна грубая или несколько мелких ошибок, приведших к скованности движений, неуверенности. Учащийся не может выполнить движение в нестандартных и сложных в сравнении с уроком условиях	Движение или отдельные его элементы выполнены неправильно, допущено более двух значительных или одна грубая ошибка

III. Владение способами и умение осуществлять физкультурно-оздоровительную деятельность

Оценка 5	Оценка 4	Оценка 3	Оценка 2
Учащийся умеет: - самостоятельно организовать место занятий; - подбирать средства и инвентарь и применять их в конкретных условиях; - контролировать ход выполнения деятельности и оценивать итоги	Учащийся: - организует место занятий в основном самостоятельно, лишь с незначительной помощью; - допускает незначительные ошибки в подборе средств; - контролирует ход выполнения деятельности и оценивает итоги	Более половины видов самостоятельной деятельности выполнены с помощью учителя или не выполняется один из пунктов	Учащийся не может выполнить самостоятельно ни один из пунктов

IV. Уровень физической подготовленности учащихся

Оценка 5	Оценка 4	Оценка 3	Оценка 2
Исходный показатель соответствует высокому уровню подготовленности,	Исходный показатель соответствует	Исходный показатель соответствует низкому уровню	Учащийся не выполняет государственный

предусмотренному обязательным минимумом подготовки и программой физического воспитания, которая отвечает требованиям государственного стандарта и обязательного минимума содержания обучения по физической культуре, и высокому приросту ученика в показателях физической подготовленности за определенный период времени	среднему уровню подготовленности и достаточному темпу прироста	подготовленности и незначительному приросту	стандарт, нет темпа роста показателей физической подготовленности

(При оценке физической подготовленности приоритетным показателем является темп прироста результатов. Задание учителя по улучшению показателей физической подготовленности (темп прироста) должны представлять определенную трудность для каждого учащегося, но быть реально выполнимыми. Достижение этих сдвигов при условии систематических занятий дает основание учителю для выставления высокой оценки.)

Общая оценка успеваемости складывается по видам программы: по гимнастике, баскетболу, волейболу, легкой атлетике - путем сложения конечных оценок, полученных учеником по всем видам движений, и оценок за выполнение контрольных упражнений.

Оценка успеваемости за учебный год производится на основании оценок за учебные четверти с учетом общих оценок по отдельным разделам программы. При этом преимущественное значение имеют оценки за умения и навыки осуществлять собственно двигательную, физкультурно-оздоровительную деятельность.

Целесообразность изменения оценивания по предмету «Физическая культура» обсуждается в прессе и на телевидении давно. Предполагаются различные варианты: от введения 10-12 - балльной системы до перехода на безотметочную систему.

В процессе работы с учениками с целью сформировать их потребности в личном физическом совершенствовании, можно использовать методику *индивидуальной оценки* умений и навыков, которая является одним из критериев выставления цифровой отметки.

Поскольку при занятиях физической культурой *оценивание* основ знаний, освоенных учащимися, несколько проще, чем по другим предметам («знает – не знает»), так же как и оценивание умения осуществлять физкультурно - оздоровительную деятельность («умеет – не умеет»), то, исходя из опыта, что основными критериями при оценивании, которые более весомы по сравнению с двумя другими, являются многочисленные двигательные умения и навыки, изучаемые в процессе уроков.

В настоящее время для оценивания двигательных умений и навыков созданы многочисленные оценочные таблицы, которые вызывают многочисленные нарекания и острую критику у преподавателей физической культуры. Кроме того, они абсолютно непонятны родителям обучающихся детей.

Действительно, таблицы учебных нормативов, или оценочные таблицы (измерительные материалы), созданы для гипотетического среднего ученика, который из года в год в основном справляется с требованиями по развитию двигательных качеств. В итоге выпускник 9 и 11 классов обязан продемонстрировать приобретенные в процессе обучения умения и навыки согласно требованиям государственного стандарта образования по предмету «Физическая культура». При этом учитель несет ответственность за выполнение этих требований, что не всегда представляется возможным по целому ряду причин, число которых постоянно увеличивается.

Во-первых, несоответствие метрического возраста учащихся биологическому. По этой причине ребенок с недостаточными для его возраста антропометрическими показателями не может выполнить нормативы учебной программы на положительную отметку, даже в том случае, если он достаточно добросовестный, ответственный и с удовольствием занимается физическими упражнениями.

Во-вторых, слабая дошкольная физическая подготовка, избыточная масса тела, не обусловленная патологией.

В-третьих, нарушение течения нервно - психических процессов в организме ребенка: заторможенность, резкие изменения степени физической активности и работоспособности, не обусловленная реальными обстоятельствами стеснительность, недооценка либо переоценка собственных реальных способностей. Среди поступающих в школу с каждым годом увеличивается количество детей, у которых совершенно не развит игровой, соревновательный и состязательный азарт.

Для того, чтобы объективно оценить каждого учащегося (в том числе и из трех выше перечисленных категорий), можно использовать «Метод прироста результата от ранее достигнутого». Эта методика применима к упражнениям, которые оцениваются цифровыми (количественными) показателями (нормативами). Согласно этой методике отметка ребенку выставляется с учетом лучшего результата при троекратной демонстрации приобретенных в процессе обучения навыков. Этот результат является его личным достижением на данный момент и оценивается отметкой «5». В практике обозначаем этот результат термином «база». Эта «база» в течение года корректируется не более, чем два раза (начало и конец учебного года) и по результатам коррекции выставляется *отметка:*

4. В случае, если «база» с течением времени улучшается, выставляется отметка «5»;

5. Если «база» остается прежней – «4»;

6. Ухудшение «базы» оценивается отметкой «3». Совершенно очевидно, что во всех трех случаях оценка положительная.

На уроках в 1-ом и 2-ом классах я формирую начальную базу основных двигательных качеств (координацию, скорость, гибкость, выносливость, силу, скоростно - силовые качества). Развитие двигательных качеств осуществляется с помощью многочисленных упражнений. Например, для развития скоростно - силового качества использую прыжки в длину и в высоту с места, метания малого мяча (150 грамм), теннисного, резинового, тряпочного и т. д., гранаты (300, 500, 700 грамм), медбола №№ 1, 2, 3, 4, 5 и т.д.

Для оценивания большинства упражнений используются таблицы учебных нормативов, которые являются лишь ориентирами творческой деятельности учащихся при использовании метода прироста результата от ранее достигнутого.

Достижения учеников второго класса вне зависимости от цифрового результата я оцениваю не менее, чем на отметку «5» при условии добросовестного отношения к выполнению упражнений и заданий. За те упражнения, которые оцениваются визуально, ставлю «5», «4» либо вообще ничего, мотивируя отсутствие оценки тем, что упражнения еще можно доработать и улучшить. После этого совместно с учеником пытаемся найти пути улучшения результата: индивидуальное домашнее задание, определение в спортивную секцию, дополнительные занятия.

Все цифровые данные накапливаются и систематизируются для каждого ученика с помощью карточек:

В 3-ем и 4-ом классах продолжается оценивание с использованием метода прироста результата от ранее достигнутого. Вместе с тем, результаты оцениваются по трехбалльной шкале («5», «4», «3»). Мотивация к улучшению результатов в этом возрасте высокая, поэтому дети уделяют достаточно много времени физкультурным упражнениям после уроков в свободные от подготовки домашних заданий часы, для того, чтобы иметь хорошие показатели, а, соответственно, и отметки. В подавляющем большинстве случаев им это удается, и оценки повышаются.

В последующих классах эта *система оценивания* сохраняется. Она успешно используется в 5-ых и 6-ых классах, несколько менее эффективна в 7-ых – 9-ых классах в силу возрастных особенностей и падения мотивации к обучению у некоторых детей.

В старших классах после завершения переходного возраста данная методика вновь становится результативной, так как в 10-х и в 11-х классах повышенная мотивация к обучения. Дети уже знают систему оценивания, к этому возрасту, в основном, завершается их физическое развитие и поэтому наша совместная деятельность направлена на совершенствование ранее изученных упражнений, нюансов техники и тактики. Лучшие результаты учеников продолжают систематически заноситься в карточки, поэтому каждому ребенку легко объективно оценить свое физическое состояние и увидеть, где он преуспел, а где еще предстоит постараться.

Такая система оценивая, хотя и не лишена недостатков, – не всегда выводит ученика на требования стандарта образования по физической культуре - но не так травмирует психику, уравнивает шансы функционально зрелого и

незрелого учеников, способного и не очень способного, с устойчивой и подвижной психикой. В то же время она наглядно показывает самостоятельную работу ученика, его творчество в достижении своих успехов. Мотивация к занятиям физической культурой во всех ее формах повышается.

В результате практических занятий физическими упражнениями развивается интерес к теоретическим знаниям по предмету. В этом случае решается вторая часть критериев оценивания, то есть оценки знаний в области теории физической культуры, поскольку ребенок, осуществляя успешную теоретическую и практическую деятельность по предмету, гармонично развивается, одномоментно приобретая минимум знаний по каждому разделу и модулю учебной программы.

Расширение минимума знаний по предмету решает и третью часть оценивания – умение осуществлять физкультурно-оздоровительную деятельность, как в личном плане, так и в коллективе товарищей, одноклассников, в семье, с детьми младшего возраста.

Таким образом, относительно простые усилия учителя по развитию интереса ребенка к предмету «Физическая культура» приводят в той или иной степени к формированию устойчивой потребности занятиями спортом, физкультурой, здоровым образом жизни.

На основании накопленного опыта и полученных результатов можно сделать следующие выводы:

1. Индивидуальное оценивание навыков и умений учащихся по физической культуре методом использовании метода прироста результата от ранее достигнутого является прогрессивным направлением контрольно - оценочного компонента творческой деятельности школьников.

2. Метод позволяет снизить психологическое воздействие оценки на ребенка.

3. Метод позволяет поддерживать достаточно высокую мотивационную деятельность учащихся по предмету.

Применение данного метода позволяет решать проблемы смежных критериев оценочной деятельности учителя.

5 Требования к выставлению зачета по учебному предмету «Самопознание»

Содержание предмета «Самопознание» включает широкий диапазон сведений о духовно-нравственной культуре человечества, человеке и окружающем мире, актуализирует внутренний поиск учащихся, развивает способность к глубокому размышлению, различению и интуитивному постижению сути смысложизненных вопросов. Все это способствует сохранению преемственности в выстраивании учебного материала.

Основное базовое содержание предмета для начальной школы 1-4 классы с учетом возрастных особенностей учащихся состиот из следующих разделов:

2Раздел *«Мудрость веков»* вводит учащихся в предмет «Самопознание» через мудрость народов мира. В нем предусмотрены уроки, на которых дети познают основы нравственной жизни через сказки, притчи, рассказы, мудрые изречения духовного наследия человечества. Они осмысливают вечные ценности, что способствует развитию умения дружно жить в школьном коллективе, ладить друг с другом, следовать школьной дисциплине, установленному порядку, помогать младшим, уважать старших.

3В разделе *«Дружная семья»* основное внимание уделено развитию коммуникативных умений и навыков не только в семье, но и в классе и школе (умение слушать, понимать, адекватно оценивать себя и другого, сопереживать, помогать, взаимодействовать); умению строить равноправные, добрые взаимоотношения со сверстниками; умению настраивать себя на позитивный лад, выражать свои чувства и распознавать чувства других; овладению навыками разрешения межличностных конфликтов; развитию социальной активности.

4Раздел *«Быть человеком»* разработан с учетом психологических особенностей возрастного развития детей: возрастающей осознанности поведения, впечатлительности, интенсивного развития чувств, общего эмоционального тонуса (жизнерадостность, бодрость), волевых качеств.

4. Раздел *«Как прекрасен этот мир!»* ориентирован на формирование у младших школьников опыта нравственных отношений с окружающим миром. В целях воспитания заботливого отношения к природе и укрепления здоровья детей, необходимо организовывать экологически творческую деятельность.

Требования обучающийся 1-4 классов по выставлению зачета по учебному предмету «Самопознание»:

6. имеет элементарные представления об общечеловеческих ценностях;
7. знает духовное наследие Казахстана и других народов, в объемах, определенных программой;
8. умеет соблюдать дисциплину на уроке, в школе, в общественных местах;
9. знает и понимает права и обязанности школьника, выполняет долг ученика (наличие необходимых школьных принадлежностей и выполненных домашних заданий, работа в классе);

10. бережно и осознанно относится к людям, природе, общественной собственности;

11. понимает значимость хороших мыслей для сохранения здоровья, знает и умеет применять элементарные правила здорового образа жизни;

12. знает и понимает правила хорошего тона, осознанно использует свои знания в разных ситуациях;

13. умеет выражать свои мысли и впечатления через творческую деятельность.

14. осознает значимость и содержание понятий: мудрость; истинные знания; школьная семья; доброта; красота поступков; честность; искренность; здоровая семья;

15. понимает значимость хороших мыслей и поступков;

16. осознает важность умения жить в мире с другими людьми, поддерживать добрые взаимоотношения с одноклассниками и друзьями;

– умеет выражать свои мысли и впечатления через творческую деятельность;

– понимает важность бережного отношения к природе родного края

Базовое содержание предмета «Самопознание» в 5-9 классах включает в себя четыре основных раздела: «Радость познания», «Быть человеком», «Человек и мир», «Духовный опыт человечества».

1. При изучении раздела *«Радость познания»* обучающиеся осмысливают понятия «Внутренний мир человека», «Нравственный выбор», знакомятся с источниками самопознания, учатся понимать жизненные цели, важность служения людям как предназначения человека.

2. Раздел *«Быть человеком»* призван помочь обучающимся понять важность воспитания характера, таких качеств, как трудолюбие, дисциплинированность, отзывчивость, способность отвечать за свои поступки, соблюдать единство мыслей, слов и дел.

3. Раздел *«Человек и мир»* вводит обучающихся в мир истинно человеческих проявлений добродетельных качеств характера.

4. Раздел *«Духовный опыт человечества»* помогает увидеть и понять красоту окружающего мира, ценность культурного наследия всех народов, идеалов истины, добра, любви, справедливости, заложенных в нем.

Требования обучающийся 5-9 классов по выставлению зачета по учебному предмету «Самопознание

– осознает значимость общечеловеческих ценностей и старается следовать им в своей жизни;

– осознает значимость и содержание понятий: устремление человека; путь познания; быть человеком; характер человека; быть, а не казаться; трудолюбие; красота души;

– умеет глубоко размышлять и различать истинное и ложное, вечное и временное;

– осознает необходимость рационального использования свободного времени;

– проявляет интерес к самообразованию и творчеству; стремится к самовыражению;

– умеет защищать свою точку зрения, не унижая достоинства других людей;

– проявляет милосердие и сострадание к другим людям, стремится оказать им реальную помощь;

– умеет выражать свои мысли и впечатления через творческую деятельность;

– принимает активное участие в реализации долгосрочного проекта «Добро начинается с меня

– проявляет интерес к самообразованию и самореализации, к самостоятельному творчеству; стремится к максимальной реализации собственных способностей и возможностей;

– умеет достойно и ответственно вести себя в разных ситуациях; управляет своим эмоциональным состоянием, сдерживает негативные эмоции, побуждения;

– умеет принимать самостоятельные и ответственные решения и обосновывает их;

– умеет отстаивать свои принципы, позиции и убеждения, не унижая достоинства других людей

– активно участвует в разработке проекта «Природа – бесценный дар».

– понимает взаимосвязь общечеловеческих, этнокультурных и национальных ценностей;

– стремится к познанию своих возможностей;

– несет ответственность за собственные мысли, слова и действия;

– умеет распознавать прекрасное, возвышенное, трагическое и комическое в жизни и выражать к этому свое отношение;

– понимает свою роль в семье, коллективе и обществе в зависимости от половой принадлежности;

– осознает свою жизнь и здоровье как ценность, использует на практике знания о здоровом образе жизни, стремится исключить из жизни вредные привычки;

– понимает значимость взаимопомощи в жизни;

– стремится к осознанию гражданской принадлежности, проявляет уважительное отношение к казахскому и другим языкам, к казахским национальным традициям и традициям других народов.

Базовое содержание предмета «Самопознание» в 10-11 классах включает в себя четыре основных раздела: «На пути познания», «Становление личности», «Жизнь в обществе», «Мир человечества».

Требования обучающийся 10-11 классов по выставлению зачета по учебному предмету «Самопознание

- знает и глубоко понимает вечную духовную сущность общечеловеческих, ценностей; осознает значимость и содержание понятий: «бескорыстная любовь», «энергия любви», «духовная зрелость»», «высший

разум», «контроль ума и эмоций», «духовное здоровье», «сила настоящего момента»;

- знает и умеет анализировать этические аспекты научной, экономической, производственной и другой профессиональной деятельности; осознает ценность позитивного общения в семье, ответственность за создание семьи; имеет навыки интуитивного мышления, умения прислушиваться к внутреннему голосу;

- обладает навыками контроля ума и эмоций; обладает навыками выстраивания позитивных отношений в коллективе, в семье; проявляет уважение и терпимость к представителям других национальностей и конфессий; обладает навыками выхода из конфликтных ситуаций с помощью энергии любви; обладает навыками пребывания в моменте «здесь и сейчас»; проявляет качества истинного лидера в реализации проекта «Становление истинного лидера».

6 Требования к выставлению зачета по учебному предмету «Основы предпринимательства и бизнеса»

Требования к выставлению зачета по учебному предмету «Основы предпринимательства и бизнеса» для 10 класса

1. «Предпринимательство как экономическое явление». Учащийся:

1) Понимает понятия «индивидуальный предприниматель», «бизнесмен», «потребность», «благо».

2) Знает предмет, цели и задачи предпринимательства.

3) Анализирует историю предпринимательства в Республике Казахстан.

4) Понимает значение предпринимательства в экономике.

5) Знает разницу между микроэкономикой и макроэкономикой.

6) Рассматривает предпринимательство как форму самореализации и личной мотивации.

7) Оценивает значимость формирования идеи как компетенции предпринимателя.

8) Применяет инструменты для формирования бизнес-идей.

9) Знает ресурсы и факторы, необходимые для производства товаров и услуг.

10) Понимает разницу между ресурсами и факторами, необходимыми для производства товаров и услуг.

11) Понимает законы спроса и предложения.

12) Знает факторы, влияющие на спрос и предложение.

13) Знает законы формирования рыночного равновесия на рынке, дефицита и избытка.

14) Понимает эластичность спроса и предложения как процесса адаптации рынка к изменению основных факторов.

2. «Предпринимательство в современных условиях». Учащийся:

1) Анализирует предпринимательство как экономическое явление.

2) Знает факторы развития предпринимательства в современных условиях.

3) Различает виды предпринимательской деятельности.

4) Понимает роль МСБ в экономике государства, в том числе Казахстана.

5) Различает организационно-правовые формы предпринимательства.

6) Описывает понятие стартапа.

7) Различает стартап и действующий бизнес.

8) Понимает географическо-региональную особенность развития предпринимательства в Казахстане.

9) Распознает современные тенденции предпринимательства, в том числе в Казахстане.

10) Анализирует прогнозы трендов предпринимательства на будущие периоды времени.

11) Описывает примеры ценовой и неценовой, совершенной и несовершенной конкуренции.

12) Описывает виды конкурентных стратегий и конкурентов.

13) Приводит доводы о целесообразности применения ценовой и неценовой конкуренции.

14) Понимает сущность и функции цены как экономической категории.

15) Описывает структуру ценообразования.

16) Понимает сущность ценовой политики.

17) Различает ценовые стратегии.

3. «Маркетинг в действии». Учащийся:

1) Объясняет понятие и функции маркетинга.

2) Различает маркетинговую стратегию продукта и предприятия.

3) Понимает состав маркетинг-микса 4P, 4C.

4) Различает формат применения 4P, 4C.

5) Описывает различия между полевыми и кабинетными исследованиями.

6) Применяет методологию полевых и кабинетных исследований.

7) Понимает назначение SWOT-анализа.

8) Применяет на практике SWOT-анализ при оценке сильных и слабых сторон изучаемого продукта.

9) Понимает сущность и принципы сегментации потребителя.

10) Определяет потребности определенной целевой аудитории.

11) Знает основные составляющие бренда.

12) Различает описательную и творческую плоскость бренда.

13) Применяет полученные навыки для описания платформы бренда.

14) Различает комплекс маркетинговых коммуникаций ATL, BTL.

15) Составляет план доведения ценности изучаемого продукта/услуги до конечного потребителя посредством ATL, BTL.

16) Понимает сущность цифрового маркетинга.

17) Составляет план доведения ценности изучаемого продукта/услуги до конечного потребителя посредством цифрового маркетинга.

4. «Дизайн-мышление». Учащийся:

1) Понимает сущность дизайн-мышления; понимает, где возможно применить навыки дизайн-мышления.

2) Сравнивает преимущества подходов дизайн-мышления по сравнению с традиционными способами поиска бизнес-идей и организации бизнес-процессов.

3) Умеет определять группы пользователей, которых затронет проект, прямо или косвенно.

4) Понимает принципы эмпатии и умеет применять их на практике.

5) Умеет составлять интервью и правильно организовывать последовательность вопросов в нем.

6) Умеет обозначать и описывать проблему.

7) Определяет наиболее значимые выводы, полученные из интервью.

8) Выделяет важные фрагменты информации и эффективно оформляет их для дальнейшего использования.

9) Группирует полученную во время интервью информацию.

10) Понимает принципы и необходимость брейнсторминга.

11) Знает правила проведения брейнсторминга и умеет соблюдать их.

12) Знает и следует этапам брейнсторминга, систематизирует высказанные идеи и выбирает наиболее перспективные.

13) Понимает и объясняет принципы прототипирования.

14) Знает и умеет пользоваться основными методами прототипирования.

15) Понимает значимость тестирования для дизайна, ориентированного на человека.

16) Осознает значимость обратной связи о решении и возможность еще глубже развить эмпатию.

17) Оценивает возможности применения полученных идей на практике.

18) Понимает принципы сторителлинга для описания процесса проделанной работы.

19) Анализирует все знания, полученные во время работы с дизайн-мышлением, делает выводы и аргументирует, будет ли он применять данные принципы в дальнейшем.

Требования к выставлению зачета по учебному предмету «Основы предпринимательства и бизнеса» для 11 класса

«Стартап акселератор (1)». Учащийся:

1) Понимает сущность и значение питчинга для предпринимателя (стартапера).

2) Применяет навыки питчинга для транслирования собственных идей.

3) Распределяет роли между членами команды.

4) Применяет навыки ораторского мастерства для привлечения необходимых людей в команду.

5) Описывает понятие бизнес-модели.

6) Понимает структуру канвы бизнес-модели и бизнес-плана.

7) Применяет навыки формирования ключевой ценности для собственной идеи стартапа.

8) Понимает значение маркетинга для стартап-проекта.

9) Анализирует емкость рынка, сегменты потребителей и их потребности.

10) Понимает принцип минимально жизнеспособного продукта MVP.

11) Принимает решения о реализации минимального продукта в собственном стартапе.

12) Отвечает на вопрос «Каким образом» (посредством каких каналов) будет донесена ценность до потребителя?».

13) Объясняет выбор в пользу тех или иных каналов коммуникаций.

14) Различает понятия «потребительская и покупательская лояльность».

15) Формирует стратегию взаимоотношений с потребителями через каналы коммуникации.

16) Понимает сущность каналов прибыли, АВ-теста.

17) Анализирует структуру доходов.

18) Применяет АВ-тест в целях анализа.

2. «Стартап акселератор (2)». Учащийся:

1) Понимает сущность и значимость ресурсов в стартапах.

2) Различает бизнес-ресурсы, интеллектуальные, материальные, финансовые и человеческие ресурсы.

3) Описывает понятие налогов и их значение для государства.

4) Различает особенности налоговых режимов.

5) Понимает сущность и значение партнерства и аутсорса для стартапов.

6) Описывает принципы партнерства.

7) Применяет навыки для формирования списков партнеров для своего проекта.

8) Понимает сущность операционной деятельности.

9) Применяет навык определения операционной деятельности для своего стартапа.

10) Понимает структуру расходов.

11) Анализирует структуру расходов и доходов стартап-проекта.

12) Понимает инвестиционную привлекательность стартап-проекта.

13) Применяет навыки ораторского мастерства (питчинга) для привлечения внимания предполагаемых инвесторов.

3. «Самопродвижение предпринимателя». Учащийся:

1) Понимает сущность бюджета, активов и пассивов.

2) Различает доходы и расходы.

3) Различает двухуровневую банковскую систему РК.

4) Понимает сущность депозитов и кредитования.

5) Понимает инфляцию как фактор влияния на кредитную и депозитную ставку.

6) Применяет навыки расчета депозитной и кредитной ставки.

7) Описывает систему мировых денежных единиц.

8) Различает наличный и безналичный расчет.

9) Знает механизм работы фондового рынка.

10) Знает влияние экономических циклов на фондовый рынок.

11) Определяет разницу между видами ценных бумаг.

12) Понимает основы управления личным бюджетом.

13) Применяет инструменты управления личным бюджетом.

14) Понимает сущность и состав понятия самопродвижения и личного брендинга.

15) Определяет разницу между компетентностью и квалификацией.

16) Применяет навыки составления собственного резюме.

17) Применяет навыки самопродвижения при устройстве на работу.

18) Понимает значимость доверительных и долгосрочных отношений с людьми и взаимопомощи.

19) Описывает собственное видение возможности использования потенциала профессионального взаимодействия для решения собственных задач.

20) Понимает значение переговоров для предпринимателя.

21) Применяет навыки переговоров при взаимодействии с другими учащимися.

22) Понимает сущность и назначение эмоционального интеллекта.

23) Анализирует возможности достижения собственных целей посредством управления эмоциональным интеллектом.

24) Понимает сущность и назначение тайм-менеджмента.

25) Применяет навыки управления временем в целях повышения личной эффективности.

4. «Стратегия развития». Учащийся:

1) Понимает сущность масштабирования бизнеса.

2) Анализирует прогнозы развития рынка.

3) Понимает сущность базовых стратегий развития.

4) Понимает сущность экономического роста, ВВП, ВНП.

5) Различает интенсивный и экстенсивный способы развития бизнеса.

6) Понимает сущность и состав управления качеством.

7) Описывает принцип Кайдзен.

8) Понимает сущность и значимость международного бизнеса.

9) Синтезирует факторы из сферы международного бизнеса для формирования собственного видения стратегии выхода продукции Казахстана на международные рынки.

10) Знает комплекс мер, реализуемых государством и общественными движениями, направленных на защиту прав потребителей.

11) Различает организации защиты прав потребителей.

12) Применяет навыки защиты прав потребителей через учебно-игровые ситуации.

13) Знает комплекс мер, реализуемых государством и общественными движениями, направленных на защиту прав предпринимателей.

14) Различает организации защиты прав предпринимателей.

15) Описывает институты поддержки бизнеса и предпринимательства.

16) Понимает виды государственной поддержки МСБ.

17) Применяет навыки защиты прав предпринимательской деятельности.

18) Различает экономические, юридические, социальные, экологические, этические виды ответственности предпринимателя.

19) Понимает сущность целеполагания.

20) Применяет инструменты целеполагания для эффективной постановки целей.

21) Формирует личную стратегию карьеры через постановку правильных целей.

22) Презентует личную стратегию жизни с использованием навыков ораторского мастерства.

7 Требования к выставлению зачета по учебному предмету «Графика и проектирование»

Проведение текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся по предмету «Графика и проектирование» осуществляется с проведением зачётов, которые сочетаются с применением технологии критериального оценивания учебных достижений учащихся, что позволяет достичь им заданного стандартом обязательных уровней ожидаемых результатов обучения. При этом, следует учитывать изменения в «Типовых правилах проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся» (см. приказ МОН РК от 9 февраля 2018 года, № 16471) [1, 2], что суммативное оценивание по предмету «Графика и проектирование» не проводиться, а в конце каждой четверти и учебного полугодия выставляется «зачёт» («незачёт»).

Аттестация с применением зачетной системы осуществляется по всем изучаемым разделам (сквозных тем) учебной программы предмета «Графика и проектирование» [3].

Вместе с обновлением содержания графического образования используется новая система оценивания достижений учащихся по предмету «Графика и проектирование», с целью соотнесения реально достигнутых обучающимися результатов с ожидаемыми результатами обучения. В таком оценивании учебных достижений учащихся должны учитываться, как результативность всех видов графической деятельности по применению и преобразованию различных видов изображений, так и проявление их индивидуальных качеств и личностных свойств.

Текущее (формативное) оценивание учебных достижений учащихся проводится с учетом освоения основных способов графической деятельности по преобразованию изображений в различных ситуациях: *типичной, вариативной и новой (проблемной)*.

В них проявляются основные результаты учебных достижений учащегося:

в типичной ситуации – владеет методом проецирования, способами построения комплексного чертежа на основе анализа, сравнения форм предметов с натуры и аксонометрической проекции; владеет способами восприятия (чтения форм предметов по изображениям, выполненным в аксонометрических и прямоугольных проекциях); владеет приемами реконструкции формы предмета по контурным изображениям (полным, частичным) с использованием свойств осевой симметрии и условностей на чертежах; умеет преобразовывать исходные изображения по виду и составу изображений (по заданным условиям); умеет изменять форму и пространственное положение предмета (по заданным условиям преобразования);

в вариативной ситуации – учитывает возможности применения разных видов изображений для выявления формы предмета; владеет рациональными способами выполнения чертежей на основе их вариативного выбора; умеет применять рациональные приемы преобразования изображений для выявления

формы предмета; умеет реконструировать частичные изображения по неполным данным при моделировании формы предмета; умеет преобразовывать форму и пространственное положение предмета при изменении исходных условий задачи;

в новой (проблемной) ситуации – свободно ориентируется на существенные свойства изображений для раскрытия сущности выраженной в них информации; умеет применять различные виды изображений для полного и достаточного отображения необходимой графической информации; умеет использовать приемы реконструкции изображений для решения творческих задач; самостоятельно определяет приемы преобразования исходного изображения для моделирования новой формы предмета; самостоятельно выявляет способы преобразования пространственных свойств по изображениям (при решении творческих задач по черчению на моделирование, конструирование и проектирование).

Текущий контроль учебных достижений учащихся, должен быть дифференцирован по уровням усвоения основных способов графической деятельности: по построению, реконструкции, восприятию и преобразования изображений в различных ситуациях: типичной, вариативной и новой (проблемной). Каждый уровень их достижения дифференцируется по четырём суммарным показателям (выработанным критериям), а именно: 1 - уровня достижений умственной деятельности; 2 - испытываемых затруднений; 3 - освоения специфических приемов графической деятельности; 4 - уровня проявления самостоятельной деятельности ученика. В приложении описаны критерии оценивания достижений обучающихся по основным способам их графической деятельности, выработанные с учетом процесса их формирования и развития.

Итоговое оценивание ожидаемых учебных результатов должно осуществляться с помощью специально разработанных систем компетентностных (зачетных) заданий, на решение творческих задач с элементами проектной деятельности.

Заключение

Преподавание, обучение и оценивание взаимосвязаны и обеспечивают единый подход к организации учебного процесса. Одной из форм контроля знаний и аттестации учащихся в школе является зачетная система. От других форм контроля зачетная система отличается по характеру проведения, по системе оценивания. Зачет – это специальный этап контроля, целью которого является проверка достижения обучающимися уровня обязательной подготовки.

Известно, что положительные изменения, происходящие в системе образования, охватывают и систему оценивания. Оценивание обучающихся позволяет подняться на следующий высокий уровень образования.

Оценка учебных достижений обучающихся позволяет устранить негативные моменты в обучении, дает возможность повышению индивидуализации учебного процесса, учебной мотивации и самостоятельности обучающихся.

Разработанные требования к проведению зачета способствуют укреплению взаимосвязи между обучаемым и учителем, осуществлению качественной обратной связи, повышению качества обучения.

Список использованной литературы

1. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 31 октября 2018 года № 604 «Об утверждении государственных общеобязательных стандартов образования всех уровней образования».

2. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 8 ноября 2012 года № 500 «Об утверждении типовых учебных планов начального, основного среднего, общего среднего образования Республики Казахстан».

3. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 4 сентября 2018 года № 441 «О внесении изменений и дополнений в приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 8 ноября 2012 года № 500 «Об утверждении типовых учебных планов начального, основного среднего, общего среднего образования Республики Казахстан».

4. Типовая учебная программа по учебному предмету «Музыка» для 5-6 классов уровня основного среднего образования по обновленному содержанию, утвержденная приказом и.о. Министра образования и науки Республики Казахстан от 25 октября 2017 года № 545 «О внесении изменений и дополнений в приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 3 апреля 2013 года № 115 «Об утверждении типовых учебных программ по общеобразовательным предметам, курсам по выбору и факультативам для общеобразовательных организаций».

5. Типовая учебная программа по учебному предмету «Художественный труд» для 5-9 классов уровня основного среднего образования по обновленному содержанию, утвержденная приказом и.о. Министра образования и науки Республики Казахстан от 25 октября 2017 года № 545 «О внесении изменений и дополнений в приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 3 апреля 2013 года № 115 «Об утверждении типовых учебных программ по общеобразовательным предметам, курсам по выбору и факультативам для общеобразовательных организаций».

6. Типовая учебная программа по учебному предмету «Физическая культура» для 5-9 классов уровня основного среднего образования по обновленному содержанию, утвержденная приказом и.о. Министра образования и науки Республики Казахстан от 25 октября 2017 года № 545 «О внесении изменений и дополнений в приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 3 апреля 2013 года № 115 «Об утверждении типовых учебных программ по общеобразовательным предметам, курсам по выбору и факультативам для общеобразовательных организаций».

7. Типовая учебная программа по учебному предмету «Самопознание» для 5-9 классов уровня основного среднего образования по обновленному содержанию, утвержденная приказом и.о. Министра образования и науки Республики Казахстан от 25 октября 2017 года № 545 «О внесении изменений и дополнений в приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 3 апреля 2013 года № 115 «Об утверждении типовых

учебных программ по общеобразовательным предметам, курсам по выбору и факультативам для общеобразовательных организаций».

8. Типовая учебная программа по учебному предмету «Физическая культура» для 10-11 классов уровня общего среднего образования по обновленному содержанию, утвержденная приказом Министра образования и науки Республики Казахстан от 27 июля 2017 года № 352 «О внесении изменения и дополнений в приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 3 апреля 2013 года № 115 «Об утверждении типовых учебных программ по общеобразовательным предметам, курсам по выбору и факультативам для общеобразовательных организаций».

9. Типовая учебная программа по учебному предмету «Самопознание» для 10-11 классов уровня общего среднего образования по обновленному содержанию, утвержденная приказом Министра образования и науки Республики Казахстан от 27 июля 2017 года № 352 «О внесении изменения и дополнений в приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 3 апреля 2013 года № 115 «Об утверждении типовых учебных программ по общеобразовательным предметам, курсам по выбору и факультативам для общеобразовательных организаций».

10. Типовая учебная программа по учебному предмету «Графика и проектирование» для 10-11 классов уровня общего среднего образования по обновленному содержанию, утвержденная приказом Министра образования и науки Республики Казахстан от 27 июля 2017 года № 352 «О внесении изменения и дополнений в приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 3 апреля 2013 года № 115 «Об утверждении типовых учебных программ по общеобразовательным предметам, курсам по выбору и факультативам для общеобразовательных организаций».

11. Типовая учебная программа по учебному предмету «Основы предпринимательства и бизнеса» для 10-11 классов уровня общего среднего образования по обновленному содержанию, утвержденная приказом министра образования и науки республики казахстан от 7 марта 2019 года № 105 «О внесении изменений в приказ министра образования и науки республики казахстан от 27 июля 2017 года № 352 "о внесении изменения и дополнений в приказ министра образования и науки республики казахстан от 3 апреля 2013 года № 115 «Об утверждении типовых учебных программ по общеобразовательным предметам, курсам по выбору и факультативам для общеобразовательных организаций».

12. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 18 марта 2008 года № 125 «Об утверждении Типовых правил проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся».

ПРИЛОЖЕНИЕ

В данном сборнике используются следующие термины:

1) **дескриптор** – характеристика, описывающая действия при выполнении заданий;

2) **критерий оценивания** – признак, на основании которого проводится оценка учебных достижений учащихся;

3) **разноуровневые задания** – задания разного уровня сложности, которые используются для организации дифференцированного обучения с учетом способностей учащихся;

4) **рефлексия** – мыслительный процесс, направленный на самопознание, переосмысление и анализ собственных результатов деятельности;

5) **рубрика** – способ описания уровней учебных достижений учащихся в соответствии с критериями оценивания;

6) **сквозная тема учебной программы** – единый сквозной компонент содержания, использующийся как инструмент интеграции знаний и умений из разных предметных областей для достижения цели обучения конкретного учебного предмета;

7) **схема выставления баллов** – схема, используемая учителями для установления единых норм по выставлению баллов к заданиям оценивания за четверть;

8) **уровни мыслительных навыков** – иерархическая система целей обучения, каждый уровень которой направлен на формирование определенных навыков мышления;

9) **уровень учебных достижений учащихся** – степень развития учебных достижений учащихся в соответствии с критериями оценивания;

10) **формативное оценивание** – вид оценивания, который проводится в течение учебного процесса, обеспечивает обратную связь между учителем и учащимся и позволяет своевременно корректировать обучение;

11) **суммативное оценивание** – вид оценивания, который проводится по завершении изучения разделов/сквозных тем учебных программ, определенного учебного периода (четверть, уровень образования);

12) **цели обучения** – утверждения, формулирующие ожидаемые результаты по достижению знаний, понимания и навыков в течение курса обучения по предмету в соответствии с учебной программой.

13) Ожидаемые результаты обучения – совокупность компетенций, выражающих, что именно обучающийся будет знать, понимать, демонстрировать по завершении процесса обучения.

14) Критерий оценивания – признак, на основании которого производится оценка учебных достижений обучающихся.

Содержание

Введение 47

1. Особенности оценивания по предметам «Музыка», «Художественный труд», «Физическая культура», «Самопознание», «Основы предпринимательства и бизнеса», «Графика и проектирование»в 1-11 классах 48
2. Требования к выставлению зачета по учебному предмету «Музыка» 59
3. Требования к выставлению зачета по учебному предмету «Художественный труд» 64
4. Требования к выставлению зачета по учебному предмету «Физическая культура» 67
5. Требования к выставлению зачета по учебному предмету «Самопознание» 79
6. Требования к выставлению зачета по учебному предмету «Основы предпринимательства и бизнеса» 84
7. Требования к выставлению зачета по учебному предмету «Графика и проектирование» 88

Заключение 90

Список использованной литературы 91

Приложение 93

Киришмә

Билим бериш мәзмунини йеңилаш даирисидә «Тәнтәрбийә», «Музыка», «Бәдиий әмгәк», «Өзини- өзи тонуш», «Тижарәтчилик вә бизнес», «Графика вә лайиһиләш» пәнлири бойичә оқуш программилирида билим алғучиларниң оқушта йәткән утуқлирини баһалашта «һесапланди» («һесапланмиди») қоюлиду.

«Тәнтәрбийә», «Музыка», «Бәдиий әмгәк», «Өзини- өзи тонуш», «Тижарәтчилик вә бизнес», «Графика вә лайиһиләш» оқуш пәнлири бойичә синақ қоюшқа қоюлидиған тәләпләрни тәйярлаш бойичә методикилиқ қолланминиң мәзмуни төвәндикиләрни тәминләйду:

1. 1-11-синипларда «Тәнтәрбийә», «Музыка», «Бәдиий әмгәк», «Өзини- өзи тонуш», «Тижарәтчилик вә бизнес», «Графика вә лайиһиләш» пәнлири бойичә баһалаш алаһидиликлири.
2. «Музыка» пәни бойичә синақ қоюшқа қоюлидиған тәләпләр.
3. «Бәдиий әмгәк» оқуш пәни бойичә синақ қоюш тәләплири.
4. «Тәнтәрбийә» пәни бойичә синақ қоюш тәләплири.
5. «Өзини- өзи тонуш» пәни бойичә синақ қоюш тәләплири.
6. «Тижарәтчилик вә бизнес асаслири» » оқуш пәни бойичә синақ қоюш тәләплири.
7. «Графика вә лайиһиләш» » оқуш пәни бойичә синақ қоюшқа қоюлидиған тәләпләр.

Методикилиқ қолланмини тәйярлашниң асасий мәхсити Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2018-жилиниң 31-октябрь ейидики № 604 буйруғи билән бәкитилгән Асасий оттура билим беришниң дөләтлик умумға миннәтлик стандартида (буниңдин кейин –стандарт) көрситилгән билим мәзмунини өзләштүрүшкә қоюлидиған тәләпләрниң орунлинишини тәминләш болуп һесаплиниду.

Методикилиқ тәвсийәләр башланғуч, асасий, оттура билим бериш дәриҗисиниң 1-11 синип оқуғучилири үчүн «Тәнтәрбийә», «Музыка», «Бәдиий әмгәк», «Өзини- өзи тонуш», «Тижарәтчилик вә бизнес», «Графика вә лайиһиләш» пәнлири бойичә синақни режиләш, уюштуруш вә өткүзүш пәйтидә муәллимгә ярдәм ретидә йезилған. Методикилиқ тәвсийәләр билим беришниң йеңиланған мәзмунининиң оқуш режилири билән программилири асасида тәйярланған.

Синаққа беғишланған тапшурмилар муәллимгә 1 вә 2- йерим жиллиққа режиләнгән билим алғучиларниң оқуш мәхсәтлиригә қол йәткүзүш дәриҗисини ениқлашқа мүмкинчилик бериду. Йерим жиллиқта синақ өткүзүш үчүн методикилиқ тәвсийәләрдә оқуғучиларниң тәйярлиқ дәриҗисини баһалашқа ярдәм беридиған тапшурмилар берилиду. Тапшурмилар үлгә ретидә берилиду.

Тәвсийә қилинған методикилиқ қурал муәллимгә «Тәнтәрбийә», «Музыка», «Бәдиий әмгәк», «Өзини- өзи тонуш», «Тижарәтчилик вә бизнес», «Графика вә лайиһиләш» оқуш пәнлири бойичә оқуғучиларниң оқуш утуқлириниң дәриҗиси объективлиқ баһалинишиға мүмкинчилик бериду.

1. Таълим мазмунини янгилаш дойрасида 1-11-синипларға «Жимоний тарбия», «Мусиқа», «Бадий меҳнат», «Уз-узин таниш», «Тадбиркорлик ва бизнес асослари», «Графика ва дизаин» фанлари дастурида уқувчиларнинг баҳолаш «хисобланди», «хисобланмади» тартиби

Қазақстан Жумһуриййитиниң Билим вә пән министриниң 09.02.2018-ж. №47-буйруғиниң редакциясидики 15-пунктиғамас, «Өзини-өзи тонуш», «Бәдиий әмгәк», «Музыка», «Тәнтәрбийә», «Тижарәтчилик вә бизнес асаслири», «Графика вә лайиһиләш» пәнлири бойичә қелиплаштурғучи баһа қоюлмайду.

Чарәкниң ахирида («Тәнтәрбийә», «Тижарәтчилик вә бизнес асаслири», «Графика вә лайиһиләш»), йерим жиллиқта («Өзини-өзи тонуш», «Бәдиий әмгәк», «Музыка») вә оқуш жилиниң ахирида аталған пәнләр бойичә «синақ» («синақ тапшурмиди») дегән бәлгү қоюлиду.

«Музыка» оқуш пәни бойичә баһалаш алаһидиликлири

Эстетикилиқ пәнлири арисида мәктәптә «Музыка» пәни алаһидә орун алиду. Умумий билим бериш системисиниң бөлүнмәс бөлүги; у билим алғучиларни эмоционаллиқ, иҗадий риважлинишиға, уларниң бәдиий әсәрләрни бейитишиға беғишланған. Бу билим алғучиниң шәхс ретидә қелиплишишиниң үнүмлүк йоли.

Үнүмлүк оқутушниң асасий шәртлириниң бири –билим алғучиларниң қизиқишини, уларниң музыка дәрисидә, дәристин сирт вақитларда музыкилиқ дәрисләрдә, күндилик һаятта үгәнгән нәрсиләргә жанлиқ, эмоционаллиқ мунасивити.

Оқуғучиларға музыкилиқ сәнъәткә дегән қизиқишини системилиқ рәвиштә риважландуруп, уларниң музыкилиқ аңлаш қабилийитини, музыкини қобул қилиш адәтлирини тәрәққий әттүрүшкә болиду.

Мәктәптә музыкилиқ тәрбийәниң вәзиписи балиниң адамгәрчилик-эстетикилиқ сезимлирини, иҗадий вә музыкилиқ қабилийәтлирини риважландурушниң биртуташ комплекси билән мунасивәтликтур.

Музыкилиқ сәнъәт сезиш, яндишиш вә чүшиниш охшаш хусусийәтләрни риважландуриду, бирақ эмоцияләр сфериси биләнла чәкләнмәйду: һәр түрлүк сәнъәт түрлири, шуниң ичидә музыка, балиларниң ойлаш қабилийитини тәрәққий әттүриду, һәр адәмниң бирхиллиғини көрүшкә, шундақла «адәмзат» терминиға барлиқ адәмләрни бириктүридиған умумий алаһидиликләрни тәһлил қилишқа ярдәм беридиған таллаш адитини риважландуриду. Шуниң билән биллә әлвәттә, иҗадий қабилийәтләр вә ижадий ойлашни риважландуруштики сәнъәтниң роли, келәчәктә уларни һәрқандақ саһасида падилиналайду.

Оқуғучиларниң шәхсий тәжрибиси асасида музыка сәнъитиниң тәбиитини тонуп билиш билән алаһидә иҗадийәтләрни қобул қилиши арисида өз ара мунасивәт орнитиши, мошу программа тәркивиниң әһмийәтлик принциплириниң бири болуп санилиду.

Пәнни оқутуш мәхсити – қазақниң миллий музыкиси, дуния хәлиқлири иҗадийити, дуниявий классика вә заманивий музыкиниң алаһидә үлгилири асасида оқуғучиларниң музыкилиқ мәдәнийтини қелиплаштуруш, иҗадий қабилийитини тәрәққий әттүрүш.

Пәнни оқутушниң вәзипилири:

9) өзгә һүнәр түрлири билән оқуш пәнигә музыка сәнъитиниң түрлирини бириктүрүш арқилиқ аләмниң туташлиғи тоғрилиқ чүшинигини қелиплаштуруш;

10) музыка сәнъити умумий инсанийәтниң керәк болған сәнъитиниң көрүнүши ретидә, униң адәм һаятидики роли билән әһмийити тоғрилиқ чүшинигини қелиплаштуруш;

11) тәнқидий ойлаш билән музыкиға йеқимлиқ мунасивәт қилиш, музыкилиқ иш-һәрикәтни қелиплаштуруш;

12) музыкилиқ әсәрләр билән тапшурмиларни тәһлил қилиш вә орунлаш билән импровизацияләш, презентацияләш оқуш пәнлик-мавзулуқ билим, иқтидарлирини риважландуруш;

13) музыкилиқ қабилийитини, паал ижадийитини, орунлаш вә тәһлил қилиш охшаш иқтидарлирини риважландуруш;

14) музыка сәнъити асасида коммуникация формилири тоғрилиқ билимини қелиплаштуруш;

15) музыкилиқ-иҗадий ишларға идеяләрни қошуш асасида өзини-өзи баһалаш, өзини-өзи тонуш вә өзини-өзи риважландурушни қелиплаштуруш (иншалар йезиш, импровизация вә тәһлил қилиш);

16) әхбаратлиқ-коммуникациялик технология қураллирини пайдилиништа музыкилиқ-ижра қилиш арқилиқ техникилиқ билимини қелиплаштуруш, риважландуруш.

Оқуш программисида «Музыка» пәниниң мәзмуни бөлүмләр билән орунлаштурулған. Бөлүмләр пән бойичә оқутуш мәхсәтлири билән униңға йетиш йоллирини синиплар бойичә мәзмунлайдиған бөлүмләргә бөлгән. Һәр бир бөлүмчидә көрситилгән оқуш мәхсәтлири, муәллимләргә 3 түрлүк иш-һәрикәт арқилиқ (оқуғучиларниң музыкилиқ саватлиғини ениқлаш, музыкилиқ–ижра қилиш вә музыкилиқ-иҗадий иш-һәрикити) ишни системилиқ планлашқа, уларниң утуқлирини баһалашқа вә оқутушниң новәттики басқучлири тоғрилиқ әхбарат беришкә мүмкинчилик яритиду.

Оқуш пәниниң мәзмуни 3 бөлүмдин туриду:

4) музыка тиңшаш, орунлаш вә тәһлил қилиш;
5) музыкилиқ-иҗадий ишларни ясаш;
6) музыкилиқ-иҗадий ишларни тонуштуруш вә баһалаш.

«Музыка тиңшаш, орунлаш вә тәһлил қилиш» бөлүми новәттики бөлүмчиләрни өз ичигә алиду:

4) музыка тиңшаш вә тәһлил қилиш;
5) музыкилиқ-ижра қилиш иш-һәрикити ;
6) музыкилиқ саватлиқлиғи.

«Музыкилиқ-иҗадий ишларни ясаш» бөлүми төвәндики бөлүмчиләрни өз ичигә алиду:

3) идеяләр билән материалларни топлаш;
4) музыкини ижра қилиш вә импровизация;

«Музыкилиқ-иҗадий ишни тонуштуруш вә баһалаш» бөлүми новәттики бөлүмчиләрни өз ичигә алиду:

1) музыкилиқ-иҗадий ишни тонуштуруш вә баһалаш.

«Музыка» пәниниң базилиқ мәзмуни. 5-синип.

1) Қазақ хәлқиниң музыкилиқ мираси: Қазақ хәлқи нахшисиниң алаһидилиги. Айтыс сәнъити. Күй қудрити. Лайиһини режиләш вә қураштуруш. Лайиһиниң нәтиҗисини тонуштуруш.

2) Қазақниң әнъәнивий турмуш нахшилири вә заманивий музыка: Қазақ хәлқиниң турмуш нахшилири. Йеңиланған урпи-адәт нахшилири. Хәлиқ музыкисиниң интерпретацияси. Хәлиқ музыкисини интерпретацияләш. Лайиһини режиләш вә қураштуруш. Лайиһиниң нәтиҗисини тонуштуруш.

3) Дуния хәлиқлириниң музыкилиқ әнъәниси: Түрк хәлиқлириниң музыкилиқ әнъәниси. Шәриқ хәлиқлириниң музыкилиқ әнъәниси. Европа хәлиқлириниң музыкилиқ әнъәниси. Лайиһини режиләш вә қураштуруш. Лайиһиниң нәтиҗисини тонуштуруш.

4) Музыка тили – достлуқ тили: Қазақстан хәлиқлириниң музыкиси. Бир чаңирақ астида. Мениң – Вәтиним! Лайиһини режиләш вә қураштуруш. Лайиһиниң нәтиҗисини тонуштуруш.

«Музыка» пәниниң базилиқ мәзмуни. 6-синип.

1) Классикилиқ музыкиниң үлгилик әсәрлири: Орган музыкиси. Симфониялик музыка. Опера сәнъити. Балет сәнъити. Қазақстанниң кәспий музыкиси. Лайиһини режиләш вә қураштуруш. Лайиһиниң нәтиҗисини тонуштуруш.

2) Заманивий музыка мәдәнийити: Эстрадилиқ музыка. Заманавий музыкилиқ жанрлар. Джаз музыкиси. Лайиһини режиләш вә қураштуруш. Лайиһиниң нәтиҗисини тонуштуруш.

3) Музыка вә сәнъәтиниң түрлири: Музыка вә поэзия. Музыка вә бәдиий әмгәк. Музыка вә театр. Музыка вә кино. Лайиһини режиләш вә қураштуруш. Лайиһиниң нәтиҗисини тонуштуруш.

4) Музыка –һаят нәпәси: Интеллектуаллиқ музыка. Җанни хошалликқа бөләйдиған аһаң. Музыка вә технология. Аһаң вә музыка билән бәдиийләштүрүш. Лайиһини режиләш вә қураштуруш. Лайиһиниң нәтиҗисини тонуштуруш.

«Бәдиий әмгәк» оқуш пәниниң баһалинишиға қоюлидиған тәләпләрни тәйярлаш бойичә методикилиқ тәвсийәләр

Мәзкүр методикилиқ тәвсийәләр «Бәдиий әмгәк» оқуш пәни бойичә оқуғучиларниң оқуш утуқлирини баһалашниң асаслирини чүшәндүриду.

Бу методикилиқ тәвсийәләрни тәйярлашниң асасий мәхсити Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2018-жилиниң 31-октябрьдики № 604 буйруғи билән тәстиқләнгән Асасий оттура билим беришниң дөләтлик

умумға миннәтлик стандартини (буниңдин кейин-стандарт) орунлаш болуп һесаплиниду.

Стандартқа мувапиқ «Технология вә сәнъәт» билим бериш саһасиниң мәзмуни:

- Дуния әтрапиниң тәсвирини, келәчәк әвлатниң умумий мәдәнийитини толуқ қобул қилишни, билим алғучиларниң эстетикилиқ, мәнивий-адәмгәрчилик вә һиссий даирисини җәмийәтниң миллий вә дуниявий бәдиий қиммити асасида тәрәққий әттүрүшкә,
- инсан һаятидики сәнъәт билән технологияләрниң роли һәққидә асасий чүшәнчиләрни риважландурушқа, қазақ хәлқиниң вә дуниядики башқиму хәлиқлириниң урпи-адәтлиригә,
- қазақ хәлқиниң мәдәнийитигә вә һәрхил сәнъәт түрлирини чүшинишкә вә һөрмәтләшкә; сәнъәтниң һәрхил түрлиридә бәдиий, музыкилиқ вә лайиһиләш паалийитини әмәлгә ашуруш, билимини вә ихтидарлирини давамлиқ риважландуруш;
- асасий технологиялик билимини, ихтидарлирини, униң ичидә компьютерлиқ санлиқ технологияләрни қоллиниш арқилиқ тәрәққий әттүрүшкә;
- дуния тонушниң һәрхил усуллирини бәдиий тәсирчанлиқ вә заманивий технологияләр арқилиқ өз алдиға үгинишкә қаритилған.

Стандартни орунлаш мәхситидә бериливатқан мошу методикилиқ тәвсийәләр муәллимгә «Бәдиий әмгәк» оқуш пәни бойичә оқуғучиларниң оқуш утуқлириниң дәриҗисини объективлиқ баһалишиға мүмкинчилик бериду.

5–9-синиплардики «Бәдиий әмгәк» пәни бойичә баһалашниң алаһидиликлири

Қазақстан Җумһурийити Билим вә пән министриниң 2008-жилиниң 18-марттики 125 буйруғи билән (ҚЖ БПМ –ниң 25.09.2018- ж №494 буйруқ билән киргүзүлгән өзгиришләр вә толуқтурушлар һесапқа елинди) бәкитилгән оттура, техникилиқ вә кәспий, оттура билимдин кейинки билим бериш мәһкимилири үчүн билим алғучиларниң үлгиримигә еқимидики үлгиримини назарәт қилиш, уларни арилиқ вә йәкүнлигүчи аттестатциядин өткүзүшниң Үлгилик қаидилиригә мувапиқ"Бәдиий әмгәк" пәни бойичә йерим жил вә оқуш жилиниң ахирида «һесапланди» («һесапланмиди») дәп баһалиниду.

«Һесапланди» («һесапланмиди») дәп баһалаш йеңиланған билим бериш мәзмуни асасида әмәлгә ашурулуши керәк.

Билим мәзмунини йеңилаш җәриянига мувапиқ баһалашқа немиләр киргүзүлгән? Алди билән баһалаш, баһалаш критерийлири вә оқуштин күтүлидиған нәтиҗиләр дегән уқумларни қараштуруш керәк.

Баһалаш – оқуғучиларниң билим елишта ениқ қол йәткүзгән нәтиҗилирини, оқутуштин күтүлидиған нәтиҗилири билән тәйярланған критерийлар асасида селиштуруш җәрияни;

Баһалаш критерийлири –оқуғучиларниңоқуштикиутуқлирини баһалашқа асаслинидиған бәлгүләр;

Оқуштин күтүлидиған нәтиҗиләр – оқуш җәрияни аяқлашқанда оқуғучиниң немини билип, чүшинип, тонуштуруп беридиғанлиғини көрситидиған салаһийәт жиғиндиси:

Стандартни орунлаш үчүн Үлгилик оқуш программилири, оқуш программилири бәкитилгән, униңдики мәхсәт, вәзипә вә күтүлидиған мәхсәтләр бәлгүләнгән. Шу сәвәптин баһалаш оқуғучиларниң оқуш материалини өзләштүрүш дәриҗисигә зич бағлинишлиқ.

«Бәдиий әмгәк» оқуш пәниниң 5-9-синипларға беғишланған оқуш программисиниң мәзмуни оқутуш мәхсәтлири жиғиндисиниң иҗадий иш җәриянида әмәлий вә асасий билим қелиплаштурушқа йөнәлгән үч бөлүм бойичә уюштурулған.

«Иҗадий идеяләрни тәрәққий әттүрүш вә тәтқиқ қилиш» бөлүми төвәндики бөлүмләрни өз ичигә алиду:

1) қоршиған әтрап һәққидә билим вә чүшәнчә;
2) тарих, мәдәнийәт вә әнъәниләр тоғрилиқ билим вә чүшәнчә;
3) әхбарат мәнбәлири билән ишләш;
4) иҗадий ишләш җәриянини режиләш;
5) дизайн тәйярлаш бойичә тапшурмилар билән иш елип бериш;
6) материаллар, уларниң хусусийити билән ишләш техникилири.

«Иҗадий ишларни ясаш вә тәйярлаш» бөлүми төвәндики бөлүмләрни өз ичигә алиду:

1) иҗадий ойларниң бәдиий көрүнүши;
2) қурал вә җабдуқлар;
3) ясаш технологияси;
4) тамақлиниш мәдәнийити;
5) өй мәдәнийити;
6) техника бехәтәрлиги вә әмгәк гигиениси қаидилирини сақлаш.

«Презентация,тәһлил вә иҗадий ишларни баһалаш» бөлүми төвәндики бөлүмләрдин ибарәт:

1) иҗадий ишларниң презентацияси;
2) идеяләрни тәһлил қилиш вә баһалаш;
3) усулларни тәһлил қилиш вә баһалаш;
4) ишни йетилдүрүш вә маслаштуруш.

Оқутуш мәхсәтлири системиси оқуғучиларниң оқуш утуқлирини еniқлаш бойичә баһалаш критерийлири сүпитидә қоллинилиду.

5-9- синип оқуғучилири өтүдиған һәр мавзуниң оқутуш мәхсәтлири «Бәдиий әмгәк» оқуш пәни бойичә Үлгилик оқуш программисини әмәлгә ашурушниң узақ муддәтлик режисидә еniқ көрситилгән.

Оқуш программисиға мувапиқ 1-йеримжиллиқ баллири биринчи вә иккинчи чарәктә, әксинчә 2-йеримжиллиқ үчүн баллар-үчинчи вә төртинчи чарәктики бәлгүләнгән узақ мүддәтлик режидики оқуш мәхсәтлиригә йетишниң асасида һесаплиниду.

«Тәнтәрбийә» оқуш пәни бойичә дәрис жүргүзүшниң алаһидиликлири

Тәнтәрбийә пәни бойичә 1-11-синип оқуғучилириниң дәрисүлгиримини баһалашқа беғишланған тәләп төвәндикидәк нормативлиқ-һоқуқлуқ һөжҗәтләр асасида қурулған:

1.Тәнтәрбийә дәрисидә һәрбир билим алғучини шәхсий һәм тоғра баһалаш мәхситидә тәйярланған №125 *«Билим алғучиларниң үлгиримигә еқимдики назарәт, арилиқ вәхуласә аттестациядин өткүзүшниң үлгилик принциплирини бәкитиш тоғрилиқ»* (Қазақстан Жумһурийитиниң Әдлийәвий министрлигидә 2008-жилиниң 21-апрельдики Нормативлиқ һоқуқлуқ қарарларни мәмликәтлик тиркәшниң тизими №5191 болуп киргүзүлди) 15-тармақ йеңи редакциядә – ҚҖ Билим вә пән министриниң 09.02.2018. №47-буйруғи;

2. «ҚҖ тәнтәрбийә вә спорти тоғрилиқ» Қануни, 03.07.2014-ж. №228-VҚҖҚ. 2014-ж.;

3. ҚҖ Президентиниң «Қазақстан Жумһурийитиниң тәнтәрбийәси билән спортини тәрәққий әттүрүшниң мәмликәтлик программиси тоғрилиқ» 28.12.2006-ж. №230-Буйруғи;

4. ҚҖ Һөкүмитиниң 2012-жилиниң 23-августтики №1080-Қарари билән бәкитилгән оттура билим беришниң Умумға миннәтлик мәмликәтлик стандарти (башланғуч, асасий оттура вә умумий билим беришниң);

5. ҚҖ билим вә пән министриниң 08.11.2012-ж. №500-Қарари билән бәкитилгән Қазақстан Жумһурийитиниң башланғуч, асасий оттура, умумий билим беришҮлгилик оқуш программисидики режиләр;

6. ҚҖ билим вәпән министриниң 03.04.2013-ж. №115-Қарари билән бәкитилгән умумий билим бериш мәһкимилиригә арналған умумий билим бериш пәнлири, таллаш курслири вә факультативлар бойичә Үлгилик оқуш программилири;

7. Қазақстан Жумһурийитиниң Әдлийәвий министрлигидә 10.04.2013-ж. №8424-тиркәлгән Программилар;

8. ҚҖ БПМ 08.11.2012-ж. «ҚҖ башланғуч, асасий оттура, умумий билим беришкә арналған Үлгилик оқуш программилирини бәкитиш тоғрилиқ» №500-буйриғиға 25.07.2013-ж. Өзгиришләр киргүзүш тоғрилиқ №296-буйруғи;

9. «ҚҖ БПМ 03.04.2013-ж. №115-буйриғиға өзгириш киргүзүш тоғрилиқ» Қазақстан Жумһурийитиниң 25.10.2017-ж. №545-буйруғи. Йеңиланған мәзмун бойичә билим алидиған 5-9-синип оқуғучилириға «Тәнтәрбийә» пәнидин Үлгилик оқуш программиси;

10. Йеңиланған мәзмун бойичә билим алидиған 10-11-синип оқуғучилириға «Тәнтәрбийә» пәнидин Үлгилик оқуш программиси (иҗтимаий-гуманитарлиқ йөнилиш, тәбиий-математикилиқ йөнилиш). Қазақстан Жумһурийити Билим вәпән министрлигиниң 27.07.2017-ж. №352-буруғиға 206-Қошумчә.

Билим бериш мәһкимилириниң спорт заллирида мәшиқлинидиған балиларниң көп болушиға бағлиқ, мәхсус медицинилиқ топқа ятидиған билим

алғучилар асасий топ биләнбиллә, аммамәхсус (алаһидә) программа бойичәмәшиқлиниду.

1. Тәнтәрбийә дәрисигә барлиқ оқуғучилар қатнишиду. Уларниң һава райи, дәрис түри, бехәтәрлик техникиси билән әмгәкни қорғаш тәләплиригә мувапиқ келидиған спорт кийимлири болуши керәк. Оқуш жилиниң бешида йәкүнлүк-дохтур комиссиясидин ениқлима қәғәз алған билим алғучилар тән мәшиқлиридин бошитилиду.

2. Тән мәшиқлиридин бошитилған билим алғучилар спортзалда яки спорт мәйданида, тәнтәрбийә муәллиминиңназарәт қилишида болуши керәк.

3. Тән мәшиқлиридин вақитлиқчә бошитилған билим алғучилар «тәнтәрбийә» дәрисидин бошитилмайду. Улар нәзәрийәвий соалларни қараштуруп, башқурушқа, оқуғучиларниң техникилиқ қозғилиш-һәрикәтлирини баһалашқа ярдәмлишиду вә тегишлик болған баһалирини алиду.

4. Тәнтәрбийә дәрисидин бошитилған билим алғучи, өзиниң дәристин бошитилғанлиғиниң сәвәвини дәлилләйдиған медицинилиқ ениқлима қәғәзни яки башқиму рәсмий ениқлимини синип рәһбиригә тапшуруши керәк.

5. Тәнтәрбийә муәллими оқуғучиларниң билими билән қабилийитиниң дәриҗилирини ениқлайду:

- материални нәзәрийәвий өзләштүрүш дәриҗиси;
- интеллектуаллиқ оюнлар (шашка, шахмат, тоққузқумилақ);
- үстәл тенниси, бадминтон;
- башқурушқа яки дәрисни уюштурушқа ярдәмлишиш дәриҗиси.

Давалаш тәнтәрбийәси билән мәшиқлинидиған, дәристин сирт вақитта мәхсус давалаш тәнтәрбийәси (ДТТ) бөлмилиригә баридиған билим алғучилар ДТТ курслири аяқлашқандин кейин, баһа елиш үчүн тәнтәрбийә муәллимигә ениқлима қәғәзлирини көрситиши керәк.

6. тәнтәрбийә дәрисигә арналған спортлиқ кийим үлгиси төвәндикидәк:

• залға арналған

- 1-4-синиплар: бирхил рәңлик спортлиқ көйнәк яки майка, спортлиқ шорт якисим, пайпақ, кеда (кроссовка);

- 5-11-синиплар: спортлиқ көйнәк яки майка, спорт түригәяки оқушпрограммисиға мувапиқ келидиған спортлиқ шорт якисим, пайпақ, кеда (кроссовка);

•талаға арналған (күз вә баһар пәсиллиридә): спортлиқ чапан, майка, пайпақ, кеда (кроссовка), һава райиға бағлиқ баш кийим,пәләй;

Тәнтәрбийә дәриси бойичә билим алғучиларниң оқуштики утуқлирини баһалаш критерийлири.

Билим алғучилар төвәндикидәк шәртләрни орунланған жағдайда «5» (әла) баһаси билән баһалиниду:

1. Һава райи, спорт түри яки дәрискә толуғи билән мас келидиған спорт кийим үлгисидә болиду.

2. Бехәтәрлик техникиси вә спорт заллири билән очуқ мәйданларда қоюлидиған барлиқ тәләпләрни орунлайду, гигиена қаидилири билән спорт мәшиқлирини орунлиған вақитта әмгәкни қорғаш тәләплирини сақлайду.

3. Билим алғучиниң саламәтлигидә нормидин чәтнәш болғанлиғиға қаримастин, тән мәшиқлирини орунлашқа болған қизиқиши жуқури. Тәнтәрбийә муәллими билим алғучиниң тән чиниқишиниң бираз яхши болғанлиғини ениқлиған жағдайда. Мәктәпниң яки шәһәрниң спорт өмәклиридә мәшиқлиниду, спортлиқ разряди бар яки түрлүк дәриҗидики мусабиқиләрдә спортлиқ утуқларға қол йәткүзгән.

4. Дәристә қозғилиш-һәрикәтиқтидарлириниң тәрәққий етиши бойичә чоң утуқларға қол йәткүзиду, чарәк якийерим жиллиқ оқушҗәриянида адәмгәрчилик-шәхсийқабилийәтлириниривәҗландуриду. Тәнтәрбийә пәни бойичә өз йешиға мас келидиған нормативларниутуқлуқ тапшуриду.

5. Муәллим бәргән нәзәрийәвий яки башқиму тапшурмиларни орунлайду, сағламлаштуруш чарилирини өзлүгидин орунлайду, мәктәптә уюштурулған мусабиқиләрдә башчилиқ етишкә ярдәмлишиду, тәнтәрбийәсиниң нәзәрийәвий вә әмәлий билимлирини өзләштүргән.

«Өзин-өзи тонуш» оқуш пәни бойичә баһалашниң алаһидиликлири

Адәмниң ички дуниясини баричә ечишқа йөнәлдүрүлгән адәмгәрчилик-мәнивий билим бериш – миллий билим бериш системисини тәрәққий әттүрүшниң асасий йөнилиши болуп санилиду.

Өзини-өзи тонуш оқуш пәни ретидә шәхсниң адәмгәрчилик асаслирини қелиплаштуруш, уни мәнивий йетилдүрүш, өзининиң дәриҗисини көтириш үчүн шараит яритидиған асасий роль атқуриду.

Адәм өзини-өзи тонуп билишниң туташ җәрияни ретидә һадисиниң физикилиқ, психикилиқ вә мәнивий аспектилириниң контекстида қарилидиған объект болуп санилиду. Адәмниң мошу ракурслириниң органикилиқ бирлиги униң өзлүгидин паалийәтләндүрүш, өзиниң дәриҗисини көтириш вә өзини-өзи йетилдүрүшни тәминләйдиған уйғунлуқниң тәрәққий етишини тәминләйду. Бу өзини-өз тонушниң пән саһасини ениқлайду вә оқуш пәниниң тонуп-билиш, риваҗландуруш вә тәрбийәлик функциялирини пухтилайду.

Өзини-өзи тонушниң пән саһаси бойичә һәрбир оқуғучи өзиниң мәнивий-адәмгәрчилик тәбиитини вә шәхс ретидә йетилишигә шараит яритиш арқилиқ иҗадийлиқ қабилийитини ечишқа, һаяттики өзиниң һаҗәтлик болған нәрсилирини чүшинишкә йөнәлдүрүлгән мәхсәтлик билим бериш процессини уюштурушни көз тутиду.

«Өзини-өзи тонуш» пәниниң қураллириму оқуғучиларниң җәмийәткә хизмәт етишигә йөнәлдүрүлгән иҗадийлиқ паалийәтчанлиғини көрситишигә мүмкинчилик беридиған һаятқа керәк болған кәң аспектлиқ билим билән иқтидарларни елишиға йол-йоруқ көрситиш арқилиқ ярдәм беришкә йөнәлдүрүлгән.

«Өзини-өзи тонуш» пәни бойичә оқуш җәриянининиң асасий мәхситигә:

1) һәрбир адәмниң бойида тепилидиған умумий инсан қәдрийәтлирини ениқлаш;

2) җәмийәткә хизмәт етишкә йөнәлдүрүлгән мәсилиләрни йешиштә шәхс қәдрийәтлириниң системисини, билимлик иҗадийәтлик билән

қоллинишниң әмәлий иқтидарлирини қелиплаштуруш;

3) оқуғучиларниң адәмгәрчилик мижәз-хулқиниң асаслирини, адәмниң өзигә, қоршиған дунияға, умумий инсанийәткә болған көзқаришини асас қилидиған әһмийити бар йөнилишләрни қелиплаштурушлар ятиду.

«Өзини-өзи тонуш» адәмгәрчилик-мәнивий билим бериш:

1) һәрбир оқуғучи өзиниң мәнивий-адәмгәрчилик тәбиити билән мәхситини чүшинишкә;

2) өсүп-йетиливатқан адәмниң тоғра қелиплишишиға тәсир қилиши охшаш умумий мәхсәтләргә қол йәткүзүш арқилиқ әмәлгә ашурулиду.

Мәхсәтлири төвәндики вәзипиләрни йешишни тәминләйду:

1) өзигә, адәмләргә вә өзини қоршиған һәқиқәткә болған қәдрийәт мунасивәт қилишни ечиш; йенидикиләргә чәксиз муһәббәт билән меһрибанлиқни көрситиш, уларға ғәмхолуқ қилишни билиш қабилийәтлири;

2) өзини-өзи тонушқа, һаятий вә өзиниң мәхситини чүшиниш үчүн қизиқишини тәрәққий әттүрүш;

3) өзини-өзи баһалаш, өзигә болған ишәнчини, ойлири, сөзлири билән иш-һәрикәтлиригә болған жавапкәрчилигини тәрәққий әттүрүш;

4) адәмниң ички вә сиртқи дуниясиниң өз ара бағлинишини, униң тәбиәт билән болған бирлигини, тән, психикилиқ вә мәнивий саламәтликниң өз ара мустәқиллигини чүшиниш қабилийитини риважландуруш; сағлам һаят кәчүрүш тәризини жүргүзүшниң асаси ретидә өзиниң тән вә психикилиқ әһвалини рәтләш;

5) иҗтимаий һалити билән рольларниң һәрхиллиғи турғусидин өз иш-һәрикәтлири билән жүрүш-турушини өзи рәтләш мүмкинчиликлирини тоғра чүшиниш вә билиш қабилийәтлирини тәрәққий әттүрүш;

6) билим, қабилийәт билән иқтидарлирини адил өмүр сүрүш үчүн қоллинишни билиш қабилийитини ечиш, һәр түрлүк өмүрлүк жағдайлардин чиқиш пәйтидә өзиниң ички авазини тиңшаш, умумий инсанийәтлик қәдрийәтләргә қарши кәлмәйдиған қарарларни қобул қилиш;

7) адәмгәрчилик нормиларға мувапиқ бәлгүләнгән вәзипиләрни конструктивлиқ йешиш үчүн өзигә вә өзгиләргә зорлуқ көрсәтмәйдиғандәк, топни бирләштүрүп вә топта, командида иш елип бериш иқтидарлирини қелиплаштуруш.

Башланғуч мәктәпкә беғишланған өзини-өзи тонуш пәниниң программиси билимниң қиммәтлик мәзмунини күчәйтип, адәмниң сөйүш, өзигә ишәнч артиш, яхшилиқ қилиш, сезимчанлиғи, өзигә вә башқиларға ғәмхорлуқ қилиш, иҗадий ойлаш, адәмгәрчилик йолини таллаш, миллий әнъәниләрни баһалаш вә көпәйтиш, қелиплаштуруш, жавакәрчиликни өз бойниға елиш, һәмкарлиқ, өзини-өзи йетилдүрүш қабилийәтлирини ечишқа йөнәлдүрүлгән.

5-9-синипларда «Өзини-өзи тонуш» пәниниң базилиқ мәзмуни һаятий мәхсәтләрни үгинишкә вә чүшинишкә, адәмниң өзиниң вәзиплири ретидә өзгиләргә хизмәт қилиш муһимлиғиға йөнәлдүрүлгән. Қоршиған әтрапниң гөзәллигини, барлиқ хәлиқләрниң мәдәний мираслириниң қәдрийәтлирини, һәқиқәт, яхшилиқ, муһәббәт, адиллиқ ғайилирини тепишни мәхсәт қилиду.

«Тиҗарәтчилик вә бизнес асаслири» оқуш пәни бойичә баһалашниң алаһидиликлири

Тиҗарәтчилик ойлаш заманивий адәмниң керәклик адити болуп һесаплиниду. Униңға иҗадий ойлаш, тавәкәлгә беришни билиш, чапсан қарар қобул қилишни билиш, стандартлиқ әмәс ойлаш, йеңи иш-һәрикәт саһалирини издәш, җавапкәрчиликни өзигә елишни, идея қелиплаштуруш, маркетинг, өзини-өзи тәрәққий әткүзүш, операциялик вә ахчилиқ иш – һәрикәт, интернет-технологияләр вә в.б саһаларда билим вә иқтидарини өзләштүрүш охшаш алаһидиликләр кириду.

Пәнни оқутуш җәрияни оқуғучилар барлиқ аталған иқтидарларни риваҗландурушқа мүмкинчилик алиду.

Тиҗарәтчилик – миллий әһвалниң асасий фактори, ихтисатниң риваҗлинишиниң ачқучи. Пәнни оқутушта оқуғучилар өз бизнесини ечиш үчүн базилиқ билим алиду: идеяни қелиплаштуруштин башлап бизнесни ечиш, риваҗландуруш, кәңәйтиш, операциялик вә ахчилиқ иш-һәрикәтләрни планлашқичә. Шуниң билән қатар оқуғучилар бизнесни дөләтлик рәтләшниң алаһидиликтилири билән тонушиду, бизнесниң һәр түрлүк мәһкимилик-һоқуқлуқ формилирини таллашни вә ечишни үгиниду, дөләт вә җәмийәт алдидики тиҗарәтчиләрниң селиқлиқ, иҗтимаий, пухралиқ, этикилиқ вә в.б җавапкәрчилиги тоғрилиқ чүшиник қелиплаштуриду.

«Тиҗарәтчилик вә бизнес асаслири» оқуш пәни оқуш җәриянинiң асасий йөнилишлири төвәндикичә:

21) Оқуғучиларда келәчәктики өзини иш билән тәминләшниң пайдилиқ нусхиси ретидә бизнес тоғрилиқ чүшиникни қелиплаштуруш;

22) Оқуғучиларда дөләт билән җәмийәт алдидики җавапкәрчиликниң һәр түрлүк типлирини риваҗландуруш;

23) Келәчәктә әмгәк қилишниң қандақла саһасида болмисун үнүмлүк иш –һәрикәт ясаш үчүн һаҗәтлик иқтидарларни йетилдүрүш;

24) Оқуғучиларни бизнес-җәриянларни қуруш, киргүзүш вә назарәтни һәрикәттики қураллар билән оқутуш;

25) Оқуғучиларда тиҗарәтчилик теориялик асаслирини қелиплаштуруш;

26) Оқуғучиларда йәккә малийәниң саватлиқни тәҗрибилик иқтидарни қелиплаштуруш;

27) Оқуғучиларда тиҗарәтчилик ойлашни вә өз мүмкинчиликлирини билиш билимини қелиплаштуруш;

28) Бизнес-идеяләрни ойлап тепиш иқтидарини қелиплаштуруш вә уларни тиҗарәтчилик һәрикәт дәриҗисидә риваҗландуруш;

29) Бизнес-модельлаш иқтидарини бизнесни риваҗландуруш вә бизнесниң һаят мөлчәрини арттуруш мәхситидә риқабәтчиликкә үгиниш;

30) Тәһлил қилиш иқтидарини қелиплаштуруш вә заманавий әхбаратлиқ технологияләрни пайдилиниш.

«Тиҗарәтчилик вә бизнес асаслири» оқуш пәниниң 10-синиптики базилиқ билим мәзмуни:

1) «Тиҗарәтчиликкә киришмә».

2) «Заманавий әһваллардики тиҗарәтчилик».

3) «Һәрикәттики маркетинг».

4) «Ойлаш дизайни».

«Тиҗарәтчилик бизнес асаслири» оқуш пәнинің 11-синиптики базилиқ билимниң мәзмуни:

1) «Стартап акселератор».

2) «Стартап акселератор».

3) «Тиҗарәтчиниң өзини-өзи алға силҗитиши».

4) «Риважлиниш стратегияси».

Пәнни өзләштүрүш үчүн оқуш пәнинің алаһидиликлири:

1) пәнни Қазақстанниң тиҗарәтчилик практикиси билән алаһидиликлириниң, риважлиниш тарихи билән қелиплишишиниң асаслириға асаслинип, оқуш пәнини қуруш;

2) оқутушниң интерактивлиқ топлуқ оюн методикиси билән технологиясигә, оқуш жәриясиға оқуғучиларни паал қатнаштуруп оқуш жәриянини қуруш;

3) Қазақстанлиқ вә дуниявий базар әһваллиридики кадрлиқ жәриянлар билән умумий тиҗарәтчиликниң (һаят кәчүрүш тәризи охшаш тиҗарәтчилик) тәрәққий етиш жәрияни асасида тәләп етилидиған XXI әсир иқтидарлирини қелиплаштуруш;

4) оқуғучиларниң һаяттики принциплирини вә өз һәрикити бойичә ясалған таллишиға жавапкәрчилик билән хусусийитини қелиплаштуруш үчүн коучинг усуллирини пайдилиниш;

5) әмәлий иқтидар билән билимни қелиплаштурушқа беғишланған тренинглиқ форматни пайдилиниш, шуниң билән биллә жәриянлиқ оюнлар (инглиз. gamification) пайдилинип дәсләпки тәжрибини қелиплаштуруш.

6) синергетикилиқ тәсират елиш мәхсити билән пәнни өлкә арилиқ дәриҗидә өзләштүрүштики өз ара мунасивәт әтрапида әхбарат алмишиш үчүн "Тиҗарәтчилик вә бизнес асаслири" курси бойичә мәктәп оқуғучилириниң алаһидә ресурсида интернет- иттипақ қуруш. Мошу on-line портали арқилиқ электронлиқ китапхана базиси билән иш материаллириниң базисини, вебинар вә меһман мәйданлирин, олимпиада, байқаш вә в.б. иш-чариләр мәйданлирини қуруш, стартаплар билән инвесторлар арисидики мунасивәт мәйданлирини қелиплаштуруш;

7) пәнни тәжрибилик вә методикилиқ асаста пайдилиқ толуқтуруш билән тәминләшкә тәсир қилидиған инфратоп ясаш:

- Қазақстан Жумһурийитиниң тиҗарәтчилик билим бериш ассоциациясигә әза Қазақстанниң тиҗарәтчилик Алий оқуш орунлири;

- «Атамекен» Қазақстан Жумһурийитиниң Миллий тиҗарәтчиләр палатиси;

- «Джуниор Эчивмент Қазақстан» жәмийәтлик фонди;

8) билим бериш процесини тиҗарәтчилик хизмити әмәлгә ашурушқа иқтидарни риважландурушқа йөнәлгән жәриянни автоматлиқ симуляцияләйдиған мәхсус онлайн вә офлайн оюнлар арқилиқ қоллаш.

9) клиентқа йөнилишни риважландуруш үчүн ойлаш-дизайни принциплирини пайдилиниш.

«Графика вә лайиһиләш» оқуш пәни бойичә баһалашниң алаһидиликлири

Оқуш программисини тәйярлашта өтүлгән мавзуларда (бөлүмләр бойичә) графикилиқ паалийәтниң асасий усуллири бөлүнгән, улар оқутуш җәриянини уюштуруш мәнтиқисини бәлгүләйду. Улар:

- кәскинләрниң көчүрмиси (сүрәт миқиясини өзгәртиш билән);
- кәскинләрни өз әксигә кәлтүрүш (қисмән сүрәтләр бойичә объект тәсвирини қайта йеңилаш);
- кәскинләрни түрләндүрүш (проекцияләш усуллирини өзгәртиш билән);
- кәскинләр түрини вә тәркивини түрләндүрүш (сүрәтни алмаштуруш);
- кәскинләр бойичә буюмлар түрләндүрүш (шәклини вә бошлуқтики әһвалини өзгәртиш);
- графикилиқ модельлаштуруш (графикилиқ конструкцияләш лайиһиләш);

Һәрикәтниң асасий (өткүнчи) усуллирини тәйярлашқа вә алаһидиләштүрүшкә мундақ усулниң паалийити 1-кәштидә берилгән.

Графикилиқ һәрикәтниң бәлгүләнгән асасий (муһим) усуллири оқутуш җәриянида униңға бирнәччә мәртә мураҗиәт қилишқа вә оқуш программисиниң спираль шәкилдики түзүлүш принципини қоллинишқа мүмкинчилик яритиду.

«Графика вә лайиһиләш» оқуш пәниниң базилиқ мәзмуни билим беришниң йеңи стандартида билим алғучиниң кәштә бойичә һәрикәтләрни көзләйдиған оқутушниң планлиқ нәтиҗилириниң системиси шәклидә берилгән:

1) көрнәклик әхбаратлиқ бәкитишниң асасий қураллирини, васитилирини вә усуллирини; графикилиқ тәсвирләрниң асасий түрлирини; графика қураллири вә лайиһиләшниң асасий усуллирини; геометриялик буюмларниң сиртқи шәклиниң түзүш қанунлирини; машина ясаш, қурулуш чертежлири тоғрилиқ умумий чүшәнчиләрни, топографикилиқ чертежлар элементлирини; буюмни ясаш вә лайиһиләш басқучлирини; көрнәклик әхбаратни қол билән вә компьютерлиқ графика қураллири арқилиқ тәсвирләш усуллири билән қураллирини билиду;

2) буюмлиқ дуния, һадисиләр вә җәриянлар тоғрилиқ әхбаратни визуаллаш вә тәвсийә қилиш вақтида графикилиқ тәсвирләр ролиниң муһимлиғини; зат шәклини көрситиштики графикилиқ тәсвирләрниң түрлири арисидики пәриқни, уларниң бошлуқ вә метрикилиқ характеристикилирини; әмәлий паалийәттики қол билән ясалған вә компьютерлиқ графика мүмкинчиликлири вә алаһидиликлирини; макет ясаш вә модельлаш алаһидиликлирини чүшиниду;

3) графикилиқ ишларға беғишланған қураллар билән материалларни; проекцияләш усуллирини; буюмниң геометриялик (конструктивлиқ) шәклини қураштуруш усуллири; геометриялик буюмлар бетиниң көрүнүшиниң схемисини қураштуруш усуллирини; буюмниң көрүнүши вә тәркивини өзгәртиш усуллирини; лайиһилик вә конструктивлиқ қарарлар қобул қилиш үчүн ениқлима һөҗҗәтни; графикилиқ модельлаш, макетлаш вә лайиһиләш

бойичә һәрхил вәзипиләрни йешиш давамида қол вә компьютерлиқ графика қураллирини қоллиниду;

4) буюмларниң хусусийәтлирини вә визуаллиқ әхбаратни тәклип қилишниң һәрхил усуллирини; затларниң тәсвирини ясиғанда уларниң геометриялик шәкиллири билән конструкциялирини; затниң шәклини еniқлаш үчүн буюмниң һәрхил көрүнүшлирини пайдилиниш мүмкинчилигини; буюмниң графикилиқ тәркивини вә затниң шәклини еniқлаш үчүн комплекслиқ чертежни таллайду;

5) буюмниң шәклини қайта қуруш үчүн контурлуқ тәсвирни; түри вә тәркиви бойичә системилаш үчүн дәсләпки тәсвирдики графикилиқ әхбаратни; һаҗәтлик графикилиқ әхбаратни толуқ вә тәпсилий көрситиш үчүн һәрхил тәсвир түрлирини; иҗадий ойни әмәлгә ашуруш үчүн графикиниң һәр түрлүк қураллирини өз ичигә алиду;

6) визуаллиқ әхбаратни бәкитиш усуллирини; һәрхил объектларниң графикилиқ тәсвирлирини; тәсвирни қайта қурушниң һәрхил усуллирини; лайиһиләш паалийити җәриянида қоллинилидиған графика қураллири билән лайиһиләш усуллирини; затларниң геометриялик вә конструктивлиқ характеристикисини; иҗадий паалийәт җәрияни билән нәтиҗисини баһалайду;

Оқуш программисиниң мәзмуни оқуш пәнининг бөлүмлири бойичә умумий тәшкил тапқан. Мошу бөлүмләр арқилиқ «Графика вә лайиһиләш» йеңи курсниң мәзмунлуқ асаси қарилиду. Оқутуш программиси бөлүмпирини вә бөлүмчилирини тәтқиқ қилиш мәхсити оқуш пәнини оқутушниң планлиқ нәтиҗилиригә асасланған.

«Графика вә лайиһиләш» йеңи оқуш пәнининг мәзмунини конструкцияләшкә қобул қилинған усулларға мувапиқ мәхсус кәштә туриду топланди (2-кәштини қара.)

2 «Музыка» оқуш пәни бойичә синақ елишқа арналған тәләпләр

Оқуш утуқлирини баһалаш усуллири.

«Музыка» пәнини өзләштүрүштики нәтиҗиләрни баһалаш критериаллиқ баһалаш системисини пайдилиниш арқилиқ әмәлгә ашиду.

Критериаллиқ баһалаш – оқуғучиларниң оқуштики утуқлирини дәл еniқланған баһалаш критерийлири билән селиштурушқа асасланған (оқуғучилар, мәктәп мәмурийити, педагогикилиқ хизмәткарлар, ата-анилар вә башқа қануний вәкилләр) билән оқуғучиларниң оқуш-тонуш қабилийитини қелиплаштурушқа ярдәмлишидиған вә асасий оттура билим бериш мәзмуни билән мәхсәтлиригә тоғра келидиған баһалаш җәрияни.

Критериаллиқ баһалаш оқутуш, оқуш вә баһалашниң өз ара зич бағлинишиға асасланған.

Критериаллиқ баһалаш нәтиҗилири билим бериш җәриянини үнүмлүк режиләш билән уюштуруш мәхситидә пайдилинилиду.

Асасий мәктәптики критериаллиқ баһалаш системиси қелиплаштуруш баһалаш билән шәкилләндүргүчи баһалашни өз ичигә алиду.

Қелиплаштурғучи баһалаш – бу оқуғучиларниң йеңи материални өзләштүрүш вақтида тапшурмини орунлаш, оқуш мәхсәтлири билән күтилидиған нәтиҗиләрниң қанчилик дурус йәткүзгәнлигини чүшинишкә мүмкинчилик беридиған, күндики дәристә яки өйдә дәрис тайярлаш иқтидари билән билимни өзләштүрүш дәриҗисини ениқлайдиған, оқуш давамида муәллим билән оқуғучи арисида тез өз ара мунасивәтни әмәлгә ашурудиған баһалаш.

Башланғуч мәктәптә өлчәмләр – кичик жәдвал түридә тәриплиниду, бу көрүш үчүн қолайлиқ. Критерийларни муәллимләрниң өзлирима, шундақла оқуғучиларма йәккә яки топларда, оқулидиған мавзу билән хизмәт түригә бағлинишилиқ тәйярлиши мүмкин вә критерийларни бирлишип қуруши мүмкин: муәллим + оқуғучилар. Тәйярланған өлчәмләр оқуғучиларға қолайлиқ: улар йәккә варақларда бесилиши вә карточка ретидә қоллириға таритилиши билән биллә тахтиға йезилиши мүмкин, йоған шрифт билән бесип чиқирилип, барлиқ синип көрүши үчүн плакат ретидә илип қоюшқиму болиду. Мисал ретидә 1-4 синиплар үчүн критериаллиқ баһалаш.

Баһалаш методикиси.

Һәр бир элементи 1 балл билән баһалиниду.Оқуғучи топлашқа болидиған әң жуқури балл сани-16.

%	**Балл сани**	**Баһа**
100 - 95	**16**	**5**
94 - 75	**10 - 9**	**4**
74 - 50	**8 - 6**	**3**
50-тин жуқури	**төвән**	**2**

Музыка дәрисидә критериаллиқ баһалаш.

Музыка дәрисидә оқуғучилар музыкилиқ иҗадийәтләрни хор билән орунлайду, музыкини тиңшайду, музыкилиқ терминологиядин өтиду, муәллимләрниң соаллириға еғизчә жавап бериду, рефератлар язиду, лайиһилик ишларни язиду, дәптәрләргә тапшурмиларни орунлайду.

«Музыка» пән саһасиниң муәллимләргә билим бериш жәриянида пайдилинишқа болидиған пән бойичә еқимдики вә йәкүнләш синаш ишиниң критерийлирини тәвсийә қилимиз.

№	Параметрлар	Критерийлар		
1.	Музыкилиқ ипадилик қураллирини, музыкилиқ жанрларни, музыкилиқ сөзләш тәркивиниң элементлирини, музыкилиқ формиларни тонуш.	Музыкилиқ қияпәтни қорқуш сезимидә қобул қилиш. Музыкилиқ ипадилик қураллирини, музыкилиқ жанрларни, музыкилиқ сөзләш элементлирини, музыкилиқ формиларни тонуш. Испатланған пикир.	Музыкилиқ қияпәтни әнсирәш охшаш дәриҗисидә қобул қилиш. Музыкилиқ жанрларни, музыкилиқ ипадилик қураллирини, музыкилиқ сөзләш тәркивиниң элементлирини, музыкилиқ сөзләш тәркивиниң элементлирини, музыкилиқ формиларни тонуш, толуқ орунланған бирақ 1-2 асасий соаллар билән.	Музыка тоғрилиқ пикир. Музыкилиқ жанрларни, музыкилиқ ипадилик қураллирини, музыкилиқ сөзләш тәркивиниң элементлирини, музыкилиқ сөзләш тәркивиниң элементлирини, музыкилиқ формиларни тонуш муәллимләрниң ярдими билән орунлиниду.
2.	Музыкилиқ иҗадийәтни тонуштуруш	Музыкилиқ викториниға 90-100% дурус жавап. Музыкилиқ иҗадийәтниң нами, муәллипини, әсәрниң жанрини дурус вә толуқ ениқлаш.	Музыкилиқ викториниға 60-80% дурус жавап. Музыкилиқ әсәрләрниң, иҗадийәтләрниң музыкилиқ жанрлирини ениқлашта хаталарға йол қоюш.	Музыкилиқ викторинидин 50% артуқ әмәс жавап. Жаваплар үзүлгән, толуқ әмәс, муәллипләрниң яки музыкилиқ иҗадийәтләрниң намини, иҗадийәтниң музыкилиқ жанрини билмигәнлигини көрситиду.
3.	Музыкилиқ эмоционаллиқ, паалайәтчанлиқ, диалогқа қатнишиш.	Музыкини яхши көриду, чүшиниду. Музыкилиқ иҗадийәтни тәһлил қилишқа паал қатнишиду.	Музыка тиңшашқа қизиқмайду.	Музыкини тиңшиғанда билим алғучи чүшәнмәйду. Музыкиға қизиқмайду.

МУЗЫКА ТОҒРИЛИҚ БИЛИМНИ ӨЗЛӘШТҮРҮШ ВӘ СИСТЕМИЛАШ

№	Параметрлар	Критерийлар		
1.	Терминологияни, музыкилиқ грамота элементлирини билиш.	Тапшурма сапаға тәсир қилидиған хатасиз 90-100 % орунлайду. Терминлар билән чүшиникләрни яхши билиду, уларни тәжрибидә пайдилиниду.	Тапшурма 60-80% орунлиниду, ушшақ хаталар әвитилиду. Терминлар билән чүшиникләрник ениқ әмәс ениқлимисини бериду, уларни тәжрибидә толуқ пайдиланмайду.	Тапшурма 50 % кам орунлиниду, тапшурминиң сапасиға тәсир қилидиған хаталиқлар ясалған. Терминлар билән чүшәнчиләрни начар билиду, уларни тәжрибидә пайдиланмайду.
2.	Музыкилиқ әдәбиятни билиш.	Билим алғучи асасий материалларни яхши билиду, мәсилә бойичә қошумчә әдәбиятлар билән тонушқан. Қоюлған соалларға еник, ишәшлик жавап бериду.	Билим алғучи асасий материални билиду вә 1-2 асасий соалға жавап бериду.	Билим алғучи асасий материални начар билиду. Қоюлған соалларға пәқәт муәллимниң ярдими билән жавап бериду.
3.	Еғизчә жавап.	Билим алғучи оқуған материалларни дурус баянлайду. Музыка әсәрлирини тәһлил қилиду. Музыка тарихи билән униң тәрәққий етишиниң асасий дәвирлирини билиду.	Билим алғучи программилиқ материалларни толуқ өзләштүргән, бирақ икинчи дәриҗилик ениқсизликқа йол бериду.	Қоюлған соалға жababи начар. Оқулған материални баянлиғанда ениқсизликқа йол бериду.

Музыка дәрисидә билим алғучиларни баһалашаниң әһмийәтлик болған вақти билим алғучиниң өзини мошу жәриянға паал тартиш болуп һесаплиниду. Билим алғучилар өз ишини баһалайдиған, билим алғучларниң қол йәткүзгән дәриҗисини қандақту бир оқуш курсиға қоюлидған тәләпләрниң бәлгүлүк бири минимуми билән селиштуридиған болса, улар пәқәт өзини-өзи тонуш билән өзини-өзи йетилдүрүштә өз йолини толуқ қуралайду.

Иҗадий хизмәтниң қелиплишиши, оқуғучиларниң туташлиғини, мәхсәткә йетишниң йоллирини ишләш вә таллаш музыка дәрислиридә пән, метапәнлик вә нәтиҗилик баһалашқа асасланған.

Пәнлик нәтиҗиләрни баһалаш критерийлири оқуғучиларниң музыкилиқ риваҗлиниш өлчәмлири билән зич мунависәтлик. Улар билим бериш мәһкимилиридә пәнни оқутуш вәзипилири билән еniқланған.

Метапәнлик нәтиҗиләрни баһалаш критерийлири һәр түрлүк әхбарат билән ишләш вә уни пайдилиниш, өз хизмитини уюштуриду, бирләшкән оқуш хизмитини уюштуриду, топта ишләйду, умумий қарар қобул қилиш, өз хизмитини ӘКТ гә киргүзүш, оқуш вәзиписиниң орунлашниң дуруслуғини баһалаш, уни йешишиниң мүмкинчиликлирини еniқлаш қабилийити билән мунасивәтлик.

Шәхслик нәтиҗиләрни баһалаш критерийлири музыкилиқ тилниң қәдрийәтлирини сезиш билән, өзиниң хизмитини назарәт қилиш асасида өзини-өзи баһалашқа қабилийәтлиги билән, музыкилиқ вә тиллиқ өзини-өзи йетилдүрүшкә тиришиши билән мунасивәтлик.

Музыка дәрисидә баһалаш системиси һәртәрәплимилик мәнаға егә, бу билим алғучиларға музыкилиқ-эстетикилиқ хизмәтниң түрлүк саһалирида өзини көрситишкә мүмкинчилик бериду. Муәллимләр билән билим алғучиларға йеңи дәриҗигә чиқишқа ярдәмлишидиған музыка дәрисидә баһалашниң йеңи усуллири вә критерийлирини ишләш давамлашмақта.

5. «Музыка» пәниниң мәзмунини лайиһиләш

Программа мәзмуни оқутушниң асасий бөлүмлиригә бөлүнүп берилгән. Асасий бөлүмләрниң оқуш мәхсити күтилидиған нәтиҗиләр түридә кичик бөлүмчиләргә бөлүнгән. Һәрбир бөлүмчиләрдә тәвсийә қилинған оқуш мәхсити устаз тәрипидин оқутуш-тәрбийиләш ишини системилиқ планлашқа (музыкилиқ саватлиғини, музыкалиқ-иҗра қилиш вә музыкилиқ-иҗадий иш-һәрикитини), салаһийәтлик вә тиллиқ иқтидарини риважландурушқа, шуниң билән бир қатарда оқуғучиларниң қол йәткүзгән утуқлирини баһалап, оқутушниң кейинки басқучлирини әхбаратландурушқа мүмкинчилик бериду.

3 «Бәдиий әмгәк» оқуш пәни бойичә синаққа қоюлидиған тәләпләр

«Бәдиий әмгәк» оқуш пәниниң мәхсити сәнъәт вә әмгәк технологияси саһасида функционаллиқ саватлиқни қелиплаштуруш, һәқиқәткә иҗадий қарайдиған шәхсни тәрәққий әткүзүш болуп һесаплиниду.

Мәзкүр мәхсәткә йетиш үчүн алға қоюлған оқушниң төвәндики мәхсәтлиригә көңүл бөлүш керәк:

1) қоршиған әтрапта сәнъәт, дизайн вә технология һәққидики чүшәнчиси билән билимини тәрәққий әттүрүш;

2) Қазақстан вә дуния хәлиқлириниң бәдиий-мәдәнийәт мирасини оқуп үгиниш;

3) сәнъәт вә дизайнниң бәдиий усуллири арқилиқ иҗадий идеяләрни, технологиялик иқтидарини риважландуруш;

4) тәтқиқ қилиш, ясаш, тәһлил қилиш,объектларни бәдиий түрләндүрүш җәриянида оқуғучиларниң иҗадий вә тәнқидий ойлаш иқтидарини риважландуруш;

5) оқуш хизмитиниң барлиқ түрлиридә әхбаратлиқ- коммуникативлик технологияләрни пайдилиниш арқилиқ тәҗрибә елиш (тәтқиқ қилиш, идеяләрни иҗадийәтчанлиқ билән әмәлгә ашуруш, ишларниң презентацияси);

6) иш нәтиҗиси үчүн түрлүк әхбарат мәнбәлири вә ресурслириниң муһимлиғини чүшинип олтирип, тәтқиқ қилиш вә пайдилиниш;

7) эстетикилиқ, әмгәккә тәрбийиләш, экономикилиқ, экологиялик, патриотлуқ тәрбийиләш вә әдәп-әхлақлиқ қәдрийәтлирини қелиплаштуруш;

8)вақит, материалниң хусусийити вә башқиму факторларниң тәсирини ениқлап вә уни әстә тутуп олтирип қизмитини өз алдиға режиләр елиш;

9) оқуш мәхсәтлиригә йетиш үчүн бирикип ишләшни уюштуруш (йәккә, жүплүк вә топлуқ ишлар) бойичә тәҗрибә жиғиш.

Алға қоюлған вәзипиләргә йетиш үчүн баһалаш соалиға саватлиқ түрдә қараш керәк. Йерим жиллиқ ичидә оқуғучиларниң оқуш утуқлириға балл түридә һесап жүргүзүш керәк. Максимал балл сани бөлүмләр бойичә оқуш мәхсәтлиригә лайиқ толуқ оқуш жилиға һесапланған түрдә тәвсийә берилгән, мошундақ бир йерим жиллиқ балл санини һесаплашта көңүл бөлүш һаҗәт.

Мәсилән: 9- синипта оқуғучи жил бойи жиғидиған максимал балл сани баллни тәшкил қилиду. Бу һесапқа, «Иҗадий идеяләрни тәрәққий әткүзүш вә тәтқиқ қилиш» бөлүмидин 9 балл, «Иҗадий ишларни ясаш вә тәйярлаш» бөлүмидин 12 балл, «Презентацияләш, тәһлил вә иҗадий ишларни баһалаш» бөлүмидин 4 балл кириду. Демәк, 1-йерим жиллиқтики максимал балл сани 12-13-ни түзиду. Жиғилған балл сани умумий максимал балл санинiң 50-100% тәшкил қилса, оқуғучи синақтин өтүп, «һесапланди» дәп баһалиниду. Умумий максимал балл санидин 50% төвән алған оқуғучи қайта тапшурушқа әвәтилиду.

Қайта тапшуруш төвәндики тапшурмиларни орунлаш йоли билән әмәлгә ашурилиду:

- берилгән мавзу бойичә реферат, презентация тәйярлаш ;
- иҗадий ишни қорғаш ;
- өзләштүрәлмәй қалған мавзулар бойичә әмәлий ишларни орунлаш.

Бәдиий әмгәк пәниниң муәллими оқуш программисиға лайиқ һәр бөлүм бойичә баһалаш критерийлирини пухта тәйярлап елиш тәвсийә қилиниду, йерим жиллиқниң бешида оқуғучиларни алдин ала баһалаш критерийлири билән тонуштуруш керәк.

Муәллим баһалаш критерийлириға лайиқ оқуғучиниң билим утуқлирини һесапқа елишниң йәккә картисини түзүши керәк. Шуниң билән биллә оқуғучилар өзиниң утуқлирини бәлгүләп вә назарәт қилип олтирип, мошуниңға охшаш картини өзлигидин жүргүзәләйду. Баһалашта мошундақ усулни қоллиниш оқуғучиларни тәртипкә чақириду, уларни оқуш пәнигә жавапкәрлик билән қарашқа, тапшурмиларни толуқ орунлашқа, дәристә ишларни режиләшкә, һаҗәтлик материалларни вақтида тәтқиқ қилишқа, оқуш жәриянида паал қатнишишқа интилдуриду.

«Бәдиий әмгәк» оқуш пәни бойичә оқуғучиларниң билимини баһалаш критерийлириға лайиқ курсниң ахирида оқуғучилар:

- сәнъәтниң тәсвири вә тәсвирий васитиләрни, иҗадий лайиһиләр үчүн бәдиий васитиләрни, сәнъәт түрлириниң стильлири вә жанрлириниң келип чиқиш тарихини, дуниявий вә миллий бәдиий сәнъәтниң гөһәрлирини, материалларни ишләпчиқиш технологиясини, қелиплишиш тарихини вә һәрхил усулларниң тәрәққий етишини, иҗадий лайиһиләрни орунлаш пәйтидә лайиһиләш вә модельлаш асаслирини, қоршиған әтрапниң ишләпчиқириш вә башқиму технологиялик қалдуқлар билән паскинлишидин қорғаш усуллири, қурал-җабдуқлар вә әсваплар билән ишләш пәйтидики техникилиқ ховупсизлиқ қаидилирини, әмгәк қорғаш бойичә асасий һоқуқлар, нормативлиқ вә қануний актларни, қайта ясаш хизмитидики технологиялик һөҗҗәтләрни билиду;
- адәм һаяти вә җәмийәттики һәрхил сәнъәт түрлириниң орни вә ролини, қазақ хәлқи вә башқиму дуния хәлиқлириниң сәнъәт әсәрлириниң қиммитини, сәнъәткә тарихий дәвирниң бағлинишини, йеңи буюмларни ясаш, йеңи буюмниң хусусийитини, хизмитини, параметрлирини, яхшилитиш һәққидики идеяләрни коллективлиқ ,топлуқ уюштуруш вә таллашниң муһимлиғини чүшиниду;
- һәрхил стиль вә жанрдики сәнъәтниң тәсвирий вә бәдиий васитилирини пайдилинип олтирип, бәдиий лайиһиләрни тәтқиқ қилиш вә ясаш үчүн иҗадий ойлаш вә иқтидарини, қоршиған дунияни тәсвирләшниң бәдиий усуллири, униң ичидә сәнъәт саһасидики ӘКТ пайдилиниш арқилиқ униң алаһидиликлирини сәнъәтниң визуал вә тәсирчанлиқ тили арқилиқ йәткүзүшни , сәнъәтниң һәрхил стильлири вә жанрлирида идеяләрни тәтқиқ қилиш вә тәйярлаш, йеңи иҗадий лайиһиләрни ясаш үчүн бәдиий усулларни, техникиларни вә материалларни экспериментлаш үчүн һаҗәтлик әхбарат мәнбәлирини өз алдиға тепиш вә таллаш иқтидарини, коммерция саһасида өзиниң идеялирини әмәлгә ашуруш үчүн иҗадий мәһсулатларни көчириш асаслирини, сәнъәтниң аддий теорияси қанунлирини, әхбарат мәнбәлирини өз алдиға тепиш вә таллаш иқтидарини қоллиниду;
- әнъәнивий вә дуния сәнъитидики түрлүк жанрлар вә стильларни, рәссамниң ишидики вә өзиниң йәккә лайиһилиридики иҗадий идеяләр билән ойлар вә адәм һаяти билән өзара бағлинишини тәһлил қилиду;

- сәнъәт саһасидики тәсвирий вә бәдиий васитилирини, униң ичидә ӘКТ пайдилинип олтирип, иҗадий ишларни ясаш үчүн сәнъәтниң һәрхил стильлири вә жанрлиридики билим вә иқтидарни, тәйяр үлгиләр бойичә материалларниң технологиялик, экономикилиқ вә уларни пайдилиниш хусусийәтлирини, материалларни ишләп чиқиришқа беғишланған җабдуқлар вә қуралларни, гуманитарлиқ вә иҗтимаий-илмий пәнләр, шундақла йеңи буюмлар ясаш үчүн мәһсулатларниң түрлири бойичә билим вә иқтидарни бириктүриду, жиғиду;
- Сәнъәтниң түрлирини тәрәққий әттүрүшкә тарихий дәвирниң тәсирини; сәнъәтниң инсан һаятидики роли вә әһмийити, әнъәнивий вә дуниявий музыка мәдәнийити әсәрлириниң бәдиий вә эстетикилиқ қәдрийәтлирини, йәккә/топлуқ технологиялик операцияләрни орунлаш җәриянида көп әвәтилидиған хаталарни, әмгәк мәһсулатиниң истимал қилиш сапаси вә технологиялик операцияләрни орунлашниң хизмәт көрситиш мүмкинчиликлирини баһалайду.

Йәкүн

Оқуш жәрияни бүгүнки күндә билим бериш йөнилишлириниң хилму-хиллиғидин ,программилар вә дәрисликләрниң кәң еқимлиғи билән испатлиниду. Әхбарат вә билим көләминиң өсүши оқуғучиларни оқутуш әң алди билән оқуғучиниң қабилийити вә мүмкинчилигини инавәткә алған шәхскә йөнәлдүрүлгән.

Муәллимниң вәзиписи– һәрбир оқуғучини өз алдиға оқушқа үгитиш, уни оқуш тапшурмилирини сапалиқ орунлашқа интилдуруш, билимини кәңәйтишкә вә чоңқурлутушқа тәсир қилиш, бу ойлаш иқтидариниң дәрижисини ашурушқа тәсир қилиду.

Дәрис бериш, оқутуш вә баһалаш өзара бағлинишлиқ вә оқуш жәриянини уюштурушниң биртуташ усулини тәминләйду. Мәктәптә оқуғучиларниң билимини назарәт қилиш вә аттестацияләшниң бир түри синақ системиси болуп һесаплиниду. Назарәт қилишниң башқа түрлиридин баһалаш системиси бойичә синақ системисини жүргүзүш түригә қарап өзгичә. Синақ –бу назарәтниң мәхсус пәйти, униң мәхсити оқуғучиларниң вәзиписи тәйярлиқ дәриҗисигә қол йәткүзүшини тәкшүрүш болуп һесаплиниду.

Муқәддимә

Методикилиқ тәвсийә умумий билим беридиған мәктәпләрниң 1-11-синип оқуғучилири үчүн «Тәнтәрбийә» пәни бойичәбаһалашни режиләш, уюштуруш вә өткүзүш пәйтидә тәнтәрбийә муәллимигә ярдәм ретидә қураштурулди.

Методикилиқ тәвсийә оттура билим бериш мәзмунини йеңилаш даирисидә 1-4-синипларға, 5-9-синипларғавә умумий билим бериш дәриҗисидики 10-11-синипларға беғишланған оқушпрограммиси асасида тәйярланған.

Баһалаш һәр бөлүмниң ахирида чарәктә икки қетим өткүзүлиду. Һәрбир бөлүм үчүн оқуғучи (оттура вә жуқарқи мәктәп) баһалаш үчүн 10 баллдин кам дегәндә 5 балл (50%), башланғуч синипта болса, 6 баллдин 3 балл (50%)

топлиши керәк. Икки бөлүмни қошқандин кейин оқуғучи (оттура вә жуқарқи мәктәп) икки бөлүм үчүн кам дегәндә 10 баллдин синақ алиду. Башланғуч синип 6 балл (50%) - синақ.

Бөлүм/өтидиған мавзу үчүн баһалаш тапшурмилири муәллимгә оқуғучиларниң чарәк бойичә режиләнгән оқуш мәхсәтлиригә қол йәткүзүш дәриҗисини ениқлашқа мүмкинчилик бериду.

Бөлүм/өтидиған мавзу үчүн баһалашни өткүзүш үчүн методикилиқ қолланмиларда дескрипторлар вә баллар, тапшурмилар, шундақла баһалаш критерийлиритәвсийә қилиниду. Дескрипторлар билән балл, тапшурмилар тәвсийә шәклидә болиду.

Шундақла топламда оқушутуқлириниң мүмкин болған дәриҗилири тәсвирләнгән. Бөлүм бойичә баһалаш нәтиҗиси ата-аниларға беғишланған әхбарат бериш сәрләвһиси (рубрикиси) берилгән.

Методикилиқ тәвсийәләрни тәйярлашҗәриянида рәсмий интернет - сайтларда очуқпайдилинишқа мүмкин болған ресурслар (сүрәтләр, фотосүрәтләр, мәтинләр, видео вә аудиоматериаллар в.б.) пайдилинилди.

Бутопламдатөвәндикидәк терминлар қоллинилиду:

1. Дескриптор – тапшурмиларни орунлаш пәйтидики иш-һәрикәтни көрситидиғантәсвир.

2. Критериаллиқ баһалаш – бәлгүләнгән критерийлар асасида билим алғучиларниңениқ қол йәткүзгән нәтиҗилирини оқутушниң күтүлидиған нәтиҗилири билән уйғунлаштуруш җәрияни.

3. Һәр түрлүк дәриҗилик тапшурмилар – билим алғучиларниң қабилийәтлирини инавәткә елип олтирип,дифференциаллиқ оқутушни уюштуруш үчүн пайдилинидиған мурәккәплиги һәр түрлүк дәриҗидики тапшурмилар.

4. Рефлексия – өз иш-һәрикитиниң нәтиҗилирини қайта ойлаш, тәһлил қилиш вә өзини-өзитонушқа йөнәлдүрүлгән ойлашҗәрияни.

5. Рубрика – баһалаш критерийлиригәмувапиқ билим алғучиларниң оқуш утуқлири дәриҗилиринитәсвирләш усули.

6. Оқушпрограммисиниң ортақ мавзуси – ениқ пән бойичә оқушмәхсәтлиригәйетиш үчүн түрлүк пәнләрдаирисидә билимибиләниқтидаринибириктүридиған қурал ретидә пайдилинидиған мәзмунибиртуташ умумий компонент.

7. Балл қоюш схемиси – чарәк бойичә баһалаштапшурмилириға балларни қоюш бойичәбирхил нормиларнибәлгүләш үчүнмуәллимләр пайдилинидиған схема;

8. Ойлашиқтидариниңдәриҗиси – һәрбир дәриҗисибәлгүлүк бир ойлашиқтидариниқелиплаштурушқа йөнәлдүрүлгән оқушмәхсәтлириниң иерархияликсистемиси.

9. Билим алғучиниң оқуштикиутуқлириниңдәриҗиси – баһалаш критерийлиригәмас билим алғучиларниң оқуштикиутуқлириниривәҗландуруш дәриҗиси.

10. Шәкилләндүргүчи баһалаш – оқуш җәриянини өз вақтидатүзитишкә мүмкинчилик беридиған, билим алғучи биләнмуәллим арисидикибағлинишини тәминләп, үзлүксиз жүргүзүлидиғанбаһалашниң түри.

11. Қелиплаштурғучи баһалаш – оқушпрограммисидики бөлүмләр/умумиймавзулар бойичәбәлгүлүк бир оқуш пәйтидә (чарәк/семестр, оқуш жили) аяқлашқанда өткүзүлидиған баһалашниң түри.

12. Оқушмәхсәтлири – оқушпрограммисиға мувапиқ пән бойичә оқуш курси арилиғида билиш, чүшинишохшаш иқтидарлириниң қол йәткүзгәнутуқлириға мунасивәтлик күтилидиған нәтиҗиләрни қелиплаштуридиғанхуласә.

13. Оқутушниң күтилидиған нәтиҗилири – билим алғучиниң оқушҗәрияни аяқлашқанвақтида немини билип, чүшинип, немини көрситәләйдиғанлиғини ениқлайдиғансалаһийәтләржиғиндиси.

14. Баһалаш критерийи – билим алғучиниң оқуштикиутуқлирини баһалашқа асас болидиған бәлгү.

4 «Тәнтәрбийә» оқуш пәни бойичә синақ қоюшқа арналған тәләпләр

Оқуғучиларни баһалаш критерийлири:

2. Тәнтәрбийә пәнидин бир чарәкичидә 50%чә бошатқан билим алғучиға, режиләнгән иш программисиниң оқуш материалиға мувапиқ келидиған нәзәрийәвий тапшурма берилиду.

2. «Тәнтәрбийә» пәни бойичә билим дәриҗисини баһалиған вақитта төвәндикидәк көрсәткүчләр инавәткә елиниду: билимниң чоңқурлуғи, толуқлуғи, ениқлиқлиғи, уларни ениқ бир жағдайда вә тән мәшиқлири билән шуғулланған вақитта қоллинишни билиш иқтидари.

Билим дәриҗисини тәкшүрүш үчүн *сораш вә тест елиш усуллири* қоллинилиду:

«5» баһаси:

- оқуғучи оқуш материалиниң мәзмунини толуғи билән чүшиниду;
- әмәлиятта қоллинип, дурус чүшәндүрүп берәләйду.

«4» баһаси:

- оқуғучиниң бәргән жававида бираз ениқсизлиқ билән хаталиқлар бар болса.

«3» баһаси:

- оқуғучиниң бәргән жававида мәнтиқий бирхиллиқ йоқ, оқуш материалини билиш дәриҗиси төвән, әмәлиятта қоллинишни билиш қабилийити билән иқтидари начар.

«2» баһаси:

- программа материаллирини билмәйду, муәллим бәргән тапшурмини орунлаштин баш тартиду.

3. Тәнтәрбийә муәллими билим алғучиниң мусабиқидә қазилиқ қилишқа вә башқимуиш-һәрикәтлирини дурус баһалашқа («4»вә«5» баһаси билән) мүмкинчилиги бар.

4. Тәнтәрбийә муәллими дәристин бошитилған 2-4-синип оқуғучилириға режиләнгән иш программисиниң оқуш материаллири асасида нәзәрийәвий материал бериду.

5. Тәнтәрбийә пәнидин бир чарәк ичидә (йерим жиллиқ яки оқуш жили бойи) 50% чә бошатқан билим алғучи тәнтәрбийә бойичә язмичә хәвәрләндүрүш (5-8,10-синиплар) вә рефератлар (9, 11-синиплар) тәйярлайду.

Тәнтәрбийә бойичә тәйярлинидиған язмичә ишлар билән рефератларға қоюлидиған тәләпләр:

1. Программа материаллириниң мәзмунини инавәткә елип олтирип, язмичә ишлири билән рефератниң мавзулирини тәнтәрбийә муәллими еniқлайду.

2. Язма ишлири билән рефератлар билим алғучиниң шәхсий тәйярлайдиған иши болуп санилиду.

3. Язмичә ишниң көләми 2 бәттин кам әмәс вә 14 шрифти билән терилиду (абзац интервали – 1,5). Рефератниң көләми 10 бәттин көп әмәс, 14 шрифти билән терилиду (абзац интервали – 1,5).

Рефератниң қурулуми:

- киришмә бөлүмидә җәмийәт вә шәхсий адәм үчүн таллап алған мавзуниң қанчелик муһим екәнлиги чүшәндүрүлиду;

- спорт түриниң яки сағламлаштуруш системисиниң қисқичә тәсвири, алаһидиликлири, түрлири вә асасий қаидилири;

- тәрәққий етиш тарихи вә һазирқи вақиттики дәриҗиси, утуқлири вә келәчәктә риваҗлиниш үстүнлүклири (мәктәп, шәһәр, Қазақстан, олимпиадилиқ қозғилиш в.б.);

- таллап алған спорт түриниң яки сағламлаштуруш системисиниң спортчини тәрәққий әттүрүштики әһмийити:

а) тән хусусийәтлирини (илдамлиқ, төзүмчанлиқ в.б.).

б) таллап алған спорт түриниң техникиси яки системиси.

в) психологиялик, гөзәллик, адәмгәрчилик (шәхсий) хисләтлирини риваҗландуруш.

г) һуҗум қилиш вә қорғиниш оюнлирини ойнаш вақтида өз ара һәрикәт қилишниң тактикилиқ асаслири.

д) өз алдиға шуғуллиниш вә мәшиқлиниш, спорт түри бойичә мусабиқигә қатнишиш пәйтидики бехәтәрлик техникисиға қоюлидиған тәләпләр.

- хуласә: таллап алған спорт түриниң (мәшиқләр системисиниң) тән хусусийәтлирини вә умумән шәхсни тәрәққий әттүрүштики әһмийити. Мәктәпниң утуқлири (командиниң, шәхсий утуқлири, алдиға қойған режилири).

Тәнтәрбийә дәрислиридә оқуғучиларни баһалаш критерийлири:

Тәнтәрбийә дәрисини назарәт қилишвә баһалаш тоғрилиқ ейтмастин бурун, баһалаш билән баһаниң арисида қандақ айримчилиқ бар екәнлигини еniқлап елиш керәк. Баһалаш – бу баһани санлиқ (цифрлиқ) үлгиси биләнениқлаш. «Бәш», «төрт», «үч» - бу баһа түрлири. Баһалаш болса, һәр түрлүк болуши мүмкин.

Сөз билән баһалаш– бу баһалашниң кәң таралған түри. Мәшиқләрни дурус орунлиғини үчүн, муәллимгә ярдәмләшкини үчүн махташ. Оқуғучиниң һәрқандақ нәрсигә әнсирәп, оқуш материалини өзләштүрүшкә диққәт қилмиғанлиғини әскәртип қоюш керәк. Йәни бу әскәртишләр үчүн оқуғучиға баһа қоюлмайду, бирақ һәрикәтлири баһалиниду. Дәрис вақтида түрлүк сөз билән баһалаш һәрикәтлири қоллинилиду:«Қандақ ойлайсән, сән тапшурмини толуғи биләнорунлидиңму?». Әгәр муәллим қойған соал билән оқуғучиниң ойи бир йәрдин чиқса, йәни у тапшурмини орунлалса, униңда хошаллиқ сезими пәйда болиду. Әгәр оқуғучи берилгән тапшурмини орунлиғанда қийналса, «Көрдүңму, ярайсән, яхши утуқлурға қол йәткүздүң! Әң асасий нәрсә – һечнемидин қорқмаслиқ керәк!»,-дәп оқуғучини қоллап-қувәтләш керәк.

Диққәт қилиш–буму баһалашниң бир түри. Дурус орунланған һәрикәтни қол билән ишарә қилип, күлүмсирәп, көрсәткүч бармақни көрситиш арқилиқ, әскәртиш ясашқа болиду. Шуниң арқилиқ оқуғучи диққәттин сирт қалмайду.

Тәһлил қилиш - оқуғучи билән қисқа сөһбәт жүргүзүш арқилиқ, униң йәткән утуқлирини ейтип, униңдинму яхши дәриҗигә көтирилиши үчүн йәнә қандақ һәрикәтләрни қилиш керәклигини ейтип өтиду.

Баһа – оқуғучиниң дәрис вақтида қилған мәшиқлири үчүн алидиған санлиқ баһаси. У баһа балини хошал қилиши яки рәнҗитиши мүмкин йәни оқуғучини ойлинишқа мәҗбурлайду. Мошу аталғанларниң барлиғи һәрикәтни, оқуғучиға һәр тәрәптин тәсир қилидиған баһалашниң түрлири. *Қоюлидиған баһа комплекслиқ болуши керәк.*

Башқиму умумий билим бериш пәнлири билән селиштурғанда, тәнтәрбийә дәрисидә оқуғучиниң дәрис үлгиримини баһалашниң өз алаһидиликлири бар вә улар монулар:

• оқуғучиниң психикилиқ хусусийәтлири билән җағдийинила әмәс, тән қурулушиниң, тән саламәтлиги җағдийини һәр тәрәптин инавәткә елишни билиш керәклиги;

• баһалашқа қоюлидиған тәләпләрниң кәңлиги. Бу йәрдә билимла әмәс, шуниң билән биллә қозғилиш-һәрикәтлирини қабилийити билән иқтидарлар, сағламлаштуруш һәрикәтлирини әмәлгә ашуруш йоллири, мәктәптә үгәткән тән мәшиқлири билән қабилийәтлирини түрлүк җағдайларда қоллинишини билиши баһалиниду;

• балиниң риваҗлиниши билән тәйярлиғини һәқиқәтән ениқ баһалашқа мүмкинчилик беридиған санлиқ баһалаш системисиниң болуши.

Шуниң билән тәнтәрбийә дәрисидә оқуғучиларниң билимлирини баһалашһәр тәрәпликлиги билән алаһидилинидуйәни бу пән бойичә шәхсий алаһидиликлири үчүн баһалаш дурус әмәс.

Балиниң тәнтәйярлиғи, бәлгүлүк бир һәрикәтләрни иш йүзидә орунлаш қабилийити билән иқтидари, сағламлаштуруш чарилирини уюштурушни билиш қабилийити, нәзәрийәвий билими, өлчинидиған хусусийәтлириниң дәсләпки, арилиқ вә йәкүнлүк дәриҗилириниң өсүш динамикиси, билим билән иқтидариниң қелиплишиш дәриҗиси баһалиниду.

6. Тәнтәрбийә дәрисигә арналған спортлиқ кийим үлгиси төвәндикидәк:

• залға арналған

- 1-4-синиплар: бирхил рәңдики спортлиқ көйнәк яки майка, спортлиқ шорт якисим, пайпақ, кеда (кроссовка);

- 5-11-синиплар: спортлиқ көйнәкяки майка, спорт түригә яки оқуш програмисиға мас келидиған спортлиқ шорт якисим, пайпақ, кеда (кроссовка);

• талаға арналған (күз вә баһар пәсиллиридә): спортлиқ куртка, майка, пайпақ, кеда (кроссовка), һава райиға бағлиқ баш кийим, пәләй;

Тәнтәрбийә бойичә билим алғучиларниң оқуштики утуқлирини баһалаш критерийлири.

Ениқ бир җағдайға бағлиқ билим алғучилар «2» (қанаәтләндүрүлмәйду) баһаси билән баһалиниду:

• Һава райи, спорт түри яки дәрискә мас кәлмәйдиған спортлиқ кийим үлгиси билән кийингән. Тәнтәрбийә дәрисидә бехәтәрлик техникиси вә әмгәкни қорғаш тәләплири орунланмайду.

• Саламәтлигидә чәтнәш болмиғиниға қаримастин, тән мәшиқлирини орунлашқа болған интаси йоқ, тәнниң тәрәққий етишидики өзгиришләр байқалмайду.

• Йерим жиллиқта қозғилиш-һәрикәт қилиш қабилийити билән иқтидарлириниң риважлиниши бойичә өзгиришләр байқалмайду.

• Муәллимниң тапшурмилирини орунлимайду, сағламлаштуруш чарилирини орунлаш иқтидарлирини, тән тәрбийәсидә нәзәрийәвий вә әмәлий қабилийәтләрни өзләштүрмигән.

Билим алғучилар төвәндики шәртләр орунланған җағдайда «3» (қанаәтләндүрәрлик) баһаси билән баһалиниду:

• Һава райи, спорт түри яки дәрискә толуғи билән тоғра кәлмәйдиған спортлиқ кийим үлгисидә болғанда. Бехәтәрлик техникисивә спорт заллири билән очуқ мәйданларда қоюлидиған барлиқ тәләпләрни орунлайду, гигиена қаидилири билән спорт мәшиқлирини орунлиған вақитта әмгәкни қорғаш тәләплирини сақлайду.

• Билим алғучиниң саламәтлигидә нормидин чәтәнәш болғанлиғиға қаримастин, тән мәшиқлирини орунлашқа болған интаси бар, тәнтәрбийә муәллими тәнниң тәрәққий етишидә азирақ болсиму өзгиришләр бар екәнлигини байқайду.

• Йерим жиллиқта қозғилиш-һәрикәт қилиш қабилийити билән иқтидарлириниң риважлиниши бойичә өзгиришләр көп әмәс.

• Муәллимниң тапшурмилирини толуқ орунлимайду, сағламлаштурушчарилирини орунлаш қабилийәтлирини, тән тәрбийәси бойичә нәзәрийәвий вә әмәлий иқтидарларни өзләштүргән.

Билим алғучилар төвәндики шәртләрни орунлиған җағдайда «4» (яхши) баһаси билән баһалиниду:

• Һава райи, спорт түри яки дәрискә толуғи билән мас келидиған спортлиқ кийим үлгисидә болиду. Бехәтәрлик техникиси вә спорт заллири билән очуқ мәйданларда қоюлидиған барлиқ тәләпләрни орунлайду, гигиена қаидилири билән спорт мәшиқлирини орунлиған вақитта әмгәкни қорғаш тәләплирини сақлайду.

• Билим алғучиниң саламәтлигидә нормидин чәтнәш болғиниға қаримастан, тән мәшиқлирини орунлашқа болған интаси жуқури. Тәнтәрбийә муәллими билим алғучиниң тән тәрәққий етиши яхши болғанлиғини ениқлиған жағдайда.

• Дәристә қозғилиш-һәрикәт қилиш қабилийити билән иқтидарлириниң тәрәққий етиш бойичә утуқларға қол йәткүзиду, чарәк яки йерим жиллиқ оқуш жәриянида адәмгәрчилик-күч-қувәтлиринитәрәққий әттүриду. Тәнтәрбийә пәни бойичә өзиниң йешиға мувапиқ келидиған нормативларни 80% утуқлуқ орунлайду.

• Муәллим бәргән нәзәрийәвий яки башқиму тапшурмиларни орунлайду, сағламлаштуруш чарилирини өзлүгидин орунлашни билиду, мәктәптә уюштурулған мусабиқиләрдә қазилиқ қилишқа ярдәмлишиду, тән тәрбийәсиниң нәзәрийәвий вә әмәлий иқтидарлирини өзләштүргән.

Билим алғучилар төвәндики шәртләрни орунлиған жағдайда «5» (әла) баһаси билән баһалиниду:

• Һава райи, спорт түри яки дәрискә толуғи билән мас кәлмәйдиған спортлиқ кийим үлгисидә болғанда. Бехәтәрлик техникисивә спорт заллири билән очуқ мәйданларда қоюлидиған барлиқ тәләпләрни орунлайду, гигиена қаидилири билән спорт мәшиқлирини орунлиған вақитта әмгәкни қорғаш тәләплирини сақлайду.

• Билим алғучиниң саламәтлигидә нормидин чәтнәш болғиниға қаримастан, тәнни чиниқтуруш мәшиқлирини орунлашқа болған интаси жуқури.Тәнтәрбийә муәллими билим алғучиниң тениниң тәрәққий етишиниң хелә яхши болғанлиғини ениқлиған жағдайда. Мәктәпниң яки шәһәрниң спорт өмәклиридә мәшиқлиниду, спортлиқ разряди бар яки түрлүк дәриҗидики мусабиқиләрдә спортлиқ утуқларға қол йәткүзгән.

• Дәристә қозғилиш-һәрикәт қилиш қабилийити билән иқтидарлириниң тәрәққий етиши бойичә утуқларға қол йәткүзиду, чарәк яки йерим жиллиқ оқуш жәриянида адәмгәрчилик-күч-қувәтлирини тәрәққий әттүриду. Тәнтәрбийә пәни бойичә өзиниң йешиға мувапиқ келидиған нормативларни утуқлуқ тапшуриду.

• Муәллим бәргән нәзәрийәвий яки башқиму тапшурмиларни орунлайду, сағламлаштуруш чарилирини өзлүгидин орунлайду, мәктәптә уюштурулған мусабиқиләрдә қазилиққилишқа ярдәмлишиду, тән тәрбийәсиниң нәзәрийәвий вә әмәлий иқтидарлирини өзләштүргән.

Шәхсийалаһидиликлири.

Муәллим оқуғучиниң тәнтәрбийә дәрисидики йәткән утуқлирини баһалаш арқилиқ, униң шәхсий алаһидиликлирини әстин чиқармаслиғи керәк. Сәвәви балиниң бойидики шәхсий алаһидиликлириниң тән тәрбийәсидики әһмийити наһайити жуқури.

Етибарға алидиған шәхсий алаһидиликләрни икки чоң топқа бөлүшкә болиду: тән қурулушидики вә психикилиқ алаһидилиги.

Тән қурулуши – бу адәмниң өсүп-йетилишидики (узунлуғи, салмиғи), тәнниң қелиплишишидики (астеноидтлар, дигестиплиқ, торкаллиқ вә булҗуң гөш) алаһидиликләр.

Балиларниң дәрис вақтидики иш-һәрикәтлирини баһалиғанда, тән қурулушидики дигеситиплиқ (артуқ салмиғи бар) вә астеноидлиқ (аҗиз) балиларға алаһидә диққәт қилиш керәк. Бәзибир җағдайларда тән әзалириниң тәрәққий етиш алаһидиликлиригә, сүйәк-булҗуң гөш аппаратиға, шундақла норматив тапшурушқа тәсир қилидиған тән қурулушидики алаһидиликләргиму диққәт қилиши керәк.

Оқуғучиларниң оқуштики үлгиримини баһалиған вақитта, һәр шәхсниң психикилиқ алаһидиликлириму муһим. Әхбаратни қобул қилиш дәриҗиси начар вә ойлиниш қабилийитидә чәтнәш бар балиларниң бәргән тапшурмини ой хиялидин өткүзүшигә, уни орунлашқа вақит бериш керәк. Қозғилиш-һәрикәтни бирдин орунлалмайдиған балилар, көрситилгән мәшиқни бирдин дегәндәк орунлалмайду. Эмоциягә тез берилидиған, илдам қозғилидиған балиларға бир қелипта җағдай қелиплаштуруш керәк. Әгәр күч-қувити төвәнирәк балиларға қийин тапшурмини өзләштүрүп кетиши үчүн вақит берип, алдиримастин ярдәмлишиш охшаш һәрикәтлирини өзигә ишәш қилип орунлитиш керәк.

Балиларниң шәхсий алаһидиликлирини инавәткә алғанда, уларниң ар-номусиға нуқсан кәлтүрмәй, балиниң йәниму издинишигә, көнүкмиләрни орунлашқа болған қизиқишини ашуридиғандәк қилип баһа қоюш керәк.

Нәтиҗиләрниң өзгириш динамикиси.

Тәнтәрбийә пәни бойичә оқуштики утуқлирини баһалашниң әң яхши системиси – шәхсий көрсәткүчлириниң өзгириш динамикисини һесапқа елиш. Йәни, муәллимләрниң нурғуни дайим балиларниң нәтиҗилиридики илгирләшни баһалаш системисиға тайиниду. Балиниң тәйярлиқ дәриҗиси бешида төвән болуп, кейин у көрсәткүчләр жуқурулиған болса, яхши баһа қоюшқа болиду. Сәвәви, мундақ баһалаш балиниң техиму риваҗлинишиға, издинишигә тәсир қилиду вә әң асаси – униң тәнтәрбийә дәрисигә болған қизиқишини арттуриду.

Муәллимләр оқуғучиларниң «өз-өзлиригә тапшурма бериш» яки йәккә вәзипә жүкләп, өзини-өзи тәрбийиләш охшаш тәрбийәниң түригә тайиниду. Мәсилән, турникта тартилиштин синақ қобул қилған пәйттә (болупму оғул балилардин), бир рәтму тартилалмиған балиға «чарәкниң ахириғичә әң болмиғанда бир қетим тартилишиң керәк, шу чағда яхши баһа қоюлиду» дегән тапшурмини беришкә болиду.

Оқуғучиға «5» баһасини қоюшниң йәнә бир үлгиси: командиниң йеңишкә йетишигә қошқан үлүшлиригә қаримастин, команда оюнчилириниң барлиғиға «5» баһаси қоюлиду. Мәсилән, кәспий команда йеңишкә қол йәткүзүш үчүн барлиқ команда әң яхши оюнчиға пас бериду вә йеңишкә гол соққан оюнчи әмәс, туташ команда йетиду. Тәнтәрбийә дәрисидиму мошундақ баһалаш системисини қоллинишқа болиду. Әң асасий – тәйярлиқ дәриҗиси һәр түрлүк балиларниң қозғилишқа болған интилишилирини тохтатмаслиқ керәк.

Оқуғучиларға чидамлиқни керәк қилидиған циклни спорт түрлирини өзләштүрүш қийин вә муәллим бәлгүлигән арилиқни жүгрәп өткән балиларниң барлиғиға «5» қоюшқа болиду, әгәр пәллигә йетиш сизиғини дәсләпкиләрдин болуп кесип өткәнләргә йәнә бир интилдурғучи «5» қоюшқа болиду. Мана,

мошундақ балиларниң тән тәрбийәси билән шуғуллинишқа болған қизиқишлириға қоллаш көрситилиду.

Қозғилиш-һәрикәтлирини өзләштүрүш техникисини баһалаш усуллири.

Баһалаш усуллириниң асасийлириға монулар ятиду: назарәт қилиш, тапшурма бериш, көнүкмиләр вә көнүкмиләр жиғиндиси.

Очуқ назарәт қилишусули– оқуғучилар муәллимниң кимни вә немини баһалайдиғанлиғини билиду, йепиқ – муәллимниң бәлгүлүк бир қозғилиш-һәрикәтлирини назарәт қилидиғанлиғи бәлгүлүк.

Тапшурма бериш усули – муәллим ениқ бир мәшиқни яхши орунлайдиған оқуғучини ениқлап, қозғилиш-һәрикитини синип алдида үлгилик орунлишини сорайду.

Мәшиқни орунлаш усули– шәхсий қозғилиш-һәрикәтни өзләштүрүш иқтидарини ениқлашқа беғишланған.

Көнүкмиләр жиғиндиси усули – бәлгүлүк бир қозғилиш-һәрикәт техникиси билән қатар, оқуғучиниң билим дәриҗиси тәкшүрүлиду.

Аталған усулларни оқуғучилар топияки туташ синип оқуғучилириниң һәрикәтлирини баһалаш үчүн шәхсийвә топлаштуруп қоллинишқа болиду.

Мәхсус медицинилиқ топ оқуғучилирини баһалаш.

1)дәрисниң нәзәрийәвий тапшурмилирини (оюн қаидиси, бехәтәрлик техникиси в.б.) орунлаш;

2) дәрисниң қиздуруш бөлүмини тәйярлаш вә өткүзүш;

3) реферат тәйярлаш.

4) Билим бериш саһасидики тәкшүрүшниң кәң таралған бир түри – тест елиш. Тест – бу бирхил, қисқа вә аддийлиқ охшаш тәләплиригә мас келидиған стандартлиқ тапшурма. Униң арқилиқ оқуғучини баһалап, нәзәрийәвий материални өзләштүрүш дәриҗисини ениқлашқа болиду.

Һазирқи вақитта тәнтәрбийә дәрисидин бошитилған оқуғучиларни баһалаш нурғун учришиду, шуниң үчүн тестлиқ технологияни қоллиниш үнүмлүк.

Оқуғучилардин тәнтәрбийә дәрисидә тест алғанда, алдин-ала тәйярланған жавап қәғәзлири арқилиқ өткүзүшкә болиду. Бу усул болупму оқуғучини йәкүнлүк аттестацияләшкә тәйярлиған вақитта үнүмлүк болиду. Сәвәви, 9-синипқа арналған емтиһан материаллирида нәзәрийәвий материаллар нурғун тепилиду.

Тәнтәрбийә пәни бойичә оқуғучиларниң тәйярлиқлирини баһалаш критерийлири.

Тәнтәрбийә пәни бойичә баһалаш критерийлири *сапалиқ* вә *санлиқ* болуп иккигә бөлүниду.

Дәрис үлгириминиң сапалиқ критерийлири программа материаллирини өзләштүрүш дәриҗисини тәсвирләйду вә улар монулар: билими, қозғилиш-һәрикәт қилиш қабилийити билән иқтидарлири, билим бериш мәзмунининиң вәзипилири минимуми вә мәктәпниң билим бериш стандартиға киргүзүлгән сағламлаштуруш иш-һәрикәтлириниң усуллири.

Дәрис үлгириминиң санлиқ критерийлирини күч, илдамлиқ, қозғилиш-һәрикитиниң уйғун келиши, чидамлиқ, әвиршимлик охшаш тән

қабилийәлиридин қурулған тән хусусийәтлириниң өзгириши билән еniқлиниду вә улар әмәлгә ашурулидиған билим бериш программисиниң йөнилиши билән дәриҗисини еniқлайду.

Тәнтәрбийә муәллими тәнтәрбийә пәни бойичә балиларниң тәйярлиқ дәриҗилирини баһалашни әмәлгә ашуруш арқилиқ, өзини баһалашнила әмәс, балиниң интасини арттурушта, тәрбийилигүчи хизмитини атқуриду вә у баһалаш вақтида оқуғучиларниң ритм (дәл шу пәйттики әмәс, бәлгүлүк бир вақит ичидики тән хусусийәтлириниң өзгириш динамикисини) вә шәхсий (тән қурулуши, психикилиқ вә физиологиялик) алаһидиликлирини инавәткә елиш керәк. Шуниң билән биллә мүмкинчиликниң баричә меһрибан болуп, оқуғучиниң инсаний хисләтлиригә нухсан кәлтүрмәй, тәнтәрбийәсигә дегән қизиқишини арттуруш керәк.

Йәкүнлүк баһа оқуғучилар чарәк (жуқарқи синиплар үчүн – йерим жиллиқта) вә оқуш жили ичидә бөлүм мавзулирини өзләштүргәнлиги үчүн қоюлиду. Униңға оқуғучиниң оқуш материалини өзләштүргәнлиги үчүн алған баһалири ятиду: билими, қозғилиш-һәрикәт қилиш қабилийити вә иқтидарлири, тәнниң тәрәққиятидики өзгиришләр, сағламлаштуруш иш-чарилирини уюштурушни билиш қабилийити.

Оқуғучиларниң тән тәйярлиқлирини тәшкил қилидиған *асасий көрсәткүчлири бойичә үлгиримлирини баһалаш критерийлири*.

I. Билими

«Тәнтәрбийә» пәни бойичә билим дәриҗилирини баһалиған вақитта мону көрсәткүчләр инавәткә елиниду: чоңқурлуғи, толуқлуғи, еniқлиқлиғи, уларни еniқ бир жағдайларда вә тән мәшиқлирини орунлиған вақитта қоллинишни билиш иқтидари.

Билим дәриҗилирини еniқлаш мәхситидә төвәндикидәк усуллар қоллинилиду: сораш, сөһбәт (қатардин чиқармай), тест елиш.

«5» баһаси	«4» баһаси	«3» баһаси	«2» баһаси
Оқуғучи оқуш материалиниң мәзмунини толуқ чүшиниду; уни әмәлиятта қоллиниш арқилиқ мәнтиқий турғудин чүшәндүрүп берәләйду.	Оқуғучи оқуш материалиниң мәзмунини чүшиниду; уни әмәлиятта қоллиниш арқилиқ мәнтиқий турғудин чүшәндүрүп бериштә бираз хаталиқларға йол қойған.	Мәнтиқий бирхиллиқ йоқ, оқуш материалини толуқ чүшәнмәйду, әмәлиятта қоллиниш қабилийитидә еniқлиқ йоқ.	Программа материаллирини чүшәнмәйду вә билмәйду.

II. Қозғилиш-һәрикәтлиниш қабилийити билән иқтидарларни өзләштүрүш техникиси.

Қозғилиш-һәрикәтлиниш қабилийити билән иқтидарларни өзләштүрүш техникисини баһалаш үчүн мону усуллар қоллинилиду: тәкшүрүш, көрситиш үчүн қатардин чиқириш, мәшиқләрни орунлаш усули.

«5» баһаси	«4» баһаси	«3» баһаси	«2» баһаси
Қозғилиш-һәрикәтлиниш вә униң айрим бөлүмлирини хатасиз, йеник, әркин, дәл, ишәнч билән, чирайлиқ әвиршимлик, керәк һәрикәтләр билән орунланған; оқуғучи һәрикәт-қозғилишниң мәзмунини, униң атқуридиған хизмитини чүшиниду, униң қандақ орунлаш керәк екәнлигини чүшәндүрүшни вә керәк болған жағдайда көрситип берәләйду; башқа оқуғучи орунлиған хата һәрикәтни ениқлап, түзитиду; оқуш нормативини ишәнч билән орунлайду.	Қозғилиш-һәрикити вәуниң айрим бөлүмлирини бираз (1-2) хаталиқлар әвитиш арқилиқ орунлайду.	Қозғилиш-һәрикити вә униң айрим бөлүмлири асасән дурус орунланған, бирақ бир чоң яки бирнәччә ушшақ хаталиқларға йол қойған. Шуниң тәсиридин һәрикәт қолайсиз, сапаси төвән орунлиниду. Оқуғучи һәрикәтни стандарт бойичә орунлалмайду.	Қозғилиш-һәрикити вә униң айрим бөлүмлири тоғра орунланмиған, икки вә униңдинму көп хата яки бир чоң хаталиқ әвәтилгән.

III. Спортлиқ-сағламлаштуруш һәрикәтлирини әмәлгә ашурушни билиш иқтидари:

«5» баһаси	«4» баһаси	«3» баһаси	«2» баһаси
Оқуғучи билиду: - өзлүгидин дәрис өтидиған орунни тәйярлайду; - дәрискә керәк қурал-жабдуқларни таллашни вә уларни қоллинишни билиду; -һәрикәтниң орунлиниш жәриянини назарәт қилиду вә хуласиләш арқилиқ баһалашни билиду.	Оқуғучи: - дәрис өтидиған орунни башқа бириниң ярдәм бериши арқилиқ тәйярлайду; - қурал-жабдуқларни таллап елишта бираз хаталиқлар әвәтиду; - һәрикәтниң орунлиниш жәриянини назарәт қилиду вә хуласиләш арқилиқ баһалашни билиду .	Өз алдиға орунлайдиған һәрикәтләрниң йеримидин нурғунини муәллимниң ярдими билән орунлайду яки аталған пунктларниң бири орунланмиған.	Оқуғучи өзлүгидин һечбир пунктни орунлалмиса қоюлиду.

IV. Оқуғучиларниң тән тәйярлиқлириниң дәрижиси:

«5» баһаси	«4» баһаси	«3» баһаси	«2» баһаси
Дәсләпки көрсәткүч мәмликәтлик программа тәләплири билән тән тәрбийәси бойичә оқутуш мәзмуниниң миннәтлик минимуми тәләплиригә мас келидиған тәнтәрбийә программисида қараштурулған жуқури тәйярлиқ дәриҗисигә, оқуғучиниң бәлгүлүк бир вақит арилиғидики тән тәйярлиғиниң жуқури қарап өсүш дәриҗисигә мас келиду.	Дәсләпки көрсәткүч оқуғучиниң оттура дәриҗидики тәйярлиғиға вә йетәрлик дәриҗидики өсүмигә мас келиду.	Дәсләпки көрсәткүч оқуғучиниң төвән дәриҗидики тәйярлиғиға вә өсүмигә мас келиду.	Оқуғучи мәмликәтлик стандар тәләплирини орунлимайду, тән тәйярлиғида өсүм байқалмайду.

(Оқуғучиларниң тәйярлиқ дәриҗилирини баһалиған вақитта, уларниң нәтиҗилириниң өсүш дәриҗиси бесим болуп келиду. Тән тәйярлиғини арттуруш үчүн тәвсийә қилинған тапшурма һәрбир оқуғучи үчүн бәлгүлүк бир қийинчилиқ туғдуриду, шундақ болсиму орунлашқа мүмкинчилик бериш керәк. Аталған өзгиришләргә қол йәткүзүш, муәллимгә жуқури баһа қоюшқа асас болуп санилиду).

Дәрис үлгиримини умумий баһалаш программа түрлиридин қурулиду: оқуғучиниң гимнастика, баскетбол, волейбол, йеник атлетикидин алған баһалирини вә нәтиҗилик мәшиқләрни орунлаштин алған баһалирини қошуш арқилиқ чиқирилиду.

Оқуш жил ичидики дәрис үлгиримии баһалаш программа бөлүмлири бойичә алған баһалирини инавәткә елиш арқилиқ, оқуш чарәклиридә алған баһалар асасида әмәлгә ашурулиду. Шуниң билән биллә, бу йәрдә өзиниң шәхсий қозғилиш-һәрикити, тәнни чиниқтуруш-сағламлаштуруш хизмитини әмәлгә ашурушта қабилийити билән иқтидари үчүн баһа бесим мәнаға егә.

«Тәнтәрбийә» пәни бойичә *баһалаш* системисини өзгәртишни түрлүк кәсип егилири тәһлил қилмақта вә униң түрлүк нусхилири бар: 10-12 баллиқ система киргүзүштин тамамән баһа қоймаслиқ системисиғичә.

Балилар билән иш елип барған вақитта, уларни өз алдиға йетилиш охшаш хисләтлирини қелиплаштуруш керәк, шундақла қабилийәтлири билән иқтидарлирини *шәхсий баһалаш* усулиниму қоллинишқа болиду.

Тәнтәрбийә дәрисидә оқуғучиларниң өзләштүргән билим асаслирини баһалаш («орунлайду»-«орунлалмайду») башқа пәнләр билән селиштурғанда («билиду» – «билмәйду») йеник болғанлиқтин, дәрис вақтида үгитилидиған көплигән қозғилиш-һәрикәтлири қабилийәтлири билән иқтидарлирини баһалашниң асасий критерийи болуп санилиду.

Һазирқи вақитта һәрикәт-қозғилиш қабилийити билән иқтидарлирини баһалаш үчүн көплигән баһалаш кәштилири қоллинилмақта. Әлвәттә, уни синайдиған тәнтәрбийә муәллимлириму көп, ата-аналарға болса, тамамән чүшиниксиз десиму болиду.

Оқуғучилар оқуш нормативлири яки баһалаш кәштилири (өлчәш материаллири) қозғилиш-һәрикәт қабилийәтлириниң тәрәққий етишигә қоюлидиған тәләпләрни жил бойикүчи йәткичә орунлап жүриду. Жил ахирида 9 вә 11-синип оқуғучиси «Тәнтәрбийә» пәни бойичә дәрис вақтида үгәнгән қабилийәтлири билән иқтидарлирини мәмликәтлик билим бериш стандартлириға мувапиқ тәләплирини көрситиши керәк. Муәллим болса, бу тәләпләрниң орунлишиға жавапкәр болуп санилиду.

Биринчидин, оқуғучиниң һөжҗәттики йеши биологиялик йеши билән мас кәлмисә. Шуниң тәсиридин оқуғучи өз ишиға жавапкәрчилик билән қарап, қозғилиш-һәрикәт охшаш мәшиқлирини бар интаси билән орунлисиму, оқуш программисида көрситилгән нормативларни өз дәриҗисидә орунлалмайду.

Иккинчидин, мәктәпкичә болған тән тәйярлиғиниң начар болуп, артуқ салмақ болған жағдайда.

Үчинчидин, балиниң әсәб-психикилиқ жәриянидики чәтнәшләр: ажиз, тән паалийити билән ишләш қабилийитиниң тез өзгириши, уялчақлиқ, өз мүмкинчиликлирини баһалашни билмәслиги.

Һәрбир оқуғучини һәқиқий баһалаш үчүн «Бурун қол йәткүзгән утуқлириниң өсүмини һесапқа елиш» усулини қоллинишқа болиду. Бу қолланма цифрлиқ (санлиқ) көрсәткүчләрни (нормативлар) баһалашқа мүмкинчилик беридиған мәшиқләргә қоллинишқа қолайлиқ. Униң үчүн бала дәрис вақтида үгәткән мәшиқни үч қетим тәкрарлап орунлайду вә керәклик баһасини алиду. Балиниң көрсәткән нәтиҗиси шу вақиттики униң шәхсий утуғи болуп санилиду вә «5» дегән баһа алиду. Униң көрсәткән нәтиҗисини шәртлик түрдә«асас» дәп аташқа болидувәу «асас» жилиға икки рәт (оқуш жилиниң бешида вәахирида) тәкшүрүлиду һәм керәклик баһаси қоюлиду.

7. Вақит өтүп «асас» яхшиланған болса, оқуғучиға «5» дегән баһа қоюлиду;

8. «асас» өзгәрмисә«4»баһа қоюлиду;

9. Көрсәткүч төвәнлигән жағдайда «3» баһа қоюлиду. Мошу йәрдә ейтип өтидиған бир нәрсә, үч жағдайдиму оқуғучиға тоғра баһа қоюлиду.

1 вә 2- синиплар билән өткүзүлидиған тәнтәрбийә дәрислиридә асасий қозғилиш-һәрикәт сапалирини (һәрикәт-қозғилишиниң уйғун келиши, илдамлиқ, әвиршимлик, төзүмчанлиқ, күчлүк, илдамлиқ-күч) қелиплаштуруш керәк. Қозғилиш-һәрикәтлирини көплигән мәшиқләр арқилиқ риважландурушқа болиду. Мәсилән, илдамлиқ-күч сапасини тәрәққий әттүрүш үчүн бир орундин узунлуққа вә егизликкә сәкрәш, кичик помзәкни (150 гр), теннис помзигини, гранат (300, 500, 700 гр), №№1, 2, 3, 4, 5 медболни ташлашқа болиду.

Мәшиқләрниң қелиплишиш дәриҗисини баһалаш үчүн түрлүк оқуш нормативлири қоллинилиду.

Санлиқ нәтиҗиләргә қаримастин, мәшиқләр билән тапшурмиларни бар қизиқиши билән орунлиған 2-синип оқуғучилириниң утуқлирини «5» дәп баһалиған дурус. Қошумчә баһалинидиған мәшиқләргә «5» вә «4» дегән баһа қоюп яки тамамән баһа қоймай, балини мәшиқни дурус орунлашқа қизиқтурған дурус. Шуниңдин кейин, оқуғучи билән сөһбәтлишип, нәтиҗини яхшилитиш

йоллирини издәшкә болиду: өй тапшурмисини бериш, спорт секциялиригә йезилишини чүшәндүрүп, қошумчә тапшурмилар бериш.

Һәрбир оқуғучи тоғрилиқ елинған санлиқ мәлуматларни топлап йәни бир системиға кәлтүриду:

3-4-синипларда нәтиҗиләрниң өсүшини һесапқа елиш усули қоллинилиду. Шуниң билән биллә нәтиҗиләр үч баллиқ шкала бойичә баһалиниду («5», «4», «3»). Бу яш арилиғида нәтиҗиләрни яхшилитишқа дегән интилиш жуқури. Шуниң үчүн, балилар өз нәтиҗилирини яхшилитиш үчүн қозғилиш-һәрикәт қилиш қабилийәтлирини дәристин кейинму яхшилитишқа көп көңүл бөлиду. Нәтиҗисидә көрсәткүчлири яхшилинип, керәклик алидиған баһалириму жуқури болиду.

Униңдин кейинки синиплардиму аталған баһалаш системиси қоллинилиду. 5-6-синипларда *өсүм системиси* нәтиҗилик хизмәт етидудә, балиларниң яш өзгичилигигә, дәрискә болған издинишлириниң өзгиришигә бағлиқ 7-9-синипларда нәтижилиги төвәнләшкә башлайду.

Яш өсмүрләрдә болидиған өтүш дәвридин кейин, аталған система қайтидин нәтиҗилик болуп санилиду. Сәвәви10-11-синип оқуғучилириниң билим елишқа болған интилишилири артиду. Бу яш арилиғида балиларниң организми йетилгән, баһалаш системисиға қоюлидиған тәләпләрни билиду вә муәллим билән оқуғучиниң бириккән һәрикәтлири қозғилиш техникиси билән тактикисини йетилдүрүшкә йөнәлдүрүлгән. Балиларниң шәхсий нәтиҗилири карточкиларға киргүзүлиду вә уларниң өз утуқлирини баһалишиға, арттуришиға мүмкинчиликлири болиду.

Әлвәттә, баһалашниң мундақ системисиниң бәзибир көрүнүшлири билим беришниң мәмликәтлик сандартиға мас кәлмәй қелишиму мүмкин, бирақ балиниң психикисини бузмастин, йетилгән вә ажиз, қабилийәтлик вә қабилийити начар, психикилиқ җәһәттин өзини тутушни билиду вә өзини тутушни билмигән балиниң мүмкинчиликлирини тәңләштүриду. Шуниң билән биллә, оқуғучиниң өз алдиға шуғуллинишиға мүмкинчилик берип, ижадий издинишигә тәлпүндүриду.

Тән мәшиқлири билән шуғуллиниш нәтиҗисидә балиниң пәнни нәзәрийәвий турғудин тәтқиқ қилишиға болған қизиқиши артиду. Шуниң арқилиқ баһалашниң йәнә бир қири – тән тәрбийәси саһаси бойичә нәзәрийәвий билим дәриҗисини баһалаш әмәлгә ашурулиду.

Тәнни чиниқтуруш пәни бойичә билим даирисини кәңәйтиш арқилиқ, оқуғучиниң өз тәң-тушлири билән тез тил тепип, топлишип һәрикәт қилиш вә сағламлаштуруш иш-чарилирини әмәлгә ашуруш қабилийитини арттурушқа болиду.

Шуниң билән, «Тәнтәрбийә» пәнигә болған қизиқишини арттуруштики мошундақ аддий интилишлар балиниң спорт билән шуғуллинишиға, сағлам һаят кәчүрүшкә болған издинишини қоллайду вә төвәндикидәк хуласә чиқиришқа мүмкинчилик бериду:

1. Өсүм нәтиҗилирини һесапқа елиш усулини қоллиниш арқилиқ оқуғучиларниң қабилийәтлири билән иқтидарлирини шәхсий баһалаш, уларниң ижадий издиниши арқилиқ алға қарап, интилишиға мүмкинчилик бериду.

2. Аталған усул балиға психологиялик турғудин қисим көрситишкә мүмкинчилик бәрмәйду.

3. Усул оқуғучиниң тәнтәрбийә пәнигә болған турақлиқ қизиқишини арттуриду.

5 «Өзини-өзи тонуш» оқуш пәни бойичә синақ қоюш тәләплири

«Өзини-өзи тонуш» пәниниң мәзмуни адәмзатниң мәнивий-адәмгәрчилик мәдәнийити, адәм вә қоршиған дуния тоғрилиқ мәлуматларниң кәң даирисини тәминләйду, оқуғучиларниң ички издинишини жанландуриду, чоңқур ойлаш, һаят тоғрилиқ муһим мәсилилириниң мәнасини ажритиш вә интуитивлиқ түрдә чүшинишни билиш қабилийитини риважландуриду. Мошуниң барлиғи оқуш материалини қураштурушта өз ара бағлинишини сақлашқа тәсир қилиду.

Башланғуч мәктәпниң 1-4-синиплири үчүн пәнниң асасий базилиқ мәзмуни оқуғучиларниң яш алаһидиликлирини инавәткә елип, кейинки бөлүмләрдин туриду:

«Әсирләр даналиғи» бөлүми оқуғучиларни «Өзини-өзи тонуш» пәни билән дуния хәлиқлириниң даналиғи арқилиқ тонуштуриду. Бу йәрдә балилар һаяттики адәмгәрчилик асаслирини чөчәкләр, дана сөзләр, һекайиләр, адәмзатниң мәнивий мирасиниң дана сөзлири арқилиқ чүшинишкә башлайду. Улар мәңгүлүк қәдрийәтләрни чүшиниш арқилиқ мәктәп коллективида бирликтә, инақ өмүр сүрүшкә, бир-бири билән мунасивәт қилишқа, мәктәп интизамини сақлашқа, өзидин кичикләргә ярдәмлишип, чоңларни һөрмәтләшкә үгиниду.

2. «Инақ аилә» бөлүмидә пәқәт аилидила әмәс, синипта вә мәктәптиму (өзини вә өзгини тиңшаш, чүшиниш, дурус баһа бериш, мунасивәт қилиш, ярдәмлишиш, өз ара һәрикәтлиниш) салаһийәтлик қабилийәтлири вә иқтидарини тәрәққий әттүрүшкә; тәңтушлири билән тәң һоқуқлуқ, меһрибан өз ара мунасивәт қилишини билишкә; өзини яхши жағдайларда тутушни билиши, өз сезимлирини билдүрүшкә вә өзгиләрниң сезимлирини чүшинишкә; шәхсләр ара жаң-жалларни бесиш қабилийәтлирини өзләштүрүшкә; иҗтимаий паалийәтчанлиқни риважландурушқа алаһидә диққәт қилинған.

3. «Адәм болимән десиңиз» бөлүмидә балиларниң яш алаһидилигиниң тәрәққий етишидә психологиялик өзгичиликлири: яш өсмүрләрниң мижәз-хулқи, тәсирчанлиғи, сезимлириниң күчлүк тәрәққий етиши, умумий эмоциялик тонуслири (һаятқа болған хуштарлиғи, сәргәклиги), әркин хисләтлири нәзәрдә тутулған.

4. «Қандақ әҗайип дуния!» бөлүми башланғуч синип оқуғучилириниң қоршиған әтрап билән адәмгәрчилик мунасивәт тәжрибисини қелиплаштурушқа йөнәлдүрүлгән. Тәбиәткә ғәмхор болушқа тәрбийиләш вә балиларниң саламәтлигини яхшилитиш мәхситидә экологиялик иҗадийәтлик охшаш хизмәтни уюштуруши керәк.

а. -синип оқуғучилириға «Өзини-өзи тонуш» пәни бойичә синақ қоюш тәләплири:

– умуминсаний қәдрийәтләр тоғрилиқ аддий чүшәнчиләргә егә;

– программа көләмидә ениқланған Қазақстанниң вә башқиму хәлиқләрниң мәнивий мирасини билиду;

17. дәристә, мәктәптә, җәмийәтлик орунларда интизамни сақлайду;

18. мәктәп оқуғучисиниң һоқуқлири билән вәзипилирини билиду вә чүшиниду, оқуғучи вәзиписини (керәклик мәктәп қураллириниң, орунланған өй тапшурмилириниң, синип ишиниң болуши) орунлайду;

19. адәмләргә, тәбиәткә, җәмийәтлик мүлүккә сәрәмҗанлиқ вә аңлиқ түридә қарайду;

20. саламәтликни сақлашқа беғишланған тоғра ойлириниң мәнасини чүшиниду, сағлам һаят кәчүрүш тәризиниң аддий қаидилирини билиду вә қоллиналайду;

21. яхши миҗәз көрситиш қаидилирини билиду вә чүшиниду, һәр түрлүк шараитларда өз билимини аңлиқ түрдә пайдилиниду;

22. иҗадийәтлик хизмәт көрситиш арқилиқ өз ойлири билән тәсиратлирини йәткүзәләйду;

– даналиқ; һәқиқий билим; мәктәп аилиси; меһрибанлиқ; һәрикәтлириниң гөзәллиги, адиллиқ; һәқиқәтчи; үлгилик аилә чүшәнчилириниң мәнаси билән мәзмунини чүшиниду;

– яхши ойлар билән һәрикәтләрниң муһимлиғини чүшиниду;

– башқа адәмләр билән инақлиқта һаят кәчүрүш, синипдашлири вә достлири билән өз ара йеқиндин мунасивәт қилишниң муһимлиғини чүшиниду;

– иҗадийәтлик хизмәт арқилиқ ойлири билән алған тәсиратлирини йәткүзүшни билиду;

– туғулған өлкисиниң тәбиитини диққәт билән сақлашниң муһимлиғини чүшиниду.

5-9-синиплардики «Өзин-өзи тонуш» базилиқ мәзмуни төрт бөлүмни өз ичигә алиду: «Тонуп-билиш хошаллиғи», «Адәм болимән десиңиз ...», «Адәм вә дуния», «Инсанийәтниң мәнивий тәҗрибиси»

1. «Тонуп-билиш хошаллиғи» бөлүмини оқуғанда оқуғучилар «Адәмниң ички дунияси», «Адәмгәрчилик таллаш» чүшәнчилирини чүшиниду, өзини-өзи тонуш әсли нусхилири билән тонушиду, өмүрлүк мәхсәтләрни, өзиниң мәхсити ретидә адәмләргә хизмәт қилишниң муһимлиғини чүшинишкә үгиниду.

2.«Адәм болимән десиңиз **...»** бөлүми оқуғучиларға миҗәз-хулқини, әмгәкчанлиқни, интизамлиқни, ғәмхор болушни, өз иш-һәрикитигә җавап бериш қабилийитини, ой, сөз вә иш бирлигини сақлаш охшаш хусусийәтлирини тәрбийиләшниң муһимлиғини чүшинишкә ярдәмлишиду.

3. «*Адәм вә дуния*» бөлүми оқуғучиларни миҗәзи яхши хусусийәтлириниң һәқиқий инсаний көрүнүшләр дунияси билән тонуштуриду.

4. «*Инсанийәтниң мәнивий тәҗрибиси*» бөлүми қоршиған әтрапниң гөзәллигини, барлиқ хәлиқләрниң мәдәний мирасиниң қиммитини, униңға селинған һәқиқәт, яхшилиқ, муһәббәт, адиллиқ ғайилирини көрүшкә вә чүшинишкә ярдәмлишиду.

5-9-синип оқуғучилириға «Өзини-өзи тонуш» пәни бойичә синақ қоюш тәләплири:

– умуминсанийәтлик қәдрийәтләрниң муһимлиғини чүшиниду вә уларни һаятта пайдилинишқа тиришиду;

– адәм тәлпүнүши; тонуп-билиши; адәм болуш; адәмниң мижәзи; һәқиқәтчи болуш, әмгәкчанлиқ; ички гөзәллик охшаш чүшәнчиләрниң мәнаси билән мәзмунини чүшиниду;

– чоңқур ой ойлайду вә һәқиқәт билән ялғанни, мәңгүлүк билән вақитлиқчә охшаш чүшәнчиләрни ажритишни билиду;

– бош вақтини үнүмлүк пайдилинишниң керәклигини чүшиниду;

– өз алдиға билим елишқа вә иҗадийәтлик билән шуғуллинишқа қизиқиду; өзини-өзи көрситишкә интилиду;

– башқа адәмләрниң ар-номусиға тәгәстин, өз көзқаришини қорғашни билиду;

– башқа адәмләргә меһрибанлиқ билән ғәмхорлуқ көрситиш арқилиқ уларға ениқ бир ярдәм көрситишкә интилиду;

– иҗадийәтлик көрситиш арқилиқ өз ойлири билән тәсиратлирини йәткүзәләйду;

– «Яхшилиқ өзәмдин башлиниду» узақ муддәтлик лайиһисини әмәлгә ашурушқа паалийәтчанлиқ көрситиду;

– өз алдиға билим елишқа вә өзини-өзи тәрбийиләшкә, өз алдиға иҗадийәтликкә болған қизиқишини көрситиду;

– өз қабилийәтлири билән мүмкинчиликлирини баричә әмәлгә ашурушқа интилиду;

– һәр түрлүк җағдайларда өзини тәләпкә лайиқ вә җавапкәрчилик билән тутушни билиду;

– өзиниң эмоциялик кәйпиятини башқуралайду, әкси эмоциялири билән тиләк-хаһишлирини билдүриду;

– шәхсий вә җавакәрчилик билән бир йешимгә келиду вә қарар қобул қилишни билиду вә уларни асаслайду;

– башқа адәмләрниң қәдир-қиммитини камситмастин, өзиниң принциплирини, тутқан йоли билән униңға болған ишәнчисини қорғашни билиду;

– «Тәбиәт – баһа йәтмәс соға» лайиһисини тәйярлашқа паалийәтчанлиқ билән қатнишиду;

– умуминсанийәтлик, этномәдәний вә миллий қәдрийәтләрниң өз ара бағлинишини чүшиниду;

– өзмүмкинчиликлирини тонуп-билишкә тиришиду;

– өзойлириға, сөзлиригә вә иш-һәрикитигә болған җавапкәрчилигини сезиду;

– һаяттики әҗайипларни, тәкәббурлуқни, қайғуни вә күлкилик сезимларни ажриталайду вә униңға болған өз көзқаришини билдүрәләйду;

– җинсий тәриплимисигә бағлинишлиқ аилидики, коллективтики вә җәмийәттики өзиниң ролини чүшиниду;

– аилидә, коллективта вә җәмийәттә җинислиқ мунасивәткә бағлинишилиқ

өзиниң ролини чүшиниду;

– өз һаяти билән саламәтлигиниң баһасини чүшиниду, сағлам һаят кәчүрүш тәризи тоғрилиқ билимини тәжрибидә пайдилиниду, зиянлиқ адәтләрдин баш тартишқа тиришиду;

– һаяттики өз ара ярдәм беришниң мәнасини чүшиниду;

– инсанийәт мижәзини чүшинишкә тиришиду, қазақ вә башқиму тилларға, қазақниң миллий әнъәнилири билән башқа милләт вәкиллириниң әнъәнилиригә һөрмәт көрситиду.

«Өзини-өзи тонуш» пәниниң 10-11-синиплардики базилиқ мәзмуни төрт асасий бөлүмни өз ичигә алиду: «Тонуп-билиш йолида», «Шәхсниң қелиплишиши», «Ж**ә**мийәттики һаят», «Инсанийәт дунияси».

1. «Тонуп-билиш йолида» намлиқ биринчи бөлүмниң мавзулири оқуғучиларниң умуминсанийәтлик қәдрийәтләрниң алаһидилигини аңлиқ түрдә сезиш арқилиқ униң өзгичилигини чүшиниш мәхситини көзләйду. Бу йәрдә адәмниң өзи билән-өзи вә қоршиған әтрап билән уйғунлуқ билән мунасивәт орнитиш, өзиниң эмоциялик кәйпиятини башқуруш қабилийити, шәхсни йетилдүрүш йоллири, ғайини издәш, мижәз-хулқини тәрбийиләш, жавапкәрчилик, номус билән аброй охшаш хусусийәтлирини тәрәққий әттүрүш муһимлиғи тоғрилиқ сөз қозғилиду.

2. «*Шәхсниң қелиплишиши*» бөлүмидә оқуғучиларниң дуниятонушини уларниң қоршиған әтрапқа ашиқ болушни билиши, дунияни тонуши, чүшиниш вә дунияда жуқури адәмгәрчилик йол билән мунасивәт қилиш қабилийәтлирини тәрәққий әттүрүш арқилиқ кәңәйтиш көздә тутулған.

3. «*Жәмийәттики һаят*» намлиқ үчинчи бөлүмниң мавзулуқ режиси оқуғучиларниң яхшилиқни ойлаш иқтидарлири билән адәмләр арисидики мунасивәт қилиш жәриянида пәйда болидиған этикилиқ һаятий қаршилиқларға аңлиқ түрдә, жиддийлиқ билән қараш иқтидарлирини риважландурушқа йөнәлдүрүлгән. Жуқарқи синип оқуғучилириниң бойиға йәткән дәвригә қәдәм басқан вә өз йеқинлири билән синипдашлириниңла әмәс, шуниң билән биллә келәчәк курсдашлири билән иштики шерикдашлириниң арисидиму үлгә көрситиштә жавапкәрчиликниң чекини сезидиған адәм турғусидин аилидики, коллективтики вә жәмийәттики роли тоғрилиқ өз көзқаришини рәтлишигә тоғра келиду.

4. «*Инсанийәт дунияси»* намлиқ төртинчи бөлүмидә оқуғучиларниң инсанийәтниң мәдәний мирасиға болған яхши мунасивәтләрни риважландурушқа, өзлириниң инсаний мижәзи арқилиқ һәқиқәткә йетишниң өз йолини чүшинишкә дәсләпки шәртләр ясалған. Аталған бөлүмниң мәзмуни билән оқутуш усуллири муһим болған инсаний һәқиқәтни оқуғучиларниң умуминсанийәтлик қәдрийәтлири тоғрилиқ мәлуматларни, инсанийәтниң тарихи, мәдәний вә мәнивий йолини чүшинишини, адәмниң бүгүнки вә келәчәктики арзу-арманлирини чоңқурирақ чүшинип, хуласиләп, бир системиға селиш арқилиқ нәтижиләшни көздә тутиду.

10-11-синип оқуғучилириға «Өзини-өзи тонуш» пәни бойичә синақ қоюш тәләплири:

– умуминсанийәтлик қәдрийәтләрниң мәңгүлүк мәнивий мәнасини билиду вә чоңқур чүшиниду;

– «һәқиқий муһәббәт», «муһәббәт энергияси», «мәнивий мүкәммәллик», «жуқарқи аң-сезим», «әқил-ой билән эмоцияни назарәт қилиш», «мәнивий қәдир-қиммәт», «һазирқи пәйтниң күчи» чүшәнчилириниң мәнаси билән мәзмунини чүшиниду»;

– илмий, ихтисадий, ишләп-чиқириш вә башқиму кәспий хизмәтниң этикилиқ аспектилирини билиду вә тәһлил қилишни билиду;

– аилидики йеқимлиқ мунасивәтниң муһимлиғини, аилә қуруш жавапкәрчилигини чүшиниду;

– интуитивлиқ ойлаш, ички авазға қулақ селиш иқтидарлири бар;

– әқил-ой билән эмоцияни назарәт қилиш қабилийити бар;

– коллективта, аилидә тоғра мунасивәт қилиш иқтидариға егә;

– башқа милләт билән конфессия вәкиллиригә һөрмәт билән иззәт көрситиду;

– муһәббәт энергияси арқилиқ чирмишип кәткән йоллардин чиқалайду;

–«мошу йәрдә вә һазир» болалайдиған иқтидарларға егә;

–«Һәқиқий йолбашчиниң қелиплишиши» лайиһисини әмәлгә ашурушта һәқиқий йолбашчиға хас хусусийәтләрни көрситиду.

6 «Тиҗарәтчилик вә бизнес асаслири» оқуш пәни бойичә синақ қоюшқа арналған тәләпләр:

1. «Ихтисадий көрүнүш ретидики тиҗарәтчилик».

Оқуғучилар:

1) «йәккә тиҗарәтчи», «бизнесмен», «һаҗәтлик», чүшиниклирини чүшиниду.

2) Тиҗарәтчиләрниң пәнини, мәхсәтлири билән вәзипилирини чүшиниду.

3) Қазақстан Жумһурийитидики тижарәтчилириниң тарихини тәһлил қилишни билиду.

4) Ихтисаттики тиҗарәтчиликниң мәнасини чүшиниду.

5)Микроихтисат билән макроихтисат арисидики алаһидиликләрни чүшиниду.

6) Тиҗарәтчиликни йәккә мотивация билән өзини-өзи әмәлгә ашуруш формиси ретидә қараштуриду.

7) Тиҗарәтчи билими ретидә идеяниң қелиплаштуруш әһмийитини баһалайду.

8) Бизнес-идеяни қелиплаштуруш қуралини пайдилиниду.

9) Мүлүк билән хизмәт көрситишкә һаҗәтлик мәнбәләр билән факторларни билиду.

10) Мүлүк билән хизмәт көрситишкә һаҗәтлик мәнбәләр билән факторлар арисидики алаһидиликләрни чүшиниду.

11) Тапшурма билән тәклипниң тәләплирини чүшиниду.

12) Тапшурма билән тәклипкә тәсир қилидиған факторларни билиду.

13) Базарда тәңлик қелиплаштуриду, артуқчилиқ билән йетишмәсликни билиду.

14) Асасий факторларниң өзгиришигә базарниң йөнилиш жәрияни ретидә тапшурма билән тәклипниң бағлинишини чүшиниду.

2. «Заманавий әһваллардики тиҗарәтчилик».

Оқуғучилар:

18) Ихтисадий көрүнүш ретидә тиҗарәтчиликни таллайду;

19) Заманивий әһвалларда тиҗарәтчиләрниң риважлиниш факторлирини билиду;

20) Тиҗарәтчилик хизмәт түрлирини ажритишни билиду;

21) Дөләт ихтисадидики, шуниң ичидә Қазақстандики кичик вә оттура бизнесниң ролини чүшиниду;

22) Тижарәтчиликни уюштуруш-һоқуқлуқ формилирини ажритишни билиду.

23) Стартап чүшинигини сурәтләйду;

24) Стартап билән иш ишләп турған бизнесниң алаһидилигини билиду;

25) Қазақстанда тиҗарәтчиликниң риважлиншидики географиялик-өлкилик алаһидиликлирини чүшиниду;

26) Қазақстандики тиҗарәтчиликниң заманавий тенденциялирини тонуп билиду;

27) Тиҗарәтчиликниң трендлириниң келәчәк басқучлиридики тәхминини таллайду

28) Баһа бойичә вә баһалиқ әмәс, йетилгән вә йетилмигән риқабәтчилик мисаллирини тәрипләйду;

29) Риқабәтчиликниң стратегияси билән риқабәтчилиқ түрлирини тәрипләйду;

30) Баһа бойичә вә баһалиқ әмәс риқабәтчиликни пайдилинишниң әһмийитини баһалашни ясайду;

31) Ихтисадий категория ретидә баһа хизмити билән мәнини чүшәндүриду;

32) Баһани қелиплаштурушниң тәркивини тәрипләйду;

33) Баһа сәяситиниң мәнасини чүшәндүриду;

34) Баһа стратегиялирини ажритиду.

3.«Һәрикәттики маркетинг».

Оқуғучилар:

18) Маркетинг вә униң хизмитини чүшәндүриду;

19) Мәһсулат билән ишләп чиқириш орниниң маркетинглик стратегиясини ажритиду;

20) 4P, 4C, маркетинг-микс тәркивини чүшиниду;

21) 4P, 4C, пайдилиниш форматини ажритиду;

22) Кабинетлиқ вә далалиқ тәтқиқатларниң алаһидиликлирини билиду;

23) Кабинетлиқ вә далалиқ тәтқит методикисини пайдилиниду;

24) SWOT тәһлил қилишниң тайинлинишини чүшиниду;

25) Тәтқит қилинидиған мәһсулатниң күчлүк вә ажиз тәрәплирини баһалаш вақитида SWOT-тәтқит қилишни тәжрибидә пайдилиниду;

26) Пайдиланғучиларниң сегментлашниң мәнаси билән принциплирини чүшиниду;

27) Бәлгүлүк бир мәхсәттә аудиторияләрниң һаҗәтликлирини еniқлайду;

28) Бренднiң асасини қурғучиларни билиду;

29) Бренднiң мәнасини вә ижадий тәрипини ажритишни билиду;

30) Бренднiң платформисини баянлаш үчүн иқтидарлиқни пайдилиниду;

31) ATL, BTL маркетинглиқ коммуникацияләр комплексини ажритиду;

32) ATL, BTL арқилиқ ахирқи пайдиланғучиғичә тәтқит қилинидиған мәһсулатни/хизмәт көрситидиған қәдрийәтлирини йәткүзүш режисини тәвсийә қилиду;

33) Санлиқ маркетингниң мәнасини чүшиниду;

34) Санлиқ маркетинг арқилиқ ахирқи пайдиланғуғичә тәтқит қилинидиған мәһсулатни/хизмәт көрситишниң қәдрийәтлирини йәткүзүш режисини тәвсийә қилиду;

4. «Ойлаш дизайни».

Оқуғучилар:

21) Ойлаш дизайнининиң мәнасини чүшиниду;

22) Ойлаш-дизайнини қәйәрдә пайдилиншқа болидиғанлиғини чүшиниду;

23) Ойлаш-дизайни усуллирини бизнес-идеяләрни издәш билән бизнес-жәриянларни уюштурушниң әнъәнивий усуллири билән селиштуруштики артуқчилиқларни селиштуриду;

24) Лайиһигә утур яки яндаш тәсир қилидиған пайдиланғучилар топини еniқлашни билиду;

25) Эмпатия принциплирини чүшиниду вә тәжрибидә пайдилинишни билиду;

26) Сөһбәт қилишни униңдики соалларни дурус орунлаштурушни билиду;

27) Мәсилини дурус еniқлап вә баянлашни билиду;

28) Сөһбәттин елинған әң әһмийәтлик пикирләрни еniқлайду;

29) Әхбаратниң әһмийәтлик йәрлирини бөлиду вә уларни пайдилиниш үчүн үнүмлүк рәтләшни билиду;

30) Сөһбәт вақитида елинған әхбаратни топлайду.

1) Брейнсторминг принциплири билән һаҗәтлигини чүшәндүриду;

2) Брейнстормингни жүргүзүш қаидилири билән уларни сақлаш, орунлашни билиду;

3) Брейнсторминг басқучлирини билиду вә басқучлирини сақлап, ейтилған идеяләрни топлап вә уларниң ичидин әң яхшисини таллайду.

4) Прототип ясашни чүшиниду вә принципларни чүшиниду;

5) Прототип ясашниң асасий усуллири билиду вә пайдилиншини үгиниду;

6) Адәмгә йөнәлгән дизайн үчүн тестлашниң әһмийитини чүшиниду;

7) Қарар қобул қилиш вақитида әкси мунасивәтниң әһмийитини вә эмпатияни чоңқур риважландуруш мүмкинчилигини чүшиниду;

8) Тәҗрибидә елинған идеяләрни пайдилинш мүмкинчилигини баһалайду

9) Ясалған иш җәриянини баянлаш үчүн сторителлинг принциплирини чүшиниду;

10) Ойлаш-дизайни билән иш ясаш вақитида барлиқ елинған билимләрни тәтқиқ қилиш, хуласә чиқириш вә келәчәктә берилгән принципларни пайдилинилидиған дәлилләр.

11-синипқа бәғишланған «Тиҗарәтчилик вә бизнес асаслири» оқуш пәни бойичә синақ қоюшқа бәғишланған тәләпләр:

«Стартап акселератор (1)». Оқуғучилар:

19) Тиҗарәтчи (стартапер) үчүн питчингниң мәнасини чүшиниду;

20) Оқуш-оюн әһваллирида өз идеялирини әмәлгә ашуруш үчүн питчинг иқтидарлиғини пайдилиниду;

21) Команда әзалири арисида рольларни еniқлайду;

22) Оқуш-оюн җағдийида командиға һаҗәтлик адәмләрни тартиш үчүн ораторлиқ һүнәр иқтидарин пайдилиниду;

23) Бизнес модель чүшинигини сүрәтләйду;

24) Канва бизнес моделиниң вә бизнес-режиләрниң тәркивини чүшиниду;

25) Оқуш-оюн әһвалларда өз стартап идеялири үчүн әһмийәтлик қәдрийәтларни қелиплаштуруш иқтидарини пайдилиниду;

26) Стартап лайиһә үчүн маркетингниң мәнасини чүшиниду;

27) Пайдиланғучилар сегментлирини вә уларниң һаҗәтликлирини, базар ға лайиқлиғини таллайду;

28) Һаят мөлчәриниң әң төвән мәһсулатниң (MVP) принциплирини чүшиниду;

29) Өз стартапида әң аз мөлчәрдә мәһсулатни сетиш тоғрилиқ қарар қобул қилиду;

30) Пайдиланғучиға «Қандақ?» (қандақ йоллар нәтиҗисидә?) йәткүзүлиду? – дегән солаға җавап бериду;

31) Қандақту бир коммуникация каналлирини таллаш қандақ пайда әкилидиғанлиғини чүшиниду,

32) «Пайдиланғучилиқ вә сетип елишқа йөнилиш» чүшинигини ажритишни билиду;

33) Коммуникация каналлири арқилиқ пайдиланғучилар билән өз ара мунасивәт стратегиясини қуриду;

34) АВ-тест, пайда чүшүми каналлириниң мәнасини чүшиниду;

35) Кириш тәркивини тәһлил қилиду;

36) Оқуш-оюн әһвалирида АВ-тестини таллаш мәхситидә пайдилинилиду.

2. «Стартап акселератор (2)». Оқуғучилар:

14) Стартапларда ресурсларниң мәнаси билән әһмийитини чүшиниду;

15) Инсаний, финанс, материаллиқ, интеллектуаллиқ, бизнес мүмкинчиликлирини ажритиду;

16) Стартап үчүн аутсорс билән һәмкарлиқниң мәнасини чүшиниду;

17) Һәмкарлиқниң принциплирини баянлайду;

18) Өз лайиһиси үчүн һәмкарлиқ тизимини қурушта иқтидарлиқни пайдилиниду;

19) Операциялик хизмәтниң мәнасини чүшиниду;

20) Өз стартапинда операциялик хизмитини ениқлаш үчүн иқтидарни пайдилиниду;

21) Селиқ вә униң дөләтлик әһмийитини баянлайду;

22) Селиқ режимлириниң алаһидиликлирини ажритишни билиду;

23) Чиқим тәркивини чүшиниду;

24) Стартап лайиһисидә чиқим билән киришниң тәркивини тәһлил қилиду;

25) Стартап лайиһисиниң инвестициялик тартилимни чүшиниду;

26) Инвесторларниң нәзәрини ағдуруш үчүн ораторлиқ һүнәр (питчинг) иқтидарини пайдилиниду.

3. «Тиҗарәтчиләрниң өзини-өзи алға илгирлитиши. Оқуғучилар:

1)Актив вә пассив, бюджетниң мәнасини чүшиниш;

1) Киришләр билән чиқимларни ажритишни билиду.

3)ҚЖ икки дәриҗилик банклиқ системини ажритиду;

4Депозитлар билән кредитниң мәнасини чүшиниду;

5) Кредитниң вә депозитниң мөлчәрлик тәсир қилидиған факторлири ретидики инфляция чүшинигини чүшиниду;

6) Дуниявий ахча бирликлириниң системисини тәрипләйду;

7) Қолму қол вә қолму-қол ахчисиз һесаплишишиду;

8) Депозитлиқ вә кредитлиқ пайизни һесаплашта иқтидарлиқни пайдилиниду;

9) Фонд базириниң иш механизмини билиду;

10) Фонд базириниң ихтисадий циклларниң тәсирини билиду;

11) Баһалиқ қәғәз түрлириниң алаһидиликлирини ениқлайду;

12) Йәккә бюджетни башқурушниң асасини чүшиниду;

13) Йәккә бюджетни башқуруш қураллирини пайдилиниду;

14) Өзини-өзи алға илгирилитиши билән униң тәркивини вә йәккә брендинни чүшиниду;

15) Билиминиң алаһидилигини ениқлайду;

16) Өз резюмисини қуруш иқтидарини пайдилиниду;

17) Оқуш-оюн әһвалида ишқа орунлишишқа өзини өзи риваҗландуруш иқтидарини пайдилиниду;

18) Адәмләргә ишәнч артиш вә узақ вақитлиқ мунасивәтләрниң әһмийити вә өз ара ярдәмлишиш һаҗәтлигини чүшиниду;

19) Өз мәсилисини йешиш үчүн икки тәрәплик иш-һәрикәтниң кәспий потенциалини пайдилиниш мүмкинчилигини өз көзқариши билән сүрәтләйду.

20) Тиҗарәтчи үчүн келиш сөзләрниң әһмийитини чүшиниду;

21) Оқуш-оюн әһвали чәңбиридә оқуғучиларниң өз ара мунасивәттики келиш сөз иқтидарини пайдилиниду;

22) Эмоционаллиқ интеллект мәнасини чүшиниду;

23) Эмоционаллиқ интеллектини башқурушниң ярдими билән өз мәхсәтлиригә йетиш мүмкинчиликлирини тәтқит қилиду;

24) Тайм-менеджментниң мәнаси билән мәзмунини чүшиниду;

25) Өз пайдисини арттуруш мәхситидә вақитни башқуруш иқтидарини пайдилиниду.

4. «Риважлиниши стратегияси». Оқуғучилар:

22) Бизнесни кәңәйтиш вә уларниң мәнасини чүшиниду;

23) Базарниң риважилиниш тәхминини тәтқит қилиду;

24) Риважлинишниң базилиқ стратегиялириниң мәнасини чүшәндириду;

25) Ихтисадий өсүш, УМӨ, УМӨ мәнасини чүшиниду;

26) Бизнес риважлинишиниң тез вә экстенсивлиқ усуллирини тонуп билиду;

27) Сапани башқуруш тәркивини вә уларниң мәнасини чүшиниду;

28) Кайдзен принципини сүрәтләйду;

29) Хәлиқарилиқ бизнесниң мәнасини чүшиниду;

30) Оюнлуқ түрдә хәлиқарилиқ базарда Қазақстан мәһсулатлирини чиқиришниң стратегиясини қурушқа өзиниң көзқаришини қелиплаштуруш үчүн хәлиқарилиқ бизнесниң әтрапидики факторларни синтезлайду;

31) Пайдиланғучиларниң һоқуқини қорғашқа йөнәлгән, дөләт билән җәмийәтлик һәрикәтни әмәлгә ашурған чариләр жиғиндиси билән тонушиду;

32) Пайдиланғучиларниң һоқуқини қорғаш уюмлирини ажриталайду;

33) Оқуш-оюн әһвалида пайдиланғучиларниң һоқуқини қорғаш иқтидарини пайдилиниду;

34) Тиҗарәтчиләрниң һоқуқини қорғашқа йөнәлгән, дөләт билән җәмийәтлик һәрикәтни әмәлгә ашуруп олтарған чариләр комплекси билән тонушиду;

35) Тиҗәрәтчиләрниң һоқуқини қорғаш мәһкимилирини ажритишни билиду;

36) Тиҗарәтчилик билән бизнес қоллаш институтлирини сүрәтләйду;

37) ШОБ-ни дөләтлик қоллаш түрлирини чүшиниду;

38) Оқуш-оюн әһвалида тиҗәрәтчиләрниң һоқуқини қорғаш иқтидарини пайдилиниду;

39) Тиҗарәтчиләрниң ихтисадий, иҗтимаий, қануний, экологиялик, этикилиқ жавапкәрчилик түрлирини тонуп билиду;

40) Мәхсәтни қоюш мәнини чүшиниду;

41) Мәхсәтни үнүмлүк қоюш үчүн мәхсәтни тәхмин қилиш қуралини пайдилиниду, дурус мәхсәт қоюш арқилиқ йәккә мәнсәп стратегиясини қуриду;

42) Йәккә һаят стратегиясини қорғаш вақитида ораторлиқ һүнәр иқтидарини пайдилиниду.

7 «Графика вә лайиһиләш» оқуш пәни бойичә синақ қоюшқа қоюлидиған тәләпләр

«Графика вә лайиһиләш» пәни бойичә оқуғучиларниң өткүнчи үлгиришини назарәт қилиш арқилиқ вә йәкүнлигүчи аттестация оқуғучиларниң оқуштики утуқлирини критериаллиқ баһалаш технологиясини қоллиниш билән маслишидиған синақ өткүзүш билән әмәлгә ашурилиду, бу уларниң оқутушниң

күтүлидиған нәтиҗилириниң стандартта бәлгүләнгән мәҗбурий дәриҗилиригә йетишигә мүмкинчилик бериду. Мошуниң өзидә «Билим алғучиларниң үлгиришигә еқимлиқ назарәт, арилиқ вә йәкүнлигүчи аттестацияләш өткүзүшниң үлгилик қаидилирини бәкитиш тоғрилиқ» (ҚЖ БИПМ 2018-жилиниң 9-февральдики №16471 буйруғи) [1, 2] өзгиришләрни әстә тутқан һаҗәт, униңда. «Графика вә лайиһиләш» пәни бойичә бириккән баһалаш жүргүзүлмәйду, әнди һәрбир чарәк вә оқушниң алтә ейиниң ахирида «синақ» («синақ өтмиди») қойилиду.

Синақ системисини қоллиниш билән аттестацияләш «Графика вә лайиһиләш» пәни оқуш программисиниң барлиқ оқулидиған бөлүмлири (өткүнчи мавзулар) бойичә әмәлгә ашурулиду [3].

Графикилиқ билим бериш мәзмуниниң йеңилинилиши билән биллә оқутушниң планлиқ нәтиҗилири билән оқуғучилар қол йәткүзгән һәқиқий нәтиҗиләрни селиштуруш мәхситидә «Графика вә лайиһиләш» пәни бойичә оқуғучиларниң утуқлирини баһалашниң йеңи системиси қоллинилиду. Оқуғучиларниң оқуштики утуқлирини мундақ баһалашта сүрәтләрниң һәр хил түрлирини қоллиниш вә түрләндүрүш бойичә графикилиқ һәрикәтләрниң барлиқ түрлириниң нәтиҗидарлиғи, шуниңға охшаш айрим сүпәтләр билән шәхсләр алаһидиликлирини көрситишму һесапқа елиш тегиш.

Оқуғучиларниң оқуштики утуқлирини баһалашта сүрәтләрниң һәрхил түрлирини қоллиниш вә түрләндүрүш бойичә графикилиқ һәрикәтниң барлиқ түрлириниң нәтиҗидарлиғи, шундақла шәхсий хисләтлирини вә алаһидиликлирини һесапқа елиш тегиш.

Оқуғучиларниң оқуштики утуқлирини еқимдики *(қелиплаштурғучи) баһалаш* һәрхил җағдайларда сүрәтни түрләндүрүш бойичә графикилиқ һәрикәтниң асасий усуллирини өзләштүрүшни әстә сақлиған һалда жүргүзүлиду: адәттики, вариативлиқ вә йеңи (проблемилиқ)

Буниңда оқуғучиниң оқуштики утуқлириниң асасий нәтиҗилири ярқин байқилиду:

Адәттики әһвалда – лайиһиләш усуллирини, натуридин вә аксонометриялик проекциядин затларниң шәклини таллаш, селиштуруш асасида комплекслиқ сизмини қуруш усулини өзләштүргән; қобул қилиш усуллирини өзләштүргән (аксонометриялик вә тик булуңлуқ проекцияләрдә орунланған сүрәтләр бойичә затларниң шәклини оқуш); оқлуқ симметрия вә сизмилардики шәртликләр хисләтлирини пайдилиниш билән (толуқ, қисмән) контурлуқ сүрәтләр бойичә затниң шәклини қайта қуруш усуллирини өзләштүргән; сүрәтни түрләндүриду. (берилгән шәртләр бойичә); затниң шәклини вә бошлуқниң әһвалини өзгәртивалалайду (түрләндүрүшниң берилгән шуртлири бойичә);

Вариативлиқ вәзийәттә– затниң шәклини ениқлаш үчүн сүрәтләрниң һәрхил түрлирини қоллиниш мүмкинчиликлирини әстә сақлайду; уларни вариативлиқ таллаш асасида сизмиларни орунлашниң рационаллиқ усуллирини өзләштүргән; затниң шәклини ениқлаш үчүн сүрәтни түрләндүрүшниң рационаллиқ (әқилгә мувапиқ) усуллирини қоллиналайду; затниң шәклини модельлаштуруш пәйтидә толуқ әмәс һөҗҗәтләр бойичә қисмән сүрәтләрни

қайта йеңилалайду; вәзипиниң дәсләпки шәртлирини өзгәрткән пәйттә затниң шәклини вә бошлуқниң әһвалини түрләндүрәләйду.

йеңи (муәммалиқ) вәзийәттә – униңда берилгән әхбаратниң мәзмунини ечиш үчүн сүрәтләрниң һәрхил хисләтлирини әркин нишан қилиду; һаҗәт графикилиқ әхбаратни толуқ вә йетәрлик дәриҗидә тәсвирләш үчүн сүрәтләрниң һәрхил түрлирини қоллиналайду; иҗадий вәзипиләрни йешиш үчүн сүрәтләрниң қайта йеңилаш усуллирини пайдиланалайду; затниң йеңи шәклини модельлаш үчүн дәсләпки сүрәтни түрләндүрүш усуллирини өз ихтияриға көрситиду; сүрәтләр бойичә бошлуқ хасийәтлирини түрләндүрүш усуллирини өз ихтияриға ениқлайду (модельлашқа, конструкцияләшкә вә лайиһиләшкә беғишланған сизма бойичә иҗадий вәзипиләрни орунлаш пәйтидә).

Оқуғучиларниң оқуштики утуқлирини өткүнчә назарәт қилиш графикилиқ һәрикәтниң асасий усуллирини өзләштүрүш дәриҗилири бойичә дифференциялиниши лазим: адәттики, вариативлиқ вә йеңи (муәммалиқ) охшаш һәрхил әһвалларда сүрәтни қуруш, қайта йеңилаш, қобул қилиш вә түрләндүрүш. Уларға қол йәткүзүшниң һәрбир дәриҗиси төрт қелиплаштурғучи көрсәткүч (критерий) бойичә дифференциялиниду, атап ейтқанда: 1-әқил-ой паалийити дәриҗиси; 2-баштин өтүдиған қийинчилиқлар дәриҗиси; 3-графикилиқ һәрикәтниң бөләкчә усуллирини өзләштүрүш; 4-оқуғучиниң алаһидә һәрикитини көрситиш дәриҗиси. Қошумчида қелиплишиш вә тәрәққий етиш жәриянини әстә сақлаш билән графикилиқ һәрикәтниң асасий усуллири бойичә оқуғучилрниң утуқлирини баһалаш критерийлири көрситилгән.

Лайиһини оқуш нәтиҗилирини хуласә баһалаш лайиһиләш һәрикити элементлири бар иҗадий вәзипиләрни орунлашқа беғишланған билим (синақ) тапшурмилирини мәхсус тәйярланған системилириниң ярдими билән әмәлгә ашурулуши тегиш.

Хуласә

Билим бериш системисида болуватқан өзгиришләр баһалаш системисини тәминләйдиғанлиғи чүшинишлик. Билим алғучиларни баһалаш билимниң кейинки жуқарқи дәрижисигә көтирилишигә мүмкинчилик бериду.

Билим алғучиларниң утуқлирини баһалашта оқуштики йеқимсиз пәйтләрни йоқитишқа мүмкинчилик берип, оқуш жәриянини шәхсләштүрүш, билим алғучиларниң оқуш мотивациясини вә оқуш мустәқиллигини көтиридиған көзқарашлар тәләпкә егә болуп кәлмәктә.

Оқутуш пәқәт билим бериш биләнла чәкләнмәстин, яш әвлатни һаят кәчүрүшкә маслаштуруп, риқабәткә қабилийәтлик шәхс қилип қелиплаштурушқа йөнәлдүрүлгән.

Синақ жүргүзүш тәләплири билим алғучи билән муәллим арисидики өз ара бағлинишни пухтилап, билим сапасиниң өсүшигә тәсир қилиду.

Пайдилинилған әдәбиятлар тизими

1. Билим беришниң барлық дәриҗисиниң дөләтлик умумға миннәтлик билим бериш стандартини бәкитиш һәққидики Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2018-жилиниң 31-октябрь ейидики № 604 буйруғи;

2. «Қазақстан Жумһурийитидики башланғуч , асасий билим, умумий оттура билим беришниң үлгилик оқуш программисини бәкитиш һәққидә» Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2012-жилиниң 8 -ноябрь ейидики № 500 буйруғи;

3. «Қазақстан Жумһурийитидики башланғуч , асасий билим, умумий оттура билим беришниң үлгилик оқуш программисини бәкитиш һәққидә» Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2012-жилиниң 8 -ноябрь ейидики № 500 буйруғиға өзгиришләр вә толуқтурушлар киргүзүлгән тоғрисида Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2018-жилиниң 4 –сентябрь ейидики № 441 буйруғи;

4. «Умумий билим бериш мәһкимилиригә беғишланған умумий билим беридиған пәнләрниң , талланма курслириниң вә факультативларниң үлгилик оқуш программилирини бәкитиш тоғрисида» Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2013-жилиниң 3–апрель ейидики № 115 буйруғиға өзгиришләр вә толуқтурушлар киргүзүш Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2017-жилиниң 25 –октябрь ейидики № 545 буйруғи билән бәкитилгән асасий оттура билим бериш дәриҗисиниң 5-6-синиплириға беғишланған «Музыка» пәнидин йеңиланған мәзмундики үлгилик оқуш программиси.

5. «Умумий билим бериш мәһкимилиригә беғишланған умумий билим беридиған пәнләрниң , талланма курслириниң вә факультативларниң үлгилик оқуш программилирини бәкитиш тоғрисида» Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2013-жилиниң 3–апрель ейидики № 115 буйруғиға өзгиришләр вә толуқтурушлар киргүзүш Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2017-жилиниң 25 –октябрь ейидики № 545 буйруғи билән бәкитилгән асасий оттура билим бериш дәриҗисиниң 5-9-синиплириға беғишланған «Бәдиий әмгәк» пәнидин йеңиланған мәзмундики үлгилик оқуш программиси.

6. «Умумий билим бериш мәһкимилиригә беғишланған умумий билим беридиған пәнләрниң , талланма курслириниң вә факультативларниң үлгилик оқуш программилирини бәкитиш тоғрисида» Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2013-жилиниң 3–апрель ейидики № 115 буйруғиға өзгиришләр вә толуқтурушлар киргүзүш Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2017-жилиниң 25 –октябрь ейидики № 545 буйруғи билән бәкитилгән асасий оттура билим бериш дәриҗисиниң 5-9-синиплириға беғишланған «Тәнтәрбийә» пәнидин йеңиланған мәзмундики үлгилик оқуш программиси.

7. «Умумий билим бериш мәһкимилиригә беғишланған умумий билим беридиған пәнләрниң , талланма курслириниң вә факультативларниң үлгилик оқуш программилирини бәкитиш тоғрисида» Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2013-жилиниң 3–апрель ейидики № 115 буйруғиға өзгиришләр вә толуқтурушлар киргүзүш Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2017-жилиниң 25 –октябрь ейидики № 545 буйруғи билән бәкитилгән асасий

оттура билим бериш дәриҗисиниң 5-9-синиплириға беғишланған «Өзини-өзи тонуш» пәнидин йеңиланған мәзмундики үлгилик оқуш программиси.

8. «Умумий билим бериш мәһкимилиригә беғишланған умуий билим беридиған пәнләрниң , талланма курслириниң вә факультативларниң үлгилик оқуш программилирини бәкитиш тоғрисида» Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2013-жилиниң 3–апрель ейидики № 115 буйруғиға өзгиришләр вә толуқтурушлар киргүзүш Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2017-жилиниң 27 –июль ейидики № 352 буйруғи билән бәкитилгән асасий оттура билим бериш дәриҗисиниң 10-11-синиплириға беғишланған «Тәнтәрбийә» пәнидин йеңиланған мәзмундики үлгилик оқуш программиси.

9. «Умумий билим бериш мәһкимилиригә беғишланған умумий билим беридиған пәнләрниң , талланма курслириниң вә факультативларниң үлгилик оқуш программилирини бәкитиш тоғрисида» Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2013-жилиниң 3–апрель ейидики № 115 буйруғиға өзгиришләр вә толуқтурушлар киргүзүш Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2017-жилиниң 27 –июль ейидики № 352 буйруғи билән бәкитилгән асасий оттура билим бериш дәриҗисиниң 10-11-синиплириға беғишланған «Өзини-өзи тонуш» пәнидин йеңиланған мәзмундики үлгилик оқуш программиси.

10. «Умумий билим бериш мәһкимилиригә беғишланған умумий билим беридиған пәнләрниң , талланма курслириниң вә факультативларниң үлгилик оқуш программилирини бәкитиш тоғрисида» Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2013-жилиниң 3–апрель ейидики № 115 буйруғиға өзгиришләр вә толуқтурушлар киргүзүш Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2017-жилиниң 27 –июль ейидики № 352 буйруғи билән бәкитилгән асасий оттура билим бериш дәриҗисиниң 10-11-синиплириға беғишланған «Графика вә лайиһиләш» пәнидин йеңиланған мәзмундики үлгилик оқуш программиси.

11. «Умумий билим бериш мәһкимилиригә беғишланған умумий билим беридиған пәнләрниң , талланма курслириниң вә факультативларниң үлгилик оқуш программилирини бәкитиш тоғрисида» Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2013-жилиниң 3–апрель ейидики № 115 буйруғиға өзгиришләр вә толуқтурушлар киргүзүш Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2017-жилиниң 27 –июль ейидики № 352 буйруғиға өзгиришләр киргүзүш тоғрисида Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2019-жилиниң 7 – март ейидики № 105 буйруғи билән бәкитилгән асасий оттура билим бериш дәриҗисиниң 10-11-синиплириға беғишланған «Тижарәтчилик вә бизнес асаслири» пәнидин йеңиланған мәзмундики үлгилик оқуш программиси.

12. Билим алғучиларниң үлгүримигә еқимлиқ баһалаш, арилиқ вә хуласиләш аттестацияләштин өткүзүшниң үлгилик қаидилирини бәкитиш тоғрилиқ Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2008-жилиниң 18 –март ейидики № 125 буйруғи.

ҚОШУМЧӘ

Атолған һөҗҗәттә төвәндикидәк термин сөзләр қоллинилиду:

1**) Дескриптор**–тапшурмиларни орунлаш вақтидики һәрикәтни көрситидиған тәрипләш;

2**) Баһалаш критерийи** – билим алғучиниң оқуштики утуқлирини баһалашқа асас болидиған бәлгү;

3) **Түрлүк дәриҗидики тапшурмилар** – билим алғучиниң қабилийитини инавәткә елиш арқилиқ, дифференциациялик оқутушни уюштуруш үчүн қоллинилидиған мурәккәплиги түрлүк дәриҗидики тапшурмилар;

4) **Рефлексия** – қайта ойлашқа вә өз иш-һәрикитиниң йәкүнлирини тәһлил қилишқа, өзини-өзи тонушқа йәнәлдүрүлгән ойлаш жәрияни;

5) **Рубрика** – баһалаш критерийлириға мувапиқ билим алғучиларниң оқушта йәткән утуқлириниң дәриҗилирини тәрипләш усули;

6) **Оқуш программисиниң умумий мавзулири** – ениқ пән бойичә оқуш мәхсәтлиригә йетиш үчүн түрлүк пәнләр даирисидә билими билән қабилийитини бириктүридиған қурал сүпитидә пайдилинидиған мәзмуни биртуташ умумий компонент;

7) **Балл қоюш кәштиси** – чарәклик қелиплаштуруш баһалаш тапшурмилириға балл қоюш бойичә биртуташ нормини бәлгүләш үчүн муәллимләр қоллинидиған кәштә;

8) **Ойлаш иқтидарлириниң дәриҗиси** –һәрбир дәриҗиси ойлаш иқтидарини ениқлашни қелиплаштурушқа йөнәлгән оқуш мәхсәтлириниң иерархиялик өз ара бағлинишилиқ системиси;

9) **Билим алғучиниң оқушта йәткән утуқлириниң дәриҗиси**– баһалаш критерийлиригә бағлинишлиқ билим алғучиларниң оқушта йәткән утуқлирини тәрәққий әттүрүш дәриҗиси;

10) **Шәкилләндүргүчи баһалаш** – оқуш жәриянини өз вақтида түзитишкә мүмкинчилик беридиған, билим алғучи вә муәллим арисидики өз ара бағлинишни тәминләп, давамлиқ жүргүзүлидиған баһалашниң түри;

11) **Қелиплаштурғучи баһалаш** – оқуш программисидики бөлүмләр /умумий мавзулар бойичә бәлгүлүк бир оқуш мәзгили (чарәк/, оқуш жили) аяқлашқанда өткүзүлидиған баһалашниң түри;

12) **Оқуш мәхсәтлири** – оқуш программисиға мувапиқ пән бойичә оқуш курси арилиғида билиш, чүшиниш вә иқтидар утуқлириға бағлинишлиқ күтилидиған нәтиҗиләрни қелиплаштуридиған хуласә;

13) **Оқутушни күтилидиған нәтиҗилири** – билим алғучиниң оқуш жәрияни аяқлашқан мәзгилидә немини билип, чүшинип, немини көрситип берәләйдиғанлиғини ениқлайдиған салаһийәтликләрниң жиғиндиси.

Мәзмуни

Киришмә 95

1. «Музыка», «Бәдиий әмгәк», «Тәнтәрбийә», «Өзини-өзи тонуш», «Тиҗарәтчилик вә бизнес асаслири», «Графика вә лайиһиләш» оқуш пәнлири бойичә 1-11-синипларда дәрис беришниң алаһидиликлири 96
2. «Музыка» оқуш пәнлири бойичә синаққа қоюлидиған тәләпләр 108
3. «Бәдиий әмгәк» оқуш пәни бойичә синаққа қоюлидиған тәләпләр 113
4. «Тәнтәрбийә» оқуш пәни бойичә синаққа қоюлидиған тәләпләр 117
5. «Өзини-өзи тонуш» оқуш пәни бойичә синаққа қоюлидиған тәләпләр 129
6. «Тиҗарәтчилик вә бизнес асаслири» оқуш пәни бойичә синаққа қоюлидиған тәләпләр 133
7. «Графика вә лайиһиләш» оқуш пәни бойичә синаққа қоюлидиған тәләпләр 138

Хуласә 141

Пайдилинилған әдәбиятлар тизими 142

Қошумчә 144

КИРИШ

Таълим мазмунини янгилаш доирасида "Жисмоний тарбия", "Мусиқа", "Бадиий меҳнат", "Ўз-ўзини таниш", "Тадбиркорлик ва бизнес асослари", "Графика ва лойиҳалаштириш" фанлари бўйича ўқувчиларнинг ўқув ютуқларини баҳолашда "синовдан ўтди" ("синовдан ўтмади") деб белгиланади.

“Жисмоний тарбия", "Мусиқа", "Бадиий меҳнат", "Ўз-ўзини таниш", "Тадбиркорлик ва бизнес асослари", "Графика ва лойиҳалаштириш" фанларидан синов олиш учун талаблар ишлаб чиқилган бўлиб, методик тавсиялар қуйидаги бўлимларни ўз ичига олади:

1. 1-11-синфларда "Мусиқа", "Бадиий меҳнат", "Жисмоний тарбия", "Ўз-ўзини таниш", "Тадбиркорлик ва бизнес асослари", "Графика ва лойиҳалаштириш" фанларини баҳолаш хусусиятлари.
2. "Мусиқа" фани бўйича синовга қўйиладиган талаблар.
3. "Бадиий меҳнат" фани бўйича синовга қўйиладиган талаблар.
4. "Жисмоний тарбия" фани бўйича синовга қўйиладиган талаблар.
5. "Ўз-ўзини таниш" фани бўйича синовга қўйиладиган талаблар.
6. "Тадбиркорлик ва бизнес асослари" фани бўйича синовга қўйиладиган талаблар.
7. “Графика ва лойиҳалаштириш” фани бўйича синовга қўйиладиган талаблар.

Бошланғич, асосий, ўрта таълим босқич синфлари 1-11-синф ўқувчилари учун "Жисмоний тарбия", "Мусиқа", "Бадиий меҳнат", "Ўз-ўзини таниш", "Тадбиркорлик ва бизнес асослари", "Графика ва лойиҳалаштириш" фанларидан синовларни режалаштириш, ташкил этиш ва ўтказишда ўқитувчига ёрдам берадиган услубий тавсиялар ишлаб чиқилган. Кўрсатмалар янгиланган таълим мазмунидаги ўқув режалари ва таълим дастурлари асосида тайёрланган.

Синов учун топшириқлар ўқитувчига ўқувчиларнинг йилнинг биринчи ва иккинчи ярмида режалаштирилган таълимий мақсадларга эришиш даражасини аниқлашга имкон беради. Ярим йиллик синовни ўтказиш учун услубий тавсиялар билим олувчиларнинг тайёргарлигини баҳолашга ёрдам берадиган топшириқларни таклиф қилади. Вазифалар маслаҳат тариқасида тавсия қилинади.

1. «Жисмоний тарбия», «Мусиқа», «Бадиий меҳнат», «Ўз-ўзини таниш», «Тадбиркорлик ва бизнес асослари», «Графика ва лойиҳалаштириш» ўқув фанлари бўйича 1-11-синфларда синов талаблари.

Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан Вазирининг 2019 йил 18 мартдаги 125-сонли буйруғи (ҚР ФТВнинг 2018 йил 25 сентябрдаги 494-сонли буйруғига киритилган ўзгариш ва тузатишларни ҳисобга олган ҳолда) билан тасдиқланган ўрта, техник ва касб-ҳунар, ўрта таълимдан кейинги таълим ташкилотлари ўқувчиларининг жорий, оралиқ ва якуний аттестациясини ўтказиш Намунавий қоидаларига мувофиқ «Жисмоний тарбия», «Мусиқа», «Бадиий меҳнат», «Ўз-ўзини таниш», «Тадбиркорлик ва бизнес асослари», «Графика ва лойиҳалаштириш» ўқув фанлари бўйича биринчи ярим йиллик ва ўқув йили якунида “синовдан ўтди” (“синовдан ўтмади”) деб белгиланади.

ҚР Таълим ва фан Вазирининг 2019 йил 02 февралдаги 47-сонли буйруғининг 15-қисмига мувофиқ «Жисмоний тарбия», «Мусиқа», «Бадиий меҳнат», «Ўз-ўзини таниш», «Тадбиркорлик ва бизнес асослари», «Графика ва лойиҳалаштириш» фанларидан жамловчи баҳолаш ўтказилмайди.

“Мусиқа” фани бўйича баҳолаш хусусиятлари

Эстетик фанлар орасида “Мусиқа” дарси алоҳида ўринга эга.
Мактабдаги мусиқали тарбия вазифаси боланинг маънавий-эстетик ҳис-туйғулари, ижодий ва мусиқага оид қобилиятларини мажмуий ривожлантириш билан боғлиқдир.

Мусиқа санъати ёш авлодда ўзгага нисбатан меҳр-оқибат, ғамхўрлик ва тушуниш каби ҳис-туйғуларни уйғотади, лекин бу билан чекланиб қолмай, балки бошқа санъатлар қатори мусиқа санъати ҳам фикрлаш, таҳлил қилиш кўникмаларини орттиради. Бу эса ўз навбатида, болаларга ҳар бир инсоннинг бетакрорлиги ҳамда “инсоният” дея аталмиш тушунчага бирлашувчи барча одамларнинг умумий хусусиятларини ўрганиш имкониятини ҳам беради. Албатта, ҳар қандай соҳада келгуси мустақил ҳаётида қўл келувчи ижодий қобилият ва ижодий фикрлашни ривожлантиришда санъатнинг роли беқиёс.

Дастур тузилиши мусиқий идрокнинг фаол шакллари орқали, шунингдек шахсий импровизация тажрибаси орқали мусиқий санъатнинг табиатини ўрганиш ўртасидаги муносабатлар тамойилларига асосланади.

"Мусиқа" фанини ўқитишнинг мақсади қозоқ ва ўзбек анъанавий мусиқасининг энг яхши намуналари, дунё халқлари, жаҳон классикаси ва замонавий мусиқанинг энг яхши намуналари билан танишиш асосида мусиқий маданиятни шакллантириш ва талабаларнинг ижодий қобилиятларини ривожлантиришдир.

Ўқитиш мақсади:
1) мусиқани санъатнинг бошқа турлари ва ўқув предметлари билан бирлаштириш орқали дунёнинг яхлит манзараси ҳақида тушунчаларни шакллантириш;

2) мусиқа ҳақида тушунчаларни инсоният томонидан талаб қилинадиган умуминсоний ҳодиса сифатида, унинг одамлар ҳаётидаги аҳамияти ва ролини шакллантириш;
3) мусиқага, мусиқий фаолиятга нисбатан мулоҳазали фикрлаш кўникмалари ва ижобий муносабатни ривожлантириш;
4) мусиқий асарларни таҳлил қилиш, ижро, импровизация, ижодий топшириқлар ва тақдимотларни бажариш билан танишиш орқали фанга оид билим ва кўникмаларни ривожлантириш;
5) мусиқий қобилиятларни, ижодий фаолиятни, ижрочилик ва тадқиқотчилик кўникмаларини ривожлантириш;
6) мусиқа орқали алоқа шакллари ҳақида билимларни шакллантириш;
7) мусиқий ва ижодий ишларда (ижод, импровизация ва аранжировкада) фикрларни ифода этиш орқали ижобий ўз-ўзини англаш, ўз-ўзини баҳолаш ва ўз-ўзини ривожлантириш.
8) ахборот-коммуникация технологиялари воситаларидан фойдаланиш жараёнида мусиқий ижрочилик ва техник билим ва кўникмаларни шакллантириш ва ривожлантириш.

“Мусиқа” ўқув фани бўйича таълим дастури мазмуни ўқитиш бобларидан иборат.

Боблар эса синфлар бўйича кутиладиган натижа кўринишидаги таълимий мақсадлардан иборат бўлимларни ўз ичига олади.

Ўқув фани мазмуни қуйидаги боблардан иборат:

1) мусиқани тинглаш, таҳлил ва ижро этиш;
2) мусиқий-ижодий ишларни яратиш;
3) мусиқий-ижодий ишлар тақдим этиш ва баҳолаш.

“Мусиқани тинглаш, таҳлил ва ижро этиш” боби қуйидаги бўлимлардан иборат:

1) мусиқани тинглаш ва таҳлил этиш;
2) мусиқий ижрочилик фаолияти;
3) мусиқий саводхонлик.

“Мусиқий-ижодий ишларни яратиш” боби таркиби қуйидагича:

1) ғоя ва материал тўплаш;
2) ижод қилиш ва импровизация.

“Мусиқий-ижодий ишларни тақдим этиш ва баҳолаш”

“Бадиий меҳнат” фани бўйича баҳолаш хусусиятлари

“Синовдан ўтди” (“синовдан ўтмади”) баҳосининг қўйилиши янгиланган ўрта таълим мазмуни бўйича амалга оширилиши зарур.

Аввало, баҳолаш, мезонли баҳолаш ва ўқитишнинг кутиладиган натижалари тушунчаларини кўриб чиқиш лозим.

Баҳолаш – аввалдан тайёрланган мезонлар асосида ўқитишнинг кутиладиган натижалари билан ўқувчилар томонидан ҳақиқатан эришилган ўқув натижаларини ўзаро мувофиқлигини аниқлаш жараёни.

Баҳолаш мезонлари – ўқувчиларнинг ўқув ютуқларини баҳолаш учун қўйиладиган белгилар.

Ўқитишнинг кутиладиган натижалари – ўқитиш жараёни якунида айнан билим олувчиларнинг билиш, тушуниш, намойиш этиши лозим бўлган малакалар мажмуи.

Стандартни бажариш учун мақсад, вазифа ва кутиладиган натижалари белгиланган ўқув режалари, таълим дастурлари тасдиқланган. Шунга мувофиқ баҳолаш ўқув материалини ўқувчилар томонидан ўзлаштириш даражасига боғлиқдир.

5-8-синфлардаги "Бадиий меҳнат" ўқув фани бўйича таълим дастури мазмуни уч бобдан иборат таълимий мақсадларга кўра амалга оширилади. Бу эса ўз навбатида ижодий фаолият давомида асосий билим ва амалий кўникмаларни шакллантиришга қаратилади.

1. "Ижодий ғояларни тадқиқ қилиш ва ривожлантириш" бобида қуйидаги бўлимлар мавжуд:
   1) атроф-муҳитни билиш ва тушуниш;
   2) тарих, маданият ва анъаналарни билиш ва тушуниш;
   3) ахборот манбалари билан ишлаш;
   4) ижодий фаолият жараёнини режалаштириш;
   5) дизайн ишлаб чиқиш бўйича топшириқлар билан ишлаш;
   6) материал, унинг хоссалари ва ишлаш техникаси.
2. "Ижодий ишларни яратиш ва тайёрлаш" боби қуйидаги бўлимлардан иборат:
   1) ижодий ғояларни бадиий ифодалаш;
   2) асбоб-ускуналар ва аслаҳалар;
   3) яратиш технологияси;
   4) овқатланиш маданияти;
   5) уй маданияти;
   6) хавфсизлик техникаси ва меҳнат гигиенаси қоидаларига риоя қилиш.
3. "Ижодий ишларни тақдим этиш, таҳлил этиш ва баҳолаш" боби қуйидаги бўлимлардан таркиб топган:
   1) ижодий ишлар тадимоти;
   2) ғояларни таҳлил қилиш ва баҳолаш;
   3) услуб ва усулларни таҳлил қилиш ва баҳолаш;
   4) ишни мослаштириш ва такомиллаштириш.

Таълимий мақсадлар тизими ўқувчиларнинг ўқув ютуқларини аниқлаш бўйича баҳолаш мезони сифатида фойдаланилади.

5-9-синфларда ўрганиладиган ҳар бир мавзу учун таълимий мақсадлар "Бадиий меҳнат" ўқув фани бўйича Намунавий таълим дастурини амалга оширишга кўра узоқ муддатли режалаштиришда аниқ белгилаб кўрсатилган.

Таълимий дастурга мувофиқ 1 ярим йиллик учун балл биринчи ва иккинчи чораклар учун, шунингдек, албатта, 2-ярим йилликка – 3-4-чоракларга мувофиқ

белгиланган узоқ муддатли режалаштиришдаги таълимий мақсадлар асосида ҳисоблаб чиқарилади.

“Жисмоний тарбия” фани бўйича баҳолаш хусусиятлари

1-11-синфларда “Жисмоний тарбия” фани бўйича ўқувчиларни баҳолаш ҳақидаги Низом қуйидаги меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларга мувофиқ ишлаб чиқилган:

1. ҚР Таълим ва фан вазирлигининг *“Билим олувчиларнинг ўзлаштириши бўйича жорий назорати, оралиқ ва якуний аттестацияси ҳақида”* 2008 йил 18 мартдаги 125-сонли буйруғи, (Қозоғистон Республикаси Адлия вазирлигида 2008 йил 21 апрелдаги 5191-сонли буйруқ билан рўйхатдан ўтган) жисмоний тарбия дарсларидаги ҳар бир ўқувчини объектив, индивидуал баҳолаш мақсадида ҚР Таълим ва фан вазирлигининг 2018 йил 09 февралдаги 47-сонли буйруғи таҳririда 15-моддага ўзгартиришлар киритиш билан;
2. 2014 йил 03 июлдаги 228-V ЗРК сонли “ҚР жисмоний тарбия ва спорт ҳақидаги” қонун.
3. ҚР Президентининг 2006 йил 28 декабрдаги 230-сонли “Қозоғистон Республикасидаги жисмоний тарбия ва спортни ривожлантириш давлат дастури ҳақида” фармони.
4. ҚР Ҳукуматининг 2012 йил 23 августдаги 1080-сонли қарори билан тасдиқланган ўрта таълим (бошланғич, асосий ўрта, умумий ўрта таълим) умуммажбурий давлат стандари;
5. Таълим ва фан Вазирининг 2012 йил 8 ноябрдаги 500-сонли буйруғи билан тасдиқланган бошланғич, асосий ўрта, умумий ўрта таълим намунавий ўқув режалари.;
6. Таълим ва фан Вазирининг 2013 йил 3 апрелдаги 115-сонли буйруғи билан тасдиқланган умумтаълим муассасаларининг умумтаълим фанлари, танлов курслари ва факультативлари бўйича намунавий ўқув режалари;
7. Қозоғистон Республикаси Адлия вазирлигида 2013 йил 10 апрелда 8424-сон билан рўйхатга олинган дастурлар;
8. Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан вазирлигининг 2012 йил 8 ноябрдаги 500-сонли "Қозоғистон Республикаси бошланғич, асосий ўрта, умумий ўрта таълимининг намунавий ўқув дастурларини тасдиқлаш тўғрисида" буйруғига ўзгартириш киритиш тўғрисида 2013 йил 25 июлдаги 296-сонли буйруқ;
9. Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан вазирининг 2017 йил 25 октябрдаги "Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан вазирининг 2013 йил 3 апрелдаги 115-сонли буйруғига ўзгартириш киритиш тўғрисида" ги 545-сонли буйруқ. Янгиланган мазмуни бўйича асосий ўрта таълим босқичидаги 5-9-синфлар учун "Жисмоний тарбия" фанидан намунавий таълим дастури;

10. Янгиланган мазмундаги умумий ўрта таълим босқичининг 10-11-синфлари учун (ижтимоий-гуманитар йўналиш, табиий-математик йўналиш) "Жисмоний тарбия" фанидан намунавий ўқув режаси, Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан вазирининг 2017 йил 27 июлдаги 352-сонли буйруғига 206-илова.

Таълим муассасаларидаги спорт залларининг ҳаддан ташқари бандлигига боғлиқ вазиятда махсус тиббий гуруҳга кирувчи ўқувчилар асосий гуруҳ билан биргаликда, аммо индивидуал (табақалаштирилган) ёндашув асосида шуғулланадилар.

1. Жисмоний тарбия машғулотларида хавфсизлик ва меҳнатни муҳофаза қилиш талабларига мувофиқ об-ҳаво шароитларига, спорт машғулотлари ёки дарс турларига мос равишда спорт формаси бўлган барча талабалар қатнашадилар. Ҳар ўқув йилининг бошида тиббий назорат комиссиясининг маълумотномасини тақдим этган талабалар жисмоний машқлардан озод қилинади.

2. Жисмоний фаолиятдан озод қилинган барча ўқувчилар спорт залида ёки спорт майдончасида жисмоний тарбия ўқитувчиси назорати остида бўладилар.

3. Жисмоний фаолиятдан вақтинча бўшатилган талабалар "жисмоний тарбия" фанидан озод қилинмайди. Дарсда улар назарий масалаларни ўрганадилар, ҳакамлик қилиш қобилиятини намоён этадилар, ўқувчиларнинг ҳаракатланиш техникасини баҳолайдилар ва ҳк., тегишли баҳолар ва уй вазифаларини оладилар.

4. Жисмоний тарбия дарсларини қолдирган ўқувчи тасдиқланган тиббий маълумотнома ёки бошқа расмий ҳужжат орқали дарс қолдириш сабабини тасдиқлаши шарт, маълумотнома эса синф раҳбарига берилади.

5. Жисмоний тарбия ўқитувчиси бўлажак дарс учун ушбу ўқувчилар билан ўтадиган жисмоний ёки бошқа машғулотлар тури, босқичи ва даражасини белгилайди:

- материални назарий ўрганиш;
- интеллектуал ўйинлар (шашка, шахмат);
- стол тенниси, бадминтон;
- ҳакамлик қилиш ёки дарсни ташкил этишда амалий ёрдам.

Дарсдан ташқари вақтда шифокор назорати остида ДЖТ махсус кабинетларида даволовчи жисмоний тарбия дарсларида шуғулланишга тавсия қилинган ўқувчилар ДЖТ курслари сўнгида жисмоний тарбия ўқитувчисига баҳо олиш учун маълумотнома тақдим этишлари шарт.

6. Жисмоний тарбия дарслари учун спорт кийимлари:

• зал учун

- 1-4 синфлар: бир хил рангдаги футболка ёки майкалар, спорт қисқа шимлари ёки чалвар-шимлари, пайпоқлари, оёқ кийимлари (кеда, кроссовкалар).

5-11-синфлар: дастурда ўрганиладиган спортга мувофиқ футболка ёки майкалар, спорт қисқа-шимлари ёки шимлар, кеда (кроссовкалар).

• кўча учун (куз ва баҳор мавсумларида) - об-ҳаво шароитига мос келадиган спорт костюми, футболка, пайпоқ, кроссовкалар (спорт кийимлари), шляпалар, қўлқоплар.

“Ўз-ўзини таниш” фани бўйича баҳолаш хусусиятлари

Инсоннинг ички салоҳиятини ёритишга қаратилган ахлоқий ва маънавий тарбия миллий таълим тизимини ривожлантиришнинг устувор йўналиши ҳисобланади.

Ўз-ўзини таниш ўқув фани сифатида шахснинг ахлоқий асосларини шакллантириш, маънавий такомиллаштириш ва ўз-ўзини татбиқ этиш учун шарт-шароитларни яратишда муҳим роль бажаради.

Ўз-ўзини танишнинг яхлит жараён сифатидаги объекти – бу мавжудотнинг жисмоний, руҳий ва маънавий жиҳатлари нуқтаи назаридан кўриб чиқиладиган шахс. Инсоннинг бу жиҳатларининг органик бирлиги унинг уйғун ривожланишини таъминлайди, шу жумладан ўзини намоён қилиш, ўзини татбиқ этиш ва ўзини такомиллаштиришдан иборатдир. Бу ўз-ўз-ўзини танишнинг фан соҳасини аниқлайди ва субъектнинг когнитив, ривожлантирувчи ва тарбиявий функцияларини белгилайди.

Ўз-ўзини таниш соҳаси ҳар бир ўқувчи томонидан инсон камолотининг гуллаб-яшнаши учун шароит яратиш, уларнинг дунёдаги мақсадларини англаш орқали ҳар бир ўқувчининг маънавий ва ахлоқий табиати ва ижодий салоҳиятини очиб беришга, ер юзида ўз вазифаси нимадан иборат эканлигини англашга йўналтирилган ўқув жараёнини ташкил этишни ўз ичига олади..

"Ўз-ўзини таниш" фани воситалари ҳам ўқувчиларга кенг доирадаги муҳим ҳаётий кўникмаларни эгаллашга кўмаклашиш ва ёрдам кўрсатишга қаратилган бўлиб, уларга жамиятга хизмат қилишга қаратилган конструктив фаолликни намойиш этиш имконини беради.

"Ўз-ўзини англаш" фанидан ўқув жараёнининг асосий мақсади:

1) ҳар бир инсоннинг табиатига сингдирилган умуминсоний қадриятларни ёритиш;

2) шахсий қадриятлар тизимини, жамиятга хизмат қилишга қаратилган муаммоларни ҳал қилишда билимларни ижодий қўллашнинг амалий кўникмаларини шакллантириш;

3) ўқувчиларнинг ахлоқий хулқ-атвори асослари, шахснинг ўзига, унинг атрофидаги оламга, умуман инсониятга муносабатини белгилайдиган ижтимоий аҳамиятли йўналишларини шакллантириш.

"Ўз-ўзини таниш" маънавий-ахлоқий таълимоти умумий мақсадларга эришиш орқали амалга оширилади:

1) ҳар бир ўқувчининг ўз маънавий-ахлоқий табиати ва вазифаларини англаб етишига кўмаклашиш;

2) ўсиб-улғаяётган шахснинг баркамол шаклланишига кўмаклашиш.

Мақсадлар қуйидаги вазифаларни ҳал қилишни таъминлайди:

1) ўзига, одамларга ва атрофдаги воқеликка бўлган қийматли муносабати; бошқаларга нисбатан беғараз меҳр-муҳаббат ва яхши нияти, уларга ғамхўрлик кўрсата олиш қобилиятини намоён этиш;

2) ўзини билиш, ҳаётдаги мақсади ва вазифасини тушунишга қаратилган мотивациясини ривожлантириш;

3) ўз-ўзини ҳурмат қилиш, ўзига ишонч, ўз фикрлари, сўзлари ва хатти-ҳаракатлари учун жавобгарликни ривожлантириш;

4) инсоннинг ички ва ташқи дунёси ўртасидаги муносабатни, унинг табиат билан бирлиги, жисмоний, ақлий ва руҳий саломатликнинг ўзаро боғлиқлигини тушуниш қобилиятини ривожлантириш; соғлом турмуш тарзини сақлаш асоси сифатида ўз жисмоний ва руҳий ҳолатини тартибга солиш;

5) турли хил ижтимоий позициялар ва роллар нуқтаи назаридан одамнинг ҳаракати ва ўзини ўзи бошқариш имкониятларини ижобий тушуниш ва тан олиш қобилиятини ривожлантириш;

6) билим, кўникма ва қобилиятларни одил ҳаёт кечириш учун қўллаш, турли хил ҳаётий вазиятларни баҳолашда виждон овозини эшитиш, умуминсоний қадриятларга зид бўлмаган қарорларни қабул қилиш қобилиятини очиб бериш;

7) вазифаларни ахлоқий меъёрларга мувофиқ конструктив ҳал қилиш учун, ўзларига ва бошқаларга зўравонлик қилмасликларини кўрсатиб, жамоада ва гуруҳда ишлаш қобилиятини ривожлантириш.

Бошланғич мактаб учун ўз-ўзини таниш дастури, таълимнинг қимматли маъносини кучайтириш, инсонни севиш, ўзига ишониш, яхшилик қилиш, зийрак бўлиш, ўзига ва бошқаларга ғамхўрлик қилиш, ижобий фикрлаш, ахлоқий танлов қилиш, қадрият ва қадриятларни ошириш, урф-одатларни шакллантириш, қабул қилишга қаратилган, ўзи учун жавобгарлик, ҳамкорлик қилиш, ўзини такомиллаштиришга йўналтирилган.

5-9-синфлардаги "Ўз-ўзини таниш" фанининг асосий мазмуни ҳаётий мақсадларни ўрганиш ва тушунишга, инсоннинг асл вазифаси сифатидаги инсонга хизмат қилишнинг муҳимлигига қаратилган. Дунёнинг гўзаллиги, барча халқларнинг маданий меросининг қадр-қимматини, ҳақиқат, эзгулик, севги, адолат идеалларини кўра олишдир.

10-11-синфларда ўзлаштириш учун тавсия қилинган таълим дастурининг ўзига хос хусусияти, илгари ўрганилганларни умумлаштиришга, энг муҳим умуминсоний қадриятлар тўғрисидаги билимларни чуқурлаштиришга йўналтиришдан иборат бўлиб, уни янада ривожлантириш ва кейинчалик ўрта мактаб битирувчиси балоғат ёшига етиш учун зарур бўлган юқори ахлоқий фазилатларни жамлашдир. Бу пировардида масъулиятли ва самимий инсонни, меҳрибон ва ғамхўр оила аъзосини, ҳақиқий дўстни, ишончли ҳамроҳни, масъулиятли фуқарони ва ўз ватанининг ватанпарварини тарбиялашни, соғлом ва шахсини доимий равишда такомиллаштиришга интилишдан иборат. Боблар ўртасида аниқ таркибий чегара йўқ, улар концептуал ва тематик жиҳатдан ўзаро боғлиқ бўлиб, бу абадий инсоний қадриятларнинг турли қирраларини,

инсониятнинг кўп асрлик ахлоқий ва маънавий тажрибасини кўриб чиқишга ёрдам беради.

"Тадбиркорлик ва бизнес асослари" фанидан баҳолаш хусусиятлари.

Тадбиркорлик фикрлаш – бу замонавий одамнинг зарурий малакаси. Бунга ижодий фикрлаш, хатарларни қабул қилиш қобилияти, тез қарор қабул қилиш, ноанъанавий ўйлаш, фаолиятнинг янги йўналишларини излаш, жавобгарликни олиш, ғоялар яратиш, маркетинг, ўзини-ўзи реклама қилиш, операцион ва молиявий фаолият каби турли соҳаларда билим ва кўникмаларни эгаллаш сингари хусусиятлар, Интернет технологиялари ва бошқалардан иборат.

Фанни ўқитиш жараёнида ўқувчилар ушбу кўникмаларнинг барчасини ривожлантириш имкониятига эга бўладилар.

Тадбиркорлик миллий фаровонликни ривожлантиришнинг асосий омили, иқтисодиётни ривожлантиришнинг етакчи омилидир. Ушбу фанни ўқитиш жараёнида ўқувчилар ўз бизнесларини бошлашлари учун зарур бўлган асосий билимларга эга бўладилар: ғояни яратишдан бошлаб, ишга тушириш, кенгайиш, операцион ва молиявий фаолиятни режалаштиришгача. Талабалар, шунингдек, тадбиркорлик фаолиятини давлат томонидан тартибга солиш билан танишадилар, бизнесни ташкил этишнинг турли шаклларини танлаш ва очишни ўрганадилар, тадбиркорларнинг давлат ва жамият олдидаги солиқ, ижтимоий, фуқаролик, ахлоқий ва бошқа мажбуриятлари тўғрисида тушунчага эга бўладилар.

"Тадбиркорлик ва бизнес асослари" фанидан ўқув жараёнининг асосий мақсади:

11) ўқувчиларда бизнес ғоясини келажакда шахсий бандлигини таъминлаш учун жозибадор вариант сифатида шакллантириш;

12) уларда давлат ва жамият олдида ҳар хил масъулият турларини ривожлантириш;

13) келажакда ҳар қандай иш соҳасида муваффақиятли фаолият юритиш учун зарур бўлган кўникмаларни ривожлантириш;

14)ўқувчиларни бизнес жараёнларини яратиш, юритиш ва назорат қилишнинг самарали воситаси билан ўргатиш;

15) ўқувчиларда тадбиркорликнинг назарий асосларини шакллантириш;

16)ўқувчиларда шахсий молиявий саводхонлик бўйича амалий кўникмаларни шакллантириш;

17) ўқувчиларнинг тадбиркорлик тафаккури ва ўз имкониятларини рўёбга чиқариш имкониятларини кўриш қобилиятини шакллантириш;

18)бизнес ғояларни шакллантириш ва уларни тадбиркорлик фаолияти даражасига етказиш кўникмаларига эга бўлиш;

19)бизнеснинг омон қолишини ошириш мақсадида бизнесни моделлаштириш ва ўзгарувчан рақобат шароитида мослашиш кўникмаларини ривожлантириш;

20)тадқиқот кўникмаларини шакллантириш, замонавий ахборот технологияларидан фойдаланиш.

10-синфда "Тадбиркорлик ва бизнес асослари" дастурининг асосий мазмуни:

1) "Тадбиркорликка кириш".
2) "Замонавий шароитда тадбиркорлик."
3) "Амалдаги маркетинг".
4) "Дизайн-фикрлаш".
11-синфда "Тадбиркорлик ва бизнес асослари" дастурининг асосий мазмуни:

1) "Стартап (ишга тушириш) акселератори".
2) "Стартап (ишга тушириш) акселератори".
3) "Тадбиркорнинг ўзини реклама қилиш".
4) "Ривожланиш стратегияси".

Ўзлаштириш учун тавсия қилинадиган таълим дастурининг хусусиятлари қуйидагиларни ўз ичига олади.
1) фанни Қозоғистондаги тадбиркорлик фаолияти ва ўзига хос хусусиятлари, тадбиркорликнинг ривожланиши ва шаклланиш тарихи асосида қуриш;
2) ўқув жараёнини интерфаол ва гуруҳ ўйинлари услублари ва ўқитиш технологияларини қўллаш асосида тузиш, ўқувчиларни ўқув жараёнига фаол жалб қилиш;
3)XXI асрда Қозоғистон ва жаҳон бозори шароитида кадр тенденциялари асосида талаб қилинадиган кўникмаларни шакллантириш; оммавий тадбиркорликнинг ривожланиш тенденциялари (тадбиркорлик турмуш тарзи сифатида);
4) онгли ҳаётий позицияни шакллантириш ва шахсий фаолиятни танлаш учун жавобгарликни олиш мақсадида коучинг усулларидан фойдаланиш;
5) амалий кўникма ва малакаларни шакллантириш, жараённи геймификация (ўйин технологиялари) орқали бошланғич тажрибани шакллантиришга қаратилган ўқув форматидан фойдаланиш
6) синергетик эффектга эришиш учун курсни минтақалараро даражада ўзлаштириш доирасида ўзаро маълумот алмашиш, ўзаро ҳамкорлик қилиш учун махсус ресурсда мактаб Интернет ҳамжамиятини яратиш. Электрон он-лайн портал орқали электрон кутубхона ва ишчи материаллар маълумотлар базасини ташкил этиш; вебинар ва меҳмон майдончаси; тадбирлар ўтказиладиган жойлар: олимпиада, танловлар, ўқувчилар, потенциал стартаплар, мавжуд корхоналар ва инвесторлар ўртасида алоқа платформаларини шакллантириш;
7) келгуси ҳамкорлар томонидан ўқув фанини самарали амалий ва услубий жиҳатдан тўлдиришга ва хизмат кўрсатишга имкон берадиган инфратузилмани яратиш:

8) Қозоғистон Республикаси Тадбиркорлар учун таълим ассоциациясининг аъзоси бўлган Қозоғистондаги тадбиркорлик олий таълим муассасалари;

9) Қозоғистон Республикаси "Атамекен" Миллий тадбиркорлар палатаси;

10) «Джуниор Эчивмент Казакстан» жамоат фонди;

11) ўқув жараёнини автоматлаштирилган симуляция қилиш орқали тадбиркорлик кўникмаларини ривожлантирувчи махсус онлайн ва офлайн ўйинлар орқали қўллаб-қувватлаш ;.

12) мижозлар эътиборини ривожлантириш учун дизайн фикрлаш тамойилларидан фойдаланиш.

1-11 синфларда "Графика ва лойиҳалаштириш" фанидан баҳолаш хусусиятлари

Таълим дастурини ишлаб чиқишда ўртоқ мавзуларда (бўлимлар бўйича) ўқув жараёнини ташкил этиш мантиғини белгилайдиган график фаолиятнинг асосий усуллари кўрсатиб ўтилган. Улар:

- тасвирларни репродукциялаш (тасвир ҳажмини катталаштириш билан);
- тасвирларни реконструкциялаш/қайта қуриш (қисман расмлардан объект тасвирини тиклаш);
- тасвирни ўзгартириш (проекцион усулларни ўзгартириш билан);
- расмларнинг тури ва таркибини ўзгартириш (расмни алмаштириш);
- расмлардаги объектларнинг ўзгариши (шакли ва фазовий позициясининг ўзгариши);
- графикали моделлаштириш (график дизайн, лойиҳалаштириш).

График фаолиятнинг асосий (ўртоқ) усулларини ишлаб чиқиш ва тақсимлашга бўлган ушбу ёндашувнинг моҳияти 1-жадвалда келтирилган.

Тасвирий фаолиятнинг ўрнатилган асосий (таянч) усуллари сизга ўқитиш пайтида уларга бир неча маротаба мурожаат этиш имконини беради ва ўқув дастурининг *спирал тузилиши принципини* қўллайди.

"Графика ва лойиҳалаштириш" фанининг асосий мазмуни янги таълим стандартида кутилаётган ўқув натижалари тизими кўринишида тақдим этилган бўлиб, ўқувчида:

1) визуал ахборотни тузатишнинг асосий воситалари, услуб, усулларини *билади;* график тасвирларнинг асосий турлари; лойиҳалаштиришнинг асосий усуллари ва графика воситалари; геометрик жисмларни шакллантириш қонунлари; чизмачилик дизайнининг умумий қоидалари; муҳандислик, қурилиш чизмалари, топографик чизма элементлари ҳақида умумий тушунчалар; маҳсулотни лойиҳалаш ва ишлаб чиқариш босқичлари; қўлда ва компьютер графикаси ёрдамида визуал маълумотларни намойиш қилиш усуллари ва воситалари;

2) объектив дунё, ҳодисалар ва жараёнлар тўғрисидаги маълумотларни визуализация қилиш ва узатишда график тасвирларнинг аҳамиятини *тушунади*;

график моделлаштириш усули қонуниятлари; предметлар шакли, уларнинг фазовий ва метрик хусусиятларини акс эттиришда график тасвир турлари ўртасидаги фарқ; амалий машғулотларда қўлда ва компьютер графикасининг имкониятлари ва хусусиятлари; прототиплаш ва моделлаштириш хусусиятлари;

3) графика ишлари учун воситалар ва материаллардан *фойдаланади;* проекция усуллари; предметнинг геометрик (структуравий) шаклларини қуриш усуллари; геометрик жисм юзаларининг чизмаларини қуриш усуллари; тасвирларнинг ташқи кўриниши ва таркибини ўзгартириш усуллари; лойиҳали ва конструктив қарорларни қабул қилиш учун маълумотнома ҳужжатлари; график моделлаш, прототиплаш, лойиҳалашнинг турли муаммоларини ҳал қилишда қўлда ва компьютерли графика воситалари;

4) тасвирларнинг хусусиятлари ва визуал маълумотларни узатишнинг турли усулларини *таҳлил қилади*; предметларнинг геометрик шакли ва тузилишини уларнинг тасвирини бажаришда таҳлил қилади; предметнинг шаклини аниқлаш учун ҳар хил турдаги тасвирлардан фойдаланиш имконияти; объектларнинг шаклларини ва тасвирларнинг график таркибини аниқлаш учун мураккаб чизма;

5) объектнинг шаклини тиклаш учун контурли тасвирларни *синтез қилади*; ташқи кўриниш ва таркиби бўйича уларни тизимлаштириш учун манба тасвирларидаги график маълумотлар; график маълумотларни тўлиқ ва етарли даражада намойиш қилиш учун турли хил тасвирлар; ижодий ғояларни ўтказиш ва амалга ошириш учун турли хил график воситалар;

6) тасвир усулларини, визуал маълумотларни қайд этилишини *баҳолайди;* турли хил объектларнинг график тасвирлари; расмларни ўзгартиришнинг турли усуллари; лойиҳалаштириш фаолияти жараёнида фойдаланиладиган лойиҳалаш усуллари ва график воситалари; предметларнинг конструктив ва геометрик хусусиятлари; ижодий фаолият жараёни ва натижаси.

Ўқув дастурининг мазмуни ўқув фанининг бобларидан тузилган. Ушбу боблар орқали янги "Графика ва лойиҳалаштириш" курсининг асосий мазмуни кўриб чиқилади. Таълим дастурининг боблари ва бўлимларини ўрганиш мақсади ушбу фаннинг кутилаётган натижаларига асосланган.

Таълимий мақсадларини ўз ичига олган боблар ва бўлимлар ҳар бир бўлим ичида кетма-кет равишда ташкил этилган синфларга бўлинади.

2. "Мусиқа" фанидан синовга қўйиладиган талаблар

"Мусиқа" фанини ўрганиш натижаларини баҳолаш мезонли баҳолаш тизимидан фойдаланган ҳолда амалга оширилади.

Мезонли баҳолаш – бу ўқув жараёнининг барча иштирокчиларига (ўқувчилар, мактаб маъмурияти, ўқитувчилар таркиби, ота-оналар ва бошқа қонуний вакилларга) олдиндан аниқ маълум бўлган ўқувчиларнинг илмий ютуқларини таққослашга асосланган баҳолаш жараёни, асосий ўрта таълимнинг мақсади ва мазмунига мос келадиган, таълимнинг шаклланишига ҳисса қўшадиган баҳолаш жараёни. - ўқувчиларнинг билиш қобилияти.

Мезонли баҳолаш ўқитиш, ўрганиш ва баҳолашнинг ўзаро боғлиқлигига асосланади.

Мезонли баҳолаш натижалари ўқув жараёнини самарали режалаштириш ва ташкил этишда фойдаланилади.

Асосий мактабда мезонли баҳолаш тизими қолиплаштирувчи ва жамловчи баҳолашни ўз ичига олади.

Қолиплаштирувчи баҳолаш – дарсда ва / ёки уй шароитида ўқувчиларнинг кундалик ишларида билим ва кўникмаларни эгаллаш даражасини аниқлайдиган ва ўқув жараёнида ўқувчи билан ўқитувчи ўртасида тезкор алоқани амалга оширадиган, ўқувчиларга янги материални ўрганиш жараёнида топшириқларни қанчалик тўғри бажарганликларини тушунишга имкон берадиган баҳолаш. мақсадларга ва кутиладиган ўқув натижаларига эришади.

Жамловчи баҳолаш – бу чорак давомида таълим дастури бўлимларини ўрганиб чиққандан сўнг, ўқувчиларнинг билимларни ўзлаштириш даражаси ва кўникмаларини шакллантириш даражасини аниқлайдиган баҳолаш.

Бошланғич мактабда мезонлар рубрикаларда тасвирланган – кўриш қабул қилиш учун қулай бўлган кичик жадвал шаклида берилган. Мезонларни ўқитувчи ҳам, ўқувчилар ҳам ишлаб чиқиши мумкин – ўрганилаётган машғулот мавзуси ва турига қараб, якка-якка ёки гуруҳда, ва ниҳоят, мезонларни биргаликда яратиш варианти мумкин: ўқитувчи + ўқувчилар. Ишлаб чиқилган мезонлар ўқувчилар учун максимал даражада тушунарлидир: уларни алоҳида варақларга босиб чиқариш ва карточка шаклида бериш, тахтага ёзиш, катта қоғозга босиб чиқариш ва дарс давомида эълон қилиш мумкин ва ҳк. Мисол тариқасида 1-4 синфлар учун мезон асосида баҳолашни келтирамиз.

Баҳолаш методокаси.

Ҳар бир билим элементи 1 балл билан баҳоланади. Ўқувчи тўплаши мумкин бўлган энг кўп балл - 16.

	Балл миқдори	Баҳо
100 - 95	16	5
94 - 75	10 - 9	4
74 - 50	8 - 6	3
50 дан паст	Кам	2

Мусиқа дарсларида ўқувчилар мусиқа асарларини хор бўлиб ижро этадилар, мусиқа тинглайдилар, мусиқий терминологияни ўрганадилар, ўқитувчининг саволларига оғзаки жавоб берадилар, реферат ёзадилар, лойиҳа ишлари олиб боришади, дафтарларда ишлашади.

Биз "Мусиқа" фани ўқитувчиларига ўқув жараёнида қўлланиши мумкин бўлган жорий ва якуний назоратининг баъзи мезонларини тавсия этамиз.

МУСИҚА ТИНГЛАШ

№	Параметрлар	Мезонлар		
1.	Мусиқий ифодал воситалари, мусиқий жанрлар, мусиқий нутқнинг таркибий элементларини, мусиқий шаклларни аниқлаш	Кечинма даражасида мусиқий тимсолни идрок этиш. Мусиқий кечинмани, мусиқий жанрларни, мусиқий нутқнинг таркибий элементларини, мусиқий шаклларни аниқлаш. Ҳукм асосли	Кечинма даражасида мусиқий тимсолни идрок этиш. Мусиқий жанрларни, мусиқий ифода воситаларини, мусиқий нутқнинг таркибий элементларини, мусиқий шаклларни мустақил равишда, лекин 1-2 та йўналтирувчи саволлар билан аниқлаш	Мусиқага оид мулоҳазалар қисқа, лўнда. Мусиқий ифода воситалари, мусиқий жанрларни, мусиқий нутқнинг таркибий элементларини, ўқитувчи ёрдамида амалга ошириладиган мусиқий шаклларни аниқлаш
2.	Мусиқий асарларни англаш	Мусиқали викториналар бўйича 90-100% и тўғри жавоблар. Асарнинг номини, мусиқий асар муаллифи, жанрини тўғри ва тўлиқ аташ.	Мусиқали викториналар бўйича 60-80% и тўғри жавоблар. Мусиқали асар муаллифи, мусиқали асар жанрини аниқлашда хатоларга йўл қўйиш	Мусиқали викториналар бўйича 50% дан кам бўлмаган тўғри жавоблар. Жавоблар узуқ, тўлиқ бўлмаган, муаллифнинг ёки мусиқий асарнинг номини, асарнинг мусиқий жанрини билмаслигини намойиш этадилар
3.	Мусиқали кечинма, фаоллик, диалогда қатнашиш	Мусиқани севади, тушунади. Мусиқали асарларни муҳокама қилишда диққат билан фаол қатнашади	Мусиқани тинглашга ҳамиша ҳам қизиқишларини намоён қилмайдилар	Мусиқа тинглаш давомида паришон, диққатсиз. Мусиқага қизиқиш кўрсатмайди

МУСИҚА ҲАҚИДА БИЛИМЛАРНИ ЭГАЛЛАШ ВА ТИЗИМЛАШТИРИШ

№	Параметрлар	Мезонлар		
1.	Атамаларни, мусиқа саводхонлиги элементларини билиш	Сифатга таъсир қилувчи топшириқлар 90-100 % хатоларсиз бажарилган, атама ва тушунчаларни аниқ билади, уларни амалиётда қўллай олади	Топшириқлар 60-80% бажарилган, аҳамиятсиз хатоларга йўл қўйилган. Атама ва тушунчаларни ноаниқ ифодалайди, уларни амалиётда қисман қўллайди	Топшириқ 50 % дан камроқ бажарилган, сифатга таъсир қилувчи хатоларга йўл қўйилган. Атама ва тушунчаларни ночор билади, уларни амалиётда қўллай олмайди.
2.	Мусиқа адабиётини билади	Билим олувчи асосий материални пухта билади, муаммо бўйича қўшимча адабиёт билан танишган. Қўйилган	Билим олувчи асосий материални билади ва 1-2 йўналтирувчи саволларга жавоб беради.	Билим олувчи асосий материални ночор билади. Қўйилган саволларга фақат ўқитувчи ёрдамида қисқа жавоб беради.

		саволларга пухта, ишончли ва изчиллик билан жавоб беради.		
3.	Оғзаки жавоб	Билим олувчи ўрганган материални тўғри баён этади. Мусиқа асарларини таҳлил қилади. Мусиқа тарихи ва тараққиётининг асосий босқичларини билади.	Билим олувчи дастур материалини тўлақонли эгаллаган, лекин шу билан бирга иккинчи даражали хусусиятга эга ноаниқликларга йўл қўяди.	Билим олувчи қўйилган саволларга жавоб топишга ҳаракат қилади. Ўрганилган материални баён этишда ноаниқликларга йўл қўяди.

ВОКАЛ РЕПЕРТУАРИ ИЖРОСИ

№	Параметрлар	Мезонлар		
1.	Вокал ижроси	Бадиий вокал ижроси	Интонацион-ритмик ва аниқ дикцияли аниқ вокал ижроси	Нософ, қалбаки ижро
2.	Хор қўшиқлари	Мусиқий оҳанг ва қўшиқ сўзларини, соф интонация ва ритмик жиҳатдан тўғри ижро этилишини билиш. Ифодали ижро	Мусиқий оҳанг ва қўшиқ сўзларини, асосан тоза интонация, ритмик жиҳатдан тўғри, қўшиқ етарли даражада ифодали эмас	Мусиқани ва сўзларни ижро этишда баъзи бир ноаниқликларга йўл қўйилади, ноаниқ ва унчалик аниқ эмас, баъзида нотўғри ижро этилади, ритмик ноаниқликлар мавжуд, қўшиқ тушунарсиздир
3.	Участие во внеклассных мероприятиях и концертах	Кўрик-танлов, фестиваль ва концертларда бадиий вокал ижроси		

ИЖОДИЙ ИШЛАРНИ БАЖАРИШ

№	Параметрлар	Мезонлар		
1.	Реферат тайёрлаш	Иш мазмунли, мантиқий, материал тақдимоти асосли, мавзу бўйича умумий хулосалар чиқарилади. Ахборотни тизимлаштириш ва умумлаштириш, унга танқидий баҳо бериш қобилияти	Иш мазмунли, материал баёни асосли, умумий хулосалар чиқарилган. Ахборотни тизимлаштириш ва умумлаштириш, унга танқидий баҳо бериш қобилияти кўрсатилган. Турли хил маълумот манбаларини таҳлил қилиш қобилияти	Мавзу юзаки ёритилган. Дизайн талаблари сақланмаган, материал изчил баён қилинмаган. Тезислар заиф асосланган.

		кўрсатилган. Турли манбаларни таҳлил қилиш, улардан керакли маълумотларни олиш қобилияти кўрсатилган. Асар муаллифининг индивидуал услубини намойиш этади. Режага, рефератга қўйиладиган талабларга мувофиқ тузилган, саводли	кўрсатилган, аммо баъзи бир ноаниқликлар мавжуд. Режага мувофиқ ёзилган, аммо барча талабларга риоя қилинмаган	
2.	Лойиҳалаш ишларини бажариш	Лойиҳанинг мақсади ва вазифалари тўғри тушунилган. Лойиҳанинг технологиясига мос келади. Фаолиятнинг таклиф этилаётган маҳсулоти, белгиланган мавзу билан мос келадиган юқори сифатли бажарилиши билан ажралиб туради. Ижодкорлик, ташаббускорлик намоён этилган	Лойиҳанинг мақсади ва вазифалари тўғри тушунилган. Лойиҳани амалга ошириш технологиясига риоя қилинган, аммо аҳамиятсиз хатолар ва бажаришдаги ноаниқликлар мавжуд. Фаолиятнинг таклиф этилаётган маҳсулоти, белгиланган мавзу билан мос келадиган юқори сифатли ижроси билан ажралиб туради. Ижодкорлик намоён этилган	Лойиҳанинг мақсади ва вазифалари тўғри тушунилган. Лойиҳанинг технологиясида, унинг бажаришда бузилишлар мавжуд эди. Лойиҳани амалга оширишда мустақиллик кўрсатилмаган

3. “Бадиий меҳнат” фанидан синовга қўйиладиган талаблар.

"Бадиий меҳнат" фанини ўқитишнинг мақсади – санъат ва меҳнат технологиялари соҳасида функционал саводхонликни шакллантириш, воқеликка ижодий муносабатда бўлган шахсни ривожлантириш.

Ушбу мақсадга эришиш учун сиз қуйидаги ўқув вазифаларига эътибор беришингиз керак:

1) билимларни ривожлантириш, атроф-муҳитдаги санъат, дизайн ва технологияларни онгли равишда идрок этишни шакллантириш;

2) Қозоғистон ва дунё халқларининг бадиий ва маданий меросини ўрганиш;

3) санъат ва дизайннинг ифодали воситалари ёрдамида ижодий ғояларни узатиш технологик кўникмаларини ривожлантириш;

4) объектларни тадқиқ қилиш, яратиш, таҳлил қилиш, бадиий ўзгартириш жараёнида ўқувчиларнинг ижодий ва танқидий фикрлашларини ривожлантириш;

5) таълим фаолиятининг барча турларида (илмий изланишлар, ғояларни ижодий амалга ошириш, асарларнинг тақдимоти) ахборот-коммуникация технологияларини қўллаш бўйича тажрибага эга бўлиш;

6) иш натижалари учун уларнинг аҳамиятини англаган ҳолда турли хил воситалар ва ахборот манбаларини тадқиқ қилиш ва қўллаш;

7) эстетик, меҳнат, иқтисодий, экологик, ватанпарварлик тарбияси ва ахлоқий-маънавий қадриятларни шакллантириш;

8) вақт, материал хусусиятлари ва бошқа омилларни аниқлаган ва ҳисобга олган ҳолда ўз фаолиятини мустақил равишда режалаштириш қобилиятини ривожлантириш;

9) ўқув мақсадларига эришиш учун ҳамкорликдаги тадбирларни ташкил қилишда тажриба тўплаш (якка, жуфт ва гуруҳда ишлаш).

Мақсадларга эришиш учун баҳолаш масаласига оқилона ёндашиш зарур. Ярим йиллик вақт давомида ўқувчиларнинг ўқишдаги ютуқларини балларда қайд этиш керак. Таълимий мақсадлар тизимининг бобларга мувофиқ максимал балл тўлиқ ўқув йили асосида тақдим этилади, бу ярим йиллик балларни ҳисоблашда ҳисобга олиниши керак. Масалан: ўқувчининг 9-синфда ўқув йили давомида оладиган максимал балли 25 балл.

Ушбу ҳисоблаш "Ижодий ғояларни тадқиқ қилиш ва ривожлантириш" бўлимидан 9 балл, "Ижодий ишларни яратиш ва ишлаб чиқариш" бўлимидан 12 балл, "Ижодий ишларни тақдим этиш, таҳлил қилиш ва баҳолаш" бўлимидан 4 баллни ўз ичига олади. Шундай қилиб, биринчи ярим йиллик учун максимал балл 12-13 баллни ташкил қилади.

Умумий максимал баллнинг 50-100% га тўғри келадиган балл учун ўқувчи "синов" олади. Умумий баллнинг 50% дан кам тўплаган ўқувчи қайта топширишга юборилади.

Қайта топшириш қуйидаги вазифаларни бажариш орқали амалга оширилади:
- берилган мавзу бўйича рефератлар, тақдимотлар тайёрлаш;
- ижодий ишларни ҳимоя қилиш;
- тушган мавзулар бўйича амалий ишларни бажариш.

Бадиий меҳнат ўқитувчисига баҳолаш мезонларини олдиндан ўқувчиларни хабардор қилиш учун ўқув ярим йилликнинг бошида ҳар бир бўлим учун ўқув дастурига мувофиқ баҳолаш мезонларини синчковлик билан ишлаб чиқиш тавсия этилади.

Ўқитувчи баҳолаш мезонларига мувофиқ ўқувчининг ўқув ютуқларининг индивидуал харитасини тузиши шарт. Шунингдек, ўқувчилар ўз ютуқларини

қайд этиб, кузатиб бориши мумкин. Ушбу баҳолаш ёндашуви ўқувчиларни интизомга олиб келади, уларни мавзуни жиддий қабул қилишга, вазифаларни тўлиқ бажаришга, дарсни режалаштиришга, керакли материалларни ўз вақтида ўрганишга ва ўқув жараёнида фаол иштирок этишга ундайди.

Курсни тугатгандан сўнг талабаларнинг "Бадиий меҳнат" фанидан билимларини баҳолаш мезонларига мувофиқ талабалар қуйидагиларга бажариши лозимдир:

- санъатнинг турли хил услуб, йўналиш ва жанрлари таснифи ва хусусиятлари, санъат ва мусиқий тасвирий ва ифода воситалари, ўзбек ва қозоқ халқи ва дунёнинг бошқа халқларининг декоратив-амалий санъати услуб ва жанрлари, урф-одат ва анъаналарининг келиб чиқиш тарихи ва асосий хусусиятларини билади; табиий, сунъий, бадиий материалларнинг асосий турлари ва хусусиятлари, баъзи материалларнинг қўлда, механик ва бадиий қайта ишлаш асосий технологиялари, тўқимачилик маҳсулотларини лойиҳалаш, моделлаштириш ва қайта ишлаш асослари, санъат соҳасида фойдаланиладиган замонавий ахборот технологиялари ва дастурлари, асбоб-ускуналар билан ишлашда хавфсизлик қоидалари;

- инсон ва жамият ҳаётидаги турли хил санъат, техника ва технологиянинг аҳамияти ва ролини, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва муҳофаза қилиш, ўзбек ва қозоқ халқи ва дунёнинг бошқа халқларининг тасвирий санъати асарларининг қадр-қимматини, санъат шакллари услублари ва йўналишларининг тарихий давр билан ўзаро муносабати, ижодий дизайннинг узатилиш хусусиятлари, қарор қабул қилишда санъат воситалари, жамоавий ва гуруҳий ишларнинг аҳамиятини тушунади;

- турли хил санъат турларида ижодий лойиҳаларни ишлаб чиқиш, режалаштириш ва яратиш бўйича билим ва кўникмаларни қўллайди, ижодий ғояларни узатиш учун материаллар ва техникани мустақил танлайди, маҳсулотларни яратиш ва ишлаб чиқаришда бадиий, таркибий материалларнинг турли хил хусусиятларини билади, шунингдек санъат асарлари, материалларни қайта ишлашнинг асосий технологияларини яратади, янги маҳсулотларнинг прототиплари, шу жумладан АКТ воситаларидан фойдаланиш, тадқиқот учун зарур бўлган маълумот манбаларини мустақил равишда топиш ва танлаш кўникмалари санъат ва технологиялар соҳасидаги ғояларни бериш ва ривожлантириш, тижорат соҳасида ўз ғояларини амалга ошириш учун ижодий маҳсулотларни тарғиб қилишнинг турли усуллари, уларнинг ишларини режалаштириш ва ташкил этиш усуллари, дунёнинг экологик муаммоларини санъат орқали етказиш усуллари;

- ўзларининг асарларида ва бошқа санъаткорларнинг асарларида ишлатиладиган турли хил санъат турлари, усуллари, техникаси ва материаллари, санъат, технология ва ишлаб чиқаришнинг атроф-муҳит ва инсон ҳаётига таъсири, ижодий ғоя ва ниятларни таҳлил қилади;

- санъатнинг ҳар хил турларида ижодий лойиҳаларни, шу жумладан АКТ-ларни, турли хил техникаларда ишлаш услуб ва усулларини, бадиий асарлар яратиш жараёнида турли материал ва воситалардан фойдаланган ҳолда, тадқиқотлар натижаларига асосланган турли хил маълумотларни, ижодий ишларни яратиш учун гуманитар ва табиий-илмий соҳалардаги билим ва кўникмаларини синтез қилади,;

- санъатнинг турли хил асарларидаги асосий фикр, тимсол ва ғояларни, миллий ва жаҳон санъат асарларининг бадиий ва эстетик қийматини, мустақил / биргаликда бажариладиган санъат, техник асар, функционаллик, эргономика ва самарадорлик учун маҳсулот имкониятларини, меҳнат маҳсулотининг истеъмолчилик хусусиятларини ва технологик операцияларни бажаришда хизмат кўрсатиш қобилиятини баҳолайди.

4. "Жисмоний тарбия" фанидан дарсга қўйиладиган талаблар.

1. Жисмоний тарбия бўйича амалий машғулотдан чоракнинг 50% дан кўп бўлмаган муддатга озод қилинган талабалар учун жисмоний тарбия ўқитувчиси дарс учун назарий вазифани иш дастурида режалаштирилган ўқув материалига мос равишда белгилайди.
2. "Жисмоний тарбия" фанидан билимларни баҳолашда қуйидаги кўрсаткичлар ҳисобга олинади: чуқурлиги, тўлиқлиги, мантиқийлиги, улардан муайян ҳолатлар ва жисмоний машқлар билан боғлиқ ҳолда фойдаланиш қобилияти.
Билимни синаш учун қуйидаги усуллардан фойдаланилади: сўров, тест.
Баҳога ўтказишда қуйидаги талаблар асос сифатида қабул қилинади:
"5" баҳо – ўқувчининг материал моҳиятини чуқур англашини намойиш этганлиги; мантиқий равишда баён этган жавоби учун қўйилади.
"4" баҳо - кичик ноаниқликлар ва аҳамиятсиз хатолар бўлган жавоб учун.
"3" баҳо - мантиқий изчиллик бўлмаган жавоб учун, материални билишда бўшлиқлар мавжуд, тегишли далиллар ва билимларни амалда қўллаш қобилияти йўқ.
"2" баҳо - дастур материалини билмаслик, ўқитувчининг топшириғини бажаришдан бош тортиш.
3. Жисмоний тарбия ўқитувчиси ўқувчини ҳакамлик, мусобақаларда ва ҳк.ларда кўрсатган ёрдамини ижобий баҳолай олади (4 ёки 5 баҳолар билан).
4. Жисмоний тарбия фанидан амалий машғулотлардан озод қилинган 2-4 синф ўқувчилари учун жисмоний тарбия ўқитувчиси дарс учун назарий вазифани белгилайди, бу иш дастурида режалаштирилган ўқув материалига мос келади.
5. Жисмоний тарбия бўйича амалий машғулотлардан чоракнинг 50 фоизидан кўпроғида (шу жумладан ярим йил ёки ўқув йилида) озод қилинган ўқувчилар жисмоний тарбия бўйича ёзма ҳисоботларни тайёрлайдилар (5-8 синфлар, 10-синфлар), рефератлар (9,11-синфлар).
Жисмоний тарбия бўйича ёзма хабарлар, рефератларни тайёрлаш ва амалга оширишга қўйиладиган талаблар.
1.Ёзма хабар, реферат мавзуси жисмоний тарбия ўқитувчиси томонидан дастур материаллари таркибига қараб белгиланади.

2. Ёзма хабар, реферат талабанинг мустақил ишидир.
3. Ёзма хабар 2 бетдан кўп бўлмаган ҳажмда тайёрланади (14 шрифт, 1,5 интервал). Реферат 10 бетдан кўп бўлмаган матн (14 шрифт, 1,5 интервал).
Реферат тузилиши:
Кириш қисмида - саволга жавоб бериш: нима учун ушбу мавзу жамият ва шахсан сиз учун жуда муҳим;
- спорт ёки соғлиқни сақлаш тизими, унинг хусусиятлари, турлари ва асосий қоидалари ҳақида қисқача маълумот;
- ривожланиш тарихи ва ҳозирги ҳолати, ютуқлар ва келажакда ривожланиш истиқболлари (мактаблар, шаҳар, Россия, дунё + танлов, Олимпия ютуқлари - талаб қилинади)
- спортнинг ривожланиши учун ушбу спорт ёки соғлиқни сақлаш тизимининг аҳамияти:
а) жисмоний фазилатлар (тезлик, чидамлилик ва бошқалар).
б) маълум бир спорт тури учун машқлар техникаси ёки техника асослари.
в) психологик, эстетик, ахлоқий (шахсий) фазилатларни ривожлантириш.
г) ўзаро таъсир қилишда, ҳужумда ва ҳимояда ўйнашда тактик ҳаракатлар асослари.
д) ушбу спорт туридаги мустақил машғулотлар ва машғулотлар учун хавфсизлик талаблари.

- хулоса: ушбу спорт турининг (жисмоний машқлар тизимининг) жисмоний ва шахсий ривожланиш учун аҳамияти. Мактаб ютуқлари (жамоалар, шахсий ютуқлар, келажак учун режалар).

Жисмоний тарбия машғулотларини кузатиш ва баҳолаш ҳақида гапиришдан олдин, сиз баҳолар ва белгилар ўртасидаги фарқни аниқ белгилашингиз керак. Белгилар баҳолашнинг миқдорий (рақамли) ифодасидир. "Беш", "тўрт", "уч" - буларнинг барчаси белгилар. Баҳолаш жуда бошқача бўлиши мумкин.

Оғзаки баҳолаш. Бу энг кенг тарқалган баҳо. Сиз ўқувчини машқни яхши бажаргани, ўқитувчига ёрдам бергани учун мақтадингиз. Сиз эҳтиётсизлиги учун чалғиган ўқувчига танбеҳ бердингиз. Сиз унга бирон бир белги қўймадингиз, лекин сиз унга баҳо бердингиз. Доимий равишда синфда ва оғзаки баҳоловчи ибораларда ишлатилади: "Қандай ўйлайсан, сен вазифанинг уддасидан чиқа олдингми?" Ва агар бизнинг таърифимиз ўқувчининг топшириқни бажарганлиги ҳақидаги фикрига тўғри келса, унинг кўзларида нечоғли завқланишни кўриш мумкин. Ва ўқувчи илгари у учун жуда қийин бўлган жисмоний машқларни бажара бошлаганда, биз унга далда берамиз: "Кўряпсанми, муваффақият бор! Баракалла, яхши натижаларга эришдинг! Асосийси, ҳеч қачон қўрқмаслик керак! ”

Диққат белгиси. Ҳа, бу ҳам баҳолашнинг бир тури. Сиз иштирокчини имо-ишора билан яхши бажарганингиз учун мақтадингиз, жилмайдингиз, бармоқ

билан таҳдид қилдингиз. Шу билан сиз ўқувчининг фаоллигини ҳам эътиборсиз қолдирмадингиз.

Таҳлил. Ўқувчи билан қисқа суҳбатда сиз унинг ўтган йилга, бир ойга, дарсга нисбатан ютуқларини таъкидлайсиз, шу билан бирга, бундан ҳам яхшироқ ишлаш учун керак бўлган нарсани кўрсатасиз.

Ва ниҳоят, белги. Бу талабанинг машғулот, дарсда ишлагани учун олган баллари сони. Бу унинг бахтли ёки хафа бўлиши, уни ўйлашга мажбур қилади ёки аксинча уни ҳар қандай фикрлардан узоқлаштиради. Кўриб турганингиздек, бу шунчалик баҳолашнинг бир тури, аммо қанчалик кучли!

Баҳолаш ҳар томонлама бўлиши керак.

Бошқа умумтаълим фанларидан фарқли ўлароқ, жисмоний тарбия фанида ўзлаштириш баҳоси хусусиятлари қуйидагилардан иборат.

- нафақат ақлий фазилатлар, хусусиятлар ва шароитларни, балки жисмоний ривожланиш, жисмоний қобилият ва ўқувчиларнинг соғлиғи ҳолатини ҳам тўлиқ ва чуқурроқ кўриб чиқиш зарурияти;

- нафақат билимларни, балки ўзига хос ҳаракат малакалари ва кўникмаларини, жисмоний маданият ва соғломлаштириш тадбирларини ўтказиш усулларини, мактабда ўрганилган билим ва жисмоний машқларни ностандарт шароитларда қўллаш қобилиятини ҳисобга оладиган кенгроқ мезонлар;

- жисмоний ривожланиш ва жисмоний тайёргарликни янада объектив ва аниқ бошқариш имконини берадиган баҳолашнинг объектив миқдорий таркибий қисмларининг мавжудлиги.

Шундай қилиб, ўқувчиларнинг жисмоний тарбия ҳақидаги билимларини баҳолаш мажмуий тавсифланади ва фақат баъзи таркибий қисмларни баҳолаш мақсадга мувофиқ эмас.

Жисмоний тайёргарлик, амалий кўникма ва малакалар, назарий билимлар, жисмоний-соғломлаштириш фаолиятини ташкил қилиш, бошланғич ёки олдинги оралиқ кўрсаткичлар (саломатлик, жисмоний тайёргарликнинг асосий даражаси) билан таққосланган баҳоланган параметрларнинг динамикаси (ўсиши), умумий таълим кўникмаларини шакллантириш баҳоланади.

Жисмоний тарбия дарсларида ўқувчиларни баҳолаш мезонлари:
"2" даражасида (қониқарсиз) қуйидаги ҳолатларга қараб:
- Ўқувчиларда об-ҳаво шароити ва спорт турлари ёки машғулотларга мос келадиган спорт формаси йўқлиги ва хавфсизлик талабларига жавоб бермайди;

- соғлигида аниқ оғишлар аниқланмаган, аммо жисмоний машқларга қатъий ихлос-иштиёқи бўлмаган ўқувчи, билим олувчининг жисмоний қобилиятида ижобий ўзгаришлар йўқ, бу ўқитувчи томонидан эътиборга олиниши керак;

- билим олувчи маънавий-иродавий ёки жисмоний фазилатларни ривожлантиришда кўникма, малакаларни шакллантиришда сезиларли ўзгаришларни намойиш қилмади;

- билим олувчи ўқитувчининг назарий ёки бошқа вазифаларини бажармайди, мустақил ўрганиш кўникмаларини, жисмоний тарбия соҳасидаги зарур назарий ва амалий билимларни ўзлаштира олмайди.

Қуйидаги шартларга қараб “3” (қониқарли баҳо):

- билим олувчи спорт залида ва стадионда барча хавфсизлик талабларига ва қоидаларига риоя қилади, гигиена талабларига жавоб беради;

- соғлиғининг ҳолатида оғишлар аниқланган ўқувчи, лекин шунга қарамай, тиришқоқ, жисмоний машқлар қилишга иштиёқли бўлса, жисмоний қобилиятларида озгина, аммо ижобий ўзгаришлар ўқитувчи томонидан сезилса;

- талаба чорак, ярим йиллик давомида жисмоний ва ахлоқий-иродавий фазилатларни ривожлантириш бўйича кўникмалар, қобилиятларни шакллантиришда аҳамиятсиз силжишларни кўрсатди;

- билим олувчи ўқитувчининг барча назарий топшириқларини қисман бажаради, жисмоний тарбия соҳасида мустақил машғулот, зарур назарий ва амалий кўникмаларни эгаллайди.

Қуйидаги шартларга қараб "4" (яхши):

- талаба спорт формасига эга, хавфсизлик талабларига жавоб беради, жисмоний машқларни бажараётганда гигиена ва меҳнатни муҳофаза қилиш талабларига риоя қилади;

- спорт билан шуғулланиш учун иштиёқи юқори бўлган ҳолда, соғлиғида аниқ оғишлар бўлган билим олувчи. Жисмоний қобилиятларда ижобий ўзгаришлар мавжуд, улар ўқитувчи томонидан сезилади;

- ўқувчи ҳар чорак, ярим йиллик, йил давомида фазилатлар, кўникмалар ва жисмоний ва ахлоқий-иродавий фазилатларни шакллантиришда сезиларли ўзгаришларни намоён этади, ёшига қараб жисмоний тарбия дарслари учун зарур бўлган стандартларнинг 80 фоизини муваффақиятли топширади ёки тасдиқлайди;

- талаба ўқитувчининг барча назарий ва бошқа вазифаларини бажаради, мустақил равишда ўқиш кўникмаларини ўзлаштиради, ҳакамлик қилиш ёки дарсни ташкил қилишда ҳар томонлама ёрдам беради, шунингдек жисмоний тарбия соҳасидаги зарур назарий ва амалий билимларни беради.

Қуйидаги шартларга қараб "5" (аъло) баҳода:

- талаба спорт формасига эга, барча хавфсизлик талабларига жавоб беради, жисмоний машқларни бажаришда гигиена ва меҳнатни муҳофаза қилиш талабларига жавоб беради;

- талаба жисмоний ҳолатида аниқ оғишларга эга, шу билан бирга жисмоний машқлар билан шуғулланиш учун доимий равишда иштиёқли. Ўқитувчи сезадиган ўқувчиларнинг жисмоний қобилиятларида сезиларли ижобий ўзгаришлар мавжуд;

- ўқувчи ҳар чорак, ярим йиллик давомида малака, кўникма ва жисмоний ёки ахлоқий-иродавий фазилатларни шакллантиришда сезиларли ўзгаришларни намойиш этади;

- билим олувчи жисмоний тарбия дарсларида, унинг ёшига қараб талаб қилинадиган барча стандартларни муваффақиятли топширади ёки тасдиқлайди;

- ўқувчи ўқитувчининг барча назарий ёки бошқа вазифаларини бажаради, мустақил равишда ўқиш кўникмаларини ўзлаштиради, мактаб мусобақаларини ҳакамлик қилишда ёки синф спорт тадбирларини ташкил қилишда ҳар томонлама ёрдам беради, шунингдек жисмоний тарбия соҳасидаги зарур кўникмалар ва назарий ва амалий билимларни беради.

Шахсий хусусиятлар

Жисмоний тарбия ютуқларини баҳолаб, ўқитувчи жисмоний тарбияда аҳамияти катта бўлган ўқувчиларнинг индивидуал хусусиятларини ҳисобга олиши керак.

Шуни ҳисобга олиш керак бўлган индивидуал хусусиятларни икки катта гуруҳга бўлиш мумкин: жисмоний ва руҳий.

Жисмоний – бу жисмоний ривожланишнинг хусусиятлари (тана узунлиги ва вазни), тана тузилиши (астеноид, ошқозон, торакал ва мушак).

Овқат ҳазм қилиш (ортиқча вазн) ва астеноид (заиф) тана турларининг болалари баҳо қўйишда ўзларига нисбатан энг эҳтиёткорлик ва нозик муносабатни талаб қилади. Баъзи ҳолларда тананинг, мушак-скелет тизимининг таркибий хусусиятларига эътибор қаратишингиз керак, улар дастурнинг баъзи бўлимларини маҳорат билан бажаришга ёки стандартларни бажаришга ҳам таъсир қилади.

Билим олувчи фаолиятини баҳолашда, шунингдек, шахснинг ақлий хусусиятларини ҳисобга олиш аҳамиятдан молик эмас. Тушуниш ва фикрлаш қобилияти чекланган болалар ўқитувчининг вазифаларини тушуниш, жавобга тайёргарлик кўриш ва машқни бажариш учун кўпроқ вақт талаб қилади. Ҳаракатлантирувчи хотираси суст бўлган ўқувчилар учун талаб қилинган машқларни ёки ўзлаштирилган ҳаракатларнинг индивидуал тафсилотларини такрорлаши қийинроқ. Ҳиссий ва тез таъсирланадиган ўқувчилар учун ўз

ютуқларини намойиш этадиган тинч ва илиқ муҳитни яратишлари керак. Журъатсиз, кучсиз иродага эга ўқувчиларга юқори мураккаблик топшириқлар шароитларига мослашиш, уларга ишончли суғурта ва ёрдам кўрсатиш учун вақт бериш керак.

Шахсий хусусиятларни ҳисобга олганда, ўқитувчи иложи борича эҳтиёткорлик билан, ўқувчининг қадр-қимматини камситмаслиги, баҳолашдан ўқувчиларнинг жисмоний тарбияга бўлган қизиқишини ошириш ва янада ривожлантиришга ёрдам берадиган тарзда фойдаланиши керак.

Натижаларнинг ўзгариши динамикаси

Жисмоний тарбия бўйича ўқув ютуқларини баҳолашнинг энг яхши тизими индивидуал кўрсаткичлар динамикасини ҳисобга олиш эканлигига ҳеч ким шубҳа қилмайди. Агар бола дастлаб жисмоний тайёргарлиги паст бўлса-да, лекин унинг ривожланишида сезиларли даражада ўсган бўлса ҳам, у юқори мақтовга лойиқдир. Бу ўқувчининг янада ривожланиши ва ўсиши учун қўшимча рағбат бўлиб хизмат қилади, энг муҳими, жисмоний машқлар билан шуғулланиш истагини кучайтиради.

Биз ўз-ўзини тарбиялашнинг "ўз-ўзига топшириқ бериш" ёки ўзини ўзи бошқариш каби самарали усулларидан муваффақиятли фойдаланамиз. Масалан, ускунада тортишиш тестини олиш вақтида (айниқса, ўғил болалардан) ҳатто бирор марта ҳам тортила олмайдиган болага “махсус машқлар ёрдамида сиз чорак охирига қадар камида бир марта тортишишни ўрганишингиз керак, шунда сиз ушбу тест учун яхши (4) баҳо оласиз” топшириқ бериш мумкин.

Ўқувчига "5" баҳоси қўйилишига яна бир нечта мисол: ғолиб жамоа таркибидаги барча ўйинчилар якуний натижага қўшган ҳиссаларидан қатъий назар "5" баҳосини олади. Профессионаллар гуруҳини олинг. Бутун жамоа гол уриш қобилиятига эга бўлган ўйинчи учун ишлайди, бу ўйинчи гол уради, лекин улар ҳар бир ўйинчи ғалаба қозонган деб айтмайдилар, аммо бутун жамоа ғалаба қозонганини тан олишади. Шундай қилиб, жисмоний тарбия дарсининг ўйин майдончасида миникомандалар билан боғлиқ вазият ҳам шундай. Асосийси, турли тайёргарликка эга йигитларда ҳаракатланиш истагини ўлдирмаслик.

Жисмоний чидамлилик намоён бўлиши керак бўлган жойда талабаларга циклик кўриниш бериш қийин. Белгиланган масофани босиб ўтганларнинг барчасига "5" қўйишингиз мумкин, биринчи ўринни босиб ўтган (иштирокчилар сонидан исталган рақамни аниқлашингиз мумкин), мен яна "5" бонусини қўйдим. Шундай қилиб, болаларнинг (табиатдан, имкониятдан) энг яхши бўлиш истаги рағбатлантирилади.

Ҳаракатланувчи хатти-ҳаракатлар эгаллаш техникасини баҳолаш усуллари

Баҳолашнинг асосий усуллари қуйидаги усуллар: кузатиш, қўнғироқ, машқлар ва комбинациялаш.

Очиқ кузатиш усули шундаки, талабалар ўқитувчининг кимни ва нимани баҳолашини билишади ва яширин усул эса шундан иборатки, улар фақат ўқитувчи ҳаракатларнинг айрим турларини кузатаётганлигини билишади.

Чорлаш усули шундан иборатки, ўқитувчи муайян машқларни жуда яхши бажарадиган индивидуал ўқувчиларни аниқлайди ва синфдан ҳаракатларни бажариш намунасини намойиш этишларини сўрайди.

Жисмоний машқлар усули алоҳида кўникма ва малакаларга эга бўлиш даражаси ва уй вазифаларини бажариш сифатини текшириш учун мўлжалланган.
Комбинацияланган усулнинг моҳияти шундаки, ўқитувчи билимларни синаш билан бир вақтнинг ўзида тегишли намунали ҳаракатларнинг техникасини баҳолайди.
Ушбу усуллар катта гуруҳ ўқувчилар ёки умуман олганда синфнинг ишини баҳолаш учун индивидуал ва олдинги тарзда қўлланилиши мумкин.
Махсус тиббий гуруҳ талабаларини баҳолаш.
1)синфда назарий топшириқларни бажариш (ўйин қоидалари, хавфсизлик чоралари ва бошқалар);
2) бадантарбияга тайёрлаш ва ўтказиш;
3) реферат тайёрлаш;
4) Бугунги кунда таълимда энг машҳур назорат шаклларидан бири бу тест, унинг асоси анъанавий топшириқ бўлиб, бетакрорлик ва соддалик талабларига жавоб берадиган топшириқ ҳисобланади. Уни амалга ошириш ҳар бир талабанинг билим даражасини баҳолаш ва назарий материални ўзлаштириш даражасини аниқлашга имкон беради.
Ҳозирги вақтда жисмоний тарбия машғулотларидан озод қилинган ўқувчиларнинг билимларини баҳолашга кўпинча эҳтиёж бор, шунинг учун тест технологияларидан фойдаланиш имконияти энг мукаммал ва оқилона технлогиядир.
Ўқувчиларни тестдан ўтказиш олдиндан жавоб бланкларини тайёрлаб, жисмоний тарбия дарсида уюшган ҳолда ўтказилиши мумкин. Дарсни ўтказишнинг ушбу шакли талабаларни якуний аттестацияга тайёрлашда айниқса муҳимдир, чунки 9-синф учун жисмоний тарбия фанидан имтиҳон материалида етарлича катта назарий материаллар мавжуд.
Ўқувчиларнинг жисмоний тарбия бўйича тайёргарлигини баҳолаш мезонлари
Жисмоний тарбия баҳолаш мезонлари сифат ва миқдорий ҳисобланади.
Ўзлаштиришнинг сифат мезонлари дастур материалини эгаллаш даражасини тавсифлайди: билим, ҳаракатли кўникма ва малакалар, мажбурий таълим мазмунига ва мактаб ўқув стандартига киритилган жисмоний-соғломлаштириш фаолияти.
Фаолиятнинг миқдорий мезонлари асосий жисмоний қобилиятларнинг ривожланиш кўрсаткичларидан иборат жисмоний тайёргарликдаги ўзгаришларни аниқлайди: куч, тезлик, мувофиқлаштириш, чидамлилик, мослашувчанлик ва уларнинг комбинацияси, бу ўқув дастурларининг йўналиши ва босқичларини акс эттиради.

Жисмоний тарбия бўйича тайёргарликни баҳолашда ўқитувчилар нафақат ўзларининг баҳоларини, балки рағбатлантирувчи ва тарбиявий функцияларини ҳам ҳисобга олган ҳолда (муайян вақт оралиғида жисмоний сифатларни ривожланишидаги ўзгариш динамикаси, шу пайтда эмас) ва ўқувчиларнинг индивидуал хусусиятларини (тана турлари, ақлий ва физиологик хусусиятлари) амалга оширадилар. Шу билан бирга, ўқитувчи иложи борича хушмуомала ва эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлиши, ўқувчининг инсоний қадр-қимматини камситмаслик, жисмоний тарбияга қизиқишни ошириш ва янада ривожлантиришга эътибор бериш керак.

Якуний баҳо ўқувчилар томонидан мавзу, бўлим, чорак учун (юқори синфларда – ярим йиллик учун), ўқув йили учун белгиланади. У ўқувчилар томонидан ўқув ютуқларининг барча таркибий қисмларини: билим, ҳаракатланувчи кўникма ва малакаларни ўзлаштириш учун олган жорий баҳоларни ўз ичига олади ва жисмоний қобилиятларнинг ривожланишидаги ўзгаришларни, жисмоний-соғломлаштириш фаолиятини амалга ошириш қобилиятини амалга оширади.

Ўқувчиларнинг жисмоний тайёргарлигининг асосий таркибий қисмлари бўйича ўзлаштиришини баҳолаш мезонлари:

I. БИЛИМ

"Жисмоний тарбия" фанидан билимларни баҳолашда қуйидаги кўрсаткичлар ҳисобга олинади: чуқурлик, тўлиқлик, далиллар, аниқ ҳолатлар ва жисмоний машқлар билан боғлиқ ҳолда улардан фойдаланиш қобилияти.

Билимни синаш учун қуйидаги усуллардан фойдаланилади: савол-жавоб, текширув суҳбатлари (чақирувсиз), тест.

“5” баҳо	**“4” баҳо**	**“3” баҳо**	**“2” баҳо**
Жавоб учун ўқувчи материалнинг моҳиятини чуқур тушунишини намойиш этади; фаолиятида фойдаланган ҳолда уни мантиқан баён қилади	Худди шу жавоб учун, агар унда кичик ноаниқликлар ва кичик хатолар бўлса	Мантиқий изчиллик бўлмаган жавоб учун, материални билишда бўшлиқлар мавжуд, тегишли далиллар ва билимлардан амалда фойдаланиш қобилияти йўқ	Дастур материалини тушунмаслиги ва билмаслиги учун

II. Ҳаракатлантирувчи кўникма ва малакаларни ўзлаштириш техникаси

Ҳаракатлантирувчи кўникма ва малакаларни ўзлаштириш техникасини баҳолаш учун қуйидаги усуллардан фойдаланилади: кузатиш, намойиш қилишдан тортиб то машқгача, машқларни бажариш ва қўшма усул.

“5” баҳо	**“4” баҳо**	**“3” баҳо**	**“2” баҳо**
1	2	3	4

Ҳаракат ёки унинг алоҳида элементлари барча талабларга мувофиқ, хатосиз, осонгина, эркин, аниқ, ишонч билан, биргаликда, аъло даражада, тўғри ритмда, тўғри бажарилади; талаба ҳаракатнинг моҳиятини, унинг мақсадини тушунади, ҳаракатни тушуниши, қандай бажарилишини тушунтириши ва ностандарт шароитларда намойиш қилиши; бошқа талаба томонидан йўл қўйилган хатоларни аниқлай олади ва тузатади; таълим стандартларини ишонч билан бажаради	Бажаришда талаба олдинги ҳолатга ўхшаш тарзда ҳаракат қилади, лекин иккитадан кўп бўлмаган хатоларга йўл қўяди	Ҳаракатлар асосан тўғри бажарилди, лекин битта қўпол ёки бир нечта кичик хатоларга йўл қўйилди, бу ҳаракатларнинг қатъийлигига, ноаниқликка олиб келди. Талаба дарсга нисбатан ностандарт ва қийин шароитларда ҳаракат қила олмайди.	Ҳаракат ёки унинг алоҳида элементлари нотўғри бажарилган, иккитадан кўп ёки битта қўпол хато қилинган

III. Усулларни эгаллаш ва жисмоний-соғломлаштириш фаолиятини ўтказиш қобилиятига эга бўлиш

“5” баҳо	**“4” баҳо**	**“3” баҳо**	**“2” баҳо**
Билим олувчи: - иш жойини мустақил равишда ташкил этиш; - маблағлар ва жиҳозларни танлаш ва уларни аниқ шароитларда қўллаш; - ҳаракатларнинг боришини кузатиб бориш ва натижаларни баҳолаш	Билим олувчи: - иш жойини асосан мустақил равишда, озгина ёрдами билан ташкил қилади; - маблағларни танлашда кичик хатоларга йщл қўяди; - фаолиятнинг боришини кузатади ва натижаларни баҳолайди	Ўқитувчи ёки предметлардан бири ёрдамида бажариладиган мустақил фаолият турларининг ярмидан кўпи бажарилмайди	Билим олувчи бирон бир фикрни мустақил равишда бажара олмайди.

IV. Талабаларнинг жисмоний тайёргарлиги даражаси

“5” баҳо	**“4” баҳо**	**“3” баҳо**	**“2” баҳо**
Бошланғич кўрсаткич давлат стандартлари талаблари ва жисмоний тарбия машғулотларининг мажбурий минимуми талабларига жавоб берадиган мажбурий жисмоний тайёргарлик ва жисмоний тарбия дастурида кўзда тутилган юқори даражадаги мослик ва маълум вақт давомида жисмоний тайёргарлик нуқтаи назаридан ўқувчининг юқори	Дастлабки кўрсаткич ўртача тайёргарлик даражаси ва етарли ўсиш суръатларига мос келади	Дастлабки кўрсаткич паст тайёргарлик даражаси ва енгил ўсиш	Билим олувчи давлат стандартига жавоб бермайди, жисмоний тайёргарлик кўрсаткичларининг ўсиш суръати йўқ

даражада ўсишига мос келади.			

(Жисмоний тайёргарликни баҳолашда устувор кўрсаткич натижаларнинг ўсиш суръати ҳисобланади. Жисмоний тайёргарлик кўрсаткичларини яхшилаш бўйича ўқитувчиларнинг вазифаси (ўсиш суръати) ҳар бир ўқувчи учун маълум бир қийинчилик даражасида, аммо амалга ошира олишга имкон даражасида бўлиши керак. Тизимли машғулотларни ҳисобга олган ҳолда, бу ўзгаришларга эришиш ўқитувчига баҳо беришга асос беради).

Фаолиятнинг умумий баҳоси дастур турига қараб белгиланади: гимнастика, баскетбол, волейбол, атлетика - барча ҳаракатлар ва талабаларни назорат машқларини бажариш учун олган баҳолари қўшилади.

Ўқув йилидаги ўзлаштириш даражасини баҳолаш, дастурнинг алоҳида бўлимлари бўйича умумий баҳоларни ҳисобга олган ҳолда, чораклар учун баҳоларга асосланади. Шу билан бирга, ҳаракатлар, жисмоний-соғломлаштириш тадбирларини ўтказиш қобилиятлари ва кўникмаларини баҳолаш биринчи даражали аҳамиятга эга.

"Жисмоний тарбия" фанини ўзгартиришнинг мақсадга мувофиқлиги узоқ вақт давомида матбуотда ва телевидениеда муҳокама қилинган. Турли хил вариантлар таклиф этилмоқда: 10-12 баллли тизимни жорий қилишдан баҳосиз тизимга ўтиш.

Шахсий жисмоний такомиллаштиришга бўлган эҳтиёжларини шакллантириш учун талабалар билан ишлаш жараёнида сиз рақамли белгини ўрнатиш мезонларидан бири бўлган кўникма ва малакаларни индивидуал баҳолаш методикасидан фойдаланишингиз мумкин.

Жисмоний тарбия дарсларида талабалар томонидан ўзлаштириладиган билимларнинг асосларини *баҳолаш* бошқа фанларга қараганда бир оз содда ("билади - билмайди"), шунингдек жисмоний тарбия ва соғликни тиклаш фаолиятини амалга ошириш қобилиятини баҳолаш ("бажара олади - бажара олмайди")бўлса, тажрибага асосланиб, баҳолашнинг асосий мезонлари бошқа иккитаси билан таққослаганда анча муҳим бўлиб, дарс жараёнида ўрганилган кўплаб ҳаракатли малака ва кўникмалар ҳисобланади.

Ҳозирги пайтда жисмоний тарбия ўқитувчилари орасида кўплаб шикоятлар ва кескин танқидларни келтириб чиқарадиган ҳаракатлантирувчи малака ва кўникмаларини баҳолаш учун кўплаб баҳолаш жадваллари яратилди. Бундан ташқари, улар ўқиётган болаларнинг ота-оналари учун умуман тушунарсиздир.

Дарҳақиқат, таълим стандартлари жадваллари ёки синфлар (ўлчов материаллари), тахминий ўртача ўқувчи учун яратилган, у йилдан-йилга асосан ҳаракатли хусусиятларини ривожлантириш талабларига жавоб беради. Натижада 9 ва 11-синф битирувчиси "Жисмоний тарбия" фанидан давлат

таълим стандарти талабларига мувофиқ ўқув жараёнида олинган кўникмаларни намойиш қилиши шарт. Бундан ташқари, ўқитувчи ушбу талабларни бажариш учун жавобгардир, бу бир қатор сабабларга кўра ҳар доим ҳам мумкин эмас, уларнинг сони доимий равишда ўсиб боради.

Биринчидан, ўқувчиларнинг метрик ёши ва биологик ўртасидаги тафовут. Шу сабабли, ёши учун етарли бўлмаган антропометрик кўрсаткичларга эга бўлган бола ижобий баҳо учун ўқув дастурининг стандартларини бажара олмайди, ҳатто у етарлича виждонли, масъулиятли ва жисмоний машқлардан завқланган бўлса ҳам.

Иккинчидан, патологиядан келиб чиқмаган, мактабгача жисмоний тайёргарлиги паст, ортиқча вазн.

Учинчидан, бола вужудидаги нейропсихик жараёнларнинг бузилиши: сусткашлик, жисмоний фаоллик ва меҳнат қобилиятининг кескин ўзгариши, уятчанлик, реал шароитлар томонидан камситилиш, ўз қобилиятларига ҳаддан ташқари юқори баҳо бериши ёки баҳоламаслик. Мактабга кираётганлар орасида йил сайин ўйин, мусобақа ва беллашувларга иштиёқсиз болалар сони кўпаймоқда.

Ҳар бир ўқувчини объектив равишда баҳолаш учун (юқоридаги учта тоифани ўз ичига олган ҳолда) сиз "Илгари эришилган натижани ошириш усули" дан фойдаланишингиз мумкин. Ушбу услуб рақамли (миқдорий) кўрсаткичлар (стандартлар) томонидан баҳоланадиган машқларга нисбатан қўлланилади. Ушбу техникага мувофиқ, ўқувчи бола учун ўқув жараёнида олинган кўникмаларни уч маротаба намойиш этиш билан энг яхши натижани ҳисобга олган ҳолда белгиланади. Ушбу натижа унинг ҳозирги пайтда эришган шахсий ютуғи бўлиб ҳисобланади ва "5" деб баҳоланади. Амалда, биз ушбу натижани "база" атамаси билан белгилаймиз. Ушбу "база" йил давомида кўпи билан икки марта ўрнатилади (ўқув йилининг боши ва охири) ва тузатиш натижаларига кўра белги қўйилади:

4. Агар вақт ўтиши билан "база”си яхшиланса, "5" белгиси қўйилади;

5. Агар "база" аввалгидек қолса - "4";

6. "База" нинг ёмонлашиши "3" га баҳоланади. Шубҳасиз, ҳар уч ҳолатда ҳам рейтинг ижобийдир.

1- ва 2-синфлардаги дарсларда асосий ҳаракатланувчи хислатлари (мувофиқлаштириш, тезлик, мослашувчанлик, чидамлилик, қувват, тезлик - қувват фазилатлари)нинг бошланғич базасини шакллантирамиз. Ҳаракатланувчи хусусиятларини ривожлантириш кўплаб машқлар орқали амалга оширилади. Масалан, тезлик-қувватни ошириш учун бир жойдан узунликка ва баландликка сакрашдан фойдаланаман, кичик тўп (150 грамм), теннис учун, резинали, матоли ва ҳк., гранаталар (300, 500, 700 грамм), 1, 2, 3, 4, 5-сонли медбола ва ҳк.

Кўпгина машқларни баҳолаш учун аввал эришилган натижалардан натижани ошириш усулини қўллашда талабаларнинг ижодий фаоллиги учун кўрсатмалар бўлган ўқув стандартлари жадвалларидан фойдаланилади.
Иккинчи синф ўқувчиларининг ютуқлари, рақамли натижадан қатъий назар, мен машқлар ва топшириқларни бажаришга нисбатан виждонан муносабатда бўлган шароитда "5" баҳосидан кам баҳоламайман. Визуал равишда баҳоланган машқлар учун мен "5", "4" ёки умуман ҳеч нарса қўймайман, бу эса, баҳонинг йўқлиги, машқлар ҳали ҳам такомиллаштирилиши ва яхшиланиши мумкинлиги сифатида рағбатлантиради. Шундан сўнг, ўқувчи билан биргаликда биз натижани яхшилаш йўлларини топишга ҳаракат қилмоқдамиз: индивидуал уй вазифаси, спорт бўлимига белгилаш, қўшимча дарслар.
Барча рақамли маълумотлар карталар ёрдамида ҳар бир талаба учун тўпланади ва тизимлаштирилади:
3 ва 4-синфларда баҳолаш аввал эришилган натижалардан натижани ошириш усулидан фойдаланишда давом этади. Шу билан бирга, натижалар уч балли шкала бўйича баҳоланади ("5", "4", "3"). Ушбу ёшда натижаларни яхшилаш мотивацияси юқори, шунинг учун болалар яхши вақт кўрсаткичларини ва шунга мос равишда белгиларга эга бўлиш учун уй вазифаларини тайёрламасдан, мактаб соатларидан кейин жисмоний машқларга кўп вақт ажратадилар. Аксарият ҳолларда улар муваффақиятли бўлади ва баҳолари кўтарилади.
Кейинги синфларда ушбу *баҳолаш тизими* сақланиб қолади. У 5 ва 6-синфларда муваффақиятли фойдаланилади, ёшга боғлиқ хусусиятлар ва баъзи болаларда ўрганишга бўлган қизиқишнинг пасайиши туфайли 7-9-синфларда бироз самарасизроқ кечади.
Ўрта мактабда, ўсмирлик ёшидан ўтгандан сўнг, ушбу услуб яна кучга киради, чунки 10 ва 11-синфларда ўқиш учун мотивацияси кучаяди. Болалар аллақачон баҳолаш тизимини билишади, бу ёшга келиб, жисмоний ривожланиши асосан якунланди, шунинг учун бизнинг биргаликдаги фаолиятимиз илгари ўрганилган машқларни, технология ва тактиканинг нозик қирраларини яхшилашга қаратилган. Талабаларнинг энг яхши натижалари мунтазам равишда карточкаларга ёзиб борилади, шунинг учун ҳар бир бола жисмоний ҳолатини объектив баҳолаши ва у қаерда муваффақиятга эришганини ва қаерда синашни кўриши осон.
Бундай баҳолаш тизими камчиликларсиз бўлмаса ҳам, ҳар доим ҳам ўқувчини жисмоний тарбия таълим стандартлари талабларига олиб келмайди, лекин психикани шикастламайди, функционал жиҳатдан етук ва етук бўлмаган, қобилиятли ва унча қобилиятли эмас, барқарор ва ҳаракатчан психикага эга ўқувчиларнинг имкониятларини тенглаштиради. Шу билан бирга, бу талабанинг мустақил иши, унинг муваффақиятга эришишда қилган ишини аниқ кўрсатиб беради. Жисмоний тарбия учун барча шаклларда мотивация кучаймоқда.
Жисмоний машқлардаги амалий машғулотлар натижасида мавзу бўйича назарий билимларга қизиқиш ривожланади. Бундай ҳолда, баҳолаш мезонларининг иккинчи қисми, яъни жисмоний тарбия назарияси соҳасидаги

билимларни баҳолаш ҳал қилинади, чунки бола мавзу бўйича муваффақиятли назарий ва амалий фаолиятни амалга ошириб, уйғунлик билан ривожланиб боради ва бир вақтнинг ўзида ўқув дастурининг ҳар бир бўлими ва модули учун минимал билимларга эга бўлади.
Мавзу бўйича минимал билимларни кенгайтириш, шунингдек, баҳолашнинг учинчи қисми – жисмоний шахсларни ҳам, ўртоқларнинг, синфдошларнинг гуруҳида, оилада, ёш болалар билан соғломлаштириш машғулотларини ўтказиш қобилияти билан ҳал қилинади.
Шундай қилиб, ўқитувчининг оддий ҳаракатлари ўқувчининг "Жисмоний тарбия" фанига бўлган қизиқиши бўйича маълум даражада спорт, жисмоний тарбия ва соғлом турмуш тарзига барқарор эҳтиёжни шакллантиришга олиб келади.
Тўпланган тажриба ва олинган натижалар асосида қуйидаги хулосалар чиқариш мумкин:
1. Ўқувчиларни жисмоний тарбия фанига индивидуал равишда баҳо бериш, илгари эришилган натижани ошириш усулидан фойдаланиш мактаб ўқувчиларининг ижодий фаолиятини назорат қилиш ва баҳолаш таркибий қисмидаги прогрессив йўналишдир.
2. Усул болани баҳолашнинг психологик таъсирини камайтиришга имкон беради.
3. Усул талабаларнинг ушбу мавзу бўйича етарлича юқори мотивацион фаоллигини таъминлашга имкон беради.
Ушбу усулнинг қўлланилиши ўқитувчиларни баҳолашнинг тегишли мезонлари муаммоларини ечишга имкон беради.

5. "Ўз-ўзини таниш" фанидан дарсга қўйиладиган талаблар.

"Ўз-ўзини таниш" фанининг мазмуни инсоният, инсон ва унинг атрофидаги дунё маънавий-ахлоқий маданияти тўғрисида кенг маълумотни қамраб олади, талабаларнинг ички изланишини фаоллаштиради, чуқур фикрлаш, фарқлаш ва ҳаётий аҳамиятга эга бўлган саволларнинг моҳиятини интуитив тушуниш қобилиятини ривожлантиради. Буларнинг барчаси ўқув материалларини яратишда узлуксизликни сақлашга ёрдам беради.
Бошланғич мактаб 1-4 синфлари учун фаннинг асосий таянч таркиби ўқувчиларнинг ёш хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда қуйидаги қисмлардан иборат:
2 "Асрлар ҳикмати" бўлими дунё халқларининг донолиги орқали талабаларни "Ўз-ўзини таниш" фани билан таништиради. Унда эртак, масаллар, ҳикоялар, инсоният маънавий меросининг ҳикматли сўзлари орқали болалар ахлоқий ҳаёт асосларини ўрганадиган дарслар мавжуд. Улар мактаб жамоасида бирга яшаш, бир-бири билан тил топишиш, мактаб интизомига, белгиланган тартибга риоя қилиш, ёшларга ёрдам бериш, катталарни ҳурмат қилиш қобилиятларини ривожлантиришга ёрдам берадиган абадий қадриятларни тушунадилар.
3 "Дўстона оила" бўлимида асосий эътибор нафақат оилада, балки синфда ва мактабда коммуникатив кўникмаларни ривожлантиришга қаратилади (тинглаш,

тушуниш, ўзини ва бошқасини муносиб баҳолай олиш, тушуниш, ёрдам бериш, ўзаро таъсир ўтказиш); тенгдошлар билан тенг ва яхши муносабатлар қуриш қобилияти; ўзингизни ижобий томонга созлаш, ҳис-туйғуларингизни ифода этиш ва бошқаларнинг ҳис-туйғуларини тан олиш қобилияти; шахслараро низоларни ҳал қилиш кўникмаларини ўзлаштириш; ижтимоий фаолиятнинг ривожланиши.

4 "Инсон бўлиш" бўлими болаларнинг ёш ривожланишидаги психологик хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда ишлаб чиқилган: хатти-ҳаракатларнинг онгини ошириш, сезгирлик, ҳиссиётларнинг жадал ривожланиши, умумий ҳиссий оҳанг (хушчақчақлик, қувноқлик), иродавий фазилатлар.

4. “Бу дунё нақадар ажойиб!” бўлими ўқувчиларда ташқи дунё билан ахлоқий муносабатда бўлган тажрибани шакллантиришга қаратилган. Табиатга эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлиш ва болаларнинг соғлиғини мустаҳкамлаш учун экологик жиҳатдан ижодий тадбирларни ташкил этиш керак.

1-4-синф ўқувчисига "Ўз-ўзини таниш" фанидан тест ўтказиш учун қўйиладиган талаблар:

6. Умуминсоний қадриятлар ҳақида элементар таассуротларга эга.
7. Дастурда белгиланган даражада Қозоғистон ва бошқа халқларнинг маънавий меросини билади.
8. Дарсда, мактабда, жамоат жойларида тартиб-интизомга риоя қилишни билади.
9. Ўқувчининг ҳуқуқлари ва мажбуриятларини билади ва тушунади, ўқувчининг бурчини бажаради (зарур ўқув қуроллари ва уй вазифаларини бажариш, синфда ишлаш).
10. Одамларга, табиатга, жамоат мулкига эҳтиёткорлик ва онгли муносабатда бўлади.
11. Саломатликни сақлаш учун яхши фикрларнинг аҳамиятини тушунади, соғлом турмуш тарзининг элементар қоидаларини қандай қўллашни билади.
12. Одоб-ахлоқ қоидаларини билади ва тушунади, ўз билимларини турли вазиятларда онгли равишда ишлатади.
13. Ижодий фаолият орқали фикр ва таассуротларни ифода эта билади.
14. Тушунчаларнинг мазмуни ва аҳамиятини тушунади: донолик; ҳақиқий билим; мактаб оиласи; меҳрибонлик, ҳаракатларнинг гўзаллиги; ҳалоллик, самимийлик; соғлом оила;
15. Яхши фикрлар ва хатти-ҳаракатлар муҳимлигини тушунади.
16. Бошқа одамлар билан тинч-тотув яшаш, синфдошлар ва дўстлар билан яхши муносабатларни ривожлантириш қобилиятининг муҳимлигини англайди.

-ижодий фаолияти орқали ўз фикрлари ва таассуротларини ифода эта олади;
-она юрт табиатига ғамхўрлик қилишнинг муҳимлигини тушунади.

5-9-синфлардаги "Ўз-ўзини таниш" фанининг асосий таркиби тўртта асосий қисмни ўз ичига олади: "Билим қувончи", "Инсон бўлинг", "Инсон ва дунё" ва "Инсониятнинг маънавий тажрибаси".

1. *"Билим қувончи"* бўлимини ўрганаётганда ўқувчилар *"Инсоннинг ички дунёси", "Ахлоқий танлов"* тушунчаларини тушунадилар, ўз-

ўзини англаш манбалари билан танишадилар, ҳаётий мақсадларни тушунишни ўрганадилар, одамларга инсон тақдирига хизмат қилишнинг аҳамияти.

2. *"Инсон бўлиш"* бўлими ўқувчиларга характерли таълимнинг аҳамиятини, меҳнатсеварлик, интизом, сезгирлик, ўз ҳаракатларига жавобгар бўлиш қобилияти, фикрлар, сўзлар ва хатти-ҳаракатларнинг бирлигини кузатиш каби фазилатларни тушунишга ёрдам бериш учун ишлаб чиқилган.

3. *"Одам ва дунё"* бўлими талабаларни феъл-атворнинг фазилатли фазилатлари билан чинакам инсонийлик дунёси билан таништиради.

4. *"Инсониятнинг маънавий тажрибаси"* бўлими атрофимиздаги дунёнинг гўзаллигини, барча халқларнинг маданий меросининг қадр-қимматини, унга киритилган ҳақиқат, меҳр-оқибат, севги, адолат ғояларини кўришга ва тушунишга ёрдам беради.

5–9-синф ўқувчиларига "Ўз-ўзини таниш" фанидан тест синовларини бошлаш учун қўйиладиган талаблар

- умумбашарий қадриятларнинг аҳамиятини англайди ва уларга ўз ҳаётида амал қилишга интилади;
- тушунчаларнинг мазмуни ва моҳиятини англайди: инсон интилиши; билиш йўли; одам бўлмоқ; инсон характери; туюлмоқ эмас, бўлмоқ; меҳнатсеварлик; руҳнинг гўзаллиги;
- чуқур ўйлашни ва ҳақиқат билан ёлғонни, абадий ва вақтинчаликни фарқлашни билади;
- бўш вақтдан оқилона фойдаланиш зарурлигини тан олади;
- ўз-ўзини тарбиялаш ва ижодга қизиқиш билдиради; ўзини ифода этишга интилади;
- ўз нуқтаи назарини бошқа одамларнинг қадр-қимматини камситмасдан қандай ҳимоя қилишни билади;
- бошқа одамларга раҳм-шафқат ва раҳм-шафқат кўрсатади, уларга ҳақиқий ёрдам кўрсатишга интилади;
- ижодий фаолияти орқали ўз фикрлари ва таассуротларини ифода эта олади;
- "Хуш келибсиз, мендан бошланади" лойиҳасини амалга оширишда фаол иштирок этади
- ўз-ўзини тарбиялаш ва ўзини ўзи англашга, мустақил ижодга қизиқиш билдиради; ўз қобилиятлари ва имкониятларини максимал даражада амалга оширишга интилади;
- ҳар хил вазиятларда ўзини қандай тутиш кераклигини билади; ўзининг ҳиссий ҳолатини назорат қилади, салбий ҳиссиёт, истакларни қайтаради;
- мустақил ва масъулиятли қарорлар қабул қилишни билади ва уларни асослайди;
- ўз принциплари, позициялари ва эътиқодларини бошқа одамларнинг қадр-қимматини камситмасдан ҳимоя қила олади;
- "Табиат бебаҳо совғадир" лойиҳасини ишлаб чиқишда фаол иштирок этади.
- умумбашарий, этник-маданий ва миллий қадриятларнинг ўзаро боғлиқлигини тушунади;
- ўз имкониятларини билишга интилади;

- ўз фикрлари, сўзлари ва хатти-ҳаракатлари учун жавобгардир;
- ҳаётдаги гўзал, фожиали ва юморли бўлишни билади ва унга ўз муносабатини билдиради;
- жинсига қараб оиладаги, жамоадаги ва жамиятдаги ролини тушунади;
- ҳаёти ва соғлиғини қадрли деб билади, амалда соғлом турмуш тарзи билимларидан фойдаланади, ёмон одатларни ҳаётдан олиб ташлашга интилади;
- ўзаро ёрдамнинг ҳаётдаги аҳамиятини тушунади;
- фуқароликни тан олишга интилади, қозоқ ва бошқа тилларга, қозоқ миллий урф-одатлари ва бошқа халқларнинг урф-одатларига ҳурмат намоён этади.

10-11-синфларда "Ўз-ўзини таниш" фанининг асосий мазмуни тўртта асосий қисмни ўз ичига олади: "Билим йўлида", "Шахсга айланиш", "Жамиятдаги ҳаёт", "Инсоният олами".

10-11 синф ўқувчиларига "Ўз-ўзини таниш" фани бўйича синов талаблари

- умуминсоний қадриятларнинг абадий маънавий моҳиятини билади ва чуқур англайди; "фидокорона севги", "севги энергияси", "маънавий етуклик", "юқори онг", "онг ва ҳиссиётларни бошқариш", "руҳий саломатлик", "ҳозирги дақиқанинг кучи" тушунчаларининг аҳамияти ва мазмунини тан олади;
- илмий, иқтисодий, ишлаб чиқариш ва бошқа касбий фаолиятнинг ахлоқий жиҳатларини таҳлил қилишни билади ва бажаради; оилада ижобий мулоқотнинг аҳамиятини, оилани яратиш учун жавобгарликни тан олади; интуитив фикрлаш қобилиятига, ички овозни тинглаш қобилиятига эга;
- онг ва ҳиссиётларни бошқариш қобилиятига эга; жамоада, оилада ижобий муносабатлар ўрнатиш кўникмаларига эга; бошқа миллат ва динлар вакилларига ҳурмат ва бағрикенгликни намоён этади; севги энергияси ёрдамида зиддиятли вазиятлардан чиқиш қобилиятига эга; "шу ерда ва ҳозир" лаҳзада қолиш қобилиятига эга; "Ҳақиқий лидер бўлиш" лойиҳасини амалга оширишда ҳақиқий етакчининг фазилатларини намойиш этади.

6. "Тадбиркорлик ва бизнес асослари" фанидан синовга қўйиладиган талаблар.

10-синф учун "Тадбиркорлик ва бизнес асослари" фанидан тасниф талаблари

1. "Тадбиркорлик иқтисодий ҳодиса сифатида." Ўқувчи:

1) "якка тартибдаги тадбиркор", "тадбиркор", "эҳтиёж", "фаровонлик" тушунчаларини тушунади;
2) тадбиркорликнинг предмети, мақсади ва вазифаларини билади;
3) Қозоғистон Республикасидаги тадбиркорлик тарихини таҳлил қилади;
4) тадбиркорликнинг иқтисодиётдаги аҳамиятини тушунади;
5) микроиқтисодиёт ва макроиқтисодиёт ўртасидаги фарқни билади;
6) тадбиркорликни ўз-ўзини татбтиқ этиш ва шахсий мотивация шакли сифатида кўриб чиқади;
7)ғояни тадбиркорнинг ваколати сифатида шакллантириш муҳимлигини баҳолайди;
8) бизнес ғояларини шакллантириш воситаларини қўллайди;
9) товарлар ва хизматлар ишлаб чиқариш учун зарур бўлган ресурслар ва омилларни билади.

10) товарлар ва хизматлар ишлаб чиқариш учун зарур бўлган ресурслар ва омиллар ўртасидаги фарқни тушунади;
11) талаб ва таклиф қонунларини тушунади;
12) талаб ва таклифга таъсир этувчи омилларни билади;
13) бозордаги бозор мувозанатининг шаклланиши, тақчиллик ва ортиқча харажатлар қонунларини билади.
14) бозорнинг асосий омиллар ўзгаришига мослашиши жараёни сифатида талаб ва таклифнинг мослашувчанлигини тушунади.
2. "Замонавий шароитда тадбиркорлик." Ўқувчи:
1) тадбиркорликни иқтисодий ҳодиса сифатида таҳлил қилади;
2) замонавий шароитда тадбиркорлик омилларини билади;
3) тадбиркорлик фаолияти турларини ажратиб туради;
4) КЎБ субъектларнинг давлат, шу жумладан, Қозоғистон иқтисодиётидаги ролини тушунади;
5) тадбиркорликнинг ҳуқуқий шаклларини ажратиб туради;
6) стартап тушунчасини тавсифлайди;
7) бошланғич ва мавжуд бўлган бизнесни ажратиб туради.
8) Қозоғистонда тадбиркорликни ривожлантиришнинг географик ва минтақавий хусусиятларини тушунади;
9) тадбиркорлик, жумладан Қозоғистонда мавжуд тенденцияларни тан олади;
10) келгуси даврлар учун бизнес тенденциялари прогнозларини таҳлил қилади;
11) нархли ва нархсиз бўлган, мукаммал ва номукаммал рақобат мисолларини тасвирлайди;
12) рақобат стратегиялари ва рақобатчиларнинг турларини тавсифлайди;
13) нарх ва нархдан ташқари рақобатни қўллаш мақсадга мувофиқлиги тўғрисида далиллар келтиради;
14) иқтисодий категория сифатида нархнинг моҳияти ва функциясини тушунади;
15) нарх тузилишини тавсифлайди;
16) нарх сиёсатининг моҳиятини тушунади;
17) нархлар стратегиясини ажратиб туради;
3. "Амалда маркетинг." Ўқувчи:
1) маркетинг тушунчаси ва вазифаларини тушунтиради.
2) маҳсулот ва корхонанинг маркетинг стратегиясини ажрата олади;
3) 4П, 4С маркетинг аралашмасининг таркибини тушунади;
4) 4П, 4С дастур форматини ажратиб туради;
5) Дала ва кабинет тадқиқотлари ўртасидаги фарқларни тавсифлайди;
6) Дала ва кабинетни тадқиқ қилиш методологиясини қўллайди.
7) SWOT таҳлилининг мақсадини тушунади.
8) SWOT таҳлилини амалда ўрганилаётган маҳсулотнинг кучли ва заиф томонларини баҳолаш учун қўллайди.
9) истеъмолчилар сегментацияси моҳияти ва тамойилларини тушунади.
10) муайян мақсадли аудиториянинг эҳтиёжларини белгилайди.
11) бренднинг асосий таркибий қисмларини билади.
12) бренднинг тавсифий ва ижодий текислигини ажратиб туради.

13) товар платформасини тасвирлаш учун олинган кўникмаларни қўллайди.
14) ATL, BTL маркетинг коммуникациялар мажмуасини ажратиб туради.
15) ATL, BTL орқали ўрганилаётган маҳсулот/хизмат қийматини охирги фойдаланувчига этказиш режасини тузади.
16) рақамли маркетингнинг моҳиятини тушунади.
17) рақамли маркетинг орқали ўрганилаётган маҳсулот / хизмат қийматини якуний истеъмолчига етказиш режасини тузади.
4. "Дизайн-фикрлаш". Ўқувчи:
1) дизайн фикрлашнинг моҳиятини тушуниш; дизайн фикрлаш кўникмаларини қўллаш мумкинлигини тушунади.
2) бизнес ғояларни қидириш ва бизнес жараёнларини ташкил этишнинг анъанавий усуллари билан таққослаганда дизайн фикрлаш ёндашувларининг афзалликларини таққослайди.
3) лойиҳадан бевосита ёки билвосита таъсир қиладиган фойдаланувчилар гуруҳларини аниқлаш.
4) ҳамдардлик тамойилларини тушунади ва уларни амалда қандай қўллашни билади.
5) суҳбатлар тузиш ва ундаги саволлар кетма-кетлигини тўғри ташкил этиш.
6) муаммони аниқлай олиш ва тавсифлаш.
7) суҳбатдан энг муҳим топилмаларни аниқлайди.
8) муҳим маълумот қисмларини танлайди ва уларни келгусида фойдаланиш учун самарали равишда тузади.
9) суҳбат давомида олинган гуруҳлар тўғрисидаги маълумотлар.
10) “Ақлий ҳужум” тамойиллари ва эҳтиёжларини тушунади;
11) “Ақлий ҳужум” қоидаларини билади ва уларга қандай риоя қилишни билади;
12) “Ақлий ҳужум” босқичларини билади ва уларга амал қилади, ифода этилган фикрларни тизимлаштиради ва энг истиқболли нарсаларни танлайди;
13) прототиплаш тамойилларини тушунади ва тушунтиради;
14) прототиплашнинг асосий усулларидан фойдаланишни билади ва билади;
15) бизнес ва тадбиркорликни қўллаб-қувватловчи муассасаларни тавсифлайди;
16) КЎБ субъектларини давлат томонидан қўллаб-қувватлаш турларини тушунади;
17) тадбиркорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш кўникмаларини қўллайди;
18) тадбиркорнинг иқтисодий, ҳуқуқий, ижтимоий, экологик, ахлоқий мажбуриятларини фарқлайди;
19) мақсадни белгилаш моҳиятини тушунади;
20) мақсадларни самарали аниқлаш учун мақсадларни белгилаш воситаларини қўллайди;
21) тўғри мақсадларни белгилаш орқали шахсий мартаба стратегиясини шакллантиради;
22) нотиқлик маҳоратидан фойдаланган ҳолда шахсий ҳаёт стратегиясини тақдим этади.

7. "Графика ва лойиҳалаштириш" фанидан синовга қўйиладиган талаблар.

“Графика ва лойиҳалаштириш” фанидан ўқув жараёнининг жорий, оралиқ ва якуний аттестацияси талабаларнинг ўқув ютуқларини баҳолаш учун мезонларга асосланган технологиялардан фойдаланган ҳолда, стандартда белгиланган ўқув натижаларининг керакли даражаларига эришишга имкон берадиган тестлар ёрдамида амалга оширилади. Шу билан бирга, "Талабаларнинг ўқув фаолиятини жорий назоратини, оралиқ ва якуний аттестациясини ўтказишнинг намунавий қоидалари"да (Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан вазирлигининг 2018 йил 9 февралдаги 16471-сонли буйруғига қаранг) [1, 2], бу "Графика ва фан" бўйича умумий баҳо. "лойиҳалаштириш" амалга оширилмайди ва ҳар чорак ва ўқув ярим йиллик охирида "синов" ("синовдан ўтмади") белгиланади.

Синов тизимидан фойдаланган ҳолда сертификатлаштириш "Графика ва лойиҳалаштириш" фанининг ўқув дастурининг барча ўрганилган бўлимларида (бирлаштирилган мавзуларда) амалга оширилади [3].

График таълими мазмунини янгилаш билан бир қаторда, талабалар эришган натижаларни кутилаётган ўқув натижалари билан таққослаш учун "Графика ва лойиҳалаштириш" фанидан ўқувчиларнинг ютуқларини баҳолашнинг янги тизими қўлланилади. Талабаларнинг ўқув ютуқларини бундай баҳолашда ҳар хил турдаги тасвирларни қўллаш ва ўзгартиришда график фаолиятнинг барча турларининг самарадорлиги, шунингдек уларнинг индивидуал фазилатлари ва шахсий хусусиятларининг намоён бўлиши ҳисобга олиниши керак.

Талабаларнинг ўқув ютуқларини жорий (шакллантирувчи) баҳолаш турли хил вазиятларда тасвирларни ўзгартириш учун график фаолиятнинг асосий усулларини ишлаб чиқишни ҳисобга олган ҳолда амалга оширилади: типик, ўзгарувчан ва янги (муаммоли).

Улар талабаларнинг ўқув ютуқларининг асосий натижаларини намойиш этади:

одатдаги вазиятда - проекцион усулга, таҳлилга асосланган мураккаб чизма қуриш усулларига, объектларнинг шаклларини ҳаёт ва аксонометрик проекцияларга таққослаш усулларига эга; идрок қилиш усулларига эга (аксонометрик ва тўртбурчаклар проектсияларда яратилган расмлардан объектлар шаклларини ўқиш); чизмалардаги эксенел симметрия хусусиятлари ва конвенсияларидан фойдаланиб, контурли расмлардан объектнинг шаклини (тўлиқ, қисман) қайта қуриш усулларига эга; Тасвирларнинг тури ва таркиби бўйича манба расмларни ўзгартириши (белгиланган шартларга мувофиқ); предметнинг шакли ва фазовий позициясини қандай ўзгартиришни билади (берилган ўзгариш шароитларига кўра);

ўзгарувчан вазиятда - объектнинг шаклини аниқлаш учун турли хил расмлардан фойдаланиш имкониятини ҳисобга олади; ўзгарувчан танлов асосида расм чизишнинг оқилона усулларига эга; объект шаклини аниқлаш учун расмларни ўзгартириш учун оқилона техникани қандай қўллашни билади; Объект

шаклини моделлашда тўлиқ бўлмаган маълумотлардан қисман тасвирларни қайта қуриш қобилияти; муаммонинг бошланғич шартларини ўзгартирганда предметнинг шакли ва фазовий ҳолатини ўзгартира олади;

янги (муаммоли) вазиятда - уларда акс эттирилган маълумотларнинг моҳиятини очиб бериш учун расмларнинг муҳим хусусиятларига бемалол эътиборни қаратади; керакли график маълумотларни тўлиқ ва этарли даражада намойиш этиш учун ҳар хил турдаги расмларни қўллаши мумкин; ижодий муаммоларни ҳал қилиш учун тасвирни қайта тиклаш усулларидан фойдаланишни билади; мавзуни янги шаклини моделлаштириш учун манба тасвирини ўзгартириш усулларини мустақил равишда белгилайди мекансал хусусиятларни расмлардан ўзгартириш усулларини мустақил равишда аниқлайди (моделлаштириш, қуриш ва дизайн учун чизишда ижодий муаммоларни ҳал қилишда).

Талабаларнинг ўқув ютуқларини жорий назорати график фаолиятнинг асосий усулларини ўзлаштириш даражалари билан фарқланиши керак: турли вазиятларда тасвирларни қуриш, реконструкция қилиш, идрок этиш ва ўзгартириш орқали: типик, ўзгарувчан ва янги (муаммоли). Уларнинг ютуқларининг ҳар бир даражаси тўртта умумий кўрсаткичлар (мезонлар ишлаб чиқилган) билан фарқланади, хусусан: 1 - ақлий фаолиятга эришиш даражаси; 2 - қийинчиликларни бошдан кечириш; 3 - график фаолиятнинг ўзига хос техникасини ишлаб чиқиш; 4 - талабанинг мустақил фаолиятининг намоён бўлиш даражаси. Иловада ўқувчиларнинг график фаолиятининг асосий ёъналишларида уларнинг шаклланиши ва ривожланиши жараёнини ҳисобга олган ҳолда ишлаб чиқилган ютуқларни баҳолаш мезонлари тасвирланган.

Кутилаётган ўқув натижаларини якуний баҳолаш лойиҳа фаолияти элементлари билан ижодий муаммоларни ҳал қилиш учун махсус ишлаб чиқилган ваколатли (синов) вазифалар тизимидан фойдаланган ҳолда амалга оширилиши керак.

Хулоса

Ўқитиш, ўрганиш ва баҳолаш ўзаро боғлиқ бўлиб, ўқув жараёнини ташкил этишга ягона ёндашувни таъминлайди. Мактабда ўқувчилар билимини назорат қилиш ва сертификатлаш шаклларидан бири бу синов тизими. Синов тизими назоратнинг бошқа шаклларидан ўтказиш табиати, баҳолаш тизими бўйича фарқ қилади. Синов – бу махсус назорат босқичи бўлиб, унинг мақсади талабаларнинг мажбурий тайёргарлик даражасига эришганлигини текширишдир.

Маълумки, таълим тизимида рўй бераётган ижобий ўзгаришлар баҳолаш тизимини ҳам қамраб олади. Ўқувчиларни баҳолаш кейинги юқори даражадаги билимга кўтарилиш имконини беради.

Талабаларнинг ўқув ютуқларини баҳолаш машғулотдаги салбий дақиқаларни бартараф этишга имкон беради, ўқув жараёнини индивидуаллаштириш, ўқув мотиватсияси ва талабаларнинг мустақиллигини оширишга имкон беради.

Тестга ишлаб чиқилган талабалар талаба ва ўқитувчи ўртасидаги муносабатларни мустаҳкамлашга, сифатли мулоҳазаларни тақдим этишга, ўқитиш сифатини яхшилашга ёрдам беради.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан вазирининг

2018 йил 31 октябрдаги 604-сонли "Таълимнинг барча даражаларининг давлат мажбурий таълим стандартларини тасдиқлаш тўғрисида" буйруғи

2. Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан вазирининг

2012 йил 8 ноябрдаги 500-сонли "Қозоғистон Республикаси бошланғич, асосий ўрта, умумий ўрта таълимининг намунавий ўқув дастурларини тасдиқлаш тўғрисида" буйруғи.

3. Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан вазирининг

2018 йил 4 сентябрдаги 441-сонли "Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан вазирининг 2012 йил 8 ноябрдаги буйруғига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида" буйруғи

№ 500 "Қозоғистон Республикаси бошланғич, асосий ўрта, умумий ўрта таълимининг намунавий ўқув дастурларини тасдиқлаш тўғрисида".

4. Мусиқа фанидан намунавий ўқув дастури.

Амалдаги буйруқ билан тасдиқланган янгиланган таркибда умумий ўрта таълим даражасининг 5-6-синфлари учун Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан вазирининг 2017 йил 25 октябрдаги 545-сонли "Умумтаълим фанлари, электорат дарслари ва сайловлар бўйича намунавий ўқув дастурларини тасдиқлаш тўғрисида" 2013 йил 3 апрелдаги 115-сонли Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан вазирининг буйруғига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида таълим ташкилотлари"

5. Умумий ўрта таълим даражасининг 5–9-синфлари учун "Бадиий меҳнат" фанидан намунавий ўқув дастури

Амалдаги буйруқ билан тасдиқланган янгиланган таркиб учун Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан вазирининг 2017 йил 25 октябрдаги 545-сонли буйруғи

“Умумтаълим муассасалари учун умумтаълим фанлари, электив курслари ва электив курслар бўйича намунавий ўқув дастурларини тасдиқлаш тўғрисида” Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан вазирининг 2013 йил 3 апрелдаги 115-сон буйруғига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида.

6. Умумий ўрта таълим босқичининг 5–9-синфлари учун "Жисмоний тарбия" фанидан намунавий ўқув дастури

Амалдаги буйруқ билан тасдиқланган янгиланган таркиб учун Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан вазирининг 2017 йил 25 октябрдаги 545-сонли буйруғи

“Умумтаълим муассасалари учун умумтаълим фанлари, электив курслари ва электив курслар бўйича намунавий ўқув дастурларини тасдиқлаш тўғрисида” Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан вазирининг 2013 йил 3 апрелдаги 115-сон буйруғига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида.

7. Умумий ўрта таълим даражасининг 5-9-синфлари учун "Ўз-ўзини таниш" фанидан намунавий ўқув дастури

Амалдаги буйруқ билан тасдиқланган янгиланган таркиб учун Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан вазирининг 2017 йил 25 октябрдаги 545-сонли буйруғи

“Умумтаълим муассасалари учун умумтаълим фанлари, электив курслари ва электив курслар бўйича намунавий ўқув дастурларини тасдиқлаш тўғрисида” Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан вазирининг 2013 йил 3 апрелдаги 115-сон буйруғига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида.

8. Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан вазирининг 2017 йил 27 июлдаги 352-сон буйруғи билан тасдиқланган янгиланган таркибда умумий ўрта таълим даражасининг 10–11-синфлари учун "Жисмоний тарбия" фанидан намунавий ўқув режаси.

“Умумтаълим муассасалари учун умумтаълим фанлари, электив курслари ва электив курслар бўйича намунавий ўқув дастурларини тасдиқлаш тўғрисида” Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан вазирининг 2013 йил 3 апрелдаги 115-сон буйруғига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида.

9. Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан вазирининг 2017 йил 27 июлдаги 352-сон буйруғи билан тасдиқланган, янгиланган таркиб билан умумий ўрта таълим даражасининг 10-11-синфлари учун "Ўз-ўзини таниш" фанидан намунавий ўқув дастури.

“Умумтаълим муассасалари учун умумтаълим фанлари, электив курслари ва электив курслар бўйича намунавий ўқув дастурларини тасдиқлаш тўғрисида” Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан вазирининг 2013 йил 3 апрелдаги 115-сон буйруғига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида.

10. Таълим вазирининг буйруғи билан тасдиқланган янгиланган мазмундаги умумий ўрта таълим даражасининг 10-11-синфлари учун “Графика ва лойиҳалаштириш” фанидан намунавий ўқув режаси, Қозоғистон Республикаси 2017 йил 27 июлдаги 352-сонли "Умумий фанлар, электив курслар бўйича намунавий ўқув дастурларини тасдиқлаш тўғрисида" Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан вазирининг 2013 йил 3 апрелдаги 115-сон буйруғига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида ва умумтаълим ташкилотлари учун танловлар”

11. Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан вазирининг 2019 йил 7 мартдаги 105-сон буйруғи билан тасдиқланган умумий ўрта таълим даражасининг 10-11-синфлари учун "Тадбиркорлик ва бизнес асослари" фанидан намунавий ўқув дастури. "Ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида" Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан вазирининг 2017 йил 27 июлдаги 352-сон буйруғига ўзгартишлар киритиш ҳақида Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан вазирининг 3 апрелдаги буйруғига 2013 йил 115-сон «Умумий таълимнинг намунавий ўқув дастурларини тасдиқлаш тўғрисида

ИЛОВА

Ушбу тўпламда қуйидаги атамалар қўлланилади:

1) **дескриптор** - вазифаларни бажаришда ҳаракатларни тавсифловчи тариф;

2) **баҳолаш мезони** - ўқувчиларнинг ўқув ютуқларини баҳолаш амалга ошириладиган белги;

3) кўп босқичли вазифалар - ўқувчиларнинг қобилиятларини ҳисобга олган ҳолда дифференциал ўқишни ташкил қилиш учун фойдаланиладиган турли қийинчилик даражасидаги вазифалар;

4) **рефлексия** - ўз-ўзини англашга, ўз фаолиятининг натижаларини қайта кўриб чиқишга ва таҳлил қилишга қаратилган фикрлаш жараёни;

5) **рубрикалар** - талабаларнинг ўқув ютуқлари даражасини баҳолаш мезонларига мувофиқ тавсифлаш усули;

6**) ўқув дастурининг ўзаро боғлиқ мавзуси** - муайян академик фанни ўқитиш мақсадига эришиш учун турли хил фанлар бўйича билим ва кўникмаларни интеграциялаш воситаси сифатида ишлатиладиган таркибнинг ягона кесма қисми;

7) **баллар схемаси** - чоракда баҳолаш топшириқлари бўйича баҳолашнинг ягона стандартларини белгилашда ўқитувчилар томонидан фойдаланиладиган схема;

8) **ақлий қобилият даражалари** - ҳар бир даражаси маълум фикрлаш кўникмаларини шакллантиришга қаратилган ўқув мақсадларининг иерархик тизими;

9) **ўқувчи ютуқлари даражаси** - баҳолаш мезонларига мувофиқ ўқувчи ютуқларининг ривожланиш даражаси;

10) **қолиплаштирувчи баҳолаш** - ўқув жараёни давомида амалга ошириладиган, ўқитувчи ва талаба ўртасида ўзаро алоқани таъминлайдиган ва машғулотларни ўз вақтида тартибга солишга имкон берадиган баҳолаш тури;

11) **жамловчи баҳо** - муайян ўқув даври (чорак, таълим даражаси) ўқув дастурининг бўлимлари / мавзуларини ўрганиш якунланганидан сўнг амалга ошириладиган баҳолаш тури;

12) **таълимий мақсадлар** - ўқув дастурига мувофиқ фан бўйича ўқув курси давомида билим, тушунча ва кўникмаларга эришиш учун кутилаётган натижаларни ифодаловчи баёнлар.

13) **таълимнинг кутилаётган натижалари** - ўқувчи нимани билиб олиши, тушуниши ва ўқув жараёни якунида намойиш этадиган малакалар тўплами.

14) **баҳолаш мезони** - талабаларнинг ўқув ютуқлари баҳоланадиган белги.

Мундарижа

Кириш 146

1. 1-11-синфларда "Мусиқа", "Бадиий меҳнат", "Жисмоний тарбия", "Ўз-ўзини таниш", "Тадбиркорлик ва бизнес асослари", "Графика ва лойиҳалаштириш" фанларидан баҳолаш хусусиятлари..... 147

2. "Мусиқа" фанидан синовга қўйиладиган талаблар..... 157

3. "Бадиий меҳнат" фанидан синовга қўйиладиган талаблар..... 161

4. «Жисмоний тарбия» фанидан дарсга қўйиладиган талаблар..... 164

5. "Ўз-ўзини таниш" фанидан синовга қўйиладиган талаблар..... 176

6. "Тадбиркорлик ва бизнес асослари" фанидан синовга қўйиладиган талаблар..... 180

7. “Графика ва лойиҳалаштириш” фанидан синовга қўйиладиган талаблар..... 182

Хулоса..... 184

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати.....185

Илова.....188

Муқаддима

Дар доираи таҷдиди мундариҷаи таълим, арзёбии дастовардҳои таълимии донишҷӯён аз фанҳои " Тарбияи ҷисмонӣ", "Мусиқа", "Меҳнати бадеӣ", "Худшиносӣ", "Асосҳои соҳибкорӣ ва тиҷорат", "Графика ва лоиҳагирӣ" "истифода" ("ҳисоб карда намешаванд") дар арзёбии дастовардҳои таълимии донишҷӯён дар фанҳои таълимӣ.

Муҳтавои роҳнамо оид ба таҳияи талаботҳои тестӣ аз фанҳои «Фарҳанги ҷисмонӣ», «Мусиқа», «Меҳнати бадеӣ», «Худшиносӣ», «Асосҳои тиҷорат ва соҳибкорӣ тиҷорат », «Графика ва дизайн» иборат аст:

1. Хусусиятҳои синфҳои 1-11 аз фанҳои "Мусиқа", "Санъат", "Тарбияи ҷисмонӣ", "Худшиносӣ", "Асосҳои соҳибкорӣ ва тиҷорат", "Графика ва дизайн".
2. Талабот ба фанни "Мусиқа".
3. Талабот ба фанни "Меҳнати бадеӣ" .
4. Талабот ба фанни "Тарбияи ҷисмонӣ".
5. Талаботи тестӣ аз фанни "Худшиносӣ".
6. Талабот ба мавзӯи "Соҳибкорӣ ва асосҳои тиҷорат".
7. Талабот ба фанни "Графика ва дизайн" .

Мақсади асосии таҳияи воситаи методикӣ таъмин намудани иҷрои талабот ба мазмуни давлатии ҳатмии маълумоти миёнаи (минбаъд - Стандартӣ), ки бо фармони Вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Қазоқистон аз 31 октябри соли 2018 №604 тасдиқ шудааст, мебошад.

Тавсияҳои методӣ барои хонандагони синфҳои 1-11-и таҳсилоти ибтидоӣ, ибтидоӣ, миёна, "Тарбияи ҷисмонӣ", "Мусиқа", "Кори бадеӣ", "Худшиносӣ", "Асосҳои соҳибкорӣ ва тиҷорат", "Графика ва дизайн" ҳамчун кӯмак ба омӯзгор ҳангоми банақшагирӣ, ташкил ва гузарондани санҷиш аз фанҳо. Дастури таълимӣ ба нақшаи таълимӣ ва барномаи таълимии мундариҷаи таҷдидшудаи таълим асос ёфтааст.

Вазифаҳои тестӣ ба муаллим имкон медиҳанд, ки дараҷаи муваффақ шудан ба мақсадҳои таълимиро барои донишҷӯёни дар семестрҳои 1 ва 2 пешбинишуда муайян кунанд.

Тавсияҳои методологӣ барои санҷиши пешниҳодҳои нимсола истифода бурда мешаванд, то ба донишҷӯён барои арзёбии сатҳи омодагӣ кӯмак расонанд. Вазифаҳо маъмулӣ мебошанд.

Воситаи методологии пешниҳодшуда ба муаллим имкон медиҳад, ки сатҳи дастовардҳои илмии донишҷӯёнро аз фанҳои "Тарбияи ҷисмонӣ", "Мусиқа", "Санъат", "Худшиносӣ", "Асосҳои соҳибкорӣ ва тиҷорат", "Графика ва дизайн" объективона арзёбӣ кунад.

1 Баҳо ба фанҳои «Худшиносӣ», «Меҳнати бадеӣ», «Мусиқа», «Тарбияи ҷисмонӣ», «Асосҳои соҳибкорӣ ва тиҷорат», «Нақша ва лоиҳагирӣ», «Ҷомеа ва дин» гузошта намешавад

Банди 15 дар таҳрири фармони Вазири маориф ва илм ҶҚ аз 09.02.2018 № 47 аз фанҳои «Худшиносӣ», «Меҳнати бадеӣ», «Мусиқӣ», «тарбияи Ҷисмонӣ», «Асосҳои соҳибкорӣ ва тиҷорат», «Графика ва тарҳрезӣ», «Ҷомеа ва дин» гузаронида намешавад.

Дар охири чоряки («Тарбияи ҷисмонӣ», «Асосҳои соҳибкорӣ ва тиҷорат», «Графика ва тарҳрезӣ»), нимсолаи («Худшиносӣ», «Меҳнати бадеӣ», «Мусиқӣ», «Ҷомеа ва дин») ва соли таҳсил доир ба зикр гардида мешавад «ҳисоб».

Хусусиятҳои субъектҳои баҳодиҳии «Мусиқа»

Сохтори барнома ба принсипи робитаи байни шинохти табиати санъати мусиқӣ тавассути шаклҳои фаъоли дарки мусиқӣ ва инчунин тавассути таҷрибаи шахсии импровизатсия асос ёфтааст.

1. Мақсади таълими фанни “Мусиқа” ташаккули фарҳанги мусиқӣ ва инкишофи қобилияти эҷодии донишҷӯён дар асоси шиносоӣ бо беҳтарин намунаҳои мусиқии анъанавии қазоқистон, асарҳои халқҳои ҷаҳон, классикони ҷаҳонӣ ва мусиқии муосир мебошад.

2. Ҳадафҳои омӯзишӣ :

1) ташаккули консепсияҳо дар бораи тасвири пурраи ҷаҳон тавассути ҳамгироии мусиқӣ бо шаклҳои дигари санъат ва фанҳои таълимӣ;

2) ташаккули мафҳумҳо дар бораи мусиқӣ ҳамчун падидаи универсалии инсон, аҳамият ва нақши он дар ҳаёти одамон;

3) инкишофи малакаҳои тафаккури интиқодӣ ва муносибати мусбӣ ба мусиқӣ, фаъолияти мусиқӣ;

4) инкишофи дониш ва малакаҳои мушаххас тавассути шиносоӣ бо таҳлили асарҳои мусиқӣ, иҷро, импровизатсия, иҷрои вазифаҳо ва намоишҳои эҷодӣ;

5) инкишофи қобилияти мусиқӣ, фаъолияти эҷодӣ, маҳорати иҷроӣ ва таҳқиқотӣ;

6) ташаккули дониш дар бораи шаклҳои иртибот тавассути мусиқӣ;

7) инкишофи худогоҳии мусбӣ, худшиносӣ ва худтанзимкунӣ тавассути изҳори ғояҳо дар асарҳои мусиқӣ ва эҷодӣ (дар таркиб, импровизатсия ва ороиш);

8) ташаккул ва рушди малакаҳои мусиқӣ ва маҳоратҳои техникӣ дар ҷараёни истифодаи воситаҳои технологияҳои иттилоотӣ ва коммуникатсионӣ.

Мундариҷаи барномаи таълимӣ аз фанни «Мусиқа» мувофиқи бахшҳои таълимӣ таҳия шудааст.

7. Қисматҳо аз зербахшҳо иборатанд, ки ҳадафи таълимро дар шакли натиҷаҳои интизорравандаи синф дарбар мегиранд.

8. Мӯҳтавои мавзӯъ чунин бахшҳоро дарбар мегирад:

1) гӯш кардан , таҳлил ва иҷрои мусиқа;

2) истифода аз асарҳои мусиқии бадеӣ ;

3) муаррифӣ ва арзёбии асарҳои мусиқӣ ва эҷодӣ.

9. Фасли "Гӯш кардан, таҳлил ва иҷрои мусиқа" бахшҳои зерро дар бар мегирад:

1) шунидан ва таҳлили мусиқа;

2) иҷрои мусиқа;

3) Асбоби мусиқӣ

10. Фасли "Ташкили асарҳои мусиқӣ ва эҷодӣ" зерфаслҳои зеринро дар бар мегирад:

1) ғояҳо ва ҷамъоварии мавод;

2) Композитсия ва импровизатсия.

11. Фасли "Муаррифӣ ва арзёбии асарҳои мусиқӣ ва эҷодӣ" як зерфаслро дар бар мегирад :

1) Муаррифӣ ва арзёбии асарҳои мусиқӣ ва эҷодӣ.

12 . Мундариҷаи асосии фанни «Мусиқа». Синфи 5 а :

1) " Мероси мусиқии халқҳои Қазоқистон ". Оҳанги суруди халқии Қазоқистон. Санъати айём. Қудрати ҷодугарии кюя. Омода ва таҳия намудани лоиҳа. Муаррифии натиҷаҳои лоиҳа.

2) " Сурудҳои анъанавии идона ва ҳамарӯза ва мусиқии муосир ." Ганҷҳои суруд аз анъанаҳо ва расму оинҳои халқии Қазоқистон. Сурудҳои ритуалӣ ва муосир. Тафсири мусиқии халқӣ . Коркарди мусиқии халқӣ. Омода ва таҳия намудани лоиҳа. Муаррифии натиҷаҳои лоиҳа.

3) " Анъанаҳои мусиқии халқҳои ҷаҳон ". Анъанаҳои мусиқии халқҳои туркӣ. Анъанаҳои мусиқии халқҳои Шарқ. Анъанаҳои мусиқии халқҳои Аврупо. Омода ва таҳия намудани лоиҳа. Муаррифии натиҷаҳои лоиҳа.

4) "Забони мусиқа забони дӯстӣ аст ." Мусиқии халқҳои Қазоқистон. Дар зери як шанрак. Ватани ман! Омода ва таҳия намудани лоиҳа. Муаррифии натиҷаҳои лоиҳа.

13. Мундариҷаи асосии фанни «Мусиқа". Синфи 6 А:

1) " Шоҳасарҳои мусиқии классикӣ" . Мусиқии органикӣ. Мусиқии симфонӣ. Санъати опера. Санъати балет. Мусиқии касбии Қазоқистон. Омода ва таҳия намудани лоиҳа. Муаррифии натиҷаҳои лоиҳа.

2) " Фарҳанги муосири мусиқӣ ". Мусиқии поп. Жанрҳои муосири мусиқӣ. Мусиқии ҷаз. Омода ва таҳия намудани лоиҳа. Муаррифии натиҷаҳои лоиҳа.

3) " Мусиқӣ ва намудҳои санъат ". Мусиқа ва шеърҳо. Мусиқа ва санъат. Мусиқа ва театр. Мусиқа ва кино. Омода ва таҳия намудани лоиҳа. Муаррифии натиҷаҳои лоиҳа.

4) " Мусиқа ва технология ". Барномаҳои компютерии мусиқӣ. Мусиқа дар аниматсия. Садо ва мусиқа. Омода ва таҳия намудани лоиҳа. Муаррифии натиҷаҳои лоиҳа.

Баҳодиҳӣ дар «Санъат»

Бино ба низомномаи намунавї мониторинги ҷории пешрафт, фосилавӣ ва арзёбии ниҳоии донишҷӯён барои муассисаҳои миёна, касбӣ ва техникӣ, тасдиқи р м rikazom вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Қазоқистон рӯзи 18 марти соли 2008, № 125 (чун аз ҷониби тартиби ворид иловаҳо ба СМваА Rk № 494 аз 09.25.2018 сол) дар охири семестр ва соли хониш дар мавзӯи « санъат » фош » ба ҳисоб » («шикаст»).

Exhibiting " ҷуброн а" (" шикаст А») бояд гузаронида шавад дар асоси арзёбии мӯҳтавои нав миёна маориф .

Ин дар бар мегирад , ки принсипи арзёбии мазмуни нав таҳсилоти миёна. Барои ба даст оғоз ва ба баррасии консепсияи арзёбӣ , меъёр арзёбӣ ва натиҷаҳои пешбинишудаи тарбия .

Арзёбӣ ин ҷараёни муқоисаи натиҷаҳои таълимӣ мебошад, ки воқеан донишҷӯён бо натиҷаҳои интизоршавандаи таълим тибқи меъёрҳои муқарраршуда ба даст овардаанд.

Меъёрҳои баҳодиҳӣ - нишонаҳое мебошанд, ки дар асоси он ба дастовардҳои илмии донишҷӯён баҳо дода мешавад.

Натиҷаҳои интизоршавандаи омӯзиш - маҷмӯи салоҳиятҳое мебошанд, ки донишҷӯ дар охири раванди омӯзиш чӣ чизро медонад, мефаҳмад ва нишон медиҳад.

Барои татбиқи стандарт , барномаҳои таълимӣ тасдиқ карда шуданд, ки дар онҳо ҳадафҳо, вазифаҳо ва натиҷаҳои пешбинишуда нишон дода шудаанд. Бинобар ин баҳодиҳӣ вобаста ба сатҳи азхудкунии омӯзиши Scholastic -ум .

Мундариҷаи барномаи таълимӣ аз фанни « Санъати бадеӣ » дар синфҳои 5-9 ба се қисмати системаи ҳадафҳои таълимӣ, ки ба ташаккули донишҳои асосӣ ва малакаҳои амалӣ дар раванди фаъолияти эҷодӣ нигаронида шудаанд, тобеъ карда шудааст.

1. Фасли " Тадқиқот ва рушди идеяҳои эҷодӣ " зерфаслҳои зеринро дар бар мегирад:

1) дониш ва фаҳмиши дунё;

2) дониш ва дарки таърих, фарҳанг ва анъанаҳо;

3) кор бо манбаъҳои иттилоот;

4) банақшагирии ҷараёни фаъолияти эҷодӣ;

5) кор бо супоришҳои таҳия ва тарроҳӣ;

6) мавод, хосият ва техникаи онҳо.

2. Фасли " Эҷод ва истеҳсоли асарҳои эҷодӣ " бахшҳои зерро дар бар мегирад:

1) ифодаи бадеии ғояҳои эҷодӣ;

2) олот ва таҷҳизот;

3) технологияҳои офаридан;

4) фарҳанги хӯрокворӣ;

5) фарҳанги хонагӣ;

6) риояи қоидаҳои бехатарӣ ва гигиенӣ.

3. Фасли " Муаррифӣ, таҳлил ва баҳодиҳӣ ба корҳои эҷодӣ " бахшҳои зерро дар бар мегирад:

1) намоиши асарҳои эҷодӣ;

2) таҳлил ва баҳодиҳии ғояҳо;

3) таҳлил ва арзёбии методҳо ва равишҳо;

4) мутобиқшавӣ ва такмили кор.

Бо Istemi ва вазифаҳои таълими истифодаи д tsya ҳамчун меъёри арзёбӣ барои муайян кардани дастовардҳои хонандагон.

Ҳадафҳои таълимии ҳар як мавзӯъ, ки хонандагони синфҳои 5–9 меомӯзанд, дар тӯли дарозмӯҳлати амалигардонии барномаи таълимии намунавӣ аз фанни «Санъати бадеӣ» дақиқ муайян карда шудаанд.

Талабот ба фанни «Меҳнати бадеӣ»

Мақсади таълими фанни «Меҳнати бадеӣ» ташаккули саводнокии функсионалӣ дар соҳаи санъат ва технологияҳои меҳнатӣ, ташаккули шахсияти муносибати эҷодӣ ба воқеият мебошад.

Барои ноил шудан ба ин ҳадаф, шумо бояд вазифаҳои таълимии зеринро пардохт кунед:

1) рушди дониш, ташаккули дарки бошууронаи санъат, дизайн ва технологияҳо дар ҷаҳон;

2) омӯзиши мероси бадеӣ ва фарҳангии халқҳои Қазоқистон ва ҷаҳон;

3) инкишофи малакаҳои технологӣ, малакаи интиқоли ғояҳои эҷодӣ тавассути воситаҳои экспресси санъат ва дизайн;

4) инкишофи тафаккури эҷодӣ ва танқидии хонандагон дар ҷараёни таҳқиқ, эҷод, таҳлил, дигаргунсозии бадеии ашё;

5) гирифтани таҷриба дар истифодаи технологияҳои иттилоотӣ ва коммуникатсионӣ дар ҳама намудҳои фаъолияти таълимӣ (таҳқиқот, татбиқи эҷодӣ идеяҳо, пешниҳоди асарҳо);

6) таҳқиқ ва татбиқи захираҳои гуногун ва манбаъҳои иттилоот бо дарки аҳамияти онҳо барои натиҷаҳои кор;

7) тарбияи эстетикӣ, меҳнатӣ, иқтисодӣ, экологӣ, ватандӯстӣ ва ташаккули арзишҳои ахлоқӣ ва маънавӣ;

8) рушди қобилияти мустақилона банақшагирии фаъолият, бо дарназардошти вақт, хосиятҳои моддӣ ва дигар омилҳо;

9) ба даст овардани таҷриба дар ташкили фаъолиятҳои муштарак барои ноил шудан ба ҳадафҳои омӯзиш (кори инфиродӣ, ҷуфтӣ ва гурӯҳӣ).

Барои мисол: Баландтарин миқдори Feed нуқтаҳои, ки донишҷӯ метавонад дар синфи 9 дар давоми соли хониш , аз он 25 хол аст. Ин ҳисоб 9 нуктаро аз бахши “Тадқиқот ва рушди идеяҳои эҷодӣ”, 12 банди Бахши эҷод ва истеҳсоли асарҳои эҷодӣ”, 4 хол аз бахши “Муаррифӣ, таҳлил ва арзёбии

корҳои эҷодӣ” дар бар мегирад. Ҳамин тариқ, холҳои максималӣ дар нимсолаи 1-ум 12 -13 баллро ташкил медиҳанд.

Барои нуқтаҳои захирашуда, мувофиқ ба 50- 100% аз ҳадди холҳои , донишҷӯён қабул «қарз». Obuchayusche ysya, ки хол камтар аз 50% аз ҳаҷми умумии маблағи Ball л р, фиристода мешаванд, ба resit.

Retaking, ки аз ҷониби иҷрокунанда иҷро кеарда мешавад:

- омода кардани иншо дар мавзӯи мазкур;
- ҳифзи корҳои эҷодӣ ,
- Гузаронидани корҳои амалӣ аз мавзӯҳои пажӯҳишӣ.

Муаллимони санъат вазифадоранд, ки хонгандагонро бо меъёрҳои барномаи таълимӣ шинос намоянд.

Р дар бораи ба охир расидани ҷараёни бо ccording ба Rieter арзёбии дониш таълими schihsya «санъат» дар бораи ин мавзӯъ хониш донишҷӯ бояд:

- таснифот ва хусусиятҳои шаклҳои гуногун, самтҳо ва жанрҳои шаклҳои бадеӣ, воситаҳои визуалӣ ва экспрессивии санъат ва мусиқӣ, таърихи пайдоиши услуб ва жанрҳои шаклҳои санъат, анъанаҳо ва урфу одатҳо дар санъати ороишӣ ва амалии халқи қазоқ ва дигар халқҳои ҷаҳон, намудҳо ва хусусиятҳои табиӣ, маводи сунъӣ, бадеӣ, технологияҳои асосии дастӣ, механикӣ, бадеӣ аз маводҳои муайян, асосҳои тарроҳӣ, моделсозӣ ва коркарди маҳсулоти нассоҷӣ , технологияҳои муосири иттилоотӣ ва нармафзоре, ки дар соҳаи санъат истифода мешаванд, қоидаҳои бехатарии кор бо таҷҳизот ва асбобҳо;
- аҳамият ва нақши намудҳои гуногуни санъат, муҳандисӣ ва технологияро дар ҳаёти инсон ва ҷомеа, ҳифз ва ҳифзи муҳити зист, арзиши асарҳои санъати тасвирии халқи Қазоқистон ва дигар халқҳои ҷаҳон, муносибати услубҳо ва самтҳои санъатро бо давраи таърихӣ, хусусиятҳои интиқоли тарроҳии эҷодӣ бо роҳҳои гуногун дарк мекунад санъат, аҳамияти кори дастаҷамъӣ ва гурӯҳӣ барои қабули қарорҳо ;
- дониш ва малакаҳоро барои таҳия, банақшагирӣ ва эҷоди лоиҳаҳои эҷодӣ дар намудҳои гуногуни санъат, интихоби мустақили мавод ва усулҳо барои интиқоли ғояҳои эҷодӣ, дониши хосиятҳои гуногуни санъат, маводи сохторӣ дар эҷод ва истеҳсоли маҳсулот, инчунин асарҳои санъат, технологияҳои асосии коркарди масолеҳи прототипҳо истифода мебарад маҳсулоти нав, аз ҷумла истифодаи воситаҳои ТИК, малакаҳои мустақилона дарёфт кардан ва интихоби манбаҳои зарурии иттилоот барои таҳқиқот идеяҳо ва рушди ғояҳо дар соҳаи санъат ва технология, роҳҳои гуногуни тарғиби маҳсулоти эҷодӣ барои татбиқи ғояҳои онҳо дар соҳаи тиҷоратӣ, усулҳои банақшагирӣ ва ташкили кор, роҳҳои интиқоли мушкилоти экологии ҷаҳон тавассути санъат;
- ғояҳо ва ғояҳои эҷодиро дар асарҳои намудҳои гуногуни санъат, усулҳо, усулҳо ва маводҳое, ки дар асарҳои худ ва асарҳои рассомони дигар истифода мешаванд, таъсири санъат, технология ва истеҳсолот ба муҳити зист ва ҳаёти инсон таҳлил мекунад;
- синтези лоиҳаҳои эҷодӣ дар намудҳои гуногуни санъат, аз ҷумла истифодаи ТИК, усулҳо ва усулҳои кор дар техникаҳои гуногун бо истифодаи мавод ва

воситаҳои мухталиф дар ҷараёни эҷоди асарҳои рассомӣ, шаклҳои мухталифи иттилоот дар асоси натиҷаҳои таҳқиқот, дониш ва малакаҳои гуманитарӣ ва табиатшиносӣ интизоми м барои эҷоди кори эҷодӣ ;

- мафҳумҳои асосӣ, образҳо ва ғояҳоро дар асарҳои намудҳои гуногуни санъат, арзиши бадеӣ ва эстетикии асарҳои санъати миллӣ ва ҷаҳонӣ, санъати мустақил / дастаҷамъона, корҳои техникӣ, қобилияти маҳсулот барои коршоямӣ, эргономика ва самаранокӣ, сифатҳои истеъмолии маҳсули меҳнат ва қобилияти хизматрасонӣ арзёбӣ мекунанд амалиёти технологӣ.

Хусусиятҳои баҳогузорӣ аз фанни «Тарбияи ҷисмонӣ»

Айни замон низомномаи баҳодиҳии таълимгирандагони синфҳои 1-11 оид ба тарбияи ҷисмонӣ кор карда шудааст:

1. Фармон №125 Вазорати маориф ва илм ПК *«Дар бораи тасдиқи қоидаҳои умумии фаъолияти таълимӣ,муваққатӣ ва аттестатсияи таълимгирандагон»* аз 18.03.2008 ш. (Ҳамроҳ бо Вазорати адлияи Ҷумҳурии Қазоқистон 21 апрели соли 2008 № 5191) бо тағйирёбии банди 15 дар таҳрири фармони Вазири маориф ва илм ҶҚ аз 09.02.2018 №47, бо мақсади аз самти, инфиродӣ баҳогузории ҳар як таълимгиранда дар дарсҳои тарбияи ҷисмонӣ;

2. Қонуни Ҷумҳурии Қазоқистон "Дар бораи тарбияи ҷисмонӣ ва варзиш ҶК" аз 03.07.2014 с. №228-V ЗРК. С. 2014;

3. Фармони Президенти Қазоқистон аз 28.12.2006 с. №230 «Дар бораи барномаи давлатии рушди тарбияи ҷисмонӣ ва варзиш дар Ҷумҳурии Қазоқистон»;

4. Стандарти умумитаълимии давлатӣ (таҳсилоти ибтидоӣ, асосӣ ва миена, миенаи умумӣ), оинномаи тасдиқнамудаи қарори Ҳукумати ҶҚ № 1080 от 23 августи соли 2012;

5. Нақшаҳои умумии таҳсилоти ибтидоӣ, асосӣ ва миёнаи умумӣ таҳсилоти миенаи ҶҚ, ки Вазири маориф ва илм ҶҚ №500 аз 8 ноябри соли 2012;

6. Барномаҳои умумии таълимӣ оид ба муассисаҳои таълимӣ, курсҳои интихобӣ ва факультативӣ барои мактабҳои таҳсилоти умумӣ, ки бо фармони Вазири маориф ва илмии ҶҚ №115 аз 3 апрели соли 2013;

7. Барномаи бақайдгирифташуда дар Вазорати адлияи Ҷумҳурии Қазоқистон №8424 аз 10 апрели соли 2013;

8. Фармон №296 аз 25 июли соли 2013 дар бораи ворид намудани тағйирот ба фармони МОН ҶҚ аз 8 ноябри соли 2012, №500 «Дар Бораи тасдиқи нақшаҳои умумитаълимии таҳсилоти ибтидоӣ, асосӣ ва миёнаи умумӣ таҳсилоти миенаи ҶҚ»;

9. Фармон № 545 «Дар Бораи ворид намудани тағйирот ба фармони Вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Қазоқистон аз 3 апрели соли 2013, № 115» Вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Қазоқистон аз 25 октябри 2017 ш. Барномаи

таълимӣ оид ба фанни «Тарбияи ҷисмонӣ» барои синфҳои 5-9 сатҳи асосӣ ва миенаи умумӣ бо усули нави таълим;

10.Барномаи таълимӣ оид ба фанни «Тарбияи ҷисмонӣ» барои синфҳои 10-11 дар сатҳи таҳсилоти миенаи умумӣ оид ба усули нави таълим(ҷамъиятию гуманитарӣ самти табиӣ-математикӣ) Барнома 206 ба фармони № 352 Вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Қазоқистон аз 27 июли с. 2017.

Дар робита бо толори варзишии муассисаи таълимӣ, бо муассисаи тиббӣ хонандагон якҷоя бо гурӯҳ ё инфиродӣ машғул мешаванд.

1. Барои бо варзиш машғул шудан хонандагон бояд варақаи саломатии худро пешкаш намоянд,ба қоидаҳои техникаи бехатарӣ риоя намоянд.

2. Ҳамаи таълимгирандагон ҳангоми дарс толори варзишӣ бояд таҳти назорати омӯзгор бошанд.

3. Хонандагоне, ки аз кори ҷисмонӣ муваққатан озоданд, аз фанни «тарбияи ҷисмонӣ» озод карда мешаванд.

4. Ҳангоми ба дарсҳо иштирок накардан хонанда бояд ба роҳбари синф маълумотномаи тиббӣ ёки ягон ҳуҷҷати расмӣ пешниҳод намояд.

5. Муаллими фанни тарбияи ҷисмонӣ ба хонандагон бояд дар бораи намуди машғулотҳо маълумот диҳад:

- омӯзиши назариявии мавод;
- потенсиали бозӣ (лоиҳаи, шоҳмот);
- мизи теннис, бадминтон;
- ҳамкорӣ дар ташкили дарс.

Таълимгирандагони бо тарбияи ҷисмонии солимгардонӣ машғул шаванда дар утоқҳои махсус баъди дарс машғулот мегузаранд ва дар таҳти назорати доимии шифокорон мешаванд. Ба онҳо маълумотномаи махсус дода мешавад.

6. Либосҳои махсуси варзишӣ барои дарсҳои тарбияи ҷисмонӣ:

• барои толор

- синфҳои 1-4: майка ё куртаҳои якранги кӯдакона,шими кӯтоҳ , socks, кеды (кроссовки).

- Синфҳои 5-11: майка ё куртаҳои кӯдакона, шими кӯтоҳи варзишӣ, кеды (кроссовки) мутобиқи навъи варзиш аз рӯи барномаи таълимӣ.

• дар кӯча (дар фаслҳои тирамоҳ ва баҳор) – формаи варзишӣ, майка, socks, кеды (кроссовки), ки мутобиқи ҳаво, дастпӯшакҳо.

Хусусиятҳои баҳогузорӣ оид ба фанни «Худшиносӣ»

Худшиносӣ барои нишон додани хусусияти дохилии инсон роли асосӣ мебозад.

Вазифаи асосии фанни Худшиносӣ муҳайё намудани шароит барои ташаккули шахсияти инсон ва ошкор намудани хусусиятҳои он мебошад.

Объекти асосии худшиносӣ инсон буда,барои ташаккули шахсияти он ва рушди хислатҳои наҷиби инсонӣ хизмат мекунад. Инсон бояд малака, истеъдод ва қобилияти худро нишон диҳад. Вазифаи таълимии ин фан тарбия намудани шахсияти ҳамаҷониба инкишофёфта, маърифатнок,дар гурӯҳ кор карда метавониста мебошад.

Ин фан инсонро ба худогоҳиву худдарккунӣ даъват намуда, ба дарк намудани мавқеи худ дар табиат водор месозад.

Вазифаи асосии фанни худшиносӣ татбиқ намудани малака,маҳорат ва истеъдоди хонандагон дар ҳаёт аст.Хонанда мавқеи худро дар ҷомеа бояд ҳис кунад.Ба воситаи таълими ҳикояҳо аз китоби дарсӣ хонандагон таҷрибаи муҳими ҳаётӣ меомӯзанд.

Равандҳои асосии таълими фанни «Худшиносӣ» аз инҳо иборат аст:

1) муайян намудани арзишҳои ноёби инсоният, ки аз тарафи шахсони алоҳида кашф шудааст;

2) ташаккули системаи арзишҳои шахсият амали малакаҳои эҷодӣ барномаҳо оиди дониш дар ҳалли мушкилот ва дар хизмат ба ҷомеа;

3) ташаккул додани хусусиятҳои неки рафтори хонандагон, муносибати он бо муҳити атроф ва муносиба ба худ.

Вазифаҳои фанни « Худшиносӣ» амалӣ карда мешавад ба воситаи ноил шудан ба мақсадҳои умумӣ:

1) мусоидат ба хислату рафтори алоҳидаи омӯзгор ба ҳар як шогирди худ ва ҳисси масъулиятнокии ҳар як талаба;

2) мусоидат ба ташаккулёбии шахсияти инсон.

Мақсади таъмин намудани ҳалли вазифаҳои зерин:

1) ифшои арзиши муносибатҳои пайғамбарии худ, ба одамон ва муҳити зист; муҳаббати беғаразона ба одамон,меҳрубонӣ кардан ба атрофиён ва ёрӣ расонидан ба дигарон;

2) рушди ҳавасмандӣ ба шинохтани худ, ки барои дарки мавқеи худ ёрӣ медиҳад;

3) рушди эҳсосоти худ,сазовори боварӣ гаштан,ҳисси масъулиятнокӣ доштан,фикри худро баён карда тавонистан;

4) инкишофи қобилияти фаҳмидани алоқамандии дохилӣ ва берунии инсон, он ваҳдат, ки бо табиат, вобастагии ҷисмонӣ, равонӣ ва ахлоқӣ саломатӣ; тасҳеҳ худ ҷисмонӣ ва равонӣ ҳамчун замина барои пешбурди тарзи ҳаети солим;

5) инкишофи қобилият, худидоракунӣ,рафтор дар ҷойҳои ҷамъиятӣ ва робита бо атрофиён;

6) ошкор намудани қобилияти ба кор бурдани дониш, маҳорат ва малакаи барои пешбурди ҳает, шунидани садои виҷдон ҳангоми баҳодиҳӣ ба ҳолатҳои гуногуни ҳаетӣ , қарор қабул намудан мувофиқи манфиати умумумиинсонӣ;

7) рушди маҳорати ҳамкорӣ дар коллектив ва кор дар гурӯҳ, дастаи созанда барои ҳалли вазифаҳои пешбинишуда мутаносибан ба меъёрҳои зӯроварӣ накардан ба худ ва дигарон.

Барномаи худшиносӣ барои мактабҳои ибтидоӣ вазифаҳои ташаккулдиҳии қобилияти инсон ва равона кардани он ба манфиати ҷамъият,тарбияи имоннокӣ,ғамхорӣ кардан нисбати дигарон,риоя намудани расму оинҳои ҷомеа,ҳамкорӣ кардан бо дигарон, ҳисси масъулиятнокӣ дар оиларо дар бар мегирад.

Мақсади асосии омӯзиши фанни «Худшиносӣ» дар синфҳои 5-9 дарки мақсадҳои ҳаётӣ, аҳамияти хидмат ба мардум, фаҳмидани мавқеи инсон дар

табиат ва вазифаи инсонии ҳар як шахс мебошад. Дарки зебоии гирду атроф , арзиши мероси фарҳангии ҳамаи халқҳо, хислатҳои ростӣ, некӣ, муҳаббат, адолат.

Хусусияти таълими барномаҳои пешниҳодшуда барои синфҳои 10-11, як навъ ҷамъбасти донишҳои азхудкарда мебошад, амиқтар дониш дар бораи муҳимтарин арзишҳои умумибашарӣ бо мақсади рушди минбаъдаи мустаҳкам шудани ҳама гуна хислатҳои неки инсонӣ, ки барои ҳаёти муносиб гузаронидан ба ҳар як хатмкунандаи ба ҳаёти мустақилона қадам гузошта зарур аст,хизмат мекунад.Ин дар ниҳояти кор ба ташаккул додани шахсияти ҳамаҷониба инкишофёфта,шахси инсондӯст,меҳрубон,оилапарвар,вафодор,шаҳрванди масъулиятнокхизмат мекунад. Байни фаслҳо алоқамандии зич мавҷуд аст, ки он барои мустаҳкам намудани алоқа байни авлодҳо хизмат мекунад ва боигариҳои моддӣ ва маънавии ачдодонро ба наслҳои оянда дастрас мекунад,таҷрибаи бойи ҳаётии гузаштагонро меомӯзад.

Хусусиятҳои баҳогузорӣ оид ба фанни таълимии «Асосҳои соҳибкорӣ ва тиҷорат»

Инсони муосир бояд дорои тафаккури баланд бошад.Ба вай зарур аст, ки қобилияти тез фикр кардан дошта, қарори зарурӣ қабул карда тавонад, аз воситаҳои нави техникӣ ба монанди компютер ва интернет бохабар бошад ва истифода бурда тавонад.Барои дар ҷамъият мавҷеи худро мустаҳкам намудан ҳаракат кунад ва идеяҳои нав бв навро пешниҳод намояд.

Дар ҷараёни таълими фанни «Асосҳои соҳибкорӣ ва тиҷорат” шогирдон имконияти инкишоф додани малакаҳои зарурии номбаршударо доранд.

Соҳибкорӣ – омили асосии рушди миллии некӯаҳволии, омили калидии рушди иқтисодиёт. Дар рафти таълими фанн шогирдон дониши заминавӣ мегиранд, ки барои тавлиди фикр ва амалӣ шудани он, ба нақша гирифтани ҷиҳати молиявӣ ва иқтисодии кор зарур аст. Ҳамчунин шогирдон бо фаъолияти кори муассисаҳои давлатӣ доир ба соҳибкорӣ шинос мешаванд,соҳибкориро меомӯзанд,дар бораи андоз маълумот мегиранд,вазифа ва ҷавобгарии соҳибкоронро дар назди ҷомеа ва давлат ҳис мекунанд.

Асоси таълими фанни "Асосҳои соҳибкорӣ ва тиҷорат" аз инҳо иборат аст:

1)дар оянда бо кори муносиб таъмин намудани шогирдони пуристеъдод ва қобилияти тиҷоратӣ дошта ;

2) дар шогирдон инкишоф додани ҳисси масъулиятнокӣ дар назди ҷамъият ва давлат, ;

3) ташаккул додани малакаҳои зарурӣ барои бомуваффақият фаъолият дар ҳама гуна соҳаи меҳнат, дар оянда;

4) таълим дода шогирдони амалкунанда ба воситаи таъсис, пешбурди назорат ва тиҷорат-равандҳои;

5) ташаккул додани назарияи асосҳои соҳибкорӣ дар хонандагон;

6) ташаккули малакаҳои амалӣ-шахсӣ, саводнокии молиявӣ дар хонандагон;

7) ташаккули тафаккур ва маҳорати соҳибкорӣ дар таълимгирандагон ва додани имконият барои тадбиқи он дар ҳаёт;

8) ба даст овардани фикрҳои нави тиҷоратӣ рушди он дар фаъолияти соҳибкорӣ;

9) рушди одати бизнес-моделсозӣ ва мутобиқшавӣ дар шароити рақобатнокӣ ва мустаҳкам кардани мавқеи соҳибкорӣ ;

10) тартиб додани маҳорати тадқиқотӣ, истифодаи технологияҳои муосири иттилоотӣ.

Мазмуни асосии барномаи фанни "Асосҳои соҳибкорӣ ва тиҷорат" дар синфи 10:

1) «Муқаддима ба соҳибкорӣ».

2) «Соҳибкорӣ дар шароити муосир».

3) «Маркетинг дар амал».

4) «Дизайн-фикр».

Мазмуни асосии барномаи фанни «Асосҳои соҳибкорӣ ва тиҷорат» дар синфи 11:

1) «Стартап акселератор (1)».

2) «Стартап акселератор (2)".

3) «Худҳаракаткунии соҳибкор».

4) «Стратегияи тараққиёт».

Ба мушаххасоти барномаи таълимӣ, пешниҳодшаванда барои дорост, дохил мешаванд:

1) сохтани ашёи дар асоси таҷриба ва хусусияти соҳибкорӣ Қазоқистон, таърихи инкишоф ва ташаккул додани соҳибкорӣ;

2) сохтани раванди таълим бо истифодаи гурӯҳҳои интерактивӣ , бозиҳои гуногуни гурӯҳӣ, усулҳо ва технологияҳои таълим, иштироки фаъоли хонандагон дар раванди таълим;

3) ташаккул додани малакаҳои асри XXI, дар тараддуди он дар партави манбъаҳои кадрӣ тамоюли Қазоқистон ва ҷаҳонӣ шароити бозаргонӣ; тамоюли рушди оммавии соҳибкории (соҳибкорӣ ҳамчун тарзи ҳаёт);

4) истифодаи муносибатҳои баҳсӣ (ковчунг) бо мақсади ташаккули мавқеи дарки ҳаётӣ ва қабули масъулияти худ, интихоби фаъолият;

5) истифода ва гузаронидани тренингҳо барои ташаккули малакаҳои амалӣ ,ақлӣ ва фикрӣ, ташаккули таҷрибаи аввалин тавассути геймификатсияи раванд.

6) ташкили мактаби умумитаълимӣ, ҷомеаи интернетӣ дар ресурсҳои пешбинишуда барои мубодилаи иттилоотӣ, ҳамкорӣ дар доираи азхудкунии курси байни маҳалҳо сатҳи бо мақсади ба даст овардани таъсири синергетӣ . Ташкилоти мазкур тавассути on-line-портал мусобиқаҳои гуногун ташкил менамоянд; озмунҳо ва меҳмони варзишӣ; чорабиниҳои варзишӣ:

олимпиадаҳо, озмунҳо, ташкили майдончаҳои алоқа байни ноҳияҳо, харидорони иштирокчиён, тиҷорат ва сармоягузорон;

7) таъсиси инфрасохтор, ки барои бурдани кори самаранок асос ёфтааст ва барои амалӣ гардонидани ҳамкорӣ дар хониш ва кор:

8)мактабҳои соҳибкорони Қазоқистон, ки аъзои Ассотсиатсияи соҳибкории маориф ҶҚ;

9) Палатаи Миллии соҳибкорони Ҷумҳурии Қазоқистон "Атамекен";

10) фонди ҷамъиятии "Джуниор Эчивмент Казакстан";

11) дастгирии раванди таълими онлайн махсусгардонидашуда ва офлайн-бозиҳои инкишофдиҳандаи малакаи пешбурди фаъолияти соҳибкорӣ бо роҳи автоматии симуляции раванди;.

12) истифодаи принсипҳои дизайн-тафаккур барои рушди миҷозшиносӣ.

Хусусиятҳои баҳогузорӣ аз фанни "Графика ва тарҳрезӣ"

Ҳангоми таҳияи барномаи таълимӣ дар мавзӯъҳои гуногун(аз рӯйи фвслҳо) ҷудо карда шудаанд асосии роҳҳои графикӣ фаъолият, ки муайян логику ташкили раванди таълим. Онҳо иборатанд аз:

- репродуксияи тасвирҳо (бо тағйирёбии миқёси тасвирҳо);
- азнавсозии тасвирҳо (бунёди нави тасвири солим оид ба қисми тасвир);
- табдил додани тасвирҳо (бо тағйир додани усулҳои банаворгирӣ);
- табдил додани намуд ва таркиби тасвирҳо (иваз кардани тасвирҳо);
- табдил додани ашёҳои тасвиршуда (тағйир додани шаклҳо ва ҷойгиршавӣ дар фазо);
- моделсозии графикӣ (ба нақшагирии графикӣ, лоиҳакашӣ).

Моҳияти чунин муносибат ба таҳия ва банақшагирии фаъолияти асосӣ (муаллақ) дар ҷадвали 1.

Муқаррар намудани усулҳои асосии графикӣ ба талаба имкон медиҳад,ки ба фаъолияти худ аҳамият диҳад, ба онҳо дар давоми таҳсил ва ба кор бурдани принсипи спиралмонанд сохтани барномаи таълимӣ.

Мазмуни базавии таълимии фанни "Графика ва тарҳрезӣ" пешниҳод карда шавад нави стандарте маориф дар шакли низоми дилхоҳи натиҷаҳои таълим пешбинишуда барои таълимгирандагон:

1) медонад, воситаҳои асосӣ, усулҳо, роҳҳои ба киштиамон иттилооти аенӣ; намудҳои асосии тасвирҳои графикӣ; аз усулҳои асосии тарҳрезӣ ва воситаҳои графикӣ; қонунҳо шаклмонанди бузургиҳои геометрӣ тел; қоидаҳои умумии барасмиятдарории лоиҳа; мафҳуми умумӣ дар бораи мошинсозӣ, сохтмонӣ лоиҳавӣ, унсурҳои лоиҳаи типографӣ ; марҳилаҳои тарҳрезӣ ва тайер кардани маснуот; усул ва воситаҳои намоиши иттилооти аёнӣ воситаҳои дастӣ ва компютерӣ ва графика;

2) мефаҳмад арзиши тасвирҳои графикӣ дар зоҳирии худ ва додани иттилоот дар бораи ашёҳои ҷаҳон, мавҷудот ва равандҳо; шакли тобеияту усули моделсозии графикӣ; фарқияти байни намуди графикӣ тасвир дар шакли ашеҳои тасвиршуда онҳо муҳити атроф ва ченкунӣ бошад; имкониятҳо ва

хусусиятҳои дастӣ ва графики компютерӣ дар фаъолияти амалӣ манфиатдоранд; хусусиятҳои лоиҳасозӣ ва моделсозӣ;

3) нисбат tools ва маводи барои графикӣ кор; усулҳои лоиҳасозӣ; усулҳои сохтани бузургиҳои геометрӣ (созандаи) шакли предмети; усулҳои сохтани лоиҳаи гирди сатҳӣ бузургиҳои геометрӣ тел; ҳилаҳо табдил намуд ва таркиби тасвирҳо; ҳуҷҷатҳое маълумотдиҳанда, ки барои гирифтани лоиҳакашӣ ва созандаи қарорҳо; воситаҳои дастӣ ва графикӣ- компютерӣ, ки ҳангоми ҳалли вазифаҳои гуногуни дар моделсози графикӣ, тарҳрезӣ, лоиҳакашї;

4) таҳлил хосиятҳои тасвирҳо ва гуногун роҳҳои интиқоли иттилооти аенӣ; шаклҳои геометрӣ ва конструксияи адад ҳангоми иҷрои онҳо тасвирҳо; имконияти истифодаи намудҳои гуногун тасвирҳо барои ошкор кардани шакли предмети; ҳамаҷонибаи нақшаи барои муайян намудани шаклҳои адад ва ҳайати графикии тасвирҳо;

5)тасвирҳои контуриро таҳлил мекунад барои азнавсозии шакли ашёҳо; графикӣ маълумоти ибтидоии тасвирҳои худро барои эътидоли онҳо оид ба хотир ва таркиб; намудҳои гуногуни тасвирҳо барои пурра ва муносиби намоиши графикӣ иттилоот; воситаҳои гуногуни графика барои интиқол ва татбиқи идеяҳои эҷодӣ;

6) баҳо медиҳад усулҳои тасвирҳо, киштиамон иттилооти аёнӣ; тасвирҳои графикӣ гуногуни объектҳо; роҳҳои гуногун табдил тасвирҳо; усулҳои лоиҳакашӣ ва воситаҳои графикӣ, ки дар раванди фаъолияти лоиҳа; хусусиятҳои конструктивӣ ва геометрии адад; раванд ва натиҷаи фаъолияти эҷодӣ.

Мазмуни барномаи таълимӣ аз алоқамандии бобҳо иборат аст. Ба воситаи ин бахшҳои курси нави таълими фанни"Графика ва тарҳрезӣ" пешбинӣ шудааст. Мақсади омӯзиши фасл ва зерфаслҳои барномаи таълимӣ ба даст даровардани натиҷаҳои дилхоҳ дар рафти таълим мебошад.

2 Талабот ба санҷиш аз фанни «Мусиқа»

Равишҳои арзёбии омӯзишӣ

Баҳодиҳии натиҷаҳои омӯзиши фанни « Мусиқа » бо истифодаи системаи баҳодиҳӣ дар асоси меъёрҳо гузаронида мешавад .

Арзёбӣ дар асоси критерияи- раванди арзёбии, дар асоси муқоисаи дастовардҳои хонандагон бо таври даќиќ муайян пешакӣ маълум ҳамаи иштирокчиёни раванди таълим (хонандагон, маъмурияти мактаб, кормандони педагогӣ, волидон ва дигар намояндагони қонунии) меъёрҳои арзёбии , пайваста бо ҳадафҳо ва мазмуни таҳсилоти миёнаи умумӣ, мусоидат ба ташаккули таълимӣ - қобилияти идрокии донишҷӯён.

Арзёбии меъёрҳо ба муносибати таълим, омӯзиш ва баҳодиҳӣ асос ёфтааст.

Натиҷаҳои баҳодиҳии критерияҳо барои банақшагирии самаранок ва ташкили раванди таълим истифода бурда мешаванд.

Системаи арзёбии критерияҳо дар мактаби ибтидоӣ арзёбии нақшавӣ ва ҷамъбастиро дар бар мегирад .

Арзёбии формативӣ - баҳодиҳӣ, ки дараҷаи азхудкунии дониш ва малакаи донишҷӯёнро дар корҳои ҳамарӯза дар дарс ва / ё хона муайян мекунад ва робитаи амалии байни донишҷӯ ва омӯзгорро дар давоми омӯзиш таъмин мекунад ва ба донишҷӯён имкон медиҳад то фаҳмидани дурустии вазифаҳо ҳангоми омӯзиши маводи нав ва расидан ба ҳадафҳо ва натиҷаҳои интизоршавандаи омӯзиш .

Арзёбии ҷамъбастӣ ин баҳоест , ки дараҷаи азхудкунии дониш ва ташаккули малакаи донишҷӯёнро пас аз хатми омӯзиши бахшҳои барномаи таълимӣ барои семоҳа, пас аз хатми таҳсил муайян мекунад.

Арзёбии дарси мусиқӣ

Дар дарсҳои мусиқӣ хонандагон мусиқаро ба таври ҳамешагӣ иҷро мекунанд, мусиқаро гӯш мекунанд, истилоҳҳои мусиқиро мегузаронанд, ба саволҳои муаллимон ҷавоби шифоҳӣ медиҳанд, эссе менависанд, корҳои тарроҳӣ мекунанд, дар дафтарҳо кор мекунанд.

Мо ба муаллимони фанни «Мусиқа» якчанд меъёрҳоро барои назорати ҷорӣ ва ниҳоӣ дар ин фан пешниҳод менамоем, ки онҳоро дар раванди таълим истифода бурдан мумкин аст.

ГУФТУШУНИДИ МУСИКӢ

Не.	**Параметрҳо**	**Меъёрҳо**		
1.	Эътирофи экспрессивии мусиқӣ, жанрҳои мусиқӣ, унсурҳои сохтории нутқи мусиқӣ, шаклҳои мусиқӣ	Дарки тасвири мусиқӣ дар сатҳи таҷриба. Эътирофи экспрессивии мусиқӣ,	Дарки тасвири мусиқӣ дар сатҳи таҷриба. Эътирофи жанрҳои мусиқӣ, воситаҳои	Доварҳо дар бораи мусиқӣ як монлабл мебошанд. Эътирофи экспрессивии мусиқӣ, жанрҳои мусиқӣ, унсурҳои сохтории нутқи мусиқӣ, шаклҳои мусиқие, ки бо кӯмаки

		жанрҳои мусиқӣ, унсурҳои сохтории нутқи мусиқӣ, шаклҳои мусиқӣ. Довар ҳақ аст	экспрессивии мусиқӣ, унсурҳои сохтории нутқи мусиқӣ, шаклҳои мусиқӣ мустақилона иҷро карда мешаванд, вале бо 1-2 саволҳои пешрафта	омӯзгор иҷро карда мешаванд
2 бошад.	Шинохти мусиқӣ	90-100% ҷавобҳои дуруст ба викторина мусиқӣ. Дуруст ва пурра муайян кардани ном, муаллифи асари мусиқӣ, жанри мусиқии асар	60-80% ҷавобҳои дуруст ба викторина мусиқӣ. Хатогиҳо дар муайян кардани муаллифи асари мусиқӣ, жанри мусиқии асар	На бештар аз 50% ҷавобҳо барои викторина мусиқӣ. Ҷавобҳо қисман, нопурра мебошанд, аз муаллиф ё номи асарҳои мусиқӣ, жанри мусиқии кор огоҳ буданро нишон медиҳанд
3.	Эҳсосоти мусиқӣ, фаъолият, иштирок дар муколама	Ӯ мусиқиро дӯст медорад, мефаҳмад. Дар муҳокимаи асарҳои мусиқӣ бо диққат ва фаъолона иштирок кунед	Гӯш кардани мусиқӣ на ҳама вақт таваҷҷӯҳи доимиро нишон медиҳад	Ҳангоми гӯш кардани мусиқӣ донишҷӯ ғоиб, бепарво аст. Ба мусиқӣ ягон шавқ надорад

РУШД ВА СИСТЕМАТИЗМИ ДОНИШ ДАР БОРАИ МУСИҚӢ

Не.	**Параметрҳо**	**Меъёрҳо**		
1.	Дониши истилоҳот, унсурҳои саводноки и мусиқӣ	Вазифа 90-100% бе хатогиҳое, ки ба сифат таъсир мерасонанд, иҷро карда мешавад. Вай истилоҳот ва мафҳумҳоро хуб медонад, чӣ гуна онҳоро дар амал татбиқ карданро медонад	Вазифа 60-80% иҷро шуд, хатогиҳои ночиз содир карда шуданд. Таркиб и номуайянии истилоҳот ва мафҳумҳоро медиҳад, қисман чӣ гуна татбиқ кардани онҳоро медонад	Вазифа камтар аз 50% иҷро карда мешавад, хатогиҳо роҳ дода мешаванд, ки ба сифати кор таъсир мерасонанд. Истилоҳот ва мафҳумро заиф медонад, чӣ гуна дар амал истифода бурдани онҳоро намедонад
2 бошад.	Дониши адабиёти мусиқӣ	Донишҷӯ маводи асосиро хуб медонад, адабиёти	Донишҷӯ маводи асосӣ медонад ва бо 1-2 саволҳои	Донишҷӯ аз маводи асосӣ дониши кофӣ надорад. Саволҳоро танҳо бо кӯмаки

		иловагиро оид ба масъала хондааст. Ба саволҳои гузошташуда боэътимод, боэътимод ва пайгирона ҷавоб медиҳад	пешрафта ҷавоб медиҳад	муаллим, як моноллаблҳо медиҳад
3.	Ҷавоби шифоҳӣ	Донишҷӯ маводи таҳқиқшударо дуруст тартиб медиҳад. Асарҳо и мусиқиро таҳлил мекунад. Вай марҳилаҳои асосии рушд ва таърихи мусиқиро медонад	Донишҷӯ мавод и барномаро пурра дорост, аммо ҳамзамон номувофиқатии хусусияти миёна дорад	Дар донишҷӯ бо саволҳои суст тоб. Дар пешниҳоди маводи таҳқиқшуда носаҳеҳӣ ҳисобида мешавад

ИҶРОИ ХОНА

Не.	Параметрҳо	Меъёрҳо		
		"5"	"4"	"3"
1.	Муҳтаво ва саводнокии кор	Ҳангоми ба анҷом расонидани кор адабиёти иловагӣ истифода мешуд; мушкилот ҳамаҷониба ва пайваста инъикос мешуданд.	Дар кор хатогиҳои хурд ҷой доштанд ; ягон адабиёти иловагӣ истифода нашуд	Кор хатогиҳоеро ба вуҷуд овард, ки ба сифати корҳои иҷрошуда таъсир мерасонанд
2 бошад.	Эстетикаи тарроҳии кор	Кор мувофиқи ҳама талаботҳои тарроҳӣ бодиққат иҷро карда мешавад	Дар мавриди сабти номи кор, камбудиҳои ночиз ҷой доранд	Вайрон кардани қоидаҳои асосии бақайдгирии кор. Кор бепарвоёна сурат мегирад.

ИЗХОРОТИ РЕПЕРТУРАИ ВОКАЛ.

Не.	Параметрҳо	Меъёрҳо		
1.	Иҷрои вокал	Санъати вокалии бадеӣ	Оҳанг ва rhythmically ва dikts ionno иҷрои дақиқи рақамҳои Вокэл	Нопокӣ, интонатсияи бардурӯғ
2 бошад .	Суруди хор	Донистани хат ва сурудҳои оҳангӣ, интонацияи пок	Донистани хат ва сурудҳои оҳангӣ, асосан интонацияи	Дар иҷрои оҳангҳо ва сурудҳо ба

		ва иҷрои дурусти ритмио. Иҷрои экспресс	пок, ритмикӣ дуруст, сурудхонӣ кофӣ нест	номуайянии муайян роҳ дода мешавад, номуайянӣ ва на он қадар дақиқ, баъзан иҷрои бардурӯғ, номуайянии ритмӣ мавҷуд аст, сурудхонӣ ғайримуассир аст
3.	Иштирок дар чорабиниҳои беруназсинфӣ ва консертҳо	Баромади бадеии рақами вокалӣ дар озмун, фестивал, консерт		

ИҶРОИ КОРҲОИ ЭҶОДӢ

№	Параметрҳо	Меъёрҳо		
1.	Иҷрои реферат	Кор асарҳои иттилоотӣ, мантиқӣ аст, пешниҳоди мавод асоснок аст, дар мавзӯъ хулосаҳои умумӣ бароварда мешаванд. Қобилияти систематизатсия ва ҷамъбасти иттилоот, додани он баҳои танқидӣ нишон дода шудааст. Қобилияти таҳлили сарчашмаҳои гуногун, гирифтани иттилооти зарурӣ аз онҳо нишон дода шудааст. Асар услуби инфиродии муаллифро нишон медиҳад. Он тибқ и нақша, талаботи реферат, оқилона ба тартиб оварда шудааст	Кор иттилоотӣ аст, пешниҳоди мавод асоснок аст, хулосаҳои умумӣ бароварда мешаванд. Қобилияти систематизатсия ва ҷамъбасти иттилоот, додани он баҳои танқидӣ нишон дода шудааст. Қобилияти таҳлили сарчашмаҳои гуногуни иттилоот нишон дода шудааст, аммо дорои нофаҳмиҳо мебошад. Он муво фиқи нақша тартиб дода шудааст, аммо ҳама талаботҳои тарроҳӣ иҷро карда намешаванд	Мавзӯъ ба таври рӯякӣ ошкор мешавад. Талаботи тарроҳӣ риоя карда намешаванд. Пешниҳоди мавод мувофиқ нест. Далели сусти рисолаҳо.
2 бошад.	Иҷро намудани кори лоиҳа	Мақсад ва вазифаҳои	Мақсад ва вазифаҳои	Мақсад ва вазифаҳои

		лоиҳа дуруст дарк карда шудаанд. Бо технологияи лоиҳа мувофиқат кард. Маҳсулоти пешниҳодшудаи фаъолият бо нишондиҳандаҳои баландсифат ва бо мавзӯи изҳоршуда мувофиқат мекунад. Ошкор э ҷодкорӣ, ташаббуси	лоиҳа дуруст дарк карда шудаанд . Технологияи амалисозии лоиҳа мушоҳида шудааст, аммо хатогиҳои ночиз ва номувофиқати тарроҳӣ роҳ дода шуданд. Маҳсулоти пешниҳодшудаи фаъолият бо нишондиҳандаҳои баландсифат ва бо мавзӯи изҳоршуда мувофиқат мекунад. Эҷодиёт нишон дода шудааст.	лоиҳа дуруст дарк карда шудаанд . Дар технологияи лоиҳа ва тарроҳии он камбудиҳо ҷой доштанд. Дар татбиқи лоиҳа мустақилият нишон дода нашудааст

3 Талабот барои гузаронидани тест аз фанни "Меҳнати бадеӣ"

Мақсади таълими фанни “ Меҳнати бадеӣ ” ташаккули саводнокии функционалӣ дар соҳаи санъат ва технологияҳои меҳнатӣ, ташаккули шахсияти муносибати эҷодӣ нисбати воқеият мебошад.

Барои ноил шудан ба ин ҳадаф, шумо бояд вазифаҳои таълимии зеринро пардохт кунед:

1) рушди дониш, ташаккули дарки бошууронаи санъат, дизайн ва технологияҳои ҷаҳонӣ;

2) омӯзиши мероси бадеӣ ва фарҳангии халқҳои Қазоқистон ва ҷаҳон;

3) инкишофи малакаҳои технологӣ, ғояҳои эҷодиро тавассути воситаҳои санъати тасвирӣ ва дизайн маҳорати дастрас намуданро инкишоф додан;

4) дар рафти ҷараёни дигаргуниҳои бадеӣ нисбати омӯхтани ашё, бунёд кардан ва таҳлил намудан инкишоф додани фикрронии танқидӣ ва эҷодии хонандагон

5) гирифтани таҷриба дар истифодаи технологияҳои иттилоотӣ ва коммуникатсионӣ дар ҳама намудҳои фаъолияти таълимӣ (таҳқиқот, татбиқи эҷодӣ идеяҳо, пешниҳоди асарҳо);

6) таҳқиқ ва татбиқи захираҳои гуногуни манбаъҳои иттилоот ва дарки аҳамияти онҳо барои натиҷаҳои кор;

7) тарбияи эстетикӣ, меҳнатӣ, иқтисодӣ, экологӣ, ватандӯстӣ ва ташаккули арзишҳои ахлоқӣ ва маънавӣ;

8) рушди қобилияти мустақилона ҳангоми банақшагирии фаъолият, дар назардошти вақт, ва баҳисобгирии хусусиятҳо, муайян кардани дигар омилҳо;

9) ба даст овардани таҷриба дар ташкили фаъолиятҳои муштарак барои ноил шудан ба ҳадафҳои омӯзиш (кори инфиродӣ, ҷуфтӣ ва гурӯҳӣ).

Барои ноил шудан ба ҳадафҳо ба масъалаи арзёбӣ оқилона муносибат кардан лозим аст. Дар давоми нимсолаи якум бояд сабти дастовардҳои таълимии хонандагон ба ҳисоб гирифта шавад. Мувофиқи мақсади фаслҳои таълим шумораи холҳои максималӣ аз рӯйи соли хониши пурра пешниҳод карда мешавад, ин барои муайян кардани холи нимсола ёрӣ мерасонад.

Барои мисол: Баландтарин миқдори холҳои , ки хонандаи синфи 9 дар давоми соли хониш ҷамъ оварад , бояд 25 хол бошад. Аз рӯйи ин ҳисоб бахши “Тадқиқот ва рушди ғояҳои эҷодӣ”, 9 хол, фасли “ бунёди кори эҷодӣ ва дастраси он” 12 хол, аз фасли “Муаррифӣ, таҳлил ва арзёбии корҳои эҷодӣ” 4 холро дар бар мегирад. Ҳамин тариқ, холҳои максималӣ дар нимсолаи 1-ум 12 -13 баллро ташкил медиҳанд .

Барои холи захирашудаи 50-100% муаллим “санҷиш ”мегирад. Он талабае, ки ҷамъи холаш аз 50% кам аст, аз нав “санҷиш” месупорад. Санҷиши такрорӣ бо воситаи иҷрои чунин вазифаҳо амалӣ мегардад:

- ҳифзи корҳои эҷодӣ , тестҳо аз рӯйи мавзӯъ;
- гузаронидани корҳои амалӣ аз мавзӯҳои пажӯҳишӣ.

Ҳар як муаллими меҳнати бадеӣ барои ҳар як фасли барномаи таълимӣ бо диққат бояд меъёри баҳодиро тартиб диҳад. Дар аввали соли хониш муаллим бояд талабагонро бо меъёри баҳогузорӣ хабардор кунад ва шинос намояд.

Муаллим мувофиқи меъёри баҳогузорӣ бояд харитаи инфиродии муваффақиятҳои сатҳи дониши хонандагонро тартиб диҳад. Ғайр аз ин ҳар як талаба бояд барои худ харитаи муваффақиятҳои худро тартиб дода, назорат карда рафтанаш мумкин аст. Ин гуна тартиботи баҳогузорӣ талабагонро фаоълноктар мегардонад, онҳоро ба ҷиддӣ қабул кардани мавзӯъ, иҷрои пурраи супоришҳо, банақшагирифтани кори амалӣ дар дарс, омӯзиши маводҳои зарурӣ водор месозад.

- Дар охири фаслҳои фанни «меҳнати бадеӣ»аз рӯйи нишондоди баҳогузорӣ талаба, бояд:
- таснифот ва хусусиятҳои шаклҳои гуногуни санъат, самтҳо ва жанрҳои шаклҳои бадеӣ, воситаҳои визуалӣ ва экспрессивии санъат ва мусиқӣ, таърихи пайдоиши услуб ва жанрҳои шаклҳои санъат, анъанаҳо ва урфу одатҳо дар санъати ороишӣ ва амалии халқи қазоқ ва дигар халқҳои ҷаҳон, намудҳо ва хусусиятҳои табиӣ, маводи сунъӣ, бадеӣ, технологияҳои асосии дастӣ, механикӣ, бадеӣ аз маводҳои муайян, асосҳои тарроҳӣ, моделсозӣ ва коркарди маҳсулоти нассоҷӣ , технологияҳои муосири иттилоотӣ ва нармафзоре, ки дар соҳаи санъат истифода мешаванд, қоидаҳои бехатарии кор бо таҷҳизот ва асбобҳо;
- аҳамият ва нақши намудҳои гуногуни санъат, муҳандисӣ ва технологияро дар ҳаёти инсон ва ҷомеа, ҳифз ва ҳифзи муҳити зист, арзиши асарҳои санъати тасвирии халқи Қазоқистон ва дигар халқҳои ҷаҳон, муносибати услубҳо ва самтҳои санъатро бо давраи таърихӣ, хусусиятҳои интиқоли тарроҳии эҷодӣ бо роҳҳои гуногун дарк мекунад, санъат, аҳамияти кори ҷомеӣ ва гурӯҳӣ барои қабули қарорҳо ;
- дониш ва малакаҳоро барои таҳия, банақшагирӣ ва бунёди лоиҳаҳои эҷодӣ дар намудҳои гуногуни санъат, интихоби мустақили мавод ва усулҳо барои интиқоли ғояҳои эҷодӣ, дониши хосиятҳои гуногуни санъат, маводи сохторӣ дар эҷод ва истеҳсоли маҳсулот, инчунин асарҳои санъат, технологияҳои асосии коркарди масолеҳи прототипҳо истифода мебарад маҳсулоти нав, аз ҷумла истифодаи воситаҳои ТИК, малакаҳои мустақилона дарёфт кардан ва интихоби манбаҳои зарурии иттилоот барои таҳқиқоти идеяҳо ва рушди ғояҳо дар соҳаи санъат ва технология, роҳҳои гуногуни тарғиби маҳсулоти эҷодӣ барои татбиқи ғояҳои онҳо дар соҳаи тиҷоратӣ, усулҳои банақшагирӣ ва ташкили кор, роҳҳои интиқоли мушкилоти экологии ҷаҳон тавассути санъат;
- т ақидаҳо ва ғояҳои эҷодӣ дар асарҳои намудҳои гуногуни санъат, усулҳо ва маводҳое, ки дар асарҳои худ ва асарҳои рассомони дигар истифода мешаванд, таъсири санъат, технология ва истеҳсолот ба муҳити зист ва ҳаёти инсон таҳлил мекунад;
- синтези лоиҳаҳои эҷодӣ дар намудҳои гуногуни санъат, аз ҷумла истифодаи ТИК, усулҳо ва услубҳои кор дар техникаҳои гуногун бо истифодаи

мавод ва воситаҳои мухталиф дар ҷараёни эҷоди асарҳои рассомӣ, шаклҳои мухталифи иттилоот дар асоси натиҷаҳои таҳқиқот, дониш ва малакаҳои гуманитарӣ ва табиатшиносро таҳлил мекунад ;

- мафҳумҳои асосӣ, образҳо ва ғояҳоро дар асарҳои намудҳои гуногуни санъат, арзиши бадеӣ ва эстетикии асарҳои санъати миллӣ ва ҷаҳонӣ, санъати мустақил / дастаҷамъона, корҳои техникӣ, қобилияти маҳсулот барои коршоямӣ, эргономика ва самаранокӣ, сифатҳои истеъмолии маҳсули меҳнат ва қобилияти хизматрасонӣ бо амалиёти технологӣ арзёбӣ мекунанд.

4 Талабаҳое, ки аз амалиёти фанни «Тарбияи ҷисмонӣ» озод шудаанд

1. Барои таълимгирандагон озодшуда аз машғулиятҳои амалӣ оид ба фанни «тарбияи ҷисмонӣ» дар ҳаҷми кам аз 50% муаллими тарбияи ҷисмонӣ мувофиқи барномаи таълимӣ супориш гузорад.

2. Ҳангоми баҳогузории дониши хонандагон аз фанни "тарбияи ҷисмонӣ"чунин нишондодҳо ба ҳисоб гирифта мешаванд: амиқӣ, пуррагӣ, маҳорат, истифодаи онҳо вобаста ба ҳолатҳои мушаххаси машқҳои амалӣ.

Бо мақсади санҷиши сатҳи дониши тхонандагон усулҳои зерин истифода бурда мешаванд: пурсиш, санҷиш:

- *Баҳои «5»* - Барои ҷавобе, ки дар он хонанда пурра ба моҳияти мавод расида ҷавоби пурра диҳад ва нуқтаи назари мантиқӣ дар амал истифода бурда тавонад.

- *Баҳои «4»* - барои ҷавобе, ки, дар он қисман хатоҳо ба назар расад.

- *Баҳои «3»* - Барои ҷавобе, ки дар он пайдарпайии мантиқӣ ба назар намерасад, мавод пурра омӯхта нашудааст, қобилияти истифодаи далелҳо дар амалиёт надорад.

- *Баҳои «2»* - Сабаби надонистани маводи барнома, даст кашидан аз иҷрои супоришҳои муаллимон.

3. Муаллими тарбияи ҷисмонӣ метавонад ба хонандагоне, ки дар ташкили мусобиқаҳо ҳамчун довар дар мусобиқаҳо фаълият нишон доданд ба назар мегирад ва баҳои мусбат (4-5) мегузорад.

4. Барои таълимгирандагони синфҳои 2-4-уми аз аз машғулиятҳои амалӣ ва дарси тарбияи ҷисмонӣ озодшуда, муаллими тарбияи ҷисмонӣ бояд супоришҳои назариявие, ки мувофиқи барномаи таълимӣ тартиб додашудааст, супорад.

5. Таълимгирандагони, озодшуда аз машғулиятҳои амалӣ оид ба фанни тарбияи ҷисмонӣ дар давоми таҳсил хабарҳои хаттӣ (синфҳои 5 -8, синфи 10), тестҳо (синфҳои 9-11) бояд нависанд.

Талаботҳое, ки вобаста барои паёмҳои хаттӣ ва тестҳо гузошта мешавад:

1. Мавзӯӣ паёми хаттӣ, аз рӯйи мафҳуми дар барномаи таълимӣ нишондодашуда аз тарафи муаллим гузошта мешавад.

2.Хати паём кори мустақилонаи худи талаба аст.

3. Хаттӣ паём омодагӣ мегирад, дар ҳаҷми на зиеда аз 2-х саҳифаҳои нашри чопӣ матн (14 ҳарф, фосилаи 1,5). Реферат на бештар аз 10 саҳифа нашри чопӣ матн (14 ҳарф, фосилаи 1,5).

Таркиби хулоса:

- Дар қисми муқаддима ба савол ҷавоб додан: Чаро ин мавзӯъ ба ҷомеа ва шумо беҳад муҳим аст?

-

- тавсифи мухтасари намуди варзиш ва ё системаи тандурустӣ, хусусиятҳои он, навъҳо ва қоидаҳои асосӣ;

- таърихи рушд ва ҳолати имрӯза, дастовардҳо ва дурнамои рушди он дар оянда (мактаб, шаҳри, Русия, ҷаҳон + ҳатман ба интихоби олимпӣ расидан)

-барои рушди варзишгарон намуди ин гуна варзиш ёки ҷараёни тандурустӣ аҳамиятнок:

а) хислатҳои ҷисмонӣ (суръат, тобоварӣ ва.ғ).

б) асосҳои техника ва низоми машқҳо аз рӯи ин намуди варзиш.

в) рушди психологӣ, эстетикӣ, ҳама гуна (шахсӣ) сифатҳои инсониро инкишоф додан.

г) асосҳои ҳаракатҳои тактикӣ дар амалҳои ҳамкорӣ, ҳамла ва ҳифз.

д) талаботи техникаи бехатарӣ ҳангоми гузаронидани машғулиятҳо , ва дар мусобиқаҳои ин намуди варзиш.

- **хулоса**: арзиши ин намуди варзиш барои шахси воқеӣ ва рушди шахсият (системаи машқҳо). Муваффақиятҳои мактаб (гурӯҳҳо, муваффақиятҳои шахсӣ, нақшаҳои оянда).

Пеш аз он ки сухан дар бораи назорат ва арзёбии фаъолияти таълимӣ оид ба тарбияи ҷисмонӣ бояд ба таври равшан муайян кард, ки аз фарқи байни баҳодиҳии ва . Дар ин бора ин шумораи (рақамӣ) ифодаи арзебии. «Панҷ», «чор», «се» – ин ҳама дар қайд. Арзебии ҳамин метавонад бошад, ки худи гуногун мебошанд.

Баҳогузории даҳонӣ. Бале, ин ҳам як навъ арзебӣ. Шумо бо ишораҳо барои хуб амал кардан, аз ангушт истифода мебаред. Ин ба шумо низ чап бе таваҷҷӯҳ фаъолияти шогирдӣ.

Таҳлили. Дар кӯтоҳ ҳангоми сӯҳбат бо шогирди шумо ӯ комебиҳо дар муқоиса бо соли гузашта, пас аз моҳи хониш, дар ҳоле ки ишора ба он, беш аз боз кор кардан лозим, то ки бошад боз ҳам беҳтар.

Хуб, дар охир гузошта мешавад. Ин аст он чизе, ки миқдори хол, ки гирифта талаба барои худ дарс, кор дар ёдгирӣ. Он гоҳ, ки он хушнуд ё ғамгин, шумо ҳайрон мешавад, ё баръакс, аз ҳар гуна фикрҳо дур мекунад. Тавре мебинед, ин ҳам танҳо намуди баҳогузорӣ, вале кадом хуб!

Арзебии давомдор бояд бошад.

Дар фарқият аз дигар мактабҳои таҳсилоти умумӣ адад хусусиятҳои арзёбии фаъолияти таълимӣ оид ба тарбияи ҷисмонӣ мебошанд:

• *зарурати ҳар чӣ пурра ва амиқи баҳисобгирии на танҳо равонӣ сифатҳои, хосиятҳои ва давлатҳо, балки хусусиятҳои бияфзудааст, инкишофи ҷисмонӣ, қобилиятҳои ҷисмонӣ ва вазъи саломатӣ, хонандагон;*

• *ҳарчи бештар ба як қатор омилҳо, ки ба ҳисоб гирифта мешаванд на фаќат дониш, балки мушаххас маҳорат ва малакаи, роҳҳои амалӣ намудани варзишӣ-тандурустӣ, баланд бардоштани фаъолият, ки қобилияти истифодаи донишу машқи, изученные дар мактаб, дар нестандартных шароити;*

• *мавҷудияти миқдорӣ обективӣ арзебӣ, ки имкон бештар ва маҳз ҳидоят назорати рафти инфиродӣ инкишофи ҷисмонӣ ва омодагӣ.*

Бинобар ин, арзебии дониши хонандагон оид ба тарбияи ҷисмонӣ тавсифи умумӣ ва танҳо аз рӯи маҳорати ӯ.

Танҳо тайёрии ҷисмонӣ , амалӣ маҳорат ва малакаи дониши назариявӣ, малакаи ташкили варзиши-тандурустӣ, баланд бардоштани фаъолияти динамикаи (афзоиши) нишондодҳо нисбат арзишҳои (ба ҳисоб гирифта

мешавад) пойгоҳи мисоли сатҳи саломатӣ, тарбияи ҷисмонӣ ва омодагии ӯ ба кори мустақилона ва малака.

Меъёрҳои баҳогузории хонандагон дар дарсҳои тарбияи ҷисмонӣ:

Баҳои «2» (ғайриқаноатбахш) вобаста ба шартҳои зерин:

- Хонандагони надоранд шакли дахлдори ба шартҳои намудҳои варзиш, машғулиятҳо ё дарс ва иҷрои талаботи техникаи бехатарӣ;
- • Хонанда, ки дорои қобилияти ҷисмонӣ набуда , аз ҷиҳати саломатӣ камбудиҳо дошта, вазифаҳои супоридашадаро дуруст ва дар вақташ иҷро карда наметавонад.
- •Хонанда дорои хислатҳои иҷрои машқ набуда, аз ҷиҳати рӯҳӣ ба дарси тарбияи ҷисмонӣ тайёр нест ба вазифаҳо сарфаҳм намеравад;

• Хонанда дорои донишҳои назарӣ ва амалӣ набуда, машқҳои назариву амалии аз тарафи муаллим супоридашударо дарк карда наметавонад.

Оид ба баҳои «3» (қаноатбахш) вобаста ба шартҳои зерин:

- Хонанда тамоми талаботи техникаи бехатарӣ ва қоидаҳои амали дуруст дар толори варзишӣ, дар варзишгоҳ иҷро менамояд, талаботи гигиенаи шахсиро риоя мекунад;
- Хонанда, ки дорои иҷрои машқҳо бошад ҳам , ҳангоми машқҳои ҷисмонӣ камбудиҳои ҷисмонӣ ба назар мерасад, аммо ӯ кӯшиш мекунад, ки вазифаҳоро иҷро намояд, ин ҳолат албатта аз тарафи муаллим мушоҳида карда мешавад.

• Хонандае, ки дар ташаккули малака ҳаракатҳои мураккабро дар инкишофи маҳорати ҷисмонӣ ва малакаи маънавии озод дар рафти чоряк ва нимсола нишон дод;

• Хонандае, ки қисман ҳамаи супоришҳои назариявӣ муаллимро бо малакаи машғулиятҳои зарурӣ ва мушкилоти амалӣ дар соҳаи тарбияи ҷисмонӣ нишон медиҳад.

Баҳои «4» (хуб) вобаста ба шартҳои зерин:

- • Хонанда дорои ҳолати ҷисмонӣ, талаботи бехатарӣ ва гигиенӣ, ва ҳифзи меҳнат иҷро мекунад, ҳангоми иҷрои машқ;
- • Хонандае, ки дар ташаккули малака ҳаракатҳои мураккабро дар инкишофи маҳорати ҷисмонӣ ва малакаи маънавии озод дар рафти чоряк ва нимсола нишон дод;
- • Хонандае, ки дар ташаккули малака ҳаракатҳои мураккабро дар инкишофи маҳорати ҷисмонӣ ва малакаи маънавии озод дар рафти чоряк, нимсола ва солона нишон дод, 80 фоизи супоришҳои фанни тарбияи ҷисмониро вобаста ба синну сол иҷро менамояд ;

• Хонандае, ки ҳамаи супоришҳои назариявӣ ва дигар супоришҳои муаллимон, ки дастрас ба ӯ, малакаи машғулиятҳо, расонидани кӯмак дар ташкили дарс, инчунин зарурӣ ва мушкилоти амалӣ дониш дар соҳаи тарбияи ҷисмонӣ.

Баҳои «5» (аъло) вобаста ба шартҳои зерин:

• Хонанда дорои ҳолати ҷисмонӣ, талаботи бехатарӣ ва гигиенӣ, ва ҳифзи меҳнат иҷро мекунад, ҳангоми иҷрои машқ;

• Хонанда, ки дорои иҷрои машқҳо бошад ҳам , ҳангоми машқҳои ҷисмонӣ камбудиҳои ҷисмонӣ ба назар мерасад, аммо ӯ кӯшиш мекунад, ки вазифаҳоро иҷро намояд, ин ҳолат албатта аз тарафи муаллим мушоҳида карда мешавад;

• Хонандае, ки дар ташаккули малака ҳаракатҳои мураккабро дар инкишофи маҳорати ҷисмонӣ ва малакаи маънавии озод дар рафти чоряк ва нимсола нишон дод;
• Супоришҳои фанни тарбияи ҷисмониро вобаста ба синну сол иҷро менамояд ;
• Хонандае, ки ҳамаи супоришҳои назариявӣ ва дигар супоришҳои муаллимон, ки дастрас ба ӯ, малакаи машғулиятҳо, расонидани кӯмак дар ташкили дарс, инчунин зарурӣ ва мушкилоти амалӣ дониш дар соҳаи тарбияи ҷисмонӣ.

Хусусиятҳои инфиродӣ

Таърифи комёбиҳо оид ба тарбияи ҷисмонӣ, муаллим бояд хусусиятҳои инфиродии хонандагонро ба инобат гирад, аҳамияти он дар такомули тарбияи ҷисмонӣ махсусан баланд аст.

Муносибати инфиродие, ки ба ҳисоб гирифта мешавад, ба ду гурӯҳи калон ҷудо карда мешавад; бо вазнаш ва заифиаш.

Вазн – ин рушди махсуси ҷисмонӣ (баландӣ ва вазни тана), сохти ҷисмонӣ . Ҳангоми иҷрои машқ дар баъзе ҳолатҳо ба хусусиятҳои сохти тана ва инкишофи мушакҳо аҳамият додан лозим, намудҳои сохти тана (астеноидӣ, дигестивӣ, торакалӣ ва мушакӣ);

Ҳангоми арзебии фаъолияти таълимӣ хонандагон ҳолати рӯҳии хонандагонро ба назар гирифтан аҳамияти калон дорад.

Кӯдаконе, ки маълумотро суст дарк мекунанд ва фикрроniашон суст аст, ки барои иҷрои супоришҳои муаллимон, барои тайёрӣ дидан вақти бештар зарур аст. Хонандагон бо ҳаракатҳои суст хотираи фискалӣ сахттар такрор намунаҳои ё баъзе тафсилоти азхудкарда доштанд. Ҳиссиёти эмотсионалии хонандагон бояд дар эҷод шароити орому озод бошад, ки дар он онҳо метавонанд худро нишон диҳанд. Бо нокифоя инкишофи озод ва хислатҳои хонандагон зарур аст, ки барои мутобиқшавӣ ба шартҳои зиёди супоришҳои мушкил, вақт зарур аст.

Динамикаи тағйирёбии натиҷаҳо

Ҳеҷ кас набояд боиси шубҳа аст, ки беҳтарин системаи баҳогузории таълимӣ дастовардҳои оид ба тарбияи ҷисмонӣ – баҳисобгирии қувваи инфиродӣ нишондиҳанда аст. Ҳатто агар, сатҳи иҷрои супоришҳои он қадаре баланд бошад ҳам, вале барои дар рушди худ соҳиб гаштан, ӯ сазовори баҳои баланд. Ин ҳаракат як ҳолатест барои рушди минбаъда ва рушди дурусти иҷрои машқҳо муҳим аст ва нисбати дарси тарбияи ҷисмонӣ шавқу ҳавас пайдо мекунад,.

Бомуваффақият аз тарафи мо истифода бурда мешавад, ки чунин муассир ҳолатҳо худтарбиякунӣ ҳамчун «супориш барои худ» ё вазифадор будан. Барои намуна, бо назардошти тест оид ба пешравии кӯдакон, махсусан писарбачаҳо, ки пешравии ҳеҷ як маротиба супориш иҷро накардааст, чунин супориш дода

мешавад: «бо истифодаи машқҳои махсус ту бояд то охири семоҳаи омӯзиш ақаллан як маротиба машқро иҷро намоӣ, он гоҳ барои ин озмоиш баҳои «4» мегирӣ».

Боз ба якчанд мисолҳо назар меандозем, чӣ тавр шумораи зиёди «5» гузошта мешавад: ба ҳамаи иштирокчиёни дастаи ғолибон баҳои «5», сарфи назар аз саҳм ба натиҷаи ниҳоӣ. Дастаи мутахассисонро созед. Тамоми гурӯҳ ба як шахс кор мекунанд, вале ғолиби алоҳидаро эътироф намекунанд , ки ғолиб тамоми даста. Пас, дар вазъияти бозии гурӯҳи хурд дар саҳни мактаб дар дарси тарбияи ҷисмонӣ низ чунин ҳолат ба назар мерасад. Чизи муҳим дар ин маврид на куштани хоҳиши ҳаракати гурӯҳӣ бо бачаҳои тайёрии гуногун .

Супориши мураккаб ба хонандагон дода мешавад, ки дар он бояд шахси воқеӣ босабр ва сифати хуб дошта бошад. Метавон гузошт баҳои «5» ба ҳамаи онҳое, ки масофаи додашуда гузаштанд, дар ин ҳолат, ғолиб он касе, ки аввалин шуда омад (онҳоро муайян кардан мумкин аст, новобаста аз шумораи иштирокчиён) ҳатто як баҳои бонусии «5» гузошта мешавад. Ҳамин тариқ, хоҳиши кӯдакон (касе аз табиат, касе аз имкониятҳо) беҳтар мешавад.

Усулҳои баҳодиҳӣ ба амалҳои техникаи ҳаракатнок

Усулҳои асосии баҳодиҳӣ дар ин ҷо усулҳои зерин: мушоҳида, даъват, машқҳои умумӣ.

Усули мушоҳидаи кушода аз он иборат аст, ки хонандагон медонанд, ба кӣ муаллим баҳо мегузорад, мушоҳидаи ғоиб – дар он аст, ки муаллим ба ҳаракату амали муайяни хонанда назар меандозад

Усули даъват аз он иборат аст, ки устод ҳаракатҳои алоҳидаи хонандагон ба назар гирифта , аз он хоҳиш менамояд, ки аз намунаи иҷрои амали ҳаракатноки худ ба аҳли синф нишон диҳад.

Усули машқ ин аст, ки барои санҷиши сатҳи соҳибияти алоҳида ва маҳорату сифати иҷрои супоришҳои хонагӣ нигаронида мешавад.

Моҳияти *машқҳои умумӣ* аз он иборат аст, ки муаллим ҳамзамон ба санҷиши дониш ва техникаи дахлдор амали ҳаракатнок баҳо медиҳад.

Дар айни замон, хеле зуд-зуд ба миён меояд, ки зарурати баҳогузории дониш озодшуда аз машғулиятҳои тарбияи ҷисмонӣ ва фарҳангро хонандагон, то ки имконияти истифодаи технологияи тестӣ аст, аз ҳама саводнок ва зирак.

Санҷиши хонандагонро аз фанни тарбияи ҷисмонӣчунин гузаронидан мумкин аст, бо роҳи сараввал тайёр намудани варақаҳои ҷавоб. Ин гуна шакли махсуси гузаронидани дарс барои аз аттестатсия ҷамъбастӣ гузаронидан чӣ хеле, ки дар маводи имтиҳоноти фанни тарбияи ҷисмонии синфи 9 маводи назариявии аз ҷиҳати ҳаҷм зиёд мавҷуд.

Ҳангоми баҳогузорӣ дониши аз фанни "тарбияи ҷисмонӣ" ба ҳисоб гирифта мешаванд чунин нишондиҳандаҳо: амиқи, пуррагӣ, маҳорат, бо истифода аз онҳо вобаста ба ҳолатҳои мушаххас ва машқҳои иллати амалӣ.

Бо мақсади санҷиши дониши усулҳои зерин истифода бурда мешаванд: пурсиш, мусоҳиба сӯҳбат (бе занг аз сохти), санҷишӣ.

Баҳои 5	Баҳои 4	Баҳои 3	Баҳои 2

Барои ҷавоб, ки дар он хонанда нишон медиҳад, ки ақидаҳои асл мавод; мантиқист он мефаҳмонад истифода дар фаъолият	Барои ҳамин ҷавоб, агар дар он нигоҳ дошта мешаванд хурд таҳаммул ва ноболиғ хато	Барои ҷавоб, ки дар он ғоиб пайдарпаии мантиқӣ, доштани камбудиҳо дар дониши маводи нотайёр бояд андешаи ва маҳорат истифода дониш дар амал	Барои набудани фаҳмиш ва нодонӣ маводи барномаи

II. Техникаи маҳорат ва малакаи амали ҳаракатдиҳанда

Барои техникаи маҳорат ва малакаи амали ҳаракатдиҳанда усулҳои зерин истифода бурда мешаванд: мушоҳида, даъват аз қатор, иҷрои машқҳо ва усули ҳарҷониба.

Баҳои 5	Баҳои 4	Баҳои 3	Баҳои 2
1	2	3	4
Ҳаракати алоҳида ё он унсурҳои амали дуруст, бо риояи ҳамаи талаботҳо, бехато, осон, озод, ба таври равшан, боварӣ, бо баҳои аъло, дар ҳолати ҳаракати дуруст; талаба моҳияти ҳаракатро мефаҳмад, мақсади ҳаракат, метавонад ба ҳаракат шарҳ диҳад, ки шарҳ диҳад, ки чӣ тавр он дода мешавад, ва дар шароити номусоид метавонад истифода кунад ва ислоҳ хатогиҳоро донад, ки аз тарафи дигар талаба роҳ дода шудааст; таълими меъёриро бо боварӣ иҷро кунад.	Ҳангоми иҷро талаба амал мекунад ҳамон тавр, ки дар ҳолати пешина, вале ба ду хатоҳои ночиз роҳ дод .	Амали ҳаракатдиҳанда асосан дуруст иҷро шуд, аммо, пурра не, як даҳал ё якчанд хатоҳои хурд роҳ дода шуд, ноустуворӣ, ки ба ҳаракати дуруст халал мерасонад, нобоварӣ пайдо мекунад. Хонандагон наметавонад дар шароити номусоид ва мураккаб иҷро кунанд.	Ҳаракати алоҳида ё унсурҳои он нодуруст иҷро шудааст, ба ду хатои хурд ё як хатои даҳал роҳ дода шуд.

III. Пайдо кардани маҳорат ва малакаи фаъолияти ҷисмонӣ-тандурустӣ

Баҳои 5	Баҳои 4	Баҳои 3	Баҳои 2

Хонандагон қодир: - мустақилона ҷои машқҳоро ташкил кунанд; - интихоб кардани воситаҳои асбобҳои зарурӣ ва ба кор бурдани онҳо дар шароити мушаххас; - назорати рафти иҷрои фаъолият ва баҳогузорӣ ба натиҷаҳо	Хонандагон: - ҷои машғулиятҳоро мустақилона ташкил мекунанд, танҳо бо ёрии ночизи дигарон; - ба хатогиҳои ночиз дар интихоб воситаҳо роҳ медиҳад; - назорати рафти иҷрои фаъолият ва баҳогузорӣ ба натиҷаҳо	Беш аз нисфи намудҳои фаъолияти мустақилона бо ёрии муаллим иҷро карда мешаванд, ёки яке аз амалҳо иҷро намешавад	Хонанда наметавонад ҳеҷ яке машқҳоро мустақилона иҷро намояд

IV. Сатҳи омодагии ҷисмонии хонандагон

Баҳои 5	Баҳои 4	Баҳои 3	Баҳои 2
Сарчашмаи нишондиҳанда ба баландтарин сатҳи омодагии кори мустақилонаи хонанда мувофиқат мекунад, шарти иҷрои сатҳи пастари талаботи барномаи тарбияи ҷисмонӣ , ки ба талаботи стандарти давлатӣ ва ҳатмии маводи таълимӣ оид ба тарбияи ҷисмонӣ ва омодагии ҷисмонӣ барои як давраи муайяни вақт	Сарчашма нишондиҳанда ба сатҳи миёнаи омодагии кори мустақилонаи хонанда мувофиқат мекунад ва суръати мувофиқи сабзиш	Сарчашма нишондиҳанда ба сатҳи пасти омодагии ӯ ба кори мустақилона ва суръати мувофиқ ҳангоми сабзиш мувофиқат мекунад.	Хонанда стандарти давлатиро иҷро накунад суръати афзоиш нишон надиҳадва омодагии ҷисмонӣ надорад.

(Ҳангоми арзёбии омодагии ҷисмонӣ нишондиҳандаи натиҷаҳои рафти сабзиш хеле муҳим аст. Супориши омӯзгорон оид ба беҳтар намудани нишондиҳандаҳои омодагии ҷисмонӣ (суръати сабзиш) бояд мураккаб бошад вале иҷрои он имконпазир бояд бошад. Ноил шудан ба ин ҳаракат асоснок аст, ки муаллим ба талаба баҳои баланд гузорад).

Арзёбии умумии муваффақиятҳои талабагон дар таҳсил аз рӯи намудҳои барнома: оид ба варзиш, баскетбол, волейбол, варзиши сабук - бо роҳи ҷамъ кардани он меъёрҳои, ки шогирди оид ба ҳамаи намудҳои ҳаракатҳо ва меъёрҳо барои иҷрои машқҳои назоратӣ гирифтааст.

Баҳогузории муваффақиятҳои талабагон дар таҳсил барои соли хониш дар асоси меъёрҳои барои таҳсил дар чоряк ҷамъ кардашуда, ки бо назардошти умумӣ меъёрҳои алоҳида аз фаслҳои барномаҳо. Дар ин маврид, арзёбӣ барои маҳорат ва малакаҳои амали қувваи шахсӣ, ҷисмонӣ-варзишии фаъолият аҳамияти бузург доранд.

Мувофиқи мақсад аз қадим тағйироти баҳогузорӣ аз фанни «тарбияи ҷисмонӣ» ва баррасии он дар матбуот ва телевизион сабаби баҳсу мунозара мегардад. Имкониятҳои гуногун ба назар дошта мешавад: аз ҷории 10 - 12 холгузорӣ ба системаи ҷараёни холногузорӣ гузаштан.

Дар раванди кор бо хонандагон бо мақсади ташаккул додани эҳтиёҷоти шахсӣ, шумо метавонед истифода баред аз барномаи инфиродии арзёбӣ ва малакае, ки яке аз меъёрҳои пешниҳоди рақамӣ дода шудааст.

Зеро ҳангоми машғулиятҳои ҷисмонӣ баҳогузорӣ асоси дониш, аз тарафи хонандагон азхудшуда тавре осонтар нисбати фанҳои дигар(«медонад – намедонад»), ҳамон тавре ки баҳогузорӣ аз рӯйи фаъолияти маҳорати амалӣ ҷисмонӣ-варзишӣ («қодир – қодир нест»), он гоҳ бо назардошти таҷриба дар ҷараёни таълим нисбат ба дигар фанҳо маҳорат ва малакаи сершумори он ба баҳогузорӣ асос шуда метавонад.

Дар айни замонбарои баҳогузории маҳорат ва малакаи ҳаракати хонанда ҷадвали баҳогузории бисёррақама тартиб дода шудааст, ки барои таачуб ва танқиди муаллимони тарбияи ҷисмонӣ сабаб мешавад. Баробари ин ҷадвал ба падару модарони хонандгон низ нофаҳмо аст.

Дарҳақиқат, ҷадвалҳои меъёрҳои таълимӣ, ёки ҷадвали баҳогузорӣ (маводҳои қиёскунанда), барои талабае, ки соҳиби маҳорати сатҳи миёнадоштае, ки сол аз сол ба муваффақиятҳои муайян ноил мегардад, сохта шудааст. Хулоса хатмкунандагони синфҳои 9-11 вазифадоранд дар рафти ҷараёни омӯзиш маҳорат ва малакаи худро мувофиқи талаботи стандарти давлатии таълимӣ аз фанни «тарбияи ҷисмонӣ» нишон диҳанд. Барои иҷрои ин талаботҳо муаллим ҷавобгар аст, ки бо баъзе сабабҳо наҳамаи ин вазифаҳо иҷро карда мешавад.

Аввалан, номувофиқатии синну соли хонандагон аз ҷиҳати биологӣ. Аз ин сабаб кӯдак бо норасоӣ барои он, ки ба синну сол нишондиҳандаҳо наметавонад иҷрои меъёрҳои барномаи таълимиро ба ҷо оварад, вазифаҳои супоридашударо ба баҳои хуб иҷро карда тавонад, ҳатто ӯ агар поквиҷдон, масъулиятнок ва завқи зиёд дошта бошад ҳам.

Дуввум, агар вай тайёрии сусти ҷисмонии томактабӣ дошта бошад, вазни танаи ӯмувофиқат накунад.

Саввум, нобаробарии ҳолати рӯҳии талаба:

Сустии дарккунӣ, фаъолияти ҷисмонии сустдошта, шармгин, надоштани қобилияти худбаҳогузорӣ. Байни хонандагоне, ки ба мактаб меоянд сол аз сол шумораи онҳое, ки шавқу ҳаваси ҷисмонӣ надошта зиёдтар шуда истодаанд.

Барои он, ки баҳои объективӣ додан ба ҳар як хонанда (аз он ҷумла аз се категорияҳои дар боло номбаршуда), аз усули «аз усули афзоиши натиҷа нисбат аз пештара» истифода кардан мумкин. Ин техника мувофиқи машқҳо, ки танҳо ба шумораи рақамӣ (ададӣ) нишондиҳандаҳои (нормативӣ). Тибқи ин методика барои кӯдак бо назардошти беҳтар гузошта мешавад натиҷа ҳангоми нишонаҳои секаратаи бадастоварда дар раванди малакаи таълим. Ин натиҷаи шахсии дастоварди худ аст, ки дар ин бора соҳиби қайди баҳои «5». Дар амалия ин натиҷаҳоро таҳти истилоҳи «база» қайд мешавад. Ин «база» дар давоми сол тасҳеҳ карда мешавад на бештар аз ду маротиба (оғоз ва анҷоми соли хониш) ва дар натиҷаи ислоҳ гузошта мешавад:

Ҳамаи рақамӣ маълумоти обод ва барои ҳар як шогирди бо истифода аз варақаҳои:

Дар синфҳои 3 - юм ва 4 - ум баҳогузорӣ бо истифода аз усули натиҷаи аз пештар мавҷуда идома дорад.

Дар баробари ин, натиҷаҳо танҳо бо меъёри баҳогузории з хола гузошта мешавад. («5», «4», «3»). Ҳавасмандии хонандагон ба беҳтар намудани натиҷаҳо дар ин синну сол баланд буда , бинобарин кӯдакон вақти зиёди худро ба машқҳои тарбияи ҷисмонӣ барои ноил гаштан ба муваффақиятҳо сарф мекунанд. Дар аксари ҳолатҳо онҳо аз ӯҳдаи ин вазифаҳо мебароянд ва баҳои хуб мегиранд.

Дар синфҳои минбаъда ин ҷараёни баҳогирӣ нигоҳ дошта мешавад. Вай бомуваффақият дар синфҳои 5-6 истифода бурда мешавад, ин ҳолат дар синфҳои 7-9 камтар ба назар мерасад, чунки дар ин давр вобаста оиди тағйиротҳои синну солии баҳои баъзе талабагон тағйир меёбад.

пас аз анҷоми даври гузаришро дар синфҳои минбада усули мазкур боз муваффақиятнок мегардад, зеро дар синфҳои 10-ум ва 11-ум ҳавасмандӣ ба омӯзиш зиёд мешавад. Кӯдакон дар ин синну сол ҷараёни баҳогузориро аллакай медонанд, дар ин синну сол, асосан роҳи инкишофи ҷисмонии онҳо ба охир мерасад ва дар оянда аз машқҳои пештара истифода мебарем. Муваффақияти беҳтарини хонандагон ба варақаҳо гузошта мешавад, бинобарин ҳар як талаба ба ҳолати ҷисмонии худ баҳо гузошта метавонад ва метавонад бинад, ки ӯ дар кадом вақт ба муваффақият соҳиб гардид.

Ин гуна ҷараёни баҳогузорӣ аз камбудиҳо фориғ набошад ҳам – на ҳама вақт талабаро аз талаботи стандарти давлатӣ аз фанни тарбияи ҷисмонӣ оварда мерасонад-на он қадар ҳолати рӯҳии хонандаро захмнок мегардонад, имкониятҳои рӯҳӣ, маҳорат ва малакаи хонандагони гуногунро баробар мекунад. Дар як вақт муваффақиятҳои мустақилонаи хонандаро нишон медиҳад. Мақсаднокӣ дар ҳама гуна машқҳои ҷисмонӣ инкишоф меёбад.

Дар натиҷаи машғулиятҳои амалӣшавқу ҳаваси хонанда нисбати машқҳои ҷисмонӣ ва дарси тарбияи ҷисмонӣ зиёд мешавад.

Инкишофи дониши сатҳи паст аз рӯйи фан ва аз се як қисми баҳогузорӣ – ба барқарор намудани фаъолияти ҷисмонӣ – тандурустӣ ҳам дар ҷамъият ва ҳам шахсӣ, байни ҳамсинфон, дар оила ва бо бачаҳои хурдсол оварда мерасонад

Ҳамин тариқ, нисбатан кӯшишҳои оддии омӯзгорон оид ба рушди манфиати кӯдак аз фанни "тарбияи ҷисмонӣ" боиси дар ин ё он дараҷа ба ташаккули устувори талабот ба варзиш ва роҳи ҳаёт солим оварда мерасонад.

Дар асоси дастовардҳои ва натиҷаи таҷрибаҳо метавон чунин хулосабарорӣ кунем:

1. баҳогузории инфиродӣ ба малака ва маҳорати хонандагон оид ба тарбияи ҷисмонӣ бо усули истифода аз усули натиҷаи аз пештар мавҷудаи тараққиёт аст, боиси баҳогузории-назоратии пешрафти фаъолияти хонандагон мегардад.

2. Усул имкон медиҳад, барои паст кардани сатҳи рӯҳии кӯдак аз арзебӣ.

3. Усул имкон медиҳад, барои нигоҳ доштани фаъолияти баланди хонандагон аз ин фан.

Истифодаи ин усул имкон медиҳад, дар ҳалли мушкилоти фаъолияти баҳогузории муаллимон.

5 Талаботи санҷиш оид ба фанни «Асосҳои соҳибкорӣ ва тиҷорат»

Талабот оид ба санҷиш аз фанни «Асосҳои соҳибкорӣ ва тиҷорат» барои синфи 10

1. "Соҳибкорӣ ҳамчун падидаи иқтисодӣ ". Хонандагон:

1) Мафҳуми "Соҳибкори инфиродӣ", "тоҷири байналхалқӣ", "талабот", "хайр" мефаҳмад.

2) Мавзӯъ, мақсад ва вазифаҳои соҳибкорӣ медонад.

3) Таърихи соҳибкориро дар Ҷумҳурии Қазоқистон таҳлил мекунад.

4) Аҳамияти соҳибкорӣ дар иқтисодиёт мефаҳмад.

5) Фарқияти байни микроиқтисодиёт ва макроиқтисодиётро медонад.

6) Бо назари соҳибкорӣ ва худтатбиқнамоии шахсӣ нигоҳ мекунад..

7) Ба аҳамияти ташаккули ғояҳо ва салоҳияти соҳибкор баҳо медиҳад.

8) Барои ташаккули бизнес-ғояҳо интихоби маводҳо.

9) Захираҳо ва омилҳои заруриро барои истеҳсоли молҳо ва хизматрасонӣ медонад,.

10) Фарқияти байни захираҳо ва омилҳои заруриро барои истеҳсоли молҳо ва хизматрасонӣ мефаҳмад,.

11) Қонунҳои талабот ва пешниҳодро мефаҳмад.

12) Омилҳои таъсири талабот ва пешниҳодро медонад.

13) Қонунҳои ташаккули иқтисоди бозор, таносуб дар бозор, камёбиро медонад .

14) Раванди мутобиқгардонии бозорӣ ва тағйирёбии омилҳои асосии талаботро мефаҳмад.

2. "Соҳибкорӣ дар шароити ҳозира". Хонандагон:

1) Соҳибкориро ҳамчун падидаи иқтисодӣ таҳлил мекунад.

2) Омилҳои рушди соҳибкориро дар шароити имрӯза медонад.

3) Намудҳои фаъолияти соҳибкориро фарқ карда метавонад.

4) Нақши хурди иқтисодиёти давлат, аз он ҷумла Қазоқистонро мефаҳмад,.

5) Шаклҳои ташкилию ҳуқуқии соҳибкориро фарқ карда метавонад.

6) Тасвири мафҳуми сарф.

7) сарф ва тиҷорати амалкунандаро фарқ карда метавонад.

8) Хусусияти ҳудудӣ-ҷуғрофии рушди соҳибкориро дар Қазоқистон мефаҳмад.

9) Тамоюлҳои ҳозираи соҳибкории ҷаҳон, аз ҷумла дар Қазоқистон мешиносад.

10) Дурнамоии соҳибкориро дар оянда таҳлил мекунад.

11) Намунаҳои устувори нархҳоро нигоҳ дошта тавонистан, рақобати бозорӣ.

12) Намудҳои рақибон ва рақобатчиёнро тасвир мекунад.

13) Далелҳо бораи истифодаи устувории нархҳо ва рақобат.

14) Ба моҳият ва вазифаҳои нарх ҳамчун категорияҳои иқтисодӣ сарфаҳм меравад.

15) Тасвири сохтори нархгузорӣ.

16)Моҳияти сиёсати устувори нархҳоро мефаҳмад.

17) Ҷараёни нархгузориро фарқ карда метавонад.

3. "Маркетинг дар амал". Хонандагон:

1) Мафҳум ва вазифаҳои маркетингро тавзеҳ медиҳад.

2) Ҷараёни маркетингии маҳсулот ва корхонаро фарқ мекунад.

3) Ҳайати маркетинг-микса 4P, 4C-ро мефаҳмад.

4) Шакли истифодаи 4P, 4C-ро фарқ карда метавонад.

5) Тафовути байни тадқиқотҳои дохилӣ ва беруниро медонад.

6)Усули тадқиқотҳои дохилӣ ва беруниро истифода мекунад.

7) Вазифаи мафҳуми . SWOT-ро мефаҳмад

8) Дар амал SWOT-таҳлилро ҳангоми арзебии қавӣ ва заифи маҳсулот истифода мебарад.

9) Моҳият ва принсипҳои истеъмолкунандаро мефаҳмад.

10) Талаботи муайяни шунавандагони мақсаднокро муайн мекунад.

11) Тарзи сохтори брендҳоро медонад.

12) Хусусиятҳои тасвирӣ ва эҷодии брендҳои маҳинро тасвир мекунад.

13) Маҳорати дастовардшударо дар тасвири зинаҳои бренд истифода мекунад.

14)Тафовути маҷмӯаи коммуникатсияи маркетингии ATL, BTL-ро фарқ мекунад.

15) Нақшаи нархгузории маҳсулоти омӯхташударо/ то охири маҷбурияти хизматрасонӣ бо ёрии ATL, BTL месозад.

16) Моҳияти маркетинг рақамиро мефаҳмад.

17) Нақшаи нархгузории маҳсулоти омӯхташударо/ то охири маҷбурияти хизматрасонӣ бо ёрии маркетинги рақамӣ месозад

4. "Дизайн-фикрронӣ". Хонандагон:

1) Моҳияти дизайн-тафаккурро мефаҳмад; татбиқи малакаи ҷои дизайн-тафаккур.

2) Манфиатҳои усулҳои дизайн-тафаккур дар муқоиса бо анъанаҳои роҳҳои ҷустуҷӯи тиҷорат-ғояҳо ва ташкили тиҷорат-фикрронро муқоиса мекунад.

3) Гурӯҳи истифодабарандагоне, ки ба лоиҳагузорӣ дахлдоранд муайян карда метавонад.

4) Ҷараёнҳои ҳамфикрӣ ва онҳоро дар амалиёт ба кор бурдан.

5) Ташкил карда тавонистани мусоҳибаҳо (интервю) ва гузошта тавонистани саволҳои пайдарпайӣ ба он.

6) Муаммоҳоро муайян ва тасвир карда метавонад.

7) Муайян карда тавонистани хулосаҳои муҳим, аз мусоҳиба.

8) Лавҳаҳои муҳими иттилоотро муайян кардан ва истифодаи самараноки онҳо дар оянда.

9) Ҷамъоварии иттилооте, ки дар вақти мусоҳиба ба даст оварда шуд.

10) Принсипҳо ва зарурати брейнстормингро мефаҳмад.

11) Қоидаҳои гузаронидани брейнстормингро дониста ба онҳо риоя мекунад. .

12) Зинаҳои брейнстормингро медонад ва ба он риоя мекунад ғояҳоро таҳлил карда, беҳтаринашро мегирад.

13) Принсипҳои прототипкунониро мефаҳмад ва мефаҳмонад.

14) Усулҳои асосии прототипкунониро медонад ва истифода карда метавонад.

15) Аҳамияти тестро барои дизайн, ки ба инсон равона шудааст, мефаҳмад.

16) Аҳамияти номутаносибӣ ва ҳалли инкишофи васеи ҳамфикрӣ.

17 Дар амал истифодабарии имконияти ғояҳои васеи баҳогузорӣ

18) Принсипҳои сторителлингро барои тавсифи раванди корҳо мефаҳмад, .

19) Таҳлили тамоми дониш, ки дар давоми кор бо дизайни-фикрронӣ, хулоса мекунад ва далелҳое, ки оё ӯ дар оянда ба кор бурда метавонад.

Талаботи санҷиш оид ба фанни «Асосҳои соҳибкорӣ ва тиҷорат» барои синфи 11

"Стартап акселератор (1)". Хонандагон:

1) Моҳият ва аҳамияти питчингро барои соҳибкор (стартапер) мефаҳмад.

2) Малакаи питчингро нисбат ба ғояҳои худ нишон медиҳад.

3) Вазифаҳоро байни аъзоёнии даста тақсим мекунад.

4) маҳорати нотиқиро барои ба гурӯҳ ҷалб кардани одамон истифода мебарад.

5) Мафҳуми тиҷорат-моделро тасвир мекунад.

6) Сохтори канвы тиҷорат-модели соҳибкорӣ ва тиҷорат-нақша.

7) Малакаи ташаккули арзишҳои асосӣ барои сарфи ғояҳои худ.

8) Аҳамияти маркетингро барои стартап-лоиҳа мефаҳмонад.

9) Таҳлили иқтидори бозор, гурӯҳҳои истеъмолкунандагон ва ниёзҳои худ.

10) Принсипи ҳадди мӯҳлати маҳсулоти MVP.

11) Дар бораи татбиқи ҳадди ақали маҳсулот дар стартапи худ қарор қабул мекунад.

12) Ҷавоб ба саволи "Чӣ тавр" (ки тавассути кадом шабакаҳо) арзиш то ба истеъмолкунанда хоҳад расид?".

13) Манфиати ин ё он каналҳои алоқаро мефаҳмонад.

14) Мафҳумҳои "истеъмолкунанда ва харидор".-ро фарқ мекунад.

15) Ташаккул стратегияи муносибатҳои тарафайн бо истеъмолкунандагон ба воситаи каналҳои алоқа.

16) Моҳияти каналҳои фоидабахши тести-АВ-ро мефаҳмад.

17) Таҳлили сохтори даромад.

18) Тести АВ-ро барои таҳлил истифода мебарад.

2. "Стартап акселератор (2)". Хонандагон:

1) Моҳият ва аҳамияти захираҳои стартапро мефаҳмад.

2) Тафовути тиҷорат-захира, потенсиалӣ, моддӣ, молиявӣ ва захираҳои инсонӣ.

3) Тасвири мафҳуми андозҳо ва аҳамияти онҳо барои давлат.

4) Хусусиятҳои низомҳои андоз.

5) Моҳият ва аҳамияти ҳамкорӣ ва аутсорс барои startups.

6) Тасвири принсипҳои ҳамкорӣ.

7) Малака барои ташаккули рӯйхати ҳамкорӣ дар лоиҳаи худ.

8) Моҳияти фаъолияти амалиётӣ.

9) Моҳияти фаъолияти амалиётӣ барои стартапи худ .

10) Сохтори сарфро мефаҳмад.

11) Сохтори сарф ва даромад дар стартап-лоиҳа.

12) Ҷолибии сармоягузорӣ стартап-лоиҳаро мефаҳмад.

13) Малакаи маҳорати нотиқӣ (питчинг) барои ҷалби диққати сармоягузорон.

3. "Пешрафти шахсии соҳибкор". Хонандагон:

1) Моҳияти буҷети дороиҳо ва пассивҳоро мефаҳмад.

2) Даромад ва хароҷотро фарқ мекунад.

3) Низоми тарафайни бонкиро дар ҶҚ фарқ мекунад.

4) Моҳияти амонат ва қарздиҳиро мефаҳмад.

5) Инфлятсияро ҳамчун омили таъсири қарзӣ ва депозитӣ мефаҳмад.

6) Малакаи ҳисоби амонатии қарзии депозитӣ ва ташкилоти қарзӣ .

7) Тасвири низоми пули ҷаҳонӣ .

8) Ҳисоб китоби нақд ва пардохтҳои ғайринақдиро фарқ мекунад.

9) Механизми кори бозори захиравиро медонад.

10) Таъсири иқтисодии давраҳоро дар бозори зазиравиро медонад.

11) Фарқи байни намудҳои қоғазҳои қиматнок медонад.

12) Асосҳои идоракунии будҷети шахсиро медонад.

13) Воситаҳои идоракунии будҷети шахсиро медонад.

14) Моҳият ва таркиби мафҳумҳои пешрафти шахсӣ ва брендинги шахсиро мефаҳмад.

15 Фарқи байни устуворӣ ва ихисосро мефаҳмад.

16) Истифодаи малакаи худ дар тартиб додани резюме.

17) . Маҳорати *пешрафти шахсии соҳибкор ҳангоми ба кор дохил шудан*

18) Аҳамияти боваринокӣ ва дарозмуддатии муносибат бо одамон ва ҳамдигарфаҳмиро мефаҳмад.

19) Имкониятро барои истифодаи нерӯи касбӣ ва ҳамкорӣ барои ҳалли вазифаҳои худ мефаҳмад.

20) Аҳамияти музокиротро барои соҳибкорӣ мефаҳмад.

21) Малакаи гуфтушунидро ҳангоми ҳамкорӣ бо дигар хонандагон истифода мекунад.

22) Моҳият ва таъиноти эмоционалии ақлиро мефаҳмад.

23) Имкониятҳои ноил шуданро ба мақсадҳои худ тавассути идоракунии эмоциональным ақлӣ таҳлил мекунад.

24) Моҳият ва таъин кардани вақт - менеҷмент.

25) Малакаҳои идоракунии вақтро бо мақсади баланд бардоштани самаранокии шахсӣ истифода мекунад.

4. "Стратегияи рушд". Хонандагон:

1) Моҳияти ҳудудии тиҷоратро мефаҳмад.

2) Таҳлили дурнамои рушди бозор .

3) Моҳияти стратегияҳои рушди заминавиро мефаҳмад.

4) Моҳияти иқтисодии афзоиши ММД, ВНП-ро мефаҳмад.

5) Пурзӯрӣ ва экстенсивии роҳҳои рушди соҳибкориро мефаҳмад.

6) Моҳият ва таркиби идоракунии сифатнокиро мефаҳмад.

7) Тасвири принсипи Кайдзен.

8) Моҳият ва аҳамияти байналмилалӣ тиҷоратро мефаҳмад.

9) Омилҳои аз соҳаи тиҷорати байналмилалӣ, ки барои ташаккули худ бо стратегияи баромадани маҳсулоти Қазоқистон ба бозорҳои байналмилалӣ.

10) Маҷмӯи тадбирҳои татбиқи давлат ва иттиҳодияҳои ҳаракатҳои ҷомеӣ ба ҳимояи ҳуқуқи истеъмолкунандагонро медонад.

11) Ташкилоти ҳимояи ҳуқуқи истеъмолкунандагонро медонад.

12) Маҳорати ҳифзи ҳуқуқи истеъмолкунандагон ба воситаи вазъияти таълимию таҷҳизот.

13) Маҷмӯи тадбирҳои татбиқи давлат ва иттиҳодияҳои ҳаракатҳои ҷомеӣ ба ҳимояи ҳуқуқи истеъмолкунандагонро медонад.

14) Ташкилоти ҳимояи ҳуқуқи истеъмолкунандагонро медонад.

15) Тасвири дастгирии донишгоҳҳои тиҷорат ва соҳибкорӣ.

16) Намудҳои дастгирии давлатии МСБ-ро мефаҳмад.

17) Истифодаи маҳорати ҳифзи ҳуқуқи фаъолияти соҳибкорӣ.

18) Намудҳои ҷавобгарии иқтисодӣ, ҳуқуқӣ, иҷтимоӣ, экологӣ, одоби соҳибкорро фарқ мекунад.

19) Моҳияти мақсадгузориро мефаҳмад.

20 Моҳияти мақсадгузориро барои самаранок гузоштани мақсадҳо истифода мекунад.

21) Бо роҳи дуруст гузоштани мақсади худ расидан ба дараҷаи баланди соҳибкорӣ

22) Намоиши роҳи ҳаёти шахсӣ бо воситаи маҳорати нотиқӣ.

6 Талабот санҷиш оид аз фанни «Худшиносӣ».

Мазмуни фанни «Худшиносивӣ» доираи маълумоти васеи ҳолати рӯҳӣ-фарҳангии инсониятро дар бар мегирад, инсон ва муҳиту атроф, ҷаҳони дохилии ҷустуҷӯи хонандагон, таъмини инкишофи қобилияти фикрронии ҳаматарафа, фарқ кардан ва ҳис кардани моҳияти масъалаҳои мазмуни ҳаётӣ дошта. Ҳамаи ин мусоидат ба ҳифзи муттасилии дар сохтани маводи омӯзишӣ аст.

Асоси заминаи мазмуни фан барои мактабҳои ибтидоӣ синфҳои 1-4 бо назардошти хусусиятҳои синнусолии хонандагон аз фаслҳои зерин мавҷуданд:

1. Фасли «*Ҳикмати асрҳо*» муаррифӣ мекунад ба хонандагон дар мавзӯи «Худшиносӣ» ба воситаи ҳикмати халқҳои ҷаҳон. Дар он дарсҳое пешбинӣ шудааст, ки дар онҳо кӯдакон асосҳои ҳастии ҳаётро ба воситаи афсона, масалҳо, ҳикояҳо, панду андарзҳои илоҳӣ ва мероси башарият мешиносад. Онҳо арзишҳои абадииро дарк мекунанд, ки дар синф муносибати дӯстона пайдо кунанд, ҳамдигарро фаҳманд, ба интизоми мактаб риоя намоянд, аз рӯйи тартиботи амалкунанда, ба хурдсолон ёрӣ расонанд, калонсолонро ҳурмат кунанд.

2. Дар фасли «*Оилаи намунавӣ*» диққати асосӣ дода шудааст ба рушди маҳорати коммуникатӣ ва малака на танҳо дар оила, балки дар синф ва мактаб (қобилияти гӯш кардан, дарк, баҳои худ ва дигарон, ғамхорӣ, кӯмак, фаъолияти муштарак); муҳити баробарҳуқуқиро шакл додан, муносибати дӯстонаи ҳамсолон; худро ба роҳи дуруст гузоштан, эҳсосоти худро баён намудан ва фаҳмидани ҳиссиёти шахси дигар; роҳи ҳалли муаммоҳои шахсиро донистан, рушди фаъолнокии иҷтимоӣ.

3. Фасли «*Одамӣ будан*», бо назардошти хусусиятҳои психологии синнусолии рушди кӯдакон таҳия мекунад: дарк кардани рафтори бошуурона, ҳиссиёти хуб, рушди эҳсосоти умумӣ, (хушбахтӣ, ҳушёрӣ), хислатҳои озодихоҳӣ.

4. Фасли «*Чӣ тавр хуш аст ин дуне!*» нигаронида шудааст ба ташаккули шуур дар мактаббачагон ва ба муносибатҳо бо атрофу муҳит мебошад. Бо мақсади тарбияи муносибати ғамхорона ба табиат ва таҳкими саломатии кӯдакон, зарур аст, ташкили фаъолияти эҷодӣ аз ҷиҳати экологӣ.

Талабот санҷиш барои синфҳои 1-4 оид аз фанни «Худшиносӣ».

– дар бораи арзишҳои умумибашарӣ фаҳмиш дорад;

–мероси маънавии Қазоқистон ва дигар ҷумҳуриҳоро, дар ҳаҷми барномаҳои муайяннамударо медонад;

– ба интизом дар мактаб, дар дарс ва дар ҷойҳои ҷамъиятӣ риоя карда метавонад,;

- Вазифа ва ҳуқуқҳои хонандагонро медонад ва мефаҳмад, иҷро қарзи–бошуурона ва эҳтиёткорона ба одамон, табиат ва моликияти ҷомеӣ муносибат мекунад;

– аҳамияти ақидаҳои дурустро барои нигоҳ доштани саломатӣ мефаҳмад, ҷоидаҳои оддии гузаронидани ҳаёти солимро медонад;

– қоидаҳои одоби оҳанги муносибатро медонад, дониши худро бошуурона дар ҳама вазъиятҳо истифода мебарад;

– бо воситаи фаъолияти эҷодӣ ҳиссиётҳо ва ақидаҳои худро баён карда метавонад.

– Аҳамият ва маънои мафҳумҳои: донишмандӣ; дониши мукаммал; оилаи мактабӣ; некӣ; рафтори нек; ростқорӣ; самимона; оилаи солим;

–аҳамияти фикрҳои хуб ва рафторро мефаҳмад;

– аҳамияти зиндагиро дар ҷаҳон бо дигар одамон мефаҳмад, муносибатҳои некро бо ҳамсинфон ва дӯстон нигоҳ медорад;

– бо воситаи фаъолияти эҷодӣ ҳиссиётҳо ва ақидаҳои худро баён карда метавонад;

– Аҳамияти муносибати эҳтиёткоронаро нисбати табиати кишвари худ медонад.

Заминаи мазмуни фанни «Худшиносиӣ» дар синфҳои 5-9 чор фаслҳои асосиро дар бар мегирад: «Хурсандии маърифатӣ», «Одамӣ будан», «Инсон ва ҷаҳон», «Таҷрибаи рӯҳии инсоният».

1. Ҳангоми омӯзиши фасли *«*Хурсандии *маърифатӣ»*. Хонандагон мафҳуми «Олами ботинии инсон», «Интихоби ахлоқ», шиносоӣ бо заминаи худшиносӣ, мақсаднокии ҳаётро меомӯзанд, барои инсоният хизмат карданро вазифаи асосии худ медонанд.

2. Фасли *«*Одамӣ будан*» барои муҳим будани тарбияи рафтори инсонӣ, хислатҳои меҳнатдӯстӣ, интизомнокӣ, масъулиятнокӣ, ҷавобгариро ҳис кардан, ягонагии ҳамфикриро дар сухан ва кор риоя намуданро мефаҳмонад*.

3. Фасли «*Инсон ва ҷаҳон*» хонандагонро ба нишон додани олами хислатҳои хуби инсонӣ водор мекунад.

Фасли «*Таҷрибаи рӯҳии инсоният». Заминаи мазмуни фанни «Худшиносӣ» дар синфҳои 10-11 чор фасли асосиро дар бар мегирад:* «Дар роҳи маърифат», «Ташаккули шахсият», «Ҳаёт дар ҷомеа», «Олами башарият».

1. Фасли аввал *«Дар роҳи маърифат*».
2. Фасли дуюм *«Ташаккули шахсият»*.
3. Сеюм фасли *«Ҳаёт дар ҷомеа*».
4. Дар фасли чорум *«Олами башарият*».

Талаботи санҷиш барои синфҳои 10-11 оид аз фанни «Худшиносӣ».

–аҳамияти арзишҳои умумибашариро чуқур мефаҳмад ва медонад;

- аҳамият ва моҳияти мафҳумҳои : «Муҳаббати бераҳм », «Қувваи муҳаббат», «камолоти рӯҳӣ», «шуури баланд», «Назорати ақл ва ҳиссиёт», «Рӯҳи солим», «Қувваи лаҳзаи ҳозира»;

- таҳлил намудани қисматҳои этикии илмӣ, иқтисодӣ, истеҳсолотӣ ва дигар фаъолияти касбиро медонад.
- донистани қадри муҳити хуби оила, масъулиятнокии ташкили оила;
- қобилиятнокии фикрронӣ ва итоаткорӣ ба овози қалб;
- маҳорати назорати ақлу идрок ва ҳиссиётро дошта тавонистан;
- нигоҳ дошта тавонистани муносибатҳои бошуурона дар оила ва ҷомеа;
- муносибатҳои нек бо миллатҳои дигар;
- бо қувваи некӣ аз ҳолатҳои ногувор баромада тавонистан;
- маҳорати ҳозиршавиро дар лаҳзаи зарурӣ доштан;
- дар амалӣ гардонидани лоиҳа хусусиятҳои «Сарвари кардан»-ро соҳиб будан.

7 Талаботи санҷишӣ аз фанни «Нақша ва лоиҳагузорӣ»

Назорати рафти азхудкунии хонандагон аз рӯи фанни «Нақша ва лоиҳагузорӣ», савияи дониш пас аз ҳар як фасл бо роҳи санҷиш бо истифодаи ин технологияи баҳогузорӣ амалӣ мегардад, ин ба талаботи стандарти таълимӣ ва иҷрои он оварда мерасонад. Дар навбати худ «Бо роҳи санҷиши ҳаррӯзаи савияи азхудкунии хонандагонро назорат карда, тасдиқ кардани санҷишҳои фаслӣ ва ҷамъбасти аз рӯи намунаҳои қоидавӣ » бо қарори (№ 16471 аз 9-уми феврали соли 2018 ҶҚ Вазорати маориф ва илм) (1,2) ба хотир овардани дигаргуниҳое, ки дар онба фанни «Нақша ва лоиҳагузорӣ» баҳои ҷамъбастӣ гузошта наиешавад, вале дар ҳар як чоряк, нимсола ва соли охири хониш «санҷиш», («аз санҷиш нагузашт») гузошта мешавад.

Бо истифодаи системаи санҷиш ва атестатсиягузаронӣ аз фанни «Нақша ва лоиҳагузорӣ» аз рӯи ҳамаи фаслҳо ва мавзӯъҳои гузашташуда гузаронида мешавад.

Бо мазмуни салоҳиятнокии нақшаи таълимӣ натиҷаи таълими якҷоягӣ бо мақсади қиёс намудани натиҷаҳои дастоварди хонандагон аз рӯи фанни «Нақша ва лоиҳагузорӣ» системаи нави баҳогузорӣ ва муваффақиятҳои хонандагон истифода карда мешавад. Дар рафти чунин системаи нави баҳогузорӣ ба муваффақиятҳои хонандагон натиҷаи ҳама гуна ҳаракатҳои хонанадагон, инчунин сифатҳои алоҳида ва хосиятҳои онро нишон додан лозим.

Муваффақиятҳои дар рафти таълим ба даст овардаи хонандагон (шаклдиҳанда) баҳогузорӣ дар ҳар шароит аз рӯи ба тасвирҳо ранг интихобкунӣ, азхудкунии усулҳои асосии ҳаракат гузошта мешавад: одатӣ, вариантнок ва муаммовӣ.

Дар он натиҷаҳои асосии муваффақиятҳои талаба дар таълим ба назар мерасад:

Дар шароити одатӣ – усулҳои проексионӣ интихоби асбобҳои проексионӣ аз натура ва аксонометрия, дар асоси қиёскунӣ нақшаи асосӣ тартиб додан, усули онро донистан, хондани андозаҳои ашёҳо аз рӯи тасвири додашуда бо проексияҳои кунҷҳои рост ва аксонометрияҳо; бо истифодаи хосиятҳои шартии нақшаҳо ва симметрияи тирӣ азхуд кардани аз сари нав гирифтани андоза аз

рӯи суратҳои контурӣ; дар асоси намудҳои сурат ва таркиби онҳо сурати авваларо ороиш дода метавонад (аз рӯи шартҳои додашуда); андозаи ашёро дар ҳаҷмҳои гуногун нишон дода метавонад (аз рӯи шартҳои додашуда);

Ҳолати вариантнокӣ – мумкин будани аниқ намудани андозаи ашё бо истифодаи намудҳои гуногуни тасвир; онҳоро дар асоси интихоби вариантнокӣ ичро намудан ва дар асоси донистани усулҳои ратсионалии кашидани нақшаҳо; барои гирифтани ашё ва намудҳои он аз усулҳои ратсионалӣ истифода мебарад; дар рафти моделкунии андоза бо воситаи маълумотҳои нопурра расми нопурраро пурра карда метавонад; ҳангоми дигаргун кардани шартҳои супориши аввала андозаи ашё ва ҳаҷми онро тағйир дода метавонад.

Вазъиятҳои нав (муаммовӣ) – барои кушодани мазмуни ахбори додашуда хусусиятҳои гуногуни тасвирҳоро бо осонӣ муайян мекунад;барои тасвири пурраи ахбори зарурии графикӣ аз тасвирҳо истифода карда метавонад;барои ҳалли вазифаҳои корҳои эҷодӣ усули нав кардани тасвирҳоро медонад; барои моделкунии андозаи нави ашёҳоусули дигаркунии тасвирҳоро шарҳ дода метавонад; (моделкунонӣ, конструксионӣ ва банақшагирии расм дар рафти вазифаҳои корҳои эҷодӣ).

Ба гурӯҳҳо ҷудо кардани хонандагон аз рӯи рафти муваффақиятҳои баҳогирӣ дар асоси сатҳи дониши азхудкардашуда: одатӣ, вариантнокӣ ва вазъияти нав (муаммовӣ) барин тасвирҳои гуногунро кашидан, азнавсозӣ, қабул кардан, гуногунрангӣ. Барои ба ин муваффақиятҳо расиданҳар як талаба аз рӯи ҷамъбасти нишондоди чоркарата (критерӣ) ҷудо карда мешавад: 1- сатҳи ақлу идроки талаба; 2- сатҳи аз муаммоҳо гузаштан; 3- аз рӯи сатҳи азхудкунии усулҳои ҳаракати ҷудогона; 4- нишон додани сатҳи ҳаракати шахсии талаба. Бо баробарии ба хотир овардани шаклгирӣ ва роҳи инкишофи усули асосии ҳаракати графикӣ муваффақиятҳои баҳогузории критериявии хонандагон тавсиф дода шудааст. Банақшагирии баҳогузории натиҷавии ҷамъбастӣ ба дониши азхудкардашуда ва ба ичрои вазифаҳои кори эҷодии ашёҳои ҳаракаткунанда вобаста ба категорияи санҷиш бо ёрии системаи ба супоришҳо тайёркардашуда амалӣ гардиданаш лозим аст.

Хулоса

Таълим, омӯзиш ва баҳогузорӣ бо ҳам вобаста буда, талаботи ягонаи ҷараёни таълимро таъмин менамояд. Яке аз шаклҳои санҷиши дониш ва аттестатсиякунонии хонандагон дар мактаб ҷараёни санҷиш мебошад. Ин шакли санҷиш аз дигар рафти санҷишҳо бо рафти кор ва ҷараёни баҳогузорӣ фарқ мекунад. Санҷиш – рафти махсуси назорат буда, бо мақсади санҷидани сатҳи дониш ва муваффақиятҳои хонандагон бо тайёрии ҳатмӣ гузаронида мешавад.

Маълум аст, ки дигаргуниҳои хубе, ки дар ҷараёни маориф пайдо шуд ба ҷараёни баҳогузорӣ вобастагӣ дорад. Баҳогузории хонандагонимкон медиҳад барои баромадан ба сатҳи баланди ҷараёни маориф.

Баҳогузории муваффақиятҳои таълимӣ ба бартараф намудани лаҳзаҳои манфии хонандагон дар таълим имконият медиҳад. Барои баланд бардоштани мотивизатсияи таълимӣ ва кори мустақилонаи хонандагон ҷараёни таълими индивидуалӣ сабаб мешавад. Талаботи гузошташуда барои гузаронидани санҷиш ба мустаҳкамшавии муносибатҳои ҳамдигарии байни талабагон ва муаллим асос шуда, муносибатҳои дӯстонаи тарафайн ва баланд бардоштани сифати таълимро кафолат медиҳад.

Рӯйхати адабиёти истифодашуда

1. Фармони Вазири маориф ва илмии Ҷумҳурии Қазоқистон аз 31 октябри соли 2018 № 604 "Дар бораи тасдиқи стандартҳои давлатии маориф дар тамоми сатҳҳои маориф".

2. Фармони Вазири маориф ва илмии Ҷумҳурии Қазоқистон аз 8 ноябри соли 2012, № 500 "Дар бораи тасдиқи нақшаҳои таълимии таҳсилоти ибтидоӣ, асосӣ ва миёна, таҳсилоти миёнаи умумии Ҷумҳурии Қазоқистон".

3. Фармони Вазири маориф ва илмии Ҷумҳурии Қазоқистон аз 4 сентябри соли 2018 № 441 "Дар бораи ворид намудани тағйиру иловаҳо ба фармони Вазири маориф ва илмии Ҷумҳурии Қазоқистон, аз 8 ноябри соли 2012 № 500 «Дар бораи тасдиқи нақшаҳои таълимии таҳсилоти ибтидоӣ, асосӣ ва миёна, таҳсилоти миёнаи умумии Ҷумҳурии Қазоқистон".

4. Барномаи таълимӣ оид ба фанни "Мусиқӣ" барои синфҳои 5-6 сатҳи асосӣ ва миёнаи умумӣ бо нигоҳ доштан, тасдиқи фармони иҷрокунандаи вазифаи Вазири маориф ва илмии Ҷумҳурии Қазоқистон аз 25 октябри 2017 сол таҳти № 545 "Дар бораи ворид намудани тағйиру иловаҳо ба фармони Вазири маориф ва илмии Ҷумҳурии Қазоқистон аз 3 апрели соли 2013, № 115 "Дар бораи тасдиқи барномаҳои таълимии дар мусоидати муассисаҳои мактабӣ мешавад, курсҳои интихобӣ ва факултативӣ барои муассисаҳои таҳсилоти умумии ташкилотҳо".

5. Барномаи таълимӣ оид ба учебному фанни "Меҳнати бадеӣ" барои синфҳои 5-9 сатҳи асосӣ ва миёнаи умумӣ бо нигоҳ доштан, тасдиқи фармони иҷрокунандаи вазифаи Вазири маориф ва илмии Ҷумҳурии Қазоқистон аз 25 октябри 2017 сол № 545 "Оид ба ворид намудани тағйиру иловаҳо ба фармони Вазири маориф ва илмии Ҷумҳурии Қазоқистон аз 3 апрели соли 2013, № 115 "Дар бораи тасдиқи барномаҳои таълимии дар ш мусоидати муассисаҳои таълимӣ мешавад, курсҳои интихобӣ ва факултативӣ барои муассисаҳои таҳсилоти умумии ташкилотҳо".

6. Барномаи таълимӣ оид ба фанни "Тарбияи ҷисмонӣ" барои синфҳои 5-9 сатҳи асосӣ ва миёнаи умумӣ бо нигоҳ доштан, тасдиқи фармони иҷрокунандаи вазифаи Вазири маориф ва илмии Ҷумҳурии Қазоқистон аз 25 октябри 2017 сол № 545 "Оид ба ворид намудани тағйиру иловаҳо ба фармони Вазири маориф ва илмии Ҷумҳурии Қазоқистон аз 3 апрели соли 2013, № 115 "Дар бораи тасдиқи барномаҳои таълимии дар мусоидати муассисаҳои курсҳои интихобӣ ва факултативӣ барои муассисаҳои таҳсилоти умумии ташкилотҳо".

7. Барномаи таълимӣ оид ба фанни "Худшиносивӣ" барои синфҳои 5-9 сатҳи асосӣ ва миёнаи умумӣ бо нигоҳ доштан, тасдиқи фармони иҷрокунандаи вазифаи Вазири маориф ва илмии Ҷумҳурии Қазоқистон аз 25 октябри 2017 сол № 545 "Оид ба ворид намудани тағйиру иловаҳо ба фармони Вазири маориф ва илмии Ҷумҳурии Қазоқистон аз 3 апрели соли 2013, № 115 "Дар бораи тасдиқи барномаҳои таълимии дар мусоидати муассисаҳои таълимӣ, курсҳои интихобӣ ва факултативӣ барои муассисаҳои таҳсилоти умумии ташкилотҳо".

8. Барномаи таълимӣ оид ба фанни "Тарбияи ҷисмонӣ" барои синфҳои 10-11 дар сатҳи таҳсилоти миёнаи умумӣ оид ба нигоҳ доштан, тасдиқӣ, бо фармони Вазири маориф ва илмии Ҷумҳурии Қазоқистон аз 27 июли соли 2017 № 352 "Дар бораи ворид намудани тағйирот ва иловаҳо ба фармони Вазири маориф ва илмии Ҷумҳурии Қазоқистон аз 3 апрели соли 2013, № 115 "Дар бораи тасдиқи барномаҳои таълимӣ мусоидати муассисаҳо мешавад, курсҳои интихобӣ ва факултативӣ барои муассисаҳои таҳсилоти умумии ташкилотҳо".

9.Барномаи таълимӣ оид ба фанни "Худшиносивӣ" барои синфҳои 10-11 дар сатҳи таҳсилоти миёнаи умумӣ оид ба нигоҳ доштан, тасдиқи, фармони Вазири маориф ва илмии Ҷумҳурии Қазоқистон аз 27 июли соли 2017 № 352 "Дар бораи ворид намудани тағйирот ва иловаҳо ба фармони Вазири маориф ва илмии Ҷумҳурии Қазоқистон аз 3 апрели соли 2013, № 115 "Дар бораи тасдиқи барномаҳои таълимӣ дар мусоидати муассисаҳо мешавад, курсҳои интихобӣ ва факултативӣ барои муассисаҳои таҳсилоти умумии ташкилотҳо".

10. Барномаи таълимӣ оид ба фанни "Нақша ва лоиҳагирӣ" барои синфҳои 10-11 дар сатҳи таҳсилоти миёнаи умумӣ оид ба нигоҳ доштан, тасдиқ бо фармони Вазири маориф ва илмии Ҷумҳурии Қазоқистон аз 27 июли соли 2017 № 352 "Дар бораи ворид намудани тағйирот ва иловаҳо ба фармони Вазири маориф ва илмии Ҷумҳурии Қазоқистон аз 3 апрели соли 2013, № 115 "Дар бораи тасдиқи барномаҳои таълимӣ мусоидати муассисаҳои мешавад, ва курсҳои оид ба интихоб ва факултативӣ барои муассисаҳои таҳсилоти умумии ташкилотҳо".

11. Барномаи таълимӣ оид ба фанни "Асосҳои соҳибкорӣ ва тиҷорат" барои синфҳои 10-11 дар сатҳи таҳсилоти миёнаи умумӣ оид ба нигоҳ доштан, тасдиқ бо фармони Вазири маориф ва илмии Ҷумҳурии Қазоқистон аз 7 марти соли 2019 № 105 тасдиқ шудааст "Оид ба ворид намудани тағйирот ба фармони Вазири маориф ва илмии Ҷумҳурии Қазоқистон аз 27 июли соли 2017 № 352 "Дар бораи ворид намудани тағйирот ва иловаҳо дар фармони Вазири маориф ва илмии Ҷумҳурии Қазоқистон, аз 3 апрел соли 2013, № 115 "Дар бораи тасдиқи барномаҳои таълимӣ мусоидати муассисаҳо мешавад, курсҳои интихобӣ ва факултативӣ барои муассисаҳои таҳсилоти умумии ташкилотҳо".

12. Фармони Вазири маориф ва илмии Ҷумҳурии Қазоқистон аз 18 марти соли 2008 № 125 "Оид ба тасдиқи қоидаҳои гузаронидани равон назорати фаъолияти таълимӣ ва ниҳоӣ аттестатсияи таълимгирандагон".

Дар ин дар маҷмӯъ истилоҳоти зерин истифода шудаанд:

1) **дескриптор** – амал ҳангоми иҷрои супоришҳо;

2) **меъёри баҳогузорӣ** – аломате, ки дар асоси он, ки арзебии дастовардҳои таълимии хонандагон гузаронида мешавад;

3) **супориши намудҳои гуногуни сатҳӣ** – супориши намудҳои гуногуни сатҳи мураккабе, ки барои ташкили таълим бо назардошти қобилияти хонандагон истифода бурда мешавад;

4) **рефлексия** – раванди фикр, равона оид ба худшиносиву, фаҳмиши нав ва таҳлили худ ба натиҷаҳои фаъолият;

5) **рубрика** – роҳи тавсифи сатҳи дастовардҳои таълимии хонандагон мутобиқи меъёрҳои арзёбӣ;

6) **мавзӯи таркибии барномаи таълимӣ** –мазмуни ягонаи таркибии компонентҳо, чун ашёи истифодашудаи дониш ва маҳорат аз соҳаҳои гуногун барои ба муваффақият расидан барои як фанни махсус;

7) **нақшаи пешниҳоди хол** – нақшаи истифодашавандаи муаллим барои муқаррар намудани меъёри ягона ба супориши аз рӯи чоряк;

8) **сатҳи малакаи зеҳнӣ** – системаи мақсадҳои таълимӣ, ҳар як сатҳи он равона шудааст ба муайян кардани ташаккули малакаҳои тафаккур;

9) **сатҳи дастовардҳои таълимии хонандагон** – дараҷаи рушди дастовардҳои таълимии хонандагон мутобиқи меъёрҳои арзебӣ,;

10) **баҳогузории формативӣ** – намуди баҳогузорие, ки гузаронида мешавад, дар давоми раванди таълим, таъмини фикр байни муаллим ва хонандагон, ки имкон медиҳад, сари вақт омӯзишро ба низом оварад;

11) **Баҳогузории ҷамъбастӣ** – намуди арзебие, ки гузаронида мешавад, ки баъди ба охир расидани омӯзиши фасл/ мавзӯи таркибӣ аз барномаи таълимӣ, мӯҳлати таҳсил, давраи (чоряки, ки сатҳи таҳсилот);

12) **мақсад таълим** – тасдиқ, натиҷаҳои ба даст овардани дониш, дарк ва малакаҳое, ки дар давоми курси омӯзишӣ оид ба мавзӯъ мувофиқи барномаи таълимӣ.

13) Натиҷаҳои пешбинишавандаи таълим –аломатҳое, ки дар асоси баҳогузории муваффақиятҳои хонандагон гузошта мешавад.

Мазмуни

Муқаддима 189

1. Баҳогузорӣ аз фанҳои «Мусиқӣ», «Меҳнати бадеӣ», «Тарбияи ҷисмонӣ», «Худшиносӣ», «Асосҳои соҳибкорӣ ва тиҷорат», «Нақша ва лоиҳагирӣ»дар 1-11 синфҳо 190
2. Талаботи баҳогузорӣ оид ба фанни «Мусиқӣ» 203
3. Талаботи баҳогузорӣ оид ба фанни «Меҳнати бадеӣ» 208
4. Талаботи баҳогузорӣ оид ба фанни «Тарбияи ҷисмонӣ» 211
5. Талаботи баҳогузорӣ оид ба фанни «Худшиносӣ» 220
6. Талаботи баҳогузорӣ оид ба фанни «Асосҳои соҳибкорӣ ва тиҷорат» 225
7. Талаботи баҳогузорӣ оид ба фанни «Нақша ва лоиҳагирӣ» 227

Хулоса 229

Рӯйхати адабиёти истифодашуда 230

Барнома 231

«Дене шынықтыру», «Музыка», «Көркем еңбек», «Өзін-өзі тану», «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері», «Графика және жобалау»
оқу пәндері бойынша сынақ талаптары

Требования к выставлению зачета по учебным предметам
«Физическая культура», «Музыка», «Художественный труд», «Самопознание», «Основы предпринимательства и бизнеса», «Графика и проектирование»

Басуға 18.09.2019 ж. қол қойылды. Пішімі 60×84 1/16.
Қағазы офсеттік. Офсеттік басылыс.
Қаріп түрі «Times New Roman». Шартты баспа табағы 12.

Подписано в печать 18.09.2019 г. Формат 60×84 1/16.
Бумага офсетная. Печать офсетная.
Шрифт Times New Roman. Усл. п.л. 12.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
«Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы» РМҚК
010000, Астана қ., Мәңгілік ел даңғылы, 8, «Алтын Орда» БО, 15-қабат

Министерство образования и науки Республики Казахстан
Национальная академия образования им. И. Алтынсарина
010000, г. Астана, пр. Мәңгілік ел, 8, БЦ «Алтын Орда», 15 этаж